

VAN DE

GELDE R SCHE GESCHIEDENISSEN,

Vervattende het leven en bedrijf van REYNALD den tweeden, laetsten Grave en eersten Hertog, als mede van sijne zoons REYNALD den drieden ende EDUARD den eersten van dien naem, tweede en driede Hertogen op dery wt het huys van Nassouw.

I N H O U D.

1. **R**eynald de tweede hylickt aen Sophie van Berthout, en reijst met den Keyser naer Italien.
2. Verwint de Luyker-waelen in een grooten slag, ende sticht Monikhuyzen. De Geestlykheyd wt Thiel verjaeghd en t'Arnhem ingelaeten.
3. Reynald verliest zijne vrouw. Wint Brevoort en Vreden ende verdraeght met den Bisschop van Munster. Krijg tusschen den Brabander en Valkenburger.
4. De Boheemer, Franschman, Reynald en andere Vorsten kanten zich tegen den Brabander. Die van Vrankrijk vrede verwerft. Reynald trouwt Eleonore van Engeland.
5. Verkoopt Mechelen aen den Grave van Vlaenderen; vvaer over beyde met Brabant in onvrede raeken.
6. De Geldersche vermeersteren met hunne bond-genooten Hertogen-rade, en leggen den Brabander laegen.
7. 8. Vredes-verdragh van den Koning van Vrankrijk tusschen den Brabander, Geldersch-man en Vlaming.
9. Koning Eduard dreyght Vrankrijk met vyandschap, ende soekt in Nederland en by sijn Zwaeger Reynald hand-sterking.
10. Reynald van de Schotten gevangen en los gelaeten. Dapperheyd van een Geldersche vrouw. Thiel vword Geldersch. De Brabander en Vlaming vereenigen over Mechelen.
11. Reynald verslaet de Vriesen.
12. De Koningen Philips van Vrankrijk en Eduard van Engeland vwapenen zich tegen een met volk en bond-vrienden.
13. De Engelsche belegeren te vergsefs Camerick, en schicken zich tot een stryd. Daer de Fransche niet aen en vwillen.
14. Eduard beloont Reynald, die de Vlamingen doet zweeren, ende van den Keyser tot een Hertogh vword verhooghd, en tot Pand-heer van Vriesland.
15. 16. Vervolgh van de Fransche en Engelsche oorlogen.
17. Reynald geeft Duersteede te leen aen Abkoude. Arkel vword Bisschop van Vtrecht. Reynald versterkt Harderwijk, bemuyrt Lochem en Grol. Water-vloeden. Alard van Bueren.
18. Eleonore verdedighe haer voor de Staeten en Reynald, die schielijken dood blijft. De Stam-boom der Graven van Bueren.
19. Reynald de driede vword zijn na-zact, die de keuren van Nymegen bezweert, en met de Brabanders verslaet eenige 1000. Luykenaers. Artevelts schelmery gestraft.
20. Willem van Holland verlaet het beleg van Vtrecht, en struykelt in Vriesland met een machtigh leger.
21. 22. Eduard vuint menige plaets in Vrankrijk en den slag van Cressy.
23. Reynalds trouw met Marie van Brabant. De Engelsche veroveren Kalis. Karel vword Keyzer na Lodewijk. De Luykenaers vvederom geklopt. Grootte sterfte.
24. Bisschop Arkel lost Over-Iffel vut handen van Reynald, sticht Rhenen, vecht en verdraeght met de Hollanders: Ook met de Geldersche. Iffelijke sterfte en aerd-beving.
25. Die van Hekeren en Bronkhorst brengen heel Gelderland in roeren.
26. Bloedige slagen tusschen Willems van Holland en sijne moeder. Arkel bedwingt zijne Stadhouders.
27. Het huys te Wou-

te Woudenbergh over weldighd en geslecht. De Vlamingen veroveren schier heel Brabant. 28. Moord, krijg, en haet neemen in Gelderland en onder de broeders Reynald en Eduard de overhand. Beyde vermeersteren vele plaetsen. Dood van hunne moeder Eleonore. 29. Reynald verpand etlyke Sterkten. Arkel vereenight met de Hollanders. De Putter-dijk. Koning Eduard ver dint de Fransche, en neemt Koning Ian met sijn zoongevangen. 30. Geldersche zaaken. Dood van de oude Engelsche Koningin. 31. Naer 't inneemen van veele Steden maeken de Engelsche vrede met Frankrijk. 32. Arkel krijgt Voorst gewangen, ende Eduard sijn broeder Reynald in een slag, dien hy gyzelt. 33. De Hollander stroopt in Gelderland. Vreemde stormwinden. Eduard drüft de Brabanders wt Boemeler-vveerd. Boot en Loenen over hun verraed tegen Nymegen en den Hertogh gericht. 34. Kannemaker over zijne vrouwen-schendery onthoofd. Arkel word Bisschop van Luyk. Klachten van eenige Geldersche Steeden. De Bisschop van Vtrecht tuchtight zommige roovers. 35. Bouhomme met sijne haene-veeren verdelgd. Eduard loopt zijns levens gevaer, en neemt Boemel weder in. Sterke Zee-vloed. Margriet van Vlaenderen trouwt Phil. de Va'ois. 36. De Bisschop van Vtrecht van sijne onderzaeten vast gezet. Ednards ondertrouw met Catharine van Beyeren. Verschil over de erffenis van Kleeve. Eduard geeft aen Mechtild van Gelre den lijf-tocht van Emmerick en Huessen. 37. 38. De Brabander bespringht Gulicher land, dan word van Eduard en de Gulichers met schier sijn geheel leger te Bae swijler weder-gemaekt, en zelf gegrepen. Eduard blijft mede, tot grooten rouw van Catharine. Oorsprong van 'tgeschut en bus kruyd. 39. Reynald raekt vieder op de stoel, sterft kort daer na, ende met hem de Stam van Nassouw. Aftier aen koemt een korte Aenwijzer der Bisschoppen van Vtrecht, ende der Graven van Holland en Vlaenderen.

REYNALD van NASSOUW de tweede, Laetste Grave en eerste Hertogh.

NA dat d'oude REYNALD binnen 1326. de bedompte muyren van Montfort was over-leeden, begon de zoon van dien tijd af gerustiger te heerschen, ende den by-naem van Grave, welke hem tot nu toe met den vader was gemeen geweest, alleen te voeren. Etlyke geeven hem den toe-naem van den Swarten, Bruynen, en ook van Ros-verwigh. Hy had zijn vader, wiens wychelaryen hy in veele voor-vallen had waer bevonden, meermaels hooren verluynen, dat zyne lijfs-erven Gelderland niet langh en zouden onderhouden. Daerom bang zijnde dat die in hem moght vervuld worden, was al voor zijns vaders af-lijvighd gepaerd met Sophie, een zeer bevallijke zeedige en vreedzaeme maeghd, eenige dochter van * Floris laetsten Heer van Mechelen, en zoon van Gillis, wt het hoog-verluchte huys der Berthouten van Grimberg, die zoo met gemak ende in vrede, als met koopen en verkoopen, tusschen, ende voor al met sterken handel te doen op vreemde en over-zeesche gewesten, een machtigh goed had veroverd; zoo dat zijn hof als een goude bergh was ende een pack-huys van edele gesteenten, en van de aller-kostelijste waeren: alle welke goederen naer zijn dood te gaeder op Reynald zijn verstorven.

* Vid. Pontan. pag. 246. & seqq.

Dit † houwelijk hadden hem (behalven de nood die de beste raeds-man is) aengepreesen *Adolf* van der Mark Biffchop van Luyk, neffens des zelfs oom en Opper-biffchop *Willem* van Gennepen zyne andere Raeds-luyden, om beyde zyne Graeffchappen, die zoo door de inwendige twiften met zijn vader, en meenige Ridder-speelen waer in hy veel gelds hadde verfpilt, als al te weytzen staet en andersins, ten hoogften waeren bekommerd, (want hy tot nu toe eer een Koning dan een Grave hadde geleeken, ende in een iaer wel twee iaeren in-komften tevooren opgebeurd en verdaen) wt zijns byslaeps in-komften weder te redderen, die hem ook met een zoet lijntgen tot beterschap heeft gebracht, en zyne overdaedigheid, die dickwijls noch in reeden noch in maet bestond, wt het hoofd gepraet. Gelijk hy dan door dit behulp verscheyde Vestingen, tolleren, en verpande hof-steeden niet alleen met gereed geld weder loste, en zyne schulden af-leyde, maer ook nieuwe goederen aenkofte, ende onder anderen de heerlyke Heerlijkheden van Kessel en Kriekenbeek. Waer over in de houwelijksvoorwaerden van *Sophie*, by den Grave zelf ende de Staeten des lands bezegeld, niet buyten reeden en wierd bedongen, dat de ervenis van Gelderland op geene andere dan op de geboorte van *Sophie* zoude vervallen, welke echter alleen vrouwelijk was, ende daerom tot de heerschappy niet gerechtigd. Hoe sterk doen tertijd de scheepsvaerd by die van *Harderwijk* zy geoeffend in 't Oosten, geeft te kennen zeeker een brief van *Voldemar* Hertogh van Sleefwijk, waer by blijkt,

† Die de Heeren van Mechelen voor slechte koop-luyden aenzien vergiffen zich wel de helft in hun reekening. Heer Floris, in de wandeling de rijke handelaer geheeten, was getrouwd met Adelheid dochter van Engelbert Grave vander Mark. Diergelijke en hoogere verwandschappen zal by verneemen die haer Stam-boom wil nazien. Lutger verhaelt in 't leeven van H. Suibert, dat Keyzer Karel in 't iaer 804. (doen onse land noch geen Voogden en had) Ionkheer Berthout van Grimbergen tot een Voogd had gesteld over Santen en den by-geleegen land-streek. Siet hier een staeltgen van hunne oudheyd. Haer meer dan gemeene maght en achtbaerheyd schijnt hier wt, dat de Berthouten in 't iaer 1143. hebben derven wt-daegen ende drie daegen after een schrap gestaen tegen den Hertogh van Brabant. Waer over ook zeeker een Brabandschrijver met verwondering vraecht: Wat volk leeftmen dat een drie-daeghiche veld-slagh heeft konnen leveren, als het onse? Niemand en heeft zich ook te stooten aen den koop-handel, die op zoo eene wijze al by hen gepleegd zijnde de eer van een doorluchtigh huys niet en kan verdonkeren of te krenken. Anders zouden ook op de rolle der edelen niet moegen staen die van Doria, Spinola, Medices en andere. Immers en heeft de Koninglijke maegd Eleonore zich hier aen niet gestooten, wanneer sy aen Reinald (hoewel weduenaer van onse Sophie, goed ouders ende noch bloot Grave zijnde) zich met vrienden raed gingh verlooven. Hier aen hebben zich niet gestooten de aller-edelste Koningen van Vrankrijk, twee Henricken, waer van yeder een vrouw heeft getrouwd wt het geslacht van de Medices, die, hoewel schatrijk, echter geen volle honderd iaeren van nu af met den naem van groote Hertogen van Florentien hebben gepronkt.

dat omtrent *Schonoer* en *Valsterboe* aen die van *Harderwijk* hunne af-gezonderde visch-racken zijn aengeweesen, zoo wel als aen de andere Anzee-steeden. Voorts was *Reynalds* meeste bekommernis, om vrede en goed recht te pleegen, zyne in-zaeten in rijkdom te sien bloeyen, met den vyanden nauw besteck te houden, de fraet-roovers scherpelyken te vervolgen, ende (ten kortsten gesproken) een yegelijk in zyne rechtvaerdigheid te stijven. Door welke deughden als hy niet alleen zynen nabueren gunste hadde gewonnen, maer ook des Keyfers, is sijn roem allenthalven en als een morgen-zon allenkens meer glinsterend geworden. Ende alsoo de Vorsten en leeden van Italiën op dien tijd by den Keyfer aenklopten, dat hy ze doch te hulp wilde koemen tegen de oproerige *Gueffianen*, ende *Lodewijk* by dese gelegentheid mede een open luyk sagh, om de Keyzer-kroone, met liefde of te leed van den Paus, binnen Romen op te zetten, toonde hy sich des te eer gefeggelijk. Onder andere deed hy zijn Leen-man onsen *Reynald*, naer aenbiedinge van zyne genade en alles goeds, weeten, dat, aengesien meer Steden en Vestingen hem alreede aenkleefden, dan wel zijn voor-zaet *Henrick*, ende niemand overzulx zijne hulding konde tegenstaen, by den Grave trouws halven, waer mede hy als een vernaemd lid aen 't Rijk was gehouden, hartelijken verzocht, om zonder vertoef met een maecht krijghs-volx zich naer Lombardien te begeeven, ende hem de palm-tacken van over-winnings mede te helpen behaalen, welke, zonder zijn byweesen, hem enighsins verdrietigh zouden wezen. *Reynald* hier door op-geweckt, heeft met *Willem* van Holland, ende de Graven *Willem* van Gulich, *Diderick* van Cleve en den Berge, behalven andere Grooten ende een sleep van wt-geschooten volk, de reys naer Italiën aengenoomen. De Keyfer dan te Milanen prachtelyken in-gehaeld zijnde, ende door den Biffchop van * *Arezo* hoofd van de *Gibellijnen* met d'yfere kroon verciert, stelde *Willem* van Montfort met het puyk van zyne Duytsche in die Stad tot zijn Stad-houder. Van daer na Toscanen zich spoedende, ende lestelyken binnen Romen dringende, is op den 17. van den eersten maend in 't Pausselyke hof, by goedvinden van de Geestelykheyd en Cardinaelen, door *Columna*, t'zaemen met de Keyserin *Margriet*, vrouw van Holland en Vriesland, gewoonlyker wyze gehuld geworden. Dit aldus besteld zijnde, heeft de Keyfer den Grave van Gelre en vorderen adel met zoodaenige panden en teykens, als den krijghs-helden betaemen, beloond, ende *Petro Cornario* onder den naem van *Nicolaes* den vierden tot Paus verkoozen, na dat te voren de * weder-Paus *Ian* naer *Avignon* in Vrankrijk was wegh-gevlucht.

2. Middeler-wijl bestonden de † Luykenaers, na hun bekende gewoonte, twist te voeren met hun Biffchop *Adolf* van der Mark *Reynalds* bloedverwand, die de Geldersche aen sine zijd hadde, met groot gedruys op Gelderland aen te vallen, verftout zijnde door *Reynalds* langh wt-blijven en onrijpe iaeren, ende alles door den brand en 't zwaerd te bederven. *Reynald* dese maere in Italiën ontvangende, en maekende vast gereedschap om te vertrecken, nam van den Keyzer

† Het oude spreek-woord en lieght niet: Die te Luyk heeft geleert zijn Wals, Is een moeyt-maeker door zijn hals.

1327.

* *Avetium*
novum
Episcopus

1321.

* *Antipapa*.

een eerlijk af-scheyd, ende door Duytsland lanx den Rhijn zijn wegh naer huys, daer hy naerdere onder-richtingh kreegh vanden over-moed der Luykenaers. Als deze trots zonder weder-wraek niet en konde voor-by gaen, heeft *Reynald* met Bisschop *Adolf*, die over langh wt sine stoel was gestooten, (hier by gevoegd den Grave van den Berge, *Willem* Heer van Bronkhorst, en andere Heeren) eer langh een schickelyk leger op de been gebraght. De Luykenaers dit wijs wordende, namen insgelijx hunne Christoffels ende vooral de Brabanders by de mouw, door welker bystand hun moed en macht merkelyken zijn gewassen. De Bisschop had by sich eenige Steen-stucken op de wijze van Slangen ofte Adders, welke hem grooten dienst deden om dervyanden geleeden te verbreeken. Niet wijs van *Maestricht* by de vleck *Hasselt* ofte *Hoefelt* wierden de legers aen d'een en d'ander kant tot den strijd vervaerdighd. De Schrijvers melden ons, dat die van *Luyk* by na eens zoo volk-rijk waren, dan de Geldersche. Soo haest nu het gewoel aengingh, vernam men terstond een sterk keel-geschreeuw, klank van wapenen, getier van basuynen; ende, wanneer de hevighyde van 't vechten een weynigh was verkoeld, een grooten neder-slagh. Hier zagh men de levende met heele zwermen gevangelyk wegh voeren: elders de weegen gestopt met dooden: hier wierd men gewaer het geuygh van d'een, daer wederom het gehuyt van d'ander. Maer als men eyndelijken alles na-reekende, bleeven de Luyker-waelen verstroyd, ende de overwinning by de Geldersche, die ze ook Gods hand ende niet hun eygene krachten toe-schreeven, ende al-om bede- en dank-daegen lieten wt-schrijven. Ende nademael het treffen was voor-gevallen op den vier-dagh van den Bisschop *Firmiaen* (andere seggen *Servaes*) wierd het daer voorgehouden, dat d'een Bisschop yverende voor des anders eer en behoudenis, door sin tusschen-komen dit geluck hadde veroorsaekt. 't Getal van de verslaegene word ongelijk begroot: eenige verhaelen van 4000. andere van 10000. daer in regen-deel een der Tijd-boeken handelende van de Luyksche Bisschoppen al te grof gaeren spint, ende van 32000. gewagh maekt. Aen de zijd van *Reynald* viel neder de Heer van Bronkhorst en Batenburg, after-laetende een eenigen zoon *Gijsbert*, die dit hoogh-adelijke huys van den ondergangh heeft bevrijd. Wat 'er vorders van zy, immers is 't gewis, dat het zoo vermaerde als vermaekelyke Klooster van *Monikhuysen* by *Arnhem*, tot een zoeninge quanzuys van zoo eenne krachtige bloed-storing; terstond daer na door den Grave te bouwen is aen-bestaed geworden. *Reynald* hoovaerdigh op desen zeegen ende met buyt beladen, heeft over-al sine bouw-vallige hof-steeden en Sloten weder opgemaekt, fraeyer als te voren, ofte nieuwe huysen wt den grond opgemerzeld, en tegen allen aenloop met steuwigh steen-werk verzorghd. Bisschop *Adolf* de ontfangene diensten erkennende, heeft, met voor-wille van de Geestelikeyde te *Luyk*, aen den Grave van Gelre, tot een toe-gifte van het Leen 't welk sine voor-zaeten ende hy van de Luyksche kerk tot noch toe hadden bezeten, sin recht en aendeel op de Stad van *Mechelen* wt de vuyft wegh-geschonken, als mede de hoeven ofte vleckken van *Hessenssem*,

Leeft, *Humbek*, *Musen*, *Heveren*, *Heyft*, zoo verre die onder *Luyk* behoorden, behalven ook de goederen waer in de Grave van Holland was gepandschap: onverminderd effenwel den Heer van *Mechelen*, *Reynalds* schoon-vader, sin aental. Omtrent defentijd is het heele * Gods-huys van *H. Walburgen* eyndeliken van *Thiel* naer *Arnhem* over-gevaren. De aendryvende oorzaak hier van was de driestigheid der burgeren, die onder 't dexel dat de Geestelikeyde hen met schatten en scheeren veel over-lasts deede, ende de wan-betaelders op staende voet met rechtsdwangh en gyzeling over-viel, eerst in een ooploop eenige der zelve dood sloegen, eenige die naer de kerk als een veyligen schuyt-hoek toerenden, van den tooren neder-wierpen, ende de overige het ronde gat weesen. Als dese gewelddaed ten aensien van de Geestlike schaer hard en wat onmenschelyk geleek, heeft men op 't leest beslooten, dat de Dom-heeren, mede voerende ofte verkoopende wat hun eygen was, onbeschaedighd wt de Stad ende waer heen 't hen beliefte zouden vertrecken. Maer *Reynald* en die van *Arnhem* hebben ze gaerne en met eerbiedenis niet alleen binnen genoomen, maer ook woeningen ende een ruym erve vereerd, om daer ter eeren van hun beschermster *Walburg* een kostelyke kerk opnieuws te timmeren. Waer over zy zich gelijk van plaets, ook van naem hebben willen veranderen, ende *Arnhem*sche Proosten, Dom-heeren, en *Dekens*, zeedert laeten heeten. Na hunne verhuysinge zijn wt het dorp *Op-beymere* de Duytsche Heeren van 't *Marien* gezelschap naer *Thiel* gekoemen, om binnen die vesten huys-vesting te verfoeken, welke hen van den Raed istoe-geftaen.

3. In de Mey-maend des iaers 1329. verloor *Reynald* sine weder-helfte *Sophie* van *Mechelen*, welkers over-blijfzelen te 's *Gravendaal* zijn begraven. Want zy in geen kleyne dwaalinge stecken die voor-geeven, dat *Sophie* vier iaeren na de bruyloft in den iaere 1336. zoude zijn gestorven, als hebbende wel tien iaeren te voren in den echten staet geleefd, gelijk hare * brieven en kinderen wtwijsen. Noch en waeren tusschen *Reynald* en *Lodewijk* van *Hessen* Bisschop te *Munster* niet af-gestorven de bitterheeden, waer van op den iaere 1326. gesproken, ende scheenen tot een krijgh te zullen wt-loopen; ziinde yeder vast doende om palm in 't vuur te leggen en machtige bond-genootten aen de hand te krijgen. *Reynald* had aen sin snoer den Koning van *Bohemen*, die doen by sin zwaeger den *Brabander* huyschild, de Bisschoppen van *Luyk* en *Utrecht*, met noch de Graven van *Gulich*, *Vlaenderen*, *der Mark*, *den Berge*, *Artoys*, *Holland*, en veele andere Heeren. In tegendeel had ook *Lodewijk* een geweldigh leger by een ghaeld, bestaende wt *Hongeren*, *Hessen*, *Duringers*, *Frankenaers*, en andere volken. Na verscheyde strooperyen en stormen veroverde *Reynald* by gelegentheid van slappe wacht tegen den wtgang van 't iaer *Bredervoort* met verrassinghe ('t welk den Bisschop al over * langh onder sin Sticht had gebraght,) ende weynige dagen daer na in *Munster-land* het *Stedeken* † *Vreden* met geweld, alwaer hy de mueren en 't *Block-huys* liet af-breeken. Doch op 't volgende iaer heeft *Ian van Dieft*

* Siet mede op 't iaer 1315.

1329.

* Siet op 't iaer 1326.

* Siet op 't iaer 1246.

1330.

† Vid. Pontan. pag. 213.

Biffchop van Utrecht de vrede alzo getroffen, *† dat de Grave van Gelre het bloote Slot, ende de Biffchop en Munsterfche den eygendom en 't land van Bredevoort zoo te gelijk zouden bezitten.* Tuffchen Reynout van Valkenburgh ende Vorft Ian van Brabant begon mede een nieuwe oorlogs-vlam te blaeken. Want de Valkenburger onder borgtochte der Graven van Gelre en Holland, als gezeyd, wt de twee-iaerige hechtenis van Genaepe ontsprongen zijnde, en fijne waer-borgen te loore stellende, bestond wederom omtrent Maeftricht te moes-koppen, zich verlaetende op den Koningh van Bohemen, die met den Brabander fynesvrouws broeder niet over eene leeft en fchoeyde. Als de Hertogh hier over Valkenburgh berende, wierd alles zoo vergeleken, dat de Bohemer eerft met den Hertog verdraegende, den Valkenburger daer na met den Hertog zoude sien te bevreedigen. Maer wanneer de Bohemer, al eereen eynd-oordeel te ftrijken, verfocht, datmen de te voren geflechte mueren van Valkenburgh eerft zoude herbouwen, ende de Brabander dezen, ziins dunkens, onbillijken voor-flagh af-floegh, nam hy de wapenen weder op, trock in 't voor-iaer over de Maes, ende quelde Valkenburgh met een nieuw beleg, 't welk metter haest ten halven opgeinaekt zijnde door *Walraem Reynalds* zoon ende 300. ruyters van 't beste stof wierd verdedighd. Dan hoewel dese zich manneliken queeten, ziin fy echter, doorfoo veel waekens en floovens (alfoo menze over dagh met stormen ende 's nachts met vyer-pijlen bezocht) niet tegenstaende hen geene leevens-middelens ontbrooken, genoodzaekt geworden na een belegeringh van negen weeken zich over te geeven aen den Hertogh, die den Burgh voort onder den voet liet werpen. De Boheemer naer Vrankrijk reysende, en doende aen den Koning fiin beklagh over 't onrecht 't welk de Valkenburger beiegende, quam troofteloos te rugge, dewyl de Koning bericht was, dat de Valkenburger nu soo menighmael fiin woord, ende noch leffelyken de Graven van Gelre en Holland in hunne beloften leugenachtig had gemaekt.

4. Als *Robert van Artoys* recht-ftrijdigh zijnde met zyne moeye *Mechield* over 't Graef-fchap van *Artoys*, op desen tijd voor 't hooge Hof van *Parijs* in 't ongelijk was gesteld, is hy, half wfinnigh van spijten herten-leed, naer zijn bloed-erwant *Grave Ian* van Namen, ende 's iaers daer na, wt vrees van aenden Koning over-geleverd te worden, naer den Brabander ziin zufterlingh gevluht, die hem van herten welkeoemde, ende te meer lief-koofde, te meer Koning *Philips de Valoys* hem als een oproer-frichter in-eyfchte. Waer over de Koning, den Boheemer en andere Vorften met veele duym-fchuyvers tegen den Brabander heeft op-gerockend. Alfdoen staeken de hoofden in eene kap *Ian* Koning van Bohemen *Grave van Lutzenburgh*, *Balduin* Opper-Biffchop van *Trier*, *Walraem* van *Kolen*, ende *Adolf* van *Luyk*, neffens de Graven *Reynald* van *Gelre*, *Geeraert* van *Gulich*, *Ian* van *Namen*, *Lodewijk* van *Lootz*, *Eduard* Hertogh van *Bar*, de Graven van der *Mark* en *Catzenellebogen*, de Heeren van *Valkenburgh*, *Ian* broeder van *Wil-*

† Hae verba codicilli, quae tamen prava interpretatione Auctoris noster invertit, quasi Praesul cum Monasteriensibus ipsoque Comite territorium ac jurisdictionem in simul essent possessuri.

lem Grave van Holland, en *Diderick Heer van Hensberg*. Van de welke een deel al van te voren met afgunst en wraek-gierige vinnigheid tegen den Hertogh waeren ontftceken. De verdragh-brief braght mede, dat de Biffchop van *Kolen*, ende de Graven van *Gelre* en *Gulich* den Koning hulp toe-zeyden tegen *Robert*, den Brabander, en hunne bystanders, ende geen van der zelve onderzaeten den Koningh ofte zijn zoon zoude tegendien: indien de oorlogh viel op de *Rijx* paelen, moesten sy hem toe-zenden 3000. gewapende ruyteren: geviel het, dat yemand boven dit getal hondert mannen toebragt, die zouden op des Koninx beurs dienen. Soo de Koning door de Brabanders ofte zijne eygene onderdaenen wierd aengetast in fiin Rijk, zouden sy hem 600. ruyters buyten zijne kosten laeten toekoemen, ende, 'ten ware in val van hooge noodzinnen, zelve passen by hare benden te wesen, ofte anderseen *Veld-heer* af-schicken. De schouwinge van dit heyr zoude geschieden by twee *Fransche Maerschalken*. De Koning nam aen te vergoeden de paerden, die op desen tocht moghten sterven. Soo de Koning een aenleggenden krijgh bestondte voeren, waeren sy gehouden, hem met 3000. knechten, ende ten minsten voor den tijd van acht daegen, ten dienst te staen. De ontfang ende ook wt-schot der los-penningen van de gevangens over en weder, zouden tot baet ofte last des Koninx koemen, die met *Robert van Artoys*, den Brabander ofte andere daer by mede oorloghde, geen vredes-handel vermoght aen te gaen, zonder toe-stemmen der bond-genootten. Om dese voorwaerden na den letter te voldoen, verbonden zich aen d' eene zijde de Koning met zijn zoon, aen d' andere de Vorsten, onder verlos zoo van hunne als hantuyder erven goederen. Dese dan te zaemen rottende ende zich voegende by den *Stal-meeft* van *Vrankrijk*, namen haren wegh recht op *S. Truyen* in 't gebied van *Luyk*, om van daer den Brabander een voordeel af te zien. De Hertogh niet slap tot tegenweer trock de vyanden omtrent tot aen de paelen van * *Hasbanien* te gemoet, ende de *Vesting* *Leuween* na de grenzen van *Henegouw* tegen een over-val verzeekerende, sloegh zich neder by 't *Klooster van Helischen* niet verre van *Thienen*. *Willem* *Grave van Holland* yverende in fiin hoogen ouder om alle zwaerigheden wegh te neemen ende het kostel menschen bloed te spaeren, heeft zich op dese tydingen in een rosbauer na des Hertoghs leger laeten draegen, en speurende in hem goede geneegtheit tot vrede, van daer na den *Fransch-man* gereyfd, die heel anders was gemoed. Vermits de *Fransche* na zijn vertreck dadelyken met hun bond-vrienden op *Walsch-Brabant* aenvielen, *Hannuyse* met veele dorpen verbernden, ende door 't gantsche land een grooten schrick en verwoesting veroorsaekte. De Hertogh de snap-hanen na-stappende heeft ze wt toornigheyd voor de vuyft wt-gedaeght. Dan de *Hollander* voor de tweede reys ten besten spreekende, kond effenwel boven ses weeken stille-stand niet verwerven: doch middelertijds zyne vrouw *Iohanne* des Koninx zufter naer *Vrankrijk* af-schickende, werkte zoo veel wt dat 'er een dagh van by-een-komfte wierde be-raemd. Doen is de Hertogh met gevolgh der Biffchoppen van *Senlis* en *Teroane* naer *Vrankrijk* vertrocken, ende te *Compiegne* van den Koningh op het eerlijxte ontfangen: tot dat 'ereyndelyken binnen *Parijs* de vrede ende te gelijk een houwelijk tuffchen des Koninx dochter *Marie* en des Hertoghszoon *Ian* is geslooten. Op dese kond-

1332.

* De gemeen man noemd het Hef-sebay.

Schap week *Robert van Artoys* zonder lang te zutkelen na *Eduard* den dierenden, Koning van Engeland. 't Is waerschynelyk, dat omtrent desen tijd ook *Reynald* van Gelre naer Engeland is overgescheept, daer hy den Koning veel goeds gingh wenschen over de neder-laege der Schotten, ende, na getroffen verbond, des zelfs zuster *Eleonore* tot zyne bed-genoote bedongh. Hier van geeft blyk, dat hy in den iaere 1343. al een tien-iaerigen zoon by haer hadde verweckt.

5. *Reynald* met zyne Koninghlyke bruyd en hand-geklap siener onderzaeten in Gelderland weder-keerende, vond geraedsaem, het leen der Stad Mechelen, met zijn aenkleeven, hem van den Bisschop van Luyk * onlanx aengekoemen, om dat het wat verre van de hand lagh, door verkoopinge aen *Lodewijk* Grave van Vlaenderen over te zetten voor 100000. Toursche goud-guldens. Dan alsoo Hertogh *Ian* van Brabant met handen en voeten hier tegen viel, voorwendende dat hy zelf Leen-vergeever was van 't geen de Geldersche-man had vercoft, liet hem de Vlaeming eerst ontfeggen; sonderlinge wanneer hy gewaer wierd, dat de Brabander zich ontfond die van Mechelen in sijn schut te ontfangen. Des Hertoghs mede-hulpers waeren *Philips* Koning van *Navarre*, ende *Eduard* Hertogh van *Bar*. *Lodewijk* had behalven *Reynald*, den eersten aenleyder tot de koop, op zyne hand *Ian* van Boemen een geslaegen vyand van sijn schoon-broeder den Brabander; gelijk ook de Graven van Henegouw, Holland, Gulich, Namen, Hoorn, Looz, Beaumont, de Bisschoppen van Kolen, Trier, Luyk, r'zaemen met de Heeren van Valkenburgh, Monioye en Hensbergh. Hun verspreck was, dat een jegelyk van sijn kant Brabant aengripen, en geen der bond-gezellen buyten des anders voor-weeten met den Hertogh zoude handelen. De Vlaeming beloofde, hem alleen soo veel te doen te geeven, dat hy de landen van Over-Maes wel zoude vergeeten. Deslaegen volghden op de dreygementen: alsoo sy alle kortz daer nae op eenen tijd door hun gezanten den Hertogh ontzeyden. De Vlamingen van *Dermonde* aenvangende waeren de eerste in 't harnas, vernielende *Maldegem*, *Lippelo*, en 't Klooster van *Affigem* door den brand. De Brabander daer tegens het land van *Aelst* tot aen *Denermonde* door kruysfende, nam van daer sijn keer wederom op *Bruyffel*. Alzoo moesten de landen en opene vlekken aen weder-zijden het pack van den kriigh besuyren; behalven dat de Brabanders by *Hellekem* 500. Vlaemsche ruyters listelyken hebben wtgelockt ende onder den voet gehouwen. Aen een anderen hoek, daer Brabant over de Maes aen Gulich en Gelderland belend, was * 's *Hertogen-ryd* van de Geldersche en andere benden zoo zeer benauwd en verre gebraght, dat *Ian van Orstervyl* en de Heer van *Stevorden* van binnen mangel ljdende, met de beleggers moesten verdraegen, onder beloften van de Stad over te geeven, indien sy binnen de loopende maend geen ontzet vernoomen. Weshalven de Hertogh belastende zijne Vry-heeren het op-zicht van de Vlaemsche grenzen, wanneer hy verftond den Koning van *Navarre* tot sijn gerief af te koemen dan door Grave *Willem* omtrent de pael-steden van Henegouw te werden gestuyt, met den Vorst van *Bar* en 4000. ruyteren op *Nivelle* vertrack, en den Grave dwongh om den Koning den door-

rocht te vergunnen. Van daer na *Maestricht* en over de stroom zich spoedende, kreegh onder wegen kondschap van de over-gaewe, en dat de Stad vol volx was geleyd. Als het spel hier was verkeeken ende de Hertogh niet voorsien om een beleg te doen, liet hy zyne vyanden wt-vorderen om over 't bezit van *Hertogen-rode* met het rappier te scheyden. Dan de eed-genootten hebben dese tijding-brengers met woorden af-geset, ende, voor deze mael tot geen slaen gefind zijnde, haer beste gedaen, dat de Grave van *Loots* ende *Luykenaers* tijd en kans moghten vinden om den Hertogh van afteren te vernagelen, ende tot dien eynde alle bruggen van de Maes af-gebrooken. De Hertogh den snoff hier van wegh hebbende, week met zijn vluchtend heyr rugge-waerts na *Maestricht*. Dewijl hy noch lagh by *Hertogen-rade*, was de Stadhouder van *Sittart*, op hoope dat het op een hayr-plucken soude gaen, schier met alle zyne besettinge tot hem over-gekoemen. Doch de burgers by dese gelegtheid niet fluymerende, hebben ontbooden ende voor hoofden aengenoomen de zoonen van *Reynald* van *Valkenburg*. De Hertog by *Nivelle* de *Fransche* ontmoetende ende met hen raed houdende van weder over Maes te gaen, kreegh voor bescheyd, dat sy gefaest ende meer om vrede te maeken waeren gekoemen, dan om te vechten. Waer toe sy ook alle krachten in-spanden, doch niet wijder konden verwerven dan een op schorthinge van wapenen, ende dat daer-en-tusschen de Koningh van *Vrankrijk* door sijne volmachtigers de zaak soude trachten by te leggen.

6. *Reynald* het geluck by 't hayr vattende ende op sijn luymen toe-leggende, had al van te voren de Stad *Thiel*, die tot nu toe Brabands was geweest, op *Agnieten* dagh verrast; ende, op dat voortaan de Brabander hem daer wt geen meer leed mochte doen, rondom van sijne mueren ontbloot. Effen voor dese ongelegtheid was by de *Ingen-poort* een onverhoede brand ontstaen in 't huys van eenen *Claes Schouts*. Als de burgery soo wt haet van den eygenaer *Schouts*, als op hoope dat de vlamme van zelfs wel zoude smoooren, verwaerloofde in tijds water by te brengen, is'er een goed gedeelte van de Vesting, dewijl de wind schielijken keerde en sterker blies, in d'as gerackt. Ten dien tijde beloofden *Reynald* van *Valkenburg* Dom-heer van *Luyk* ende Ridder *Diderick* van *Valkenburg* onder eede, te zullen na-koemen, alle 't geen hun Heer en neeve *Reynald* van *Gelre* tusschen haer luyden aen d'ene zijd, ende tusschen den Grave van *Gulich* met de andere Heeren omtrent den *Eyffel* zoude wt-wijzen. In 't land van *Utrecht* was onrust ende wt de onrust oorlogh ontstaen, om den nederflagh van *Giselbert* Richter van *Willem* van *Duyvenvoorde*, die desen hoon zich aentreckende en meynende in 't lichaem van sijn dienaar sijn eygen eer geraecte zijn, met een deel Geldersche, Hollanders en Kleevenaers den stroom de *Leck* tot aen *Rhien* op-vaerende, ende aldaer sijne benden verdeylende, den *Haimers-bergh* was over getrocken. Als hy daer omtrent de vleck *Ter Horst* in brand had gesteecken, moest hy echter het Slot verlaeten, vermits de vinnige tegenweer van *Willem* van *Boxtel*. De Bisschop van *Utrecht* ontfeld en grijnigh over dit stout bedrijf, nam voor *Duyvenvoorde* wt zyne grensen te verftooten, ofte eenflagh met hem te waegen, ten ware *Willem* Grave van *Holland* en *Henegouw* naer

Dort

* Siet hier
voren het
meede
hoofd-stuck.

* Roda, sive
Roldanum.

1333

Dort koemende beyde Heeren een vrede had opgeleyd. In die dagen heeft de Grave van Vlaenderen *Lodewijk* van Nevers *Reynald* van Gelre met zyne dochter *Margriet* erfgenaeme van Mechelen, als mede *Willem* van Gulich met zyne moeder *Elizabeth*, ten aenzien van de verkoopinge der Stad Mechelen ende daer wt gereezen krijgh, vrydinge toegezeyd van allen hinder, 't welke sy aen haere goederen, recht, ofte luyden moghten koemen te lijden, te begrooten by *Ian* van Henegouw Heer van Beaumont, en *Henrick* van Vlaenderen Grave van Loots, met by-voeginge, zoo de stemmen staeken, van *Willem* Grave van Holland.

7. Op dit iaer (hoewel sommige een iaer, en andere twee iaeren vroeger reekenen) heeft *Philips* Koning van Vrankrijk de verschillen tusschen den Vlaming, Brabander, en *Reynald* van Gelre alzo gesleeten, dat des Hertogs drie noch niet manbaere dochteren aen de drie ionge Princen, *Margriet* aen *Lodewijk* van Vlaenderen een drie-iaerigh knechtgen, *Iohanne* aen *Willem* van Holland, ende de ionghste *Marie* aen *Reynald* den eerstgeboren van Gelre namaels zouden trouwen, der Vorsten verbintenisse tegen den Hertogh daer mede op-geheeven, ende een yegelijk vredelijken by sijn besit verblijven. De Hertogh moght de koop van Mechelen veruuetigen en naesten, mids tellende aen den Vlaming 87000. ende 500. kroonen. Andere melden, dat de Koning de Stad door *Frederick* de *Picquin* zoo lang in verzeeking nam, tot dat hem van beyder Heeren recht naerder zoude blijken. In den iaere 1334. heeft de Koning binnen *Amiens* tusschen den Brabander en Grave *Reynald* in 't bysonder zoo een besteck gemaekt; dat over en weder goede nabuyschap zoude gehouden worden, de gevangens betaelende hunne verteer-kosten, vry-gelaten; de over-loopers op nieuws eed doende aen haere Over-heeren, weder naer huys moegen keeren: de dochter mede van den Grave ofte haere erven zonder eenige bespeeringe aenvaerden, ende, gelijk van ouds de Heeren van Mechelen, tot haren schoonste gebruyken hare erf-goederen in Braband. Over de iacht ende vryheyd der Stad *Siegden* zoude men zich richten na den eed, te doen by *Walter Vosheym* ende *Evert Vist*, Ridderen en Raeden van den Grave. *Wijders* is verstaen, dat de Hertogh oorspronkelijk bescheyd zoude hebben voor te brengen, dat de Grave sijn Leen-man was wegen de Gerechten van *Harpen*, *Mezen*, *Mertwits*, en *Geldorp*. Over de Stedekens *Heult* en *Baertwijk* zouden goede mannen erkennen, ende indien sijn den Grave den eygendom toeveesen, zoud ze de Hertogh neffens de andere Heerlijckheeden omtrent *Heusden* den Grave voor zecker geld af-kopen. Ende alsoo de Koning door den Heer van *Kuyken* en *Prelaet* van *Wassenburgh* was onder-richt, dat de Grave van wegen den Heer van *Valkenburgh* aen den Hertogh 20000. kroonen hadde getelt, wierd den Hertogh be-last, dese penningen tegen *Kerst-misse* weder te rugge te geeven. De Stad *Thiel*, in den kring van *Gelderland* doch onder Braband geleege, zoud met *Sandwijk*, *Herwerden*, en andere by-plaetsen wissels-gewijse aen den Grave; ende *Heusden* (zijnde met sijn toe-behoor het erf-goed van wijlen *Ian* van *Heusden*) 't welk *Gelders* was doch in de buyrte van Braband beslooten, den Hertogh daer tegens werden in-geruynd: wel-verstaende, dat een van beyde het beste tot ontfangende, de oneffene waerdy met geld zoude boeten. Alle Leen-brieven vanden Hertogh, spreekende op den Grave ofte Graven van Gelre, zouden in handen ende tot wt-sprack worden gesteld van de

Koningen van Vrankrijk en Bobemen, ende den Grave van Henegouw.

8. De Hertog zoud aen des Graves zoon sijn ionghste dochter ten echt geeven, ende voor houwlijx-goed 80000. ende eens 60. ponden *Tours*, ofte zoo veel min of meer als de *scheyds-lyden* zouden vonnissen: waer van de Hertogh de helft op de hand, ende de weder-helft zoud geeven ten tijde van de bruyloft. *Quam* het houwelijk 't welk anders niet *scheyd-baer* was door den dood van d' een ofte d' ander after te blijven, zoo zoude de Grave sijn ontfangene penningen binnen twee iaeren weder moeten op-brengen. Dan naer 't vol-trecken van de echt-schap moest de Grave voor dat houwlijx-goed de kinderen wt sijn erf-landen yet zeeckers ende ten minsten zoo veel bewijzen, dat zo van den tienden penning iaer ijx een moghten trecken, ende, in stede van de 12000. iaer ijx ponden, aen de echt-geuootten vergunnen de Stad ende vruchten van 't gantsche Graef-schap van *Zutphen*, zoo verre het door de *Yssel* van de *Velouw* word af-ge-scheyden, wtgenomen den tol van *Lobeek*: 't geen de Graef-schap iaer ijx minder deede, zoud de Grave zonder bedrogh wt sijn vordere goederen vervullen: ende zoo by voor sijn zoon af-ijvigh wierd, zoud de zoon sijn vaders plaets betreedden, behoudende echter de tegenwoordige Gravin hare morgen-gaewe, ende des bruydegoms broeders ofte zusters van eenen bedde haer aendeel, als na rechten en lands-wijse. Soo de bruydegom voor zyn vader quam wt te gaen, na-laetende manlijke geboorte, de selve zoude het Graef-schap van *Zutphen* over de *Yssel* tot een eeuwigh Leen behouden met de renten van de 12000. iaerlijxe ponden, als mede erfelijken den tol van *Lobeek*: dan de meyskens, by gebreck van mans, niet dan de bloote in-komsten van 't gedachte Graef-schap over d' *Yssel*, ende zulx te leen, blijvende den eygendom en opper-voogdy aen den Grave en sijn oiren, gelijk ook van den *Lobeek* schen tol. Eyndelijken zoude des Hertogs dochter voor hare bruyd-schat genieten 8000. ponden *Tours* behoort ijken gevestighd. Voorts loofde de Koning, tot naerdere verzoeninge van beyde Vorsten, by den *Paus* zoodaenige oorlofs-brieven te verwerpen, als men be-winden zoude van noode te wesen. Welke houwe-ijx-voornaedden de Hertogh by sijn hand-schrift, alle argelift en feyl buyten geslooten, alsoo heeft bezwooren, onder verbeurte van alle sijn goede en, eer, en landen; schoon genoomen ook naderhand tusschen beyde krijgh ofte ander onraed moght op-koemen; gevende den Koning mede macht, om op het aenhouden van den Grave, zonder wijder beroep, zyn toe-komende meyn-ceed op hem ofte sijn erven te verbaelen. In de zaak van den Heer van *Hensberg* wierd de Hertogh geheuyten, wt te keeren de schuld, waer van gemelde Heer hem zoude over-tuygen. Hier by ging een daedinge, belangende de Gerichten van *Raid* en *Hensberg*, van 't geen de *Hensberger* aen hem te kort, ende voorts wateen yegelijk toe-quam. Heer *Ian* van *Valkenburg* zoude, als voor dese oproerten, rustelijken weder aenvaerden het bedrijf van *Herpen* met zyn aenkleeven. Dese overkoeming is met wille en zeegel der dedings-luyden en Koninglijke last-hebbers op den tweeden van de *Oogst-maend* binnen *Camerick* al-zoo geslooten. Etlyke daegen laeter wees de Koning wijder tot *Amiens*, dat zecker Leen-brief van den iaere 1151. welke de Hertog tegen den Grave voort-braght ofte noch mochte voort-brengen, zouden gehouden worden voor verjaerd en krachteloos, als van gelijken de voorgewende op-spraken van den Grave op den Hertogh, mids dat de Grave ten opsicht van de andere leenen den Hertogh zoude erkennen. De han-

delinge en door-treck zouden, gelijkwel eer, in beyde land-schappen, vry en ongemoyd wesen, ende op de onder-trouw tusschen des Hertoghs dochter en Graven zoon de dadelijke trouw volgen, zoo haest beyde verloofde mundigh waeren. Het vredes-verdragh van Camerick zoude van waerden, ende de wisseling van plaetsen en goederen niet boven een iaer after blijven, daer behalven aen den Heer van Hensbergh voor sijn leeven werden over-gelaeten het gebied van Wassenburg. In stede van het derde-deel der 20000 den Hertogh van wegen den Valkenburger toe-getelde guldens, ende waer voor de Hertogh den Valkenburger hadde vergunt de in-komsten van Maastricht, beval nu de Koning, dat de voorzeyde inkomsten voortaan by den Grave en sijne na-zaeten erfelijken zouden gebeurd worden, gelijk voor heen, wanneer die tot voordeel van den Valkenburger aen den Hertogh noch waeren onverplicht.

9. Onlanx hier na is'er een vreeslyke en hard-neckige kriigh op-gekoemen tusschen den zelve Philips de Valoys, en Eduard den drieden, Koning van Engeland, die, behalven andere wtlandsche Heeren, zijns zusters man Reynald van Gelre mede aen den rey heeft gebraght. * Effen te voren is'er gewagh gemaect van Robert van Artoys, ende sijn schielijk vluchten wt Brabant naer Engeland, wt vrees van Valoys. Aldaer zijnde heeft niet op-gehouden den Engellander, als van moeders wegen naesten erfgenaem van de Fransche kroon, tegen Philips (met wiens zuster Robert nochtans was gepaerd) meer en meer op te stookken. Vermits Eduard een zoon was vanden tweeden Eduard Engelschen Koningh, en Isabelle dochter van Philips den Schoonen Koningh van Vrankrijk. Neffens sijn broeder Ian had hy noch twee zusters, Iohanne egade van Koningh David van Schotland, en Eleonore vrouw van onsen Reynald. Want dat Eleonore noch onhouwbaer zoude zijn gestorven, ofte dochter zijn geweest van Eduard den drieden, is een tastelyke doolinge; daer Eduard eerst in den iaere 1326. met Philippe van Henegouw was onder-trouwd, en Reynald al in't iaer 1331. met Eleonore getrouwd. 't Was soo verre van daer (om weder te keeren tot onsen reem) dat dese voor-slagh den iongen Koningh en Koninginne misshaeghde, dat zy kortst daer na Robert met het Graeffchap van Richmond noch beschonken; ende Eduard, na een langh bedenken, de zaak met de leeden van't Rijk in beraed leggende, door de toe-stemminge van't hooge en laege huys in zijn opzet noch meer wierde gesterkt. Voort daer na heeft men den Bisschop van Lincoln op Nederland afgevaerdighd, om de Vorsten over al aen de kroon te verbinden, ende aen hen te openen de oorzaak harer toe-rusting: dat Eduard wt de dochter van Philips den Schoonen geboren, sijn groot-vader en oomen billijker in't Fransche Rijk zoude volgen, dan wel Phil. de Valoys, die wt den vader van Philips den Schoonen gesprooten, en voor den onmondigen en afwesenden Eduard in-tastende, de kroon zich had aen-ge-eygend, ende door het slechten ofte inhouden van veele Sterkten in Guyenne de vrede van Amiens te schande gemaect: welk Eduard, nu rijper van iaeren en oordeel zijnde, niet langer dacht te dulden; aengesien de Koningh en schier alle Engelsche tot hun steunsel namen, dat de Salische hoofd-wet, het eenige richt-snoer van de Fransche, welke de vrouw met hare erven van de kroon af-sluyt, na't Heydendomsmaecte ende niet zoo veel en behoorde te gelden, als wel de sin van de H. Schrift en algemeene gewoonte, die by't af-sterven van de

mans de vrouwen tot de erfvenisse in-lact. Hier tegens rede-kavelden de Fransche, dat men het Salische Besliyt niet alleen, maer het onberdenkelijk gebruik in hun Rijk zonder kreuk en geheele scheuringe van den Staet niet en konde verzetten. De Bisschop dan met ruyme brieven ende een langh gesleep van edelen op Nederland over-koemende heeft voor eerst den Brabander, ende voorts Grave Reynald van alles onder-richt, daer na ook den Gulicher, Kolenaer, Valkenburger, Arnold van Blankenheym en Willem van Duyvenvoorde voor bond-vrienden aangewonnen. Op Clemens dagh was'ereen geweldige zee-vloed, die den Rhijn en Maes zoo op-ioegh, dat het water de dijken over-strijkende een macht van menschen en vee vernielde, meest omtrent de wt-gangen der selver stroomen in de zee. Doen is mede tusschen de Graven Willem van Holland en Reynald van Gelre in't bysonder een besteck gemaect, dat aen den streek van Gelderland zoude koemen al het geen aen dese kant des † Yffels was geleege, en't overige aen Holland.

10. Als zich dit in Nederland toe-droegh, bestond Eduard met een treffelijk heyr, waer onder ter bede dienden etlijke Geldersche hulp-troppen en de Grave in eygen hoofd, Schotland te water en te land te bespringen. De vloot bestond in 160. zeylen. Eduard zelf zijn wegh richtende naer S. Ian, ende rond-om de Stad alles verdervende, heeft den vyand aldaer verbeyd. Der Schotten Veld-heer Randulf verneemende, dat de Engelsch-man zich had versterkt, ende door geld en goede woorden over zee gelockt eenige Geldersche benden, koos sijn leger-plaets op de grensen van Engeland. De andere Overste hadden laet de Geldersche by Edynburg te verwachten, die kortst daer na door de Schotten benauwd en op de vlucht gedreeven zijnde, op den naesten bergh tot haer wijk namen een vervallene Schants, nu't Edynburger Slot geheeten; daer zy van alles gebreck lijdende zich'sanderen daeghs behoudens alleen lijf en leeven over-gaaven. Niet te min waren de Schotsche Bevel-hebers soo bescheyden, dat sy Grave Reynald alle zyne gereedschap lieten volgen, ende hem op vrye voeten stelden, na voorgaende toe-zeggingh van noyt weder nae de Engelsche te zullen keeren. Als Reynald daer na zyne vriendschap met Philips Koningh van Vrankrijk op het woord braght, heeft hem Randulf daer behalven tegens de stroopers een rot krijgs-knechten mede gegeven, ende een seer minnelijk wt-geleyde gedaen na de paelen van Engeland. Dan deze volken zijn onder wegen door de Engelsche en Engels-gefinde Schotten onder-schept, ende met Reynald en Randulf naer Koning Eduard gebraght, die doen besig was met het belegh van † S. Ian. In het ontkleeden van de Geldersche dooden ontdekten de Schotten te voren een Geldersche vrouw, welke mannelijken voor wt stappende Richard Schaut in een hand-gevecht te slaepen hadde geleyd, en eyndelijken na een grooten neder-slagh met merkelyke eer voor aen't spitze wierd verflaegen.

† Misschien heeft de Heer Pontanus hier mis-verstand, ofte immers verkeerde brieven gevolgt, noemende de Yffel in plaetz van de Leck ofte een ander stroom.

‡ Pertum, hodie oppidum D. Iohannis di Etum.

* Siet op't iaer 1331.

1336.

* Siet op 't
7. hoofd-
stuk.

Op dit of 't volgende iaer is de Stad van *Thiel*, met haer ban en toc-behoor volgens * verdragh gekoemen aen den Grave ende 't Graeffchap van Gelre, ende daer onder tot op den dagh van heden gebleeven. Op 't zelve pas bemachtighde de Biffchop van Lincoln met een vloot fcheepen Sluys en Kadzant, de sleutels van Vlaenderen, dood-flaende by de 3000. Vliamingen, die zedert desen klop allenkens den Fransch-man af ende den Engellander meer en meer toe-vielen. Tufsch den Brabander en Lodewijk van Vlaenderen is over-gekoemen, dat beyde te gader *Mechelen* zouden bezitten, gelijk tot nu toe de Biffchop van *Luik* en *Margriet van Gelre*, dochter van *Reynald* en *Sophie van Berthout*, hadden gedaen; de Hertogh zijne helfte van den Grave, ende de Grave zijne weder-helfte van den Hertogh en Biffchop te leen verheffen; de baeten effen deylen, ende erfelijken een *Schoutaet* en *Rent-meester* aldaer bestellen. Die onder *Nekers-poel* woonden zouden den Brabander, maer die van den *streek Blydenbergh* den *Vlaemschen Grave* erkennen, ende geen van beyde zonder des anders toe-stemminge *Sterkten op-werpen*: Onverkort noch *tans Margriet van Gelre* hare * erf-goederen in *Braband*. Dan na verloop van eenige iaeren heeft de Brabander den Grave van Vlaenderen voor omtrent 86000. Koningfche goud-guldens in 't geheel wt-gekof: welke geld-schuld hem echter op het lef is * quijt gescholden. Daer na heeft *Reynald* zijn zusterlingh *Diderick* Grave van *Kleeve* de hand gebooden tegen den Biffchop van *Kolen*. Als dees het *Slot Strunkede* zich niet alleen aenmaetighde, maer ook heel dicht had beslooten, ende het *Kleeffche* volk van bezetting harden tegen-weer dede, quam hem *Reynald* met de zyne onder-steunen, en dwong den Biffchop van de *Vestinge* af te trecken. Na dat op 't zelve stond, 'k en weet niet waer over, mis-verstand was gereefen tusschen de *Hollandfche* koop-luyden en de Stad *Ruermond*, loofde de Grave met zyne ses Steeden *Nymegen*, *Zutphen*, *Arnhem*, *Harderwijk*, *Thiel* en *Boemel*, zich te willen buygen onder het eynd-oordeel van *Ian* van *Henegouw* Heer van *Beaumont*, broeder des *Graves* van *Holland*. *Hubert Schenk* Heer van *Kuylenburgh* verbond zich in een brief, de *Schants* ofte 'thuys ter *Horft* degelyken te zullen verwaeren. Op dit iaer wierd onsen *Reynald* wt *Eleonore* een tweede zoon gebooren, en na zijn oom, dien hy ook in woelery en eer-zucht niet en mis-leek, den *Engelschen* Koning *Eduard* gedoopt, die naderhand de eerste Hertogh van dien naem wierd, en de iongste was onder de *Geldersche* Vorsten van de manlyke strength wt het bloed van *Nassouw*.

11. Een weynigh te voren was *Reynald* doende gewesd met de *Vriesen*. Want zedert zijn vader van *Frederick* Biffchop van *Utrecht* voor een groot deel gelds † *Vullenhoe* te pand had ontfangen ende van Keyfer *Rudolf* de heerschappy over *Vriesland*, loerden de *Geldersche* steeds op den *Vrieschen* bodem. Ende wanneer de *Vriesen* op desen tijd het *Geldersche* krijghs-volk, leggende hier ende daer in de dorpen om *Vollenhoe* verdeyld, door een eer-loofse vercloeking jammerlijken hadden door de *klings* gheiaeghd, ende na 't over-rompelen vande *Vestinge* zelve met de

† Dese Sterkte was gemackt by Biffchop *Gover* van *Rhenen*, ende word in oude hand-vesten genocmd *Fulanh* en *Fulnah*: ende de plaets van den stryd *Barbfile*, *Barlesfile*, en ook *Barfeke*.

burgeren en bezettinge van gelijken leelijken geleefd, zocht *Reynald* zyne wraek in de wapenen. Hoewel de *Vriesen* in tegendeel niet na en lieten, den Grave zelve by hunne *Griet-mans* aen te klaegen, als een over-treeder van zyne paelen en verbreeker van hunne vryheeden. *Reynald* desen laster zich niet aen-treckende ende daer door te meer ontstecken, verklaerde overbodigh te zijn met alle na-buyren goed verdragh te onderhouden, maer dat sy *Vriesen*, schuldigh zijnde aen haer eygene besuldiging, de *Hollanders*, het *Sticht van Utrecht*, ende hem zoo seer hadden getrotst en beleedighd, dat hy zich te goed hield met hun te handelen ofte op een dagh-vaerd te erschijnen: niet te min wilde hy alles gaerne toestaen, wat sijne ende des *Stichts* eer konde lijden, waerschouwende alnoch de *Griet-mannen* den vrede te behartigen, ende naer een vry-willige schuld-kennisse zijn geleeden schaede weder op te richten. Als de *Vriesen* evenwel vertraeghden, heeft *Reynald* op een sprong zoo veel volx als moegelijk by een gesocht, en daer mede in 't afgaen van den *Oogst* *Vriesland* genaederd, oogende op des vyands voor-neemen, en sich neder-flaende by 't dorp *Barfeke* niet verte van *Vullenhoe*. Dewijl hy daer liggende bleef, op hoop van de *Vriesen* ofte van een te spreiden, ofte dat met ter tijd hare hevighed zoude bezinken, zijn sy, ofte wt eygen ongeduld, ofte op het voort-stouwen van hunne *Over-heeren* (wel weetende, den aerd van hare lands-luyden meer tot driftigheyd te hellen dan tot verdraghfaemheyd) van zelfs wt de *muyten* gekoemen, ende hebben den Grave getoedzaekt om een hoofd-slagh met hen te waegen. Het gevecht met den herfft aenvangende was bloedigh en langh kamperlijk, tot dat 'er ten lesten over de 2000. *Vriesen* op de plaets zijn getymeld. De overige hier door geleerd en schuw wordende hebben het haeze-pad gekoofen, ende het leeven op de voeten wegh gedraegen, hebbende liever onder de bloede dan de doode geteld te worden. Weynige daegen daer na reekenden *Alard van Harderwijk* en *Everhard Vijf-pennink* *Scheepens* van *Harderwijk* met de *Raeden* van *Reynout*, aen wien zy vryinge beloofden van 455. ponden, te kost geleyd tot voort-zettinge van desen tocht. Welk hand-schrift tot straffe kan dienen van de *Iaer-boeken*, die dit treffen op den iaere 1323. ofte 1333. te berde brengen.

12. Maer gelijk dit iaer voor *Reynald* wel was af-geloopt, zoo heeft het volgende hem veele zwaerigheden mede gebraght. Want voor eerst wierd by 't blaeken van een af-schouwelijke hayr-sterre wt de leevende wegh gehaald zijn hoofd-vriend *Willem* Grave van *Holland* gezegd de *Goede*, nalaetende een iongen zoon *Willem*, die ten wijve kreegh *Iohanne* dochter van den Hertogh in *Braband*, de zuster van *Marie*, welke aen *Reynalds* zoon was verloofd. Hier by quam noch het pack van den *Franschen* oorlogh, welke *Reynald* zijn zwaeger te geval hielp voeren, ende die door stijf-zinnigheyd van beyde Koningen zich meer en meer verhief. Waer over de Koningh van *Vrankrijk* zyne over-zeefche tochten wt den zin zettende ende werx genoegh vindende om *Eduards* geweld van den hals te keeren, by tijds vast steenen raapte, en zich met nieuwe bondgenooten socht te steeuwigen: ende verneemende dat de *Engelander*, behalven den Grave van *Gelre* en *Brabander*, Keyfer *Lodewijk* van *Beyeren*, den verwant van *Reynald* en de *Henegouwer*,

1337.

had aangeweefd, was voor al daer op wt om des Brabanders erf-vyand den Koningh van Bohemien, ende voorts die van Schotland en Navarre aen zich te verbinden. Noch zwooren hem ses Hertogen ende 26. Graven met eene menigte van edelen ende 4000. ruyteren, die om hunne manhaftigheyt met den draegh-band wierden verseed. De Engelsche waeren sterck 60000. de Fransche 100000. De Grave van Vlaenderen, hoewel hy om zijn houwelijck de Fransche meer scheen te draegen, kond het echter niet beeteren, dathet graeuw en de vernaemde Steden den Engelanders aenkleefden, door 't opreyden meest van *Jacob Hartevelt*, een man grooter van aensien dan van af-komst. Hier nevens hebben de Engelsche Bisschoppen het volck met sterke beloften en onder-duynsche geschenken om-gekeert, als mede den Grave van Gelre, in wiens by-weesen Koning *Eduard* te Gent wierd bezwooren, ende de Grave van Vlaenderen gedwongen met zyne vrouw, een dochter van *Philips den Langen* wijlen Koning van Vrankrijk, en iongen zoon tot den Franschen Koningh te vluchten, die 'siaers daer na zich weder na Gent vervoegende ende aldaer en elders van de zyne beslooten en na-geiaeghd, meenige lagen van den onstuymigen *Artevelt* en verfoeyelyke aenslaegen zynen onderdaenen ter nauwer nood is ontsprongen. Tegen den soemer quam *Eduard* met de Koninginne *Philippe* ende haer zoon *Eduard* naer *Sluys*, vaerende voorts met 400. zeylen op *Antwerpen*, daer hy door de Keyzerlyke geweld-brieven tot Roomsch Koningh is verhooghd. Doen zijn de Brabander, de Graven van Gelre en Gulich, neffens den Henegouwer en *Ian van Beaumont*, naer gehouden kriegs-raed met den Koning, alle na huys gereyfd, onder beloften van tegenden 15. der Hoy-maend hun leger gereed te hebben. Als op den af-gepaelden tijd noch de Geldersche noch de andere Vorsten van Over-maes zich repten, onder 't dexel dat de Brabander met de zyne niet voor den dagh en quam, heeft ze *Eduard* ende voor al den Brabander aengemend, op dat zijn draelen de andere geen stoffe moght geeven van vrede-brack. Hier op verschreef de Brabander *Reynald* en de andere eed-geuooten naer *Halle*, die na genoomen be-raed den Koningh in 't oor bliefen, den Keyzer mede in 't verdragh te betrecken, om alsoo quan-zuys door sijn last en op een beeter voet de Fransche te beoorloghen, waer toe zy goede kans zaegen, om dat de Fransche onlanx *Camerick* een oude Rijk-stad hadden bemachtighd en noch in-hielden. Defen loosfen en glimpigen voorflagh hebben sy alle gepreessen, ende *Willem* van Gulich eer-langh Keyzerlyke bevel-brieven mede gebragt, waerby aen *Eduard* de naem van * Onder-hoofd des Rijkh wierd gegeeuen, ende macht, om op des Keyfers naem goud te slaen, belaffende allen Rijk-Vorsten en Steden, hem niet anders dan den Keyser op te passen, en tegens *Philips de Valoys* met raed en daed voort te helpen. Doen liet *Eduard* onder zyne ende des Keyfers af-beeldinge geld munten, ende oplijf-straffe beveelen, dat niemand *Philips de Valoys* Koningh zoude heeten maer blootelyken *Philips de Valoys*. Na dat dan in de t'zaemen-rottinge het beleggh van *Camerick* tegen 'tvolgende iaer was vast gesteld, is yeder van de Vorsten weder naer zijn land geweecken, ende *Eduard* naer den Burght van *Loeven*, daer hy zich dien winter meest ver-hield.

1338.

* *Vicaris*.

13. *Eduard* in 't voor-iaer zyne Engelsche by een treckende, nam zijn wegh voort op *Camerick*, daer de Duytsche Vorsten zich by hem voegden, ende met naemen *Reynald* van Gelre, nu door den Keyser toteen Hertogh verheeven, die een wel-geoeffende macht, waer onder 2000. gewapende ruyters, mede voerde. De Bisschop van *Camerick* *Auxon* liet zich van de Fransche bepraeten, om Keyser *Lodewijk*, die door den Paus wt de kerkelyke gemeenschap was geflooten, geengehoor te geeven. Binnen lagh voor Stadhouder met 5000. Fransche *Ian* Hertogh van Normandyen, zoon van Koning *Philips*, neffens de Savoyards onder 't beleyd van *Marville*. *Eduard* versocht de Stad met bocken en blijden, door stormen en door onder-kruypinge; doch die van *Camerick* weerden zich als leeuwen. De Koning ziende dat het eenlangwijlige belegering zoude geeven, zoo om de sterke bezettinge als om de ruymte van allen voor-raed, trock van daer over de Schelde, ende zich legerende met alle zyne volken omtrent *Flamingaire* op den Franschen bodem, onder-stond Koning *Philips* op den vlacken wt te daegen, die by *Perone* in *Vermandoys* stand houdende des vyands wimpels van verre in de lucht zagh speelen. De Fransche, hoewel wt eygen drift vierigh tot het hayr-plucken ende ongelijk sterker, waren echter nu bedeedf en draelende, tot dat eyndelyken een Engelsche bazuyn-blaeser aen hen gezonden de wiet braght, dat tegen den drieden aenstaenden dagh de veldslagh was bestemd. Alsdooen zijn vroegh in 't krieken van den morgen beyde legers slagh-reede gemaakt. Door *Eduards* beschickinge wierden de Duytsche, ende onder de zelve *Reynald* met zyne Geldersche, voor aen 't spitse gesteld; naest hem de Graven van den Berge en Salins met *Reynald* van Valkenburg; daerna *Lodewijk* Markgrave van Brandenburg, *Ian* van Beaumont, *Arnold* van Blankenheim en *Willem* van Duyvenvoorde. In de andere vleugel stonden de Brabanders met hun Hertogh, als ook de Heeren *Orho* van Kuyk, *Ian* van Polanen Heer van Breda en Rode, *Gijsbert* van Abkoude Heer van Gaesbeek, met noch eenige Vlamingen. De driede bende was gevuld met Engelschen adel. De Fransche in effen soo veele strengen verdeyld, stonden mede schrap, en verbeydeden alleen den wenck van hun gezalfden. Doch vermits de Overste in 't Fransche heyr twee-zijdigh waren, ende de aller-gefienste den Koning onder-gingen, dat hy het heelelands welvaeren niet in de weegh-schael zoude zetten; voor al op sijn eygen bodem geen slagh beginnen, wanneer na een quaeden kans het Rijk voor de Engelsche open zoude staen en zyne kroon waggelen; te meer vermits *Robert* Koning van Sicilien wt de sterren had voor-gewycheld, dat Koning *Philips* van *Eduard* zoo een harden stoot zoude krijgen als Vrankrijk noch oyt hadde wt-gestaen; ende, tot een onzaligh voor-spook, een † Haes het Fransche leger ter loop was voor-by gestreeken; heeft *Philips* zich wijsfelyken stille gehouden, en waere geluckigh gebleeven zoo hy altoos by dit op-zet ware gebleeven. Als daeghs daer na de Fransche noch after hunne werken

1339.

† *Senarius Gracius hunc sensum habet: Inauspicatum iter obvius facit lepus.* Dit wil zoo veel zeggen, als dat

Een Haes die u op wegh ontmoet

Een voor-bood' is van tegen-spoed.

schuylden,

schuylden, gingh **Eduard** te rugge naer *Avesnes*, ende, na't af-danken van eenige Duytsche, met den **Brabander, Reynald** en andere Vorsten, wyder op **Bruyssel**. Aldaer maekte men zwaerigheyt over **Vlaenderen**, waer op de **Fransche Koningh** schein te micken, ende welkers ingezetenen aen zijn mede-stander **Lodewijk** eeds-halven waeren verplicht. Doch **Artevelt** stiet den steen van't graf, die **Eduard** een slinxen streck in d'oorre beet, om den by-naem van **Fransch Koning** hem van moeders wegen toe-koemende aen te neemen, ende openbaerlyken in zyne penningen wt te beelden; dat alsdan de **Vlamingen** in twijffel treckende quanzuys beyder recht, hem als **Koning van Vrankrijk** zouden believen. Op desen grond liet dan **Eduard** den **Franschen** en **Grave Lodewijk** den oorlogh aenkondigen, beloovende **Rijssel** niet alleen, **Douayen** **Orchies** (welke Steden de **Fransche** van't lichaem van **Vlaenderen** hadden af-geruckt) maer ook **Doornick** en **Teroane** binnen kort weder aen de rechte hand te brengen, ende voorts alles te doen tot welstand van **Vlaenderen**.

14. **Eduard** daeren boven in't byzonder handelende met sijns zusters man **Hertogh Reynald**, heeft hem binnen **Bruyssel** (zoo ten op-sicht van zyne velerhande diensten, als om dat hy, zich ontslaende van de vennootschapen afftand doende van al't geen hy van **Philips de Valoys** bezat, zyne saek was toe-gevallen) 1000. iaerlijxe ponden sterlinghs toe-geleyd, welke hy voor zijn leeven zoude beuren wt de havenen van **London**, **Botulf**, en **Kinghston** boven **Hul**. In dezen brief schreef zich **Eduard** **Koning van Engeland**, **Heer van Yrland** en **Hertogh van Languedoc**, zonder byvoegingh van den naem van **Vrankrijk**, ofte **Roomsch Koning**. **Reynald** merkende de hoog-wichtigheyt van't **Vlaemsche** verbond, werkte soo veel wt voor zijn schoon-broeder **Eduard**, dat hy die gehuchten door-reysende met eenige **Groote**, die by't volk in een goed blaedien stonden, de **Vlamingen** allenthalven tot gezeggelijckheyt bekoorde, ende de **Steden** en **gilden** op **Eduards** naem den eed af-nam, aenwijfende dat de leen-heerschap over **Vlaenderen** **Eduard** toe-behoorde, onverminderd den **Steden** hare keuren en rechten, en den **Grave** zyne heerlijckheden. Dit naer wens beschickt zijnde, is **Reynald** huyswaerts, ende **Eduard** om geld en versch volk te zamelen, van **Antwerpen** op **Engeland** verreyfd. In de **Lente**-maend voor-leeden was **Reynald** tegenwoordigh op den **Rijx-dagh** te **Frankfort** aen den **Meyn**, alwaer hy op den 19. des gedachten maends tot een **Vorst** werd gemaakt. De brieven met een verguld zegel des **Keyfers** luyden: Hoe dat hy **Reynald**, ten deele om sijn achtbaer geslacht (als die gekoemen was van veele zijne voor-vaderen van **Koninglijken** stam) ten deel ook om zijne onbe-zweekene trouw aen't **Rijk** beweesen ende noch te bewijfen, ten over-staen ende met toe-stemminge der **Opper-Bisschoppen** **Henrick van Ments** en **Balduin van Trier**, **Ian Koning van Boheemen**, † **Rodolf Hertogh van Saxen**, en **Lodewijk Mark-grave van Brandenburg**, tot een **Hertogh** en **Prins van't H. Rijk** had verbeeven, hemeerende voor allen anderen zijnen ende des **H. Rijk** **Princen**, gelijk mede alle zijne en zijner erven wettige af-koemelingen, ende het **Graeffschap van Gelre** geschaepen tot een **Hertoghdom**

† Door verzuymenis is hier vergeeten **Roelof Palsgrave** op den **Rhijn** **Hertog** te **Beyeren**.

ofte **Prinsdom**, met dit voor-recht, om t'zaemen met zijne na-volgers op **Rijx-dagen**, ofte wanneer hy verkondighde plamenten ofte open hof hield, ter rechter tijden plaetze den **Keyser** zijn kleet en wapen-rock aen te trecken, ende de **Roomsche Koningen**, zoo wanneer die te **Milanen**, **Aken**, ofte **Romen** gehuld wierden; de **Keyzerlijke kroon** op't hoofd te zetten, weder af te beuren, ende haer voor te draegen: dat hy mede op de wijze van de andere **Rijx-Vorsten** (aen welker vryheeden geene wtgenoomen hy mede deelachtigh werd gemaakt) by hem zoude hebben vier **Ampt-luyden**; een **Hof-meester** (als **Iacob van Myrlar**) een **Maerschalk** (**Everhard van Wilp**) een **Kamerlingh** (**Willem van Broekhuysen**) een **Schenker** (**Iacob van Linden**) geevende hem mede macht, om goude en zilvere penningen te slaen op de wijze van den **Bisschop van Kolen**, den **Hertogh van Brabant**, ende de **Graaven van Holland** en **Henegoum**. Met bedingh, dat hy het **Roomsche Rijk** altoos eerbiedelijken zoude erkennen en geboorzaemen. * Dit en was den **Keyser** niet genoegh, maer heeft aen den nieuwen **Hertogh** (wy moeten dit melden, alsoo de **Vriesche Tijdschrijvers** alle hier van moedwillens stille zwijgen) en zyne na-zaeten twee daegen laeter noch geschonken het heele gebied der **Vriesen**, doen **Oost-Vriesland** geheeten, met alle zyne vruchten en in-komsten, tot de volkoemene af-lossinge van 40000. mark sijn zilvers, waer voor hy de gemelde landfchap aen **Reynald** hadde verzet. Doch wierd buyten bescheyden zoodanigerack, als den **Graven** van **Holland** en **Henegoum** was toe-behoorende. Onlanx daer na heeft **Hubert Schenk** **Heer van Kuylenborg**, de **Stad Kuylenborg** als een leen des **Vorstendoms Gelre** van **Reynald** ontfangen. De **Keyser** stond den **Hertogh** mede toe om de **Ioden** in zijn bedryve te bevrijden, en huys-vestingh te geeven.

15. Na **Eduards** vertreck, die in zijn a-fweesen het bewind van den oorlogh had gelaeten aen **Artevelt**, **Herry** en den **Grave van Salisbury**, gingen de **Fransche** en die van **Doornick** met vyer en zwaerd door **Vlaenderen** recht spreken. Nae't in-neemen van **Armentiers** trock **Artevelt** op **Rijssel**, daer hy't hoofd stiet en veel volx liet zitten. Ondertusschen was **Philips de Valoys** arbeydende om't verbond van **Eduard** en **Keyzer Lodewijk** om verre te stooten door't beftel van de **Keylerin Margriet**, welke hy door geld en gezanten onder-kroop, om voor hem schoon een schijn-heyliche vrede met den **Keyser** te bekuypen. Te gelijk wierd **Lodewijk** door geheel **Vrankrijk** met groote pracht **Keyser**, en zyne

* In't eynd deses briefs (waer van het af-schrift my getoond is by **Jonker Beest van Renoy**) voegt'er de **Keyzer** by: Ende ook't **Rijx-wald**, dat van ons en den **H. Roomschen Rijk** gekoemen is, geeven wy, in teyken onser vermoegendheyt, den voorz. **Reynald**, **Hertogh** &c. Gegeeven te **Frankfort** op den 19. Meert 1339. onses **Rijx** 25. en **Keyserdoms** 12. Dese eygentlyke woorden heb ik noodigh geacht hier aen te trecken, zoo om daer mede zommige mis-leyde **Schrijvers** den mond te stoppen, die het begin van't **Gelderfche Hertoghdom** tien iaeren vroeger stellen; als om te toonen, dat onze **Gelderland** geheele 78. iaeren eerder den naem van een **Hertoghdom** heeft gevoerd, als het land van **Kleve**. Want **Adolf** eerst in't iaer 1417. door **Keyzer Sigismund** met **Amadis Grave van Savoye** tot een **Hertogh** is geschaepen.

huys-vrouw Keyserin toe-genaemd. *Philips* heeft mede over hem genoomen, tusschen den Paus en Keyser een eeuwigen zoen te treffen; 'twelk echter zoo weynigh de meeninge was, dat hy, zoo men wt-stroyde, alle krachten in-spande, ten eynde de Keyser noyt wt den Pauselijken acht mogte geraeken, aenhoudende by Paus *Benedict*, dat hy, in plaets van *Eduard*, hem tot Roomsch Koning, en zijn oudsten zoon tot Koningh van Weenen wilde beroepen. Op het volgende iaer is de krijg feller als te vooren gedreeven. Vorst *Reynald* heeft na de winter-rust zijn volk tegen den soemer weder in 't veld gebraght, als mede de Brabander en Grave *Willem* van Henegouw: vermits *Ian* Hertogh van Normandyen door gantsch Henegouw stropende ende de dorpen rondom aen koolen leggende. tusschen † *Verchijn*, † *Valenchien*, en * *Maubeuge* geen dingh ongeschend en liet, zelfs niet het Klooster van *Fontanelle*, waer van moeder was *Ioanne de Valoys* de moeye van den Hertogh: welk mis-bedrijf echter de brand-stichters met het leeven moesten bezuyren. *Thuy* op de Schelde wierd mede belegerd, ende met bocken en ander storm-tuygh gequeld. Om de Stad te ontsetten was de Grave van Henegouw met alle macht in aentocht: de Hertogen van Gelre en Brabant lieten sich mede by den hoop vinden, ende *Artevelt* met 60000. Vlamingen, plantende hun heyr aen den rechter boord des strooms tegen over de Fransche, die de linker zijd hadden beslaegen. Hier op heeft sich Koning *Philips* van *Perone* met 1200. ruyters by de zyne verwoeght, graegh, soo 't leek, om te slaen, waer na de Vlamingen ook verlangden, ten ware het den Veld-heeren ende in 't byzonder den Brabander goed hadde gedocht zulx tot de over-komst van *Eduard* op te schorten. Middeler wijl lagh de Fransche vloot 380. zeylen sterck tusschen *Sluys* en *Blankenberg*, om *Eduard* het inkoemen ende den Vlaemingen het wt-koemen te bespeeren; doch al om niet. Want behalven weynige scheependie de zee koosen, zijn de vordere genoomen, ofte vernield, ofte in den grond gezeyld; Van de Fransche zijn 'er in desen bloedigen kamp 30000. ende over de 4000. Engelsche gebleeven, waer onder 12. Staet-iouffrouwen van de Koningin. In 't begin hadden 't de Engelsche feer quaed: dan zoo haest de Vlaemsche matroosen den vyand met hare Iachten aen boord quaemen, en *Eduard* de wind en vloed te baet kreegh, is de zee, weder, wind, en alles de Fransche tegen gelooopen. Het groote schip *Christoffel* en *Eduard* wierd weder veroverd, en veele Fransche gevangen. Dit treffen is op Iansavond voor-gevallen by 't *Hase-gat*, daer de Vlamingen de Fransche verhinderden te landen. De Engelsche vloot was van 260. scheepen, ende daer by *Robert van Artoys* met andere Grooten, en Koningh *Eduard* zelf, die hoewel in zijn dye gewond zijnde effen vierigh schermutzelde. De Fransche Zee-overste *Buchet*, die den heylzaemen raed van zijn vennoot *Barbavary* (van de heele vloot tegens *Eduards* aenkomst in de ruyme zee te brengen, om in de enghen, als 't gebeurde, niet beneepen te worden) met een stijven sin had verworpen, en met den stropgedreygh zoo 'er yemand wt zijn plaets week, wierd na de nederlage van zijn eygen volk wt verwoedheydaenden mast op-gehangen.

16. Koningh *Philips* dese rampzaelige maere vernaemende, begaf zich na 't verbranden van 't

Slot *Rolinge* naer *Atrecht*. Daer na is *Dornick* noch meer verzorghd, ende de Grave van *Armignac* met 42. vaendelen in † *S. Omer* geleyd. Maer † *Fanum* Vorst *Reynald* ende *Eduard* malkanderen verzel- *Audoma-* lende zijn op 't leste beraeden geworden, eerst- *ri*, *Odo-* daeghs na *Vilvoorden* eene vergaedingh wt te *maropolis*. schrijven, daer de onderlinge eed-geuooten beslooten, tegens den Hoy-maend eendrachtelijken met hunne legers om *Dornick* by eente rotten. Doen hebben zich *Eduard* tegen over de *Marien-poort*, *Reynald* met de andere Heeren van *Over-maes* aen de zijd van *Henegouw*, ende *Artevelt* met 4200. zyner land-zaeten aen de *Fonteyn-poort* neder-geslaegen. Naderhand gingh een bende Vlamingen onder 't beleyd van *Robert van Artoys* en *Henrick van Vlaenderen* wt de leger-stede na de grensen van *Artoys*. *Robert* om de onlustige te verwackeren, die voor die plaetsen schuw en voor desen meer als eens daer omtrent geklopt waren, toonde brieven van desen inhoud, dat die van *S. Omer* gereed stonden om haer over te geeven, indien men slechts de moeyten wilde neemen om inder yl na haer toe te koemen. Doch wat van desen brief te houden was bleek binnenkort, wanneer sy 'telkens in 't bestormen van de Stad met bloedige hoofden wierden afgeweesen, en grooten af-breuk hadden geleeden van die van binnen, die onder de Overste *Burgondien* en *Armignac* sterk wt-vielen. *Robert* hier door in 't geheel quijt raekende zijn geloove en de gunst der Vlamingen, is van *Castel* op *Yperen* ende voorts na 't leger voor *Dornick* gereyd. Maer *Eduard*, aen wien de tijd en 't beleg al te langh vielen, heeft wt ongeduld aen *Philips de Valoys* tot † *Arien* zijnde een schriftelijk bod ge- † *Aria-* daen, van drieneen te kieser, ofte hand voor *cum, Gal-* hand met hem te kampen, ofte honderd tegen *in Arie*. honderd, ofte met het heele heyr. *Philips* gaf voor bescheyd, geen krijg te voeren op het behaegen zyner vyanden, dan zijn best te doen om *Eduard* wt *Vrankrijk* te verstoeten. Hier na zijn 'er verscheyde kleyne treffingen geschied, en *Dornick* een tijd langh vruchteloos belegerd gebleeven. Wanneer op 't zelve pas *Ian* van Henegouw met den *Valkenburger* en andere op kondschap was wt-gelooopen, en op hoop van eenige Fransche op te nestelen, is hy zelf door *Engelbert* toekomenden *Bisschop* van *Luyk*, den Grave van der *Mark* en de *Lutzenburgers* op 't selste aengerand ende verstroyd. Als etlijke *Geldersche* en *Duytsche* wt de benden van Vorst *Reynald* om wraek te haelen metter haest na den bergh weder waeren toegestreeken, hebben de Fransche, om hier een plank voor te schieten, *Wulfard* Heer van *Gistel* wel after-haeld, dan zijn op 't leste met afterlaeting van 140. mannen veriaeghd geworden. *Karel Montmorency* quam met sijn broeder *Bilbald* en 80. edclen zelf in de klem. Diergelijken gevecht gebeurde daer naby * *Bovigne*, daer de * *Bovina*. vorige *Engelbert* gegreepen wierd, ende na 't opbrengen van zyne los-penningen terftond weder vry-gelaeten. *Philips* kennende den nood der *Dornickers* bedacht alle middelen, om ze wt het verdriet te helpen. Ende gelijk hy wel eer door zyne nicht *Margriet* den Keyzer en *Eduard* van een had gescheyden, zoo heeft hy nu zyne zuster *Ianne de Valoys* de schoon-moeder van *Eduard* op-gemaect, die haer zoon Grave *Willem* van Henegouw en mede de Koningin *Philippe* ter ooren liep, en de handen vulde om haer man tot eene vrede ofte ten minsten een bestand te vermorwen.

1340.

† *Quercetum*.† *Valentiana*, *Valencena*.* *Melbodium*.† *Aria-*
cum, Gal-
in Arie.* *Bovina*.

morwen. Alfoo is'er op hoop van een volle vrede vast een wapen-rust voor een iaer beraemd (door 't bemiddelen onder andere der Hertogen van Brabanden Gelre) waerby den Engellander weder wierd in-geruynd het land van *Gasconne* met een goed deel van *Languedoc*, † *Poitou*, en † *Pontieu*; behalven dat de Vlamingen boven vermoeden en tot haer groot genoegen met hun Grave, dieden Engelschen Koningh binnen Gent de handen kuste ende een over-kostelijk mael gaf, wierden verzoend, ende van alle doem-vonnissen van *Philips* vry-gesproken.

† *Pictones.*
† *Pontanus.*

1341.

17. *Affueer* Heer van Abkoude beleed in een brief, van Vorst *Reynald* onder plicht van manschapen heer-gewaeden erfelyken ten Zutphensche rechten beleed te zijn in 't Slot, de vryheyd ende Stad van *Wijk te Duerstede*, met zyne hooge en laege gerechtigheyd; als mede in de oude en nieuwe weerden van *Roet-voet* ofte *Roet-meer* boven *Arkerwijk*, en *Grevenweerd* boven *Ravensway*, met allen aenkleeven van dien. Daer neffens schonk de Hertogh als een toe-gift aen de burgers van *Wijk* vryheyd van den tol te *Lobeek*, zoo wel in 't af- als op-vaeren vanden *Rhijn*. Naderhand is'er binnen *Atrecht* van wegen beyde Koningen *Philips* en *Eduard* een nieuwe byeen-komst aengeleyd over een vrede-handel. Dan alfoo de Engellander veel en wat groots eyfchte, bleef het werk steeken, wtgezonderd dat het bestand noch voor twee iaeren wierde verlenghd. In dese daegen was wt de levende verscheyden *Ian van Dieft*, wel eer door 't besteeken van *Reynald* van *Gelder* tot een hoofd van 't *Bisdom* van *Utrecht* verheeven. Doen wierd van 't *Godshuys*, *Reynald* te geval, tot *Bisshop* voor-geslaegen *Ian* van *Bronkhorst* kerken-vooghd aldaer, die voor desen noch eens op de rolle had gestaen. Doch *Paus Benedict* noch *Bronkhorst* noch den *Dom-heer Ian* van *Arkel*, die by den *Hollander* was genoemd, aenneemende, vergaf de stoel aen *Nicolao Caputio* een *Romeynsch* edel-man, die te *Perugia* een huysbouwde, daer voor ses iaeren hun onderhoud zouden hebben twee klerken, geschickt van leeven en wandel, te verkiefen by de Geestliikheyd van *Utrecht*, ende in die Stad ofte te *Deventer* ofte op een nabuyrige plaets in de letter-konst wel geoeffend. Dan vermits *Caputio* een volmachtiger naer *Utrecht* voor wtzond, die de *Bisshoplijke* heerlijkheden en *Vestingen* al-om aen vreemde *Heeren* vond verpandschap, ende de *Bisshop* in eygen hoofd zijn ampt moeste waer-neemen; heeft hy (temeer zoo hem de *Paus* een *Cardinaels* hoed had toegedacht) desen last van zelfs en opentlyken opgezeyd, ende voor *Arkel* een woord ten besten gesproken, wiens vroomigheyd en hooge kennis hem meer-maels waeren voor-gekoemen, die ook van stonden aen; onaengezien zyne minder-iaerigheyd, door *Paus Clemens* den seften in de opene stoel is gezet. Dees moeyde zich seer om de schulden van zijn *Gesticht* allenkens te stoppen; ten welken eynde hy de landschap van *Over-Yssel*, by zyne voor-zaeten voor 60000. *Geldersche* *Rijders*, soo men seyde, aen den ouden *Reynald* verbonden, daer na van zijn neevden iongen *Reynald* heeft in-geloft, ende, om alles te redderen, met de aenbuyrige Vorsten en *Heeren* vele oorlogen gevoerd. Op desen tijd bezat *Reynald*, loopende het wapen-bestand tusschen *Philips* en *Eduard*, zijn gebied in groote stilte; alfoo hy sich hield buyten den oorlogh by den

Engellander van wegen *Bretanien* verweckt, ende met de aenpaelende Vorsten verknocht was met de *Engelsche* tegens *Vrankrijk*. De verschillen met den *Bisshop* van * *Munster* waeren weggenoomen, ende de *Vriesen*, na de neder-lage van * *Vullenhoe*, in slaep gewieghd. Die van *Over-Yssel* repten zich mede niet, welker *Vestinge* *Vollenhoe* en opper-stad *Deventer*, behalven de aenzienlijxte *Sterkten* van *Salland* en *Drent*, by onsen Vorst in pandschap wierden bezeten. Alsdoen zijn ook de *Carmelijter* *Monicken* van hem binnen de *Stad* *Gelder* in-gevoerd, en de *Franciscaner* *Kloosteren* zoo te *Deventer* als te *Harderwijk* door zijn ofte zynes vrouws bestel op-geworpen. Hy bekommerde sich daer en boven met het versterken der *Steeden*, laetende *Harderwijk* aen de *Oost-zijd* zeewaerts aen met een steeuwigh *Block-huys* verzorgen, van welkers groot bewerp de puy al noch getuygenis geeft. Op *Jacobs* dagh waren de *troomen* *Maes*, *Wael* en *Rhijn* soo hoogh gesteygerd, dat na 't scheuren der dijken de *Over-* en *Neder-Betouw* met *Thieler*-weerd blank stonden, ende alleen *Thiel* met de vlekken *Drumpt* en *Wadenoyen* boven het water wt-keeken. In 't volgende iaer heeft *Alard* Heer van *Bueren* den Hertogh van *Gelder* gezeekert, zyne kinderen in geener wijs te sullen wijven (soo spreekt de brief) noch mannen, noch bestaen, noch zyne heerlijckheyd van *Bueren* aen geenen Heer ofte hand te brengen, hy en deed het van raede en geheyte des Hertoghs zijns lieven *Heeren*. Op 't zelve pas schreef *Reynald* aen den *Richter* en *Raed* van *Arnhem* op het te kennen geeven van *Hubert Schenk*, dat, dewijl de vader en groot-vader van *Hubert*, als grond-leggers van *Kulenburg*, een keur hadden gemaakt, dat de *Schepenen* van *Kulenburg* sich oyt bezwaerd vindende in eenigh vonnis te vellen raed souden soeken aen den *Raed* van *Arnhem*, als hare hoofden en opper-richters; hy daerom den *Raed* en 't *Hof* was lastende, de *Kuylenburgers* sonder vertuckinge, des verzocht zijnde, te gerieven. Op *Gillis* dagh heeft *Reynald* (wien de bemuyringe van *Grol* en *Lochem* mede word toe-geschreeven) van den dorp van *Venlo* † een *Stad* gemaakt, ende, om alle recht-saeken te verrichten, haer negen *Schepenen* met een Ampt-mantoe-gevoeghd; daer neffens, onder andere vrydommen, den op-slaghen voor-merkte van allerley goederen en waeren tusschen *Venlo* en *Mondijk*, ende van hun borgeren over eenige verburghde broeken niet te vueren buyten de *Stad*, en verbiedende zyne pachters van de tollen aldaer, weerden ofte wijn-tappers te worden. Ende zoo voort.

18. Men zeght, dat *Reynalds* by-slaepe vrouw *Eleonore* door eenige oor-ruyters en snood raed-geevers, over de † opdrachtigheyd van haer aensicht, by haer man verdacht gemaakt zijnde van lazery ofte besmettinge, na dat sy een wijl op haer zelve hadde gewoond, ter gelegener tijd

† De brief hier van word op 't eerste Boek in de Beschrijvinge van *Venlo* in-gevoeghd.

† *Berchemius* noemt het altum faciei colorem, dat is een hooge en bloozende verwe. Ick en zoude van dese lomperyen en kleynigheeden niet vermaenen, ten ware de Heer *Pontanus* in twijffel stond of daer door een poefelachtigh en op-gezwollen aensicht, ofte een zoel en donker-verwigh wezen gemeynd word.

leydende

* Siet op hede iaer 1329.

* Siet op hede 11. hoofdstucke

1343.

1342.

leydende hare zoontgens *Reynald* en *Eduard* aen elke hand, ende op haer bloot vel met een sijn zijden-hembd en boven met een tabbaerd bedeckt, alzoo na 't hof van Nymegen is toegewandeld: daer sy haer man, die met de Staeten van 't Vorstendom in gespreck zat, aengaende, en beyde over-kleeden tot de schaemelheyd neder-schortende, in de volle vergaederigh met weenende oogen tot dese reedeningh wt-borft: *Mijn Heer, hier ben ick, deemoedelyken vorderende, dat over 't gebreck van mijn lichaem my aengestreedden kennis genoomen werde, en oogen-schyn of ick eenigh quaed zeer ofte vuyligheyd op en onder de leeden hebbe, dan eer gaef en fris ben, gelijk een vrouw behoort te wesen. Die hier aen mijn zyd staen zyn onse kinderen, die van gestaltenis en zeeden hun vader niet en zyn te ontkennen. Zulke vruchten hadden wy buyzen twiffel meer by een verwecke, indien de klappers tusschen beyde niet waren geloopen. Daer sal (mogelyk) een tyd koemen, dat Gelderland, ziende hare Vorsten met ons zaed wt-gestorven, dese scheydinge sal betraenen. De Vorst merken de nu de valheyd van den laster, en zyne vorige licht-geloovigheyd boetende met een inwendigh berouw en diepe zuchten, bleef met zyne Raeden half-bedonderd zitten. De wychelaery van *Eleonore* was ook niet ydel, nademael haer tweede zoon *Eduard* wt de manlyke stam van Nassouw de laetste was, ende naer hem de Vorsten van Gulich, en wijders de Heeren van Egmond, gesprooten wt de dochter en nicht van *Reynald* den tweeden, door een zijd-*

val Gelderland hebben be-erft. *Reynald* zelf zoude (gelijk de spraek gaet) dese onheylen en de daer na op-gekoemene burger-oorlogen beyde zyne zoons hebben voor-gespelt. Onlanx daer na op den 11. ofte 12. der wijn-maend is *Reynald* tot *Arnhem*, zoo hy binnen zyn Hof den Godsdienst pleeghde, heel schielyken ende met gesonder herten wt de wereld geruckt, vallende wt zyn stoel en den hals breekende: hoedaene geweldige dood hem te vooren van zyne zusters, *Clarissen* Iuffrouwen binnen Kolen, over 't mishandelen van sijn vader zoude zyn gedreyghd geweest. Door welke onbeleefdheyd soo hy sijn naem niet en had zwart gemaekt, zoude sijn leeven hebben konnen tot een voor-schrift dienen aen de dapperste en geluckigste Veld-heeren van zynen tyd. De lust van zyne onder-druckte vrienden op te richten sterker zijnde, dan die om zich zelf te vergrooten ende het verlos van zyne voor-zaeten weder in te haelen, had hem meermaels het zwaerd doen wt-trekken ende eens anders voordeel beiaegen. Zyn heersch-tijd was in alles 24. iaeren; want hy acht iaeren by sijns vaders leeven, twaelf iaeren als *Grave*, ende vier iaeren als Hertogh de landen heeft bestuyrt. Het lijk iste Monikhuysen by *Arnhem* ('t welk hy had doen stichten en met rijke in-komsten begiftighd) ofte, zoo de meeste gevoelen, te *Gravendal* in 't voorste kercken met groote eer en rouw ter aerden besteed.

Vermits de Heerlijckheyd van Buyren (waer van op 't iaer 1343. en elders word vermaend) naderhand in 't geheel aen de Vorsten van Gelder is gekoemen, daer na ook tot een Graefschap verhoogd, ende eyndelyken door 't houwelijk van de eenige dochter van *Maximiliaen* van Egmond het huys van Nassouw aengeerfd, zal 't niet ondienstigh zyn, tot naerdere verlichtinge van 't volgende, hier mede by te stellen de by ons in veele deelen vermeerderde

STAM-VERTOONINGE DER GRAVEN van BUYREN.

I A N Heer van Egmond heeft wt *Guida* van Amstel Vrouw van *Ysselsteyn* verweckt

ARNOLD Heer van Egmond en *Ysselsteyn*, die by *Iolente* dochter van den *Grave* van *Leiningen* won

I A N 22. Heer van Egmond, getrouwd met *Marie* van *Arkel*, ende vader van

WILLEM stierf kinderloos.

ARNOLD Hertogh van Gelder, &c. die vader was van *Adolfen* grootvader van *Karel*, beyde zyne naz-aeten.

WILLEM heeft door af-stand van sijn broeder de Heerlijckheden van Egmond en Buyren, van zijns ooms wegen *Ysselsteyn*, ende van zyne moeder *Leerdam*, *Schoonervoort* en *Haestrecht* be-erft. Is in de Stad *Grave* in 't iaer 1483. bezyden sijn broeder den Hertogh begraeven. Zyne vrouw was *Walburg* dochter van *Frederick* Gr. van *Meurs*. Zyne kinderen.

IAN eerste Grave van Egmond, getrouwd met <i>Magdaleen</i> dochter van <i>Frederick</i> Grave van <i>Verneburg</i> , ende vader van	FREDERICK vā Egmond Heer van <i>Yffelstein</i> werd in 't iaer 1492. door Keyser <i>Maxmiliaen</i> gekoofen eerste Grave van <i>Buyren</i> . Zyne vrouw <i>Aleid</i> dochter van <i>Geeraert</i> Heer van <i>Kulenburgh</i> maekte hem ook Heer van <i>S. Martensdijk</i> in <i>Zeeland</i> .	WILLEM teelde by <i>Margriet</i> van <i>Heefwijk</i> , weduwe van <i>Pet. Vert</i> , twee dochters, waer vand' eene onnoofel was, en d'andere getrouwd aen de <i>Graven</i> van den <i>Berge</i> en <i>Varneburg</i> .	N. de oudste dochter was gepaerd met <i>Bernhard</i> Grave van <i>Benthem</i> . <i>Elizabeth</i> met <i>Gisbert</i> van <i>Bronkhorst</i> , en daerna met <i>Ian</i> van der <i>Aa</i> , Heer van <i>Boukhoven</i> . <i>Margriet</i> met Heer <i>Ian</i> van <i>Petterthem</i> . De vierde dochter was <i>Klooster-Ioffer</i> te <i>Renkom</i> op de <i>Velouw</i> .

MAXIMILIAEN. WILLEM.	IURIEN Bisschop van <i>Utrecht</i> . PHILIPS.	FLORIS van <i>Egmond</i> , Grave van <i>Buyren</i> , Heer van <i>Yffelsteyn</i> , <i>Leerdam</i> en <i>Martensdijk</i> , Ridder van 't <i>gulde Vlies</i> , heeft <i>Leeuwaarden</i> in <i>Vrieland</i> 't welk van de <i>Gelderse</i> was belegerd ontzet, en <i>Dockum</i> in 't iaer 1516. gebraght onder het gebied van Keyser <i>Karel</i> den vijfden. Is gestorven in 't laer 1528. Zyne vrouw was <i>Margriet</i> van <i>Bergen</i> , dochter van <i>Cornelis</i> Heer van <i>Sevenbergen</i> ; waer wt zijn gebooren
IAN den tweeden Grave van <i>Egmond</i> .		

KAREL. LAMORAEL Gr. van <i>Egmond</i> , Prins van <i>Gaveren</i> .	MAXIMILIAEN van <i>Egmond</i> Grave van <i>Buyren</i> &c. <i>Stadhouder</i> van <i>Vrieland</i> , en Ridder van 't <i>Vlies</i> , die Keyzer <i>Karel</i> heeft gedient tegen den Hertog van <i>Saxen</i> en <i>Landgrave</i> van <i>Hessen</i> , en overleeden is op het iaer 1548. Zyne bed-gezelle was <i>Françoise de Lanoy</i> , dochter van <i>Hugo</i> Heer van <i>Relincourt</i> .	ANNE vrouw van <i>Joseph de Mommorency</i> , en daerna van den Grave van <i>Hoern</i> . De tweede dochter trouwde aen den Heer van <i>Arrenbergh</i> .
PHILIPS. LAMORAEL. KAREL.		

ANNE van *Egmond* Gravin van *Buyren*, *Vrouwe* van *Yffelsteyn*, *Leerdam*, *Martensdijk* houwelijk aengaende met *Willem* van *Nassouw* Prins van *Orange*, werd moeder van ANNE en PHILIPS Graven van *Buyren*.

Als dese zonder lijfs-geboorte af-storven, zijn het Graeffschap en haer vordere goederen vervolgens ge-erfd op haer halve broeders de Vorsten MAURITS en FREDERICK HENRICK, ende worden huyden bezeeten by des selfs eenighsten zoon Syne Hoogheyd WILLEM, den tienden dies naems Prins van *Orange*, en negenden op de ry Grave van *Buyren*.

REYNALD van NASSOUW de driede,
Geleyd de Vette, tweede Hertogh.

1343.

19. Na dat de oude *Reynald* in 't graf was be-
steld, is op staende voet zijn zoon *Reynald*, oud
omtrent tien ofte elf iaeren, duyrende al noch
het Keyserdom van *Lodewijk* van Beyeren, een-
hellighlyken naer oude wijze voor tweeden Vorst
van Gelder en Grave van Zutphen wt-geroepen.
Dan de Steeden vermits zijn teeren ouder be-
zorghd zijnde voor eenige naekende ongema-
cken, verbonden sich met den anderen, alle geweld
en ongelijk te willen af-weeren, ende de eenig-
heyd in 't gemeen en gerechticheyd in 't byson-
der voor te staen. Behalven de vier hoofd-ste-
eden waren aen een gekeetend de Steeden Gelder,
Emmerick, Thiel, Salt-boemel, Harderwijk,
Doesburgh, Goch, Dotechem, Lochem, Venloe,
Nieuftad, Gent, Maes-bommel, Wageningen,
Elburg, Hattem, Erkelens, en Echt. De Harder-
wijkers kreegen ten zeventijde geweld-brieven
van *Wahaem* Biffchop van Kolen, om onbespeerd
in dat Stift ende zoo binnen als buyten de Stad te
verkeeren en hunne neeringh te doen. Doch de
Grave van Gulich en andere, die met *Reynalds*
halve zusters wt *Sophie* van Mechelen getrouwd
zittende, haer wouden behelpen met de hou-
lijx-voorwaarden tusschen *Reynald* en *Sophie* op-
gericht, dat de lijfs-vrucht van *Sophie* het Vor-
stendom alleen zoude be-erven, wierden in 't
ongelijk gesteld, en de spin-rocken buyten ge-
flooten. Op 't volgende iaer zijn de keuren en
voor-rechten van Nymegen, op het ernstigh aen-

1344.

houden van de burgery, door den Hertogh be-
eedighd, ende op nieuws bezegeld, stellende tot
waer-burgen *Diderick* Grave van Meurs, *Henrick*
van Haeps, *Jacob* van Mirlaer, *Willem* van Broek-
huysen, *Arnold* van Arkel, *Claes* Tegnagel, *Hubert*
van Linden, *Walrick* van Zuylen, *Sibert* van Kessel,
Geeraert van Aswijn, *Henrick* van Gent, ende
Henrick van Kriekenbeek Ridder, neffens *Ar-
nold* van Harlar, *Walter* van Dornick, en *Diderick*
van Keppel, zyne vrienden en Raeden. De Vorst
zoude in de Stad moegen koemen met acht wt-geruste
paerden; ofte twee ridder-maetige luyden met acht
gewaspende paerden; de Grave van Meurs met niet
meer dan vier, en d'andere alleen met twee ruyteren
moegen binnen rijden, ende niet verreken voor dan
alles na behooren ware beschickt. Eyndelijken zoude
in de plaets van yeder af-stervende borge een ander
effen bestendigh gekoosen worden. In die dagen
hebben * vrouw *Eleonore*, zich draegende als * Ex-
Hertogin van Gelder, ende *Ian* van Valkenburgh chis ci-
Heer van Borne en Sichart, aen den Raed en Ge- vitatis
meente van Doesburg gegeeven een verzegelden Doesburg
schadeloos-brief wegen zeeke burgh-tocht van
1430. ponden, die de gedachte Stad neffens
andere, tot beyder behoefte en begeerte, van *Ian*
van Kulenburg Heer van Woudenburgh hadden
op-gelicht. Op dit iaer is *Adolf* van der Mark
Biffchop van Luyk, de bloed-verwand van *Rey-
nald* en opper-kamer-raed zijns vaders, een zeer
bescheyden en vernuftigh man, wt zaeke die van
Dinant drie van zyne gezinde hadden om-ge-
braght, van hart-zeer gestorven, krijgende tot
een na-volger sijns broeders zoon *Engelbert*. Dees
was ter nauwer nood in zijn ampt getreeden,
wanneer daer een nieuwe oorloghs-vlam in zijn
Bifdom begon te blaeken, na dat die van *Hoey*,
gestijfd, zoo men gifte, met de Brabandsche
troppen, de zelve Stad en 't Slot tegens den Bis-
schop hadden doen verzeekeren. Hertogh *Ian*
van Brabant zich verlaetende op de bystand van
Reynald van Gelre sijn schoon-zoon (als de welk
in onder-trouw zat met zyne dochter *Marie*)
heeft op de beede van den Biffchop een machtigh
volk tegen de Luykenaers by een gezaemeld.
Beyde legers laegen by *Helmond* op 't veld *Turmes*
malkanderen in 't gesicht, daer Vorst *Reynald*
omtrent sijn elfde ofte twaelfde iaer van sijn
schoon-vader weerbaer en tot een krijghs-man
wied gemaekt. Als voort daer na de slagh aen-
gingh, zijn 'er naer een ongenadigen kamp (zoo
men de Gedenk-schrijvers magh gelooven) over
de 32000. † Luyker-waelen op de plaets neder-
gevallen.

† De Schrijvers van die eeuw schrijven zomtijds
koeyen van kerffe-boomen, en maeken nergens min
zonde van dan van groote reekeningen te maeken,
na de maet vande gunst, wangunst ofte andere
berts-rochten daer sy van worden bezeeten; voor
al in 't op-tellen der dooden, die sy int het oude
spreek-woord wel weeten dat niet en bytzen, ofte
haer van onwaerheyd konnen over-tuygen. Naulijx
vind men een blad dat met een logentrie ofte ander-
half niet en is begooten, 'twelk de Heeren Monicken
(om

(om dat de wereld doch wil bedroogen zijn) met een abelheyd weeten wt hun wijde mouwen te schudden: naulijx een veld-slagh, daer sy geen dubbel krijt en gebruyken, ende, als of sy beroerd van handen waeren, in stede van 100. niet een 0. en zomwijlen wel twee by en lappen. Hier van heeft men levendigh en tastelijc bewijs in de Tijd-boeken van Brabant, Holland, Gelderland, Luyk, ende in 't gemeen van alle volken. Sy hebben ons willen wij-maeken, dat de menschen doen als padde-stoelen langhs de wegh wiesfen en op eene nacht volmaeke wierden, ofte, als de Yrsche Bernaques en Schotsche ganfen aldaer gezeyd Platijfen, van de boomen afvielen, gelijk het in de eerste wereld toe-gingh, cum populos annosa creavit Fraxinus, & foeta viridis puer excidit alno; op dat ick de woorden van Statius Papinius op dese gelegendheyt te pas brenge, die meerna den zin als na den letter vertaeld zijnde dus luyden:

Doen't volk, zoo dick als gort, viel wt de oude essen,

Een en groen zuygelingh wt zwangere cipressen.

Dese waerschouwingh heb ick eens moeten doen, hoewel die meermaels kan te stade koemen.

Aen Reynalds zijde bleef mede het puyk van adel, te weeten Hubert Schenk Heer van Kuylenburgh, Robert van Arkel Heer van Asperen, Balduin van Batenburg, Barthold van Oey Burg-grave van Nymegen met seven van sijn geslacht, en andere meer van den gemeynen hoop. Dese krijgh was streng ende daerom niet langduyrigh, ende wierd op 't zelve pas zoo af-geleyd, dat de burgery van Hoey, na dat de Hertogh het volk van bezettinge wt de Stad hadde gelicht, van den Bisschop in genade is ontfangen. Op den vier-dagh van H. Frans is Margriet van Gelder, dochter van Sophie, in de bloem van hare ieuighd geheemeld, als nu hare moederlyke nalaetenschap en de staetige landstreek van Mechelen door verkoopinge aen vreemde handen was gekoemen. Wanneer'siaers daer na Artevelt wt last en tot dienst van Koningh Eduard met een sloop van gewapende te Gent was binnen gereeden, aenhoudende dat, volgens het voor-werpszal van wijlen Hertogh Reynald, Lodewijk Grave van Vlaenderen Philips de Valoys verlaetende, Koning Eduard als Opper-leen-heer trouw zoude zweeren, ofte anders door de Vlamingen worden onterfd, ende Eduard Prins van Wallis in zyne stede beroepen, quam de kodze voort op straet, schreeuwende Ian alleman met groot gebaer, dat men dien eer-vergeeten Zegel-waerder den beek zoude breeken, die sijn wet iken Over-heer eerst had wt-gezoogen, ende daer behalven noch zocht met sijne kinderen te ongoeden. Defen bohey kond Artevelt, hoe smeekelyken hy ook het graeuw wt sijn venster toe-sprack, niet stillen, maer wierd met kracht wt het huys gesleept, ende (zoo andere seggen) sijn hoofd in een bygelegen stal met een bijl op-gekloofd door een schoeylapper, die alzo met een schein-slagh wrook sijn over-heerd Vaderland, ende sijn eygen vader dien Artevelt voor defen ter dood hadde verweesen. Eduard die sich met een vloek tot wrack had verbonden, wierd op 't leff door veel gevleys van de overige Steeden, voor-wendende van dien moord onbewusten onnoosel te zijn, doch niet voor dat die van Gent en Vlaenderen op nieuws hadden gezworen, neder-gezet.

20. Willem van Henegouw de vierde van dien naem Grave van Holland, een geweldige maght by een hebbende om Oost-Vriesland te bespringen, was daer mede op defen tijd onvoorziens voor Utrecht geruckt, welke Stad hy by de ses weeken rond-om hield beslooten, ende met onder-graeven, schieten, en andere werken zonder op-houden plaeghde. Als de burgery geen minder tegenweer gebruykte, ende de Grave zelf in zyne enklauwen wierd geschooten, is Bisschop Arkel ter goeder tijd van buyten's lands aengekoemen, die den Grave sijn voort-helper lichtelyken vermorwde, wiens grimmigheyt en oorlogh opeenige bloote scheld-woorden, de burgers ontvallen ende by hem al te hoogh op-genoomen, waten gegrond; te meer, na dat zomnige wt de zelve een voet-val voor hem hadden gedaen. Van daer zoud het den Vriefengelden; in welken krijgh ick niet en bevinde dat hem Reynald heeft in-gesteeken, als die zelf een hoekien van Vriesland, te weeten den streek van Vollehoe bezat, ende, wt kracht van de Keyserlyke * brieven aen sijn vader en voor-zaten verleend, gerechtighd was tot gants Vriesland, zoo verre het niet en stond onder den Hollander. Alles tot den tocht vaerdigh zijnde, heeft de Grave by Enkhuysen sijn volk in-gescheept, om na 't overzeylen van het zuyder-meer aen geene zijde te landen. Doch de vloot door storm ofte andersins van een verdwaelende, is noch op eenen tijd noch op eene plaetse aengekoemen, hoewel alle de Schippers haer loop op Staverden hadden gericht. Deun by die Stad stond het nu vervallen Klooster van Odulf: aen de zuyd-zijde van 't welke Ian van Henegouw met een gedeelte van 'theyr stille hield, die voort aenland treedende op een bende Vriesen aenviel. Dewijl dese ruggelen en op het naeste Klooster wyken, en de Henegouwer ze na-zet, heeft het by-geleegen leger der Vriesen daer na toe gehaelt, en dese voor-troppen door een schielyken aenloop schier tot den laetsten man verdelght. Daerna quam Willem zelf met het groot leger en zyne lijf-bende (waer onder veele hooge stands-luyden, en de bloem van den adel) Noord-waerts van 't gedachte Klooster anker werpen. Maer zoo hy vast doende was om sijn onbereyd en verkloemd volk aenland te helpen, hebben de Vriesen, noch besprenkeld met bloed en moedigh op hun vorigen zeegen, de Hollanders wederom verrasselyken aengegreepen. De Grave niet wetende wat den zynen was weder-vaeren, ende wt eygen aert eer-suchtigh en onverzaeghd, heeft daer op zyne knechten, zoo veele hy 'er by de hand hadde, by een en in de wapenen gebraght, ende de vyanden van selfs in 't gemoet gelooopen. Dan over-stolpt van de menighe der Vriesen, die van alle kanten by een krielden, is ten leffen, naer een manlyke verweeringe gestruykeld. De andere noch laeter over-koemende benden wierden insgelijx onthaeld, behalven eenige weynige die 't leeven op hun voeten van daer droegen. De Vrieffe Schryvers melden, dat 'er soo door 't zwaerd als in 't water en modder sijn om-gekoemen omtrent 18000. mannen, ende onder de selve 240. Edel-luyden van aensien. Vriesland heeft op sijn eygen bodem noyt schooner over-winnige behaeld, dan dese. Soo worden de kloekste Veld-heeren dickwils door haer hoogh-moed verleyd en bedroogen, sonderlingh op een vreemden grond, daer alles onveyligh is en geene Steden ofte legers

* Siet hier vorens op bed 11. en 14. hoofd-stuck.

om zich te bergen. Dan dese ramp was den Henegouwer van boven bescheerd en langh voorgezeyd van Grave Reynald van Gelder den eersten, wanneer hy, gelijk voor heen aengetoogen, als getuyge stond over den doop van Willem. Na zyne dood is het Graeffschap op zyne zufter Margriet, vrouw van Keyser Lodewijk, vervallen, die haer zoon Willem op staende voet naer Holland afschickte. Op't volgende iaer heeft Bisschop Engelbert weder spartelingh gehad, en een nieuwen doch mis-luckten strijd moeten waegen met zyne Luyksche, waer in ook Reynald van Valkenburg, een krachtigh lief-hebber van het huys van Gelder, is gesneuveld; hoewel Engelbert zyn broeder den Grave van der Mark, Ian Koning van Boheemen, met zyn zoon Karel en andere krijghs-helden aen de hand hadde.

21. Na dat Koningh Eduard met meer dan 1000. scheepen in 't begin van de Hoy-maend na Normandyen was gezeyld, is korts daer na gebeurd de gedenkwaardige slag van Cressy, welke wy, om de nauwe verbintenis tusschen Eduard en 't huys van Gelder, qualyken moegen voor-by gaen; te min, nademael Reynald op 't selve pas in zyne groene iaeren, met een cierlyken sleep van hovelingen en etlyke benden van wt-schot, zyn oom den Koning was gaen begroeten ende een ruymen tijd by-gebleeven. Eduard dan ten hooghsten gestoord zijnde, dat Koningh Philips vele van den * Bretonschen en Noordmannischen adel die met de Engellsche een lijn trocken, naer Parijs als tot een ridder-gevecht af-gelockt ende onder 't zwaerd hadde doen knielen, ook neffens andere Godefroy broeder van den Grave van Haricourt after-bax veroordeeld, heeft Godefroy tot Maerschalk van sijn leger verkoosen, ende den wt-keur van geheel Engeland en Yerland aen de Franse zee-strand, eerst te Cherburg en daer na te Harflew, aen land gezet. Terstond heeft hy * Quimpercorentin vermeersterd, met een dollen kop alles over hoop geworpen, ende eeniger Heeren hoofden van de staeken af-genoomen en eerlyken begraven. Van daer † Constantin intrekkende, vernielde en bemachtigde vele plaetsen. Echter is de heerlyke Stad * Caen op de voor-beede van Harecourt van den brand, doch niet van de plonderingh, verschoond gebleeven. Na een geweldige verwoefinghe trocken de Engellsche over de Some, en sloegen zich neder tot in de vryheyd van Parijs, daer sy * Poissy met * S. Denijs en den voor-burg van Parijs door den brand bedorven. Aen den stroom de Some vond hy eerst eenige weder-stand, en stuerde derhalven 10000. mannen voor wt om het over-koomen te besoecken. Dan na-richtinge krijgende dat hem Philips met de heele macht op de hacken volghde, week al vluchtende na Fontaine-bel-eau, waer omtrent hy, naer een bloedigh treffen met eenige Franssen die den stroom bewaerden, zich met geweld een wegh opende. 't Geluckte hem, dat ten tijde van 't gevecht de stroom by 't ebben van de zee af-loopende bequaem was om over te waeden, ende na weynige uyren weder zwellende den Franssen Koningh met de zyne af-sloot, die zich doen wt nood op Abbeville verwoegde, om den vyand, dien hy giste wt blooheyd weder na de zee te vluchten, met den eersten aen te packen. Eduard beeter gemoed zijnde dan hy zich geliet, vond goed aen 't bosch van Cressy omtrent Abbe-

ville in Picardyen sijn eygen erf-goed de Franse te verbeyden: ende Philips wenste voor dien tijd niet meer dan dat hem dese vogel niet en moght ontsnappen.

22. Eduard plaetste sijn iongen zoon Eduard met zyn bestierder den Grave van Haricourt aen 't spitze. Het middelste gelid mede van adel en volk dicht bezaeyd, stond naest aen 't bosch. In het driede was Eduard zelf, de aenvoerder van den rey. Voor de slaegen gingen de laster-woorden, en de tongh maekte het bloed heviger en de handen rappertot moorden. Eduard schold Philips voor een zout-verkooper en drijver van de Salisse wer: Philips kreet den Engeland wt voor een wol-kraemer, die in dat iaer geen winst gedaen hebbende, nu een ander zyne landen quam ont-rooven. Middeler wijl is de Grave van Savoyen met 100. ruyters den Koningh van Vrankrijk by-gekoemen, die daer over zoo vol moeds wierd dat hy aen de overwinningh niet eensens twijfelde. Te gelijk liep 'er een gerucht, dat de Engellsche bereeds op-kraemden om door te gaen. Koning Philips, om ze te onderscheppen, trock met het kriecken van den dagh door omweegen na Cressy. Dan eenige op kondschap wt-rijdende edelen braghten eerlangh andere tydinge, dat te weeten de Engellsche slagh-reede stonden. Ian Koningh van Bohemen Veld-maerschalk van de Franse ried den Koningh de Genuoisen voor aen te stellen, op welker boogen hy eengroot vertrouwen hadde; naest hun is het ander voet-volk vervolgens geplaeft. De ruytery wierd in drie onderscheyde troppen door den Koning, sijn broeder Karel Grave van Alençon, en den Savoyaerd aengevoerd. De Koningh den raed van den Boheemer voor hoofd niet dervende wracken was echter beducht, dat de Genuoisen van al het schieten zouden verslaeuwen, ende den geduyrigen hagel van de Engellsche lichte pylen niet konnen wt-houden. Philips in 't heette van 't gevecht dit merkende ende verbaesd door toorn en bangigheyd, beval de ruytery midden door de Genuoisen heen te dringen, welke (niet tegenstaende de selle tegen-weer van de spieffen-drillers) eerst door de bouten vermoeyd zijnde voort van de Engellsche paerden lichtelyken wierd nedergevelde, ende onder andere de Grave van Alençon. Doen heeft de overige schuttery, die schier alleen al het werk beschickte, op eenen tijd het heele Franse leger in werre gebragt. Daer na keerden sich de Engellsche met alle hunne macht tegen Philips. Om den schrick te verdubbelen saghten Eduard zelf van de hooghte af-rennen, wanneer de Boheemer, die de laetste trop aenmende, sich mede onder desen storm vermenghde, ende na een scherpegevecht in 't zand viel, stervende met meerder troost, als hy verstond dat sijn zoon Karel gekoozen Roomsche Koning sich soo manlyken was quytende. Voor 't leste moest de Savoyard aenhouden, alwaer Lodewijk van Nevers Grave van Vlaenderen dood bleef. Als de overige zich op de vlucht gaeven, ende Eduard den vyand by duyster niet en wilde na-iaegen, heeft Philips sijn heyr, 't welk by na op de helfte was versmolten, na behouden plaetsen over-gebragt. In desen grouwlyken slagh zyn vermist 30000. menschen, elf Vorsten, 80. Vry-heeren, ende 1200. ruyters met den draegh-band. 't Is wazeltzaems, dat Godefroy van Harecourt, wiens broeder aen de zijd van Philips was gestruykeld, voelende een onverwinnelijck leed weesen van sijn

1346.

* Vid.
Pontan.
pag. 238.

* Caren-
tanum.

* Cado-
num.

* Piscia-
cum.

* Fanum
S. Dionysij

† Tractus Constantiensis, le pays de Constance.

Vader-

Vaderland te hebben beoorloghd, vande Engelfse voor den slag quam over-geloopt, ende met de strop om den hals en geboogen knyen voor *Philips* neder-vallen, die de stropaf-ende hem weder in genade aen-nam. Na zoo een treffelyke over-winnige legerde zich *Eduard* voor *Calis*.

23. Terwijl zich *Reynald* in 't leger by zijn oom *Eduard* en moeye *Philippe* met het wt-schot van zijn volk en Raeds-heeren vergat, begon het lichaam van Gelderland ziekelijk te worden; terwijl hy, zegge ick (wt een blinden yver en loutere groots-heyd meer werx maekende van zyne maegen en een geluckiger dan recht-maetiger zaek te dienen) eens anders hof gingh wyen, was 'er in sijneygen on-kruyd op-geslaegen; aengezien op desen tijd bereeds aen 't smoocken was het yver van oneenigheyd tusschen die van *Hekeren* en *Bronkborst*, waer van de vonken daer na het geheele land zijn door-gevloogen. *Eduard* den dienst van zijn neve *Reynald* behartigende, en gebruykende den raed van zyne zuster de Vorstinne *Eleonore*, vond noodigh, in 't afweesen ende met believen van *Reynald*, *Grave Willem* van Gulich naer Gelderland af te vaerdigen, om het Vorstendom voortwee iaeren te bedienen. Was mede doende om een knoop te maeken tusschen *Reynald* en *Willems* dochter *Elizabeth*. Doch *Reynald* met hem zelven en de zyne te raede gaende, ende wel weetende dat hy van wegen zijns * vaders handeling niet en stond op vrye voete, maer sijn vleys verkoft was, heeft zich voor dien tijd wel niet weder-bartigh aengestelt, dan zijn slag waer-gehoomen, ende zich, onder 't dexel van na huys te keeren, gekeert na *Antwerpen* tot den Hertogh van *Brabant*, en des selfs dochter *Marie*, zyne over langh beloofde bruyd, opentlyken ter kerkengeleyd. Ende alsoo des Hertoghs andere dochter *Margriet* effen te voren met den iongen *Lodewijk de Malain* *Grave* van *Vlaenderen* in onder-trouw was getreden, zijn beyde bruyloften inde Soemer-maend op eenentijd te *Vilvoorden* gehouden, ende ook by dese gelegenheyd door *Grave Lodewijk* de beloofde * koops-penningen van *Mechelen* aen zijn schoon-vader geschonken. *Reynald* kreegh met *Marie* tot houwlijx-goed het gantsche land van *Turnhout*, vervattende *Turnhout*, *Vevel*, *Gierle*, *Lille*, *Berze*, *Vorselaer*, *Marxplas*, *Arendonck*, *Welde*, *Poppel*, *Ravels*, en andere plaetsen. In de Oogst-maend heeft zich *Calis* meest door gebreck en hongers-nood aen *Eduard* over-gegeeven, die de oude inwoonders het geleyde op-zeyde, ende de Engelfse met heele rotten hier overbraght, welke ook daer binnen by de 212. iaeren hebben genesteld. Een weynigh te voren was wt *Engeland* in 't leger voor *Calis* aengekomen de Koningin *Philippe*, hebbende geen minder lof in-geleyd tegen de *Schotten*, die van de *Fransse* door groot geld, beloften, en eenigh volk waeren bekoord, om de Engelfse de handen 't huys vol werx te stoppen ende van *Calis* af te locken. De Koningin siende Koningh *David* door aanbiedinge van een bestand en over-leevinge van *Bar-nijk* niet te bewegen, liet het koemen tot een veld-slagh, waerin 15000. *Schotten* zijn neder-gevallen, hun Koning *David* gevangen naer *Londen* gevoerd, ende over de tien iaeren in verseeke-ringh gehouden. Onlanx daer na is Keyser *Lodewijk* na een heerschappy van 23. iaeren wt de wereld gehaald, maekende plaets aen *Karel* Ko-

ningh van *Boheemen*, die al 'siaers te vooren door in-geevinge van den Paus tegen *Lodewijk* was op-geworpen. De waerom van sijn dood was de vallende ziekte, ofte (zoo andere geloo-ven) † vergif hem in-gegeeven door *Iohanne* weduwe van *Albert van Oostenrijk* zyne gemeen-saeme vriendin, 't welk hy door 't ryden en schud-den (al zoo 'er geen ander raed voor handen was om tot braeken te koemen) poogende wt te dry-ven, dood van 't paerd ter aerden is gevallen.

† De boose Geest, die een moordenaer is van den be-gin, heeft altoos duyzend vonden geweeeten en sijne trouwanten aen de hand gehad, om het zaed *Adams* zoo met geweld als met list aen kant te helpen. Zoo hebben wy voorheen gehoord, hoe de Keyzeren *Otho de driede* en * *Henrick de sevende* d'een door een paer hand-schoeyen en d'ander door een misse-brock zijn om-gekoemen. *Karel Dolfijn* van *Frankrijk* en man van *Jacoba* van *Beyeren* stierf door het aentrecken van een harnas, ge'lyk *Hercules* door het aendoen van een vrouwen tabbaerd; *François de tweede* aen 't vergif 't welk in zijn oor was gegooten; *Ladislaus* (zoo ick wel onthou-den hebbe) Koningh van *Hongaryen* aen een beet van een appel, die met een mes midden was door-gesneeden. De *Turken* hebben al noch een licht handje, om in den oorlogh de lucht te vergifigen, als mede om door de bloote reuk van een neus-doeck yemand te vergeeven: andere besmeeren tot deuren ende de ringen, reeten ofte kloppers vande deuren: 't welk zoo gevaerlyk niet en is door het aenraeken met de hand als wel door het rieken; om dat de menschen voor een gewoonte hebben na den neus te voeren en door een snof op te trecken zoo daer yet aen hun vingeren blijft hangen: zommige zetten hun schijn-vrienden kars-koppen voor, in plaets van konijnen: spuyren de luyden op donkere avonden een bijtend sap in 't gezicht, 't welk ze van langer hand doet quijnen, dickwijls ook sterven, ende, op de wyze van loogh ofte pockens, het vel en vleys tot de botten af-knaeght. Ick en wil niet veel spreken (om dat het al te gemeyn ende eensdeels zoo boven mijn begryp, als buyten mijn teemis) van tooveryen, van *Spaensche* ruyen, van liefde kruyd; noch van de spijse, wijn, genees-dranken, nochte ook van bouten, kogelen, putten, stroomen te vergifigen. In oude tijden zijn 'er gevonden die *Christenen* wouden zijn, en tot bederf van de *Christenen* (ô grouwel!) kalk onder het meel, ende ick heb een boos-wicht gekent die 'er ratte-kruyd onder hadde gemenght. De rechtevoort-heerschende (ende God geeve dat hy lang magh heerschen) *Keur-vorst* van *Brandenburgh* draeght al noch in sijn voor-hoofd de vlekken van een in-gehoomen doch onschade'lyk vergif, ende heeft het, dat hy noch leeft, Gods barm-hertigheyd (die op alle menschen en schepsels, doch meest op sijne aerdsche Stad-houders en verkoozen hoop een altoos-waekend oogh is hebbende) ende niet sijne vyanden dank te wyten. De *Spaniards* en *Italiaenen* zijn meesters in dit hand-werk, waer van eertijds twee zich lieten buyren, om *Mark-grave* *Ernst* van *Durlach* op eengastery om te brengen, door bebulp van een pijp-kan hebbende van binnen een dubbelen loop ofte goot, waar wt men niet een greep van de vinger ofte door het draeyen van de kan, aen d'een zuivere, ende aen d'ander

1347.

* Siet op 't saer 1334.

* Siet op het saer 1336.

* *Veritatem hujus rei contra negantes solide astruunt Cl. Scriver. ad Chronic. Holland. S. Buchel. ad Hedam pag. 238.*

M 2

vergif-

vergiftige wijn konde schenken. Dit, vermits de Mark-grave belet was om te koemen, mis-lucke zijnde, hadden sy een wassen-beeld met zekere bezweeringen toe-gerust, 't welk tegens 't vuur geleyd zijnde en smeltende hem door teeringe zoude doen vergaen: gelijk Reyd zulk naerder verbaelt in zijn elfde Boek op het jaer 1594. Ziet mede, zoo 't uniet en verveelt, Barclaius een man zonder weergaede, in het tweede Deel van zijne Argenis, daer hy handelt van den arm-band die aen Poliar-chus was gezonden. De Engelse Koningin Elizabeth zoude door een zadel leggende op haer rijdpaerd zijn vermoord geworden, had hy alle geluck effen te voren een van haer hovelingen, die een weynigh op de zadel leunde, dadelyken niet dood gebleeven. Men stroyt wt, dat eenige Grooten, die Paus Adriaen van Utrecht moede waeren en gemerkt hadden dat hy een zonderlingen smaek had in versche vygen, zelfs de vygen op den boom hadden vergifticht ende alzoo zijn dood verhaest. Van gelijken wilmen zeggen, dat zommige benyders, wetende dat Paus Sixtus de vijfde in syn toorn al wat hem voor de hand lagh onder syn neus en mond plaght te douwen, hem door een opgezocht verrijt eerst gram hebben gemaekt, ende dat ziende een roos ofte ruykertien (om dat het vergif onder de liefelijxte dingen zich aller-best kan verbergen) voor hem op de taefel gesmeeten, van welkers reuk hy kort daerna zoude zijn gestorven. Doch om dat de Schryvers daer van zwijgen, wilick voor de waerheyd van dese twee laetste geschiedenissen niet instaan. De hoog-wyse * Bacon, wylen Cancelaer van Engeland zeyt, dat in onzen tijd de West-Indiaenen het schadelijxte vergif bereyden door onder-menginge van bloed, vet ofte vleys van menschen; ende dat veele hexen ofte tooveressen en vergif-maekers zoo by de Heydenen als Christenen veeltijds menschen vlees eeten, om, zoo 't schijnt, haere inbeeldinge door vuyle en scherpe dampen te versterken. De oude vertellen van een meyd die met vergiftige kruyden was opgevoed, welke haer, vermits het geduyrigh gebruyk, niet endeerden, dan wel de iongmans die ze bestiepen, ende daer door in zo een vasten slaep raekten, dat sy namaels niet weder wacker en wierden. Omtrent 20. iaeren geleeden was er in Italiën een drolligh konstenaer, daer de heele wereld van waeghde, ende die by zommige vooreen Gods tolk en grooten Heyligh, by andere weder vooreen Tegen-Christ wierd gehouden. Dees, niens-gierigh om der kruyden krachten te kennen, had van gelijken, alseen tweede Mithridates, syn lichaem van iongs op gewent om de doodelijxte kruyden, als gewoonlijk voedzel, in te zwelgen en te verdouwen: zoo dat hy met syn aessem zoo veel quaeds deed, als de wintersche * koude van Noorweegen, ofte een Bazilisk met syn gezicht: alle die quaemen om hem te bezoeken ofte te vatten, wierden zelve de gevangens van hun gevangen: de handen die zich tegens hem wt-strechten wierden alle verdord, als die van den Koningh Ieroboam, doen hy den man Gods beval te grypen, 1. Koning. 13. 4. Hy was gelijk de vis, by de latynse geheeten Torpedo, ende by ons ick en weet niet hoe, die den angel in de keel voelende, op de wyze van de ander vissen, niet en spartelt of tegen woeld, maer in de wateren een bedriegelyk vergif gaet wt-schieten, waer van de visser sijne handen voort stijf en verkloemd vindende syne vangste moet laeten vallen. Zoo ook alle die den Italiaen naderden, vielen heel schielijken dood by hem neder, niet anders dan of sy het hoofd van Meduze hadden aengesien, ofte

van den blixem waeren getroffen: 't welk ook zomtyds een grooten hoop volx, in de kerken ofte elders by een synde, weder-voer daer hy in-quam. Samgar sloegh 600. Philistynen met een offen-stock, 3. der Rechter. 31. ende Simpson 1000. der zekver met een ezels kinne-backen, 15. der Recht. 8. Door de schaduw van H. Peter wierden de kranke gezond gemaekt, 3. der Handel. 15. Dees maekte in tegendeel de gezonde door syne bloote schaduw krank, en doode ze zonder hand ofte vinger wt te steeken. Dit duyrde vast een ruymen tijd, tot dat hy ten lesten door eenige gerechts-dienaers, die zich met tegengif wel hadden gewaepent, gegreepen en eer lang in de gevangenis wierd geworghd. Ick weet wel dat men dese duyrvelsche bedriegeryen niet en behoort, ook, zonder schaemte, gevaer en aenstoot van de slechte luyden, niet en kan aen den daghbrenge: zoo men zulk niet en dede wt een goede meyninge, ende tot waerschouwinge zoo van de los-hoofdige ieughd, als van de Grooten, die veeltijds op heete koolen staen ende met veele haeters en lage-leggers of geplaeghd of gedreyghd worden; om zich voor schijn-heyligh onthael en vergiftige giften, als een vogel voor het lijm, met ernst te wachten. Waer van Martiael, hoewel in een andere gelegenheyd, zeer wel zeyt:

Imitantur hamos dona. namque quis
nescit
Avidum vorata decipi scarum musca?

Ick zoude veel breeder weyden, zoo het hier plaetz
gaf ende my niet en verdroot dit quaed zeer langer
te handelen. Daerom wilick af-breken,

Afin qu'en offensant des Saints l'oreille
tendre,
Ie ne les semble plus enseigner que re-
prendre.

De Luykenaers verhoovaerdighd op den slag van 't voor-leeden iaer, bestonden op desen tijd hun Bisschop Engelbert weder den neck toe te keeren, eeniger Heeren huysen onder taenvoeren van een meulenaer wt te rooven en te verbranden, daer nevens het Slot Arcanteau aen de Maes, een leen van Braband, door een beleggh te benauwen. Dande Bisschop na oude wyze de Hertogen van Gelre en Braband tot hulp vergende, heeft op nieuws over de 1400. hoornwoedse Luykenaers verslaegen. De Gelderse droegen zich hier seer ridderlyken; alzo de vyanden by de 30000. mannen sterk haer eerst aen boord quamen. De Brabander dit ziende, viel met den Grave van Loen Diderick van Hensbergh de Luykenaers van afteren in den stert, en maekten alzo haer geheel leger te schanden. Op dit verkreegen geluck zijn wyders de Steden Hoey en Thuyt bemachtighd, † S. Truyen en Luyk gedwee en onderdaenigh gemaekt, ook de Schants van Malen, tot after-deel van de Brabanders te voren op-geworpen, geslecht. Op 't eynde van 't iaer, na vele treurige Son- en Maenezwijmen, heeft zich doorgaens in 't Christendom een vreesfelijk pest-vuur ontsteeken, 't welk de kerk-hoven met dooden vermaekte, ende in vijf iaeren het rechte driede deel der menschen verslond. Binnen welken tijd de drie * opper-dwaelsterren van Saturn, Mars en Iupiter eens zijn vergaderd geweest in het teyken ofte de wooninge

† Sarcinium, sive Fanum Trudonis.

van

* Sylv.
Sylvar.
aphorism.
26. Cent.
1.

* Vid.
Barcl.
in Icon.
Anim.

* Planee-
ten.

* *Aquarius*.

van den * Water-man. Hoedanige gestaltenisse des lichts men mede vernam in den iaere 1120. wanneer de Góds-gaewe insgelix den drieden mensch wech-rúckte. Hoewel de verkeerdheyd der Christenen dit tegenwoordige iammer den Iooden teláft leyde, alsof die de putten en water-beeken hadden vergiftighd. Op dit iaer zoud in Gelderland zijn gestorven *Adolf* Grave van der Mark, ende van daer na *Frundeberg* gevoerd en in zynen voor-ouderengraf-steeden geleyd, na dat * hy, gelijk wel eer sijn groot-vader *Everhard* by den vorigen Grave, een wyl tijds onsen *Reynald* de wichtighste land-zaeken hadde helpen bestieren.

* *Refert Tejmak pag. 246.*

24. *Ian van Arkel* Bisschop van Utrecht, die, om zijn Bisdóm geene kosten aen te doen, nu in Vrankrijk dan in Italiën zich sonder wtwendigen pracht hadde geneert, op desen tijd naer huys koemende, verzocht van zyne Steden en onderzaeten een beede, om 't land van Over-Yssel, anders geheeten het Over-Stift, 't welk, wtgenoomen alleen Kampen, de Geldersse in pandschap bezaeten, door wt-koopinge weder in te lossen. Dan alzóó *Arkel* de volle schuld van 60000. Geldersche goude Rijders aen *Reynald* en sijn broeder *Eduard* teffens niet en konde tellen, gaf hy middelerwyl te pand de Sloten van *Horst* en *Stoutenburg*. Ten zelve tyde liet de Bisschop aen de grensen van Gelderland *Rbenen* vast maeken, ende met een muyr omringen; gelijk mede *Reynalds* moeye * *Bele* ofte *Isabelle* binnen Kolen een Clarissen Klooster heeft doen stichten, waer van sy eerste Vooghdesse wierd. Als in 't volgende iaer de Hollanders het dorp ende gericht van *Emines* zich met geweld hadden aengemaeticht, ende dien geheelē streek met den nieuwen naem van Oost-Holland gedoopt, nam *Arkel* de wapenen in de vuyft, iaegende den Hollander het nest wt, en dien op-geraepden naem te niet doende. Waer over Grave *Willem van Beyer* sich omtrent Ysselsteyn gingh neder-leggen, verhoopende door dit middel des Bisschops macht wt ende in 't net te locken. Dan de Bisschop lont ruykende keerde zijn geweld op Woerden en Amsteland, daer hy den land-man met blaken en rooven geen grooten dienst en deed. Aen een anderen hoek was de bevel-hebber van 't Slot *Bronkborst* op de Bisschoplyke bezettinge te *Goor* aengevalen, ende de Vestinge door hem in brand gesteecken. Maer vermits de Hertogh van Brabant en de Graven van Kleve en Bloys tusschen beyden vielen, zijn de geschillen van den Bisschop en Hollander gemiddeld. Middelerwyl trock *Arkel* met een vyandlijk op-zet naer Over-Yssel, om wraek te neemen over *Gijsbert* Heer van *Bronkborst*, die de Over- en Neder-Stiften niet weynig hinders en moedwils had aengedaen. Dit heeft nu het gantsche gebied van *Bronkborst* over de Yssel in 't Graeffschap van Zutphen geleege, ende het dorp doen ter tijd van *Borkeloe* weder moeten boeten, alwaer de Bisschop met stroopen en branden weder den beest maekte. De broeders *Reynald* en *Eduard* van Gelder luyfterende na de klachten van haer bond-vriend *Bronkborst* en den raed van den Hollander, lieten Bisschop *Arkel* den oorlogh aefseggen. Weshalven ook *Reynald*, tot verval van deze oorlogs-kosten, doen ter tijd van Heer *Gijsbert* 3800. als mede van

* *Siet op het iaer 1326.*

1348.

† *Extant*

Geeraert van Amsen en *Dirk Kemping* 1980. ponden kleynepenningen heeft op-genoomen, ende *Doesburg*, die van † *Doesburg* gebedden om zich voor dese

schuld sterk te maeken. De Bisschop hoewel van gelyken zeer zoberlyken van geld voorsien, wierd effenwel onder-stut door *Frederick van Ezem* ofte *Eufum* Drost van Zalland, Twent en Diepenheym, gelijk ook van *Affueer* Heer van Voorst, endenoch van den Heer van de Kuynder, die hem zoo veele schijven verstreecten, dat hy nu met minder beschroomdheyd de Geldersse en den Heer van *Bronkborst* dorste verwachten. Het zmet-vuyr was op desen tijd soo woedende in 't Christenrijk, dat het niet en iste beschryven. Te *Florentien* stierven op dit iaer 100000. menschen, te *Lubeck* 90000. ende binnen 24. uyren 1500. Te † *Saragosa* in Spanien zaghen in den wijnmaend dagh voor dagh 300. dooden. In weynige iaeren zijn wegh-gehaeld meer dan 12000. *Carthuser-Monikken*. In dese gehuchten en tusschen Vrankrijk en de Elve langs de zee-strand is een menigte van menschen, zoo sy stonden ofte gingen, in een omsientijds schieliken dood ter neder gevallen. In die dagen heeft *Reynald* op nieuws aen die van *Harderwijk* vergoft de vryheyd en 't voorrecht van de *Zutphense* keuren, week-ende Iaer-merkten, beloovende daer behalven recht van burgerschap aen een yegelijk die niet dienst-plichtigh ofte vry-eygen was, ende bedingende voor hem en zyne na-zaeten vry hoy en stroo, indien hy een nacht ofte twee daer mocht vertucken. Op 't volgende iaer is de oorlogh (waer van effen gesproken) tusschen *Reynald* van Gelder en den Bisschop van Utrecht in 't geheel by-geleyd. Als daer na de Bisschop of zyne waer-borgen door de Heeren van *Ezem*, *Voorst* en zyne andere in-schulders, die ter zaeke van den Gelderssen krijgh een merkelyk getal van penningen hadden wt-geschooten, dagelijx wierden gemoeyd, heeft *Arkel* een Onder-bisschop gestelt, zoo vele Ampt-luyden, als doenlijk, af-gedankt, ende voort met een kleyn gezelschap naer *Roomen* getoogen, om zijn Stift door spaerzaamheyd weder op te helpen, en de loopende schulden middelerwyl af te doen. In desetyden was 'er soo een swaere aerd-bevinge, dat in Italiën ende aen den Donauw de huysen doorgaens niet alleen neder-vielen, maer ook de Stad *Gulich* in dese gewesten schier over hoop wierd geworpen en omgekeerd.

† *Cesar augusta.*

1349.

1350.

25. In 't iaer daarna was de wereld al-om in droevige oproeren. Het scheen dat de menschen, als met een al-gemeenen tuymel-geest bevangen, niet dan rasery en verderf wisten aen te richten. Want op desen tijd klonken in Gelderland de vreeslyke naemen van *Hekeren* en *Bronkborst*; in Holland hoorde men van *Hoex* en *Cabeliauus*; by de Vriesen van *Vet-koopers* en *Schieringers*: In Italiën waren 'ook noch niet af-gestorven de *Guel-fiaensche* en *Gibellijnsche* zydigheeden. De overdaedige gunst die Hertogh *Reynald* het huys van *Hekeren* bewees, stack die van *Bronkborst* soo seer in de oogen, dat zy hun wettigen Over-heer *Reynald* begeevende, deszelfs ionger broeder *Eduard* (die andersins over zijn deel en lootinge mede te onvreeden was) steeds op de ooren zaten, en door haer aenspaek als zweevel in 't vuyr gooten. Hier by voegden zich de ledigheyd en zaddigheyd, twee doodlyke krankten van een Staet: het land was over-laeden met rijkdom en roof zynen nabuyren, stofte op de maght zynere Steeden eri veelheyd der inwoonders. De vrede, duyrende den ouderdom van den vader en minder-iaerigheyd van den zoon, was der luyden verderf; de

ruft haeronruft, ende het eynd van de wtheymſche oorlogen een begin van de in-heymſche. *Eduard* was hier van het hoofd, en de oproerige Ridderſchap deaenbinders: d'een was Hertog, d'ander woud het wefen, ende had een al te moedigen hals om yemand boven ofte neffens hem te lijden. Sy verſcheurden hun eygen ingewanten, druckten d'een d'ander het bloed wt de aderen, ende krenkten hun lichaemen om hun vyanden te verſterken. Geen dingh kond ze van deze dulligheyd te rugge houden dan het gebreck van krachten: want zoo langh'er levende geeften in 't lichaem zijn, reykt de over-wonne noyt de hand aen d'over-winner. Gelderland was met dit vergif niet alleen gequeld; maer de Brabander, Hollander, Kleevenaer, ende de landen van Utrecht en Meurs quaemen mede aen den dans en in de wapenen: die het eenſdeels voor hun eygen geluck en ruft hielden, dat beyde broeders d'een tegen d'ander het hoofd in ſtucken ſtieten. Nabuyren en verwanten waren over al bezigh, om malkanderen met geweld en verraed in den grond rezeylen, ende het net over 't hoofd te haelen. Loopende den tijd van 16. iaeren en dorſt de bouw-man naulijx ploegen, of de Landheer na zyne goederen om-zien. Gelderlands deerlyke plaegen openbaerden zich allenthalven in de verwoefte vlekken, hof-ſteeden en Steeden. Onder anderen hebben doen *Walraem* Heer van Borne en *Valkenburg*, de Heer van *Asperen*, en *Ian* van *Arkel*, mede-ſtanders van Vorſt *Reynald*, op den vier-dagh van *Bartholomeus* binnen *Thiel* gedrongen, ende de *Walburghs* toorn t'zaemen met 140. menſchen, die zich daer ſochten te bergen, in d'asgeleyd. De vlam na beneeden ſchietende heeft het looden dack van de kerk en 'theele gewelfzel, 't welk kruys-gewijs op-gingh, mede genoomen. Na deſe beginzelen zocht *Eduards* aenhangh den adel meer en meer in te neemen, ende voor al *Reynald* zijn Vorſtendom af te neemen. Waer men het hoofd wt-ſtack, vernam men niet dan burger-moorden, dood-ſlaen, hangen, drenken, en andere booftheeden meer. De velden en maeten bewieffen met diſtelen en ruychte: de Steeden en vlacke landen zaghen d'eene na d'andere *Eduard* toe-vallen. Om van deſe ellenden een eynde te maeken, wierden tot noodvriendengeroepen Hertogh *Ian* van Brabant de ſchoon-vader van *Reynald*, de Grave van *Kleeve* die met *Mechteld* de halve zuſter van onze Vorſten getrouwd zat, ende ook *Adolf* vander Mark Biſſchop van *Munſter*, die 't met *Reynald* hielden, wt-gezonderd zijn broeder *Engelbert* van der Mark Biſſchop van *Luyk*, die *Eduard* by-ſtond. Maer wat zijd de Hollander (wiens land aen gelijk een euvel ziek lagh) hebbe verkoofen, kan ick niet beſpeuren.

1351. 26. Op 't volgende iaer wierd na 't Noorden een ſtert-ſterre, ende in den nachteen flickerende balk gezien, die wt de lucht na de aerde ſcheen te verſchieten; waer op gevolghd zijn ſterke ſtormen, aerd-ſchuddingen, en een vuyle miſt-damp wt het Noorden, die vele menſchen vervaerde, vermits daer diertgens wt-groeyden die het koorn alom af-beeten. Alzoo Koning *Eduard* loopende den tijd van 't beſtand * *Gwynes* door 't om-koopen van den Stadhouder had ingenoomen, en de Franſſe Koningh *Ian* (die zijn vader *Philips* was gevolghd, ende effen te voren de Ridderſchap van de *Sterre*, gelijk *Eduard* die van de *Kouſſe-band*, had in-gevoerd) zulx voor een

meyneed op-nam, gaf de Engelandertot and-woord, dat de wapen-ruft geen koop en konde beletten, ende hy dit den Franſſen na deede, die effen te voren *Calis* met geld hadden gefocht aen haer te trecken. Daer na is 'er tuſſchen de Keyſerin *Margriet*, zuſter van *Willem* wylen Grave van *Holland*, die zich voor rechte en eenige erfgenaeme droegh, en haer zoon *Willem* niet als Grave maer als een blootten Stad-houder wilde kennen, een vinnige vyandſchap gereefen: aengeſien *Willem* daer tegen woude beweerden, dat die landſchappen aen 't Rijk, en op hem als zijnde eens Keyſers zoon, waeren vervallen. De *Cabeliauwiſſe* neffens de *Gelderſſe* en zonderlinge die *Eduard* droegen hielpen *Willem*, dan de *Hoexe* volgden *Margriet*. In 't eerſte wierd *Willem* by de Stad *Veer* in *Walcheren* op 't hoofd geſlaegen. Daer na viel 'er op den vierden vande *Hoymaend* een ſcheeps-gevecht op de *Maes*, daer *Margriet* met hare *Hoexe* en Engelfſe de neder-laegh kreegh, en voort naer Engeland tot de Koningin hare zuſter gingh vluchten. Hoe ernſtigh dit treffen zy geweefd, kond de *Maes* betuygen, die op den drieden dagh, zoo men verteld, noch paers van bloed was. Op 't leſt is beſcheyden, dat *Margriet* *Henegouw* voor haer leeven, ende *Willem* *Holland* met *Zeeland* en *Vriesland* soude behoudē, die ook de over-blijzelen en Veſtingen van de *Hoexe* allenthalven wtroeyde. Biſſchop *Arkel* op deſen tijd van *Romen* weder na *Utrecht* koemende, ende verneemende den over-moed eu wreevel van zyne Ampt-luyden, die in zijn afweefen de meefters hadden gemaekt (gelijk men gemeenlijk ſiet dat de muysen zonder zorge gaenſpeelen wanneer de kat ſlaept) ende dat de in-zaeten meer na deſe dienaers als na hem vraeghden, gingh zich verſeekeren van 't Slot *Vreden-ſteyn*, om daer wt deſe dwinge-landen in toom te houden, ende in 't volgende iaer van 't huys *Beverweert* tuſſchen *Wijk* en *Utrecht*, 't welk hy met volk verzorgde en voor zijn woon-plaets verkoos. Tot dat de kerk van *Utrecht* een weder-zin ſcheppende in deſe oneenigheeden, de zaak alſoo middelde, dat de Stad-houders, ontfangende alleen haer wtgeleyde geld zonder renten, aen den Biſſchop weder zouden in-ruymen alle plaetsen onder 't Biſdom van *Utrecht* behoorende. Dit verdragh namen ſy aen, wtgezeyd *Sweer* van *Uterloe*, die alleen het huys ter *Eem* op deze voor-waerden niet en wilde verlaeten.

27. In deſe dagen had *Gijſbert* van *Abkoude* van *Ridder Ian* van *Woudenbergh* het Slot *Woudenbergh* gehandelt. Des ſelfs zoon, ſteegh en trots wt eygen aert, ende daer behalven op-getrockend door zijn neeve *Ian* van *Kulenburgh*, beklom in der nacht de *Veſtinge*, en gebruykte alle moeyten en liſt om zijns vaders verkoopinge dood te doen. Als de oude *Woudenburgh* hier over zijn beklagh deede, gingh de Biſſchop op ſtaende voet het Slot beleggen, tot dat hy na heele 17. weeken, ende na een groot geweld van blyden, bocken en ander gereedſchap op het volgende iaer eerſt meefter van de plaets wierd. Alſdoen is het noch overigh volk van bezettinge gevangen gezet, ende voor 't op-leggen van zijn los-geld niemand vry-gelaeten, maer het Slot tot den grond toe af-gebroomen. Middelerwyl heeft de *Maerſchalk* van *Utrecht* wt laſt van den Biſſchop de *Sterkte Ruwel*, niet ſonder ſterke aenvechtinge in-genoomen, welke de vlacke landen

1352.

1353.

landen grooten over-laft plaght te doen. Gelijk ook de Ridders *Ian* van *Kuylenburgh* en *Gijsbert* Heer van *Vyanen* r'zaemen met hare Steden by dese gelegentheyd door 't Bisdom op vry-buyt liepen, als mede de in-zaeten van de dorpen *Gorel* en *Markenburg*. Gelderland bleef mede niet verschoond, daer de onlusten rechtevoort soo hoogh waeren gesteegeen, dat beyde broeders *Reynald* en *Eduard* malkanderen voor hoofd besprongen, ende de inwoonders zich lieten gelusten haer selve een vry volk, en den krijgh een vryen oorlogh te noemen. *Reynalds* schoon-vader *Ian* Hertogh van *Braband*, van wien 't verscheurde Gelderland den besten troost had te verwachten, was nu 't onrechter tijd bed-legerigh; een Heer van weynige woorden, van een minzaam gelaet, op zijn stuck lettende, daer neffens een vyand van slyckfloyers, al-bedrijven, ende van zulke Grooten die de kleyne zochten te verduyvelen, die ook in voorsienigheyt, bescheydenheyt, prachtige huys-houdingh, ende zoo in den oorlogh als burgerlyke deughden sijn weder-gaede niet en vond. Na 't af-sterven van zijn zoon *Henrick* hield hy niet overigh dan schoon-zoonen, waer van *Reynald* van *Gelder* aen *Marie*, *Lodewijk* van *Vlaenderen* aen *Margriet*, ende *Venceflaes* Hertogh van *Lutzenburgh* broeder van *Keyser Karel* aen zyne oudste dochter *Iohanne* getrouwd waren: welke *Venceflaes* over-zulx van den Hertogh op zijn sterf-bedde als Heer en erfgenaem van *Braband* wierd voor-gesteld, en by de Staeten in-gewillighd. Hoewel *Lodewijk*, klaegende heel in die erenis mis-deyld en met den Geldersman een scheel-kind gemaekt, ook van den beloofden huwlijx-penningh niet voldaan te zijn; daer en boven zyne Mechelsche op-spraak weder wt de sloot haelende, *Venceflaes* naderhand heeft 't ontzeyd, tweemaal dapper door 't knockel-bos geiaeghd, ende hem *Bruyssel*, *Loeven*, *Mechelen*, ia schier half *Braband* onthandighd. Hy zoude meer hebben wtgericht, had zijn zwaeger *Reynald* de handen ruym gehad, ende hem dit pack wat konnen verlichten. Effenwel heeft hy niet heel mis-gedobbeld, dan by de wt-spraak van *Willem* Grave van *Henegouw* soo veel op-gedaen, dat die van *Loeven*, *Bruyssel*, *Nivelle* en *Thienen* yeder iaerlijx op haer beurs hem moeftentoe-schicken 25. gewapende; dat hy zijn leeven langh moght voeren den naem van Hertogh van *Braband*, ende voor de onkosten van den krijgh *Mechelen* erfelyken behouden: dat zyne huys-vrouw *Margriet* tot een pille-gift en onder-leen zoude bekoemen de Stad *Antwerpen*, wt-gezeyd den naem van het *Mark-graef-schap*, met 12. ofte 13. dorpen; ende *Marie* de bedgenootte van onzen *Reynald* behouden en blyven bezitten het gantsche land van *Turnhout*. Ende om dat men wt eens anders leer goed riemen heeft te snijden, kende de *Henegouwer*, *God wouts*, voor zyne moeyten van deze vrede-koppeling, zich zelf toe de Heerlijckheyd van *Heusden*.

28. Dit geheele iaer stond *Gelderland* als in een bloed-bad over de woederyen van *Reynald* en *Eduard*. Want vele ingezeetene van de *Velouw* die door *Reynald* schattingh- en thiend-vry waren gemaekt, ende daer over hem toe-gevallen, zich voort over de *Velouw* tot in de vryheyd van

† *Latus de hoc bello Pontan. pag. 268. § 271. adan. 1356. § 1357.*

Arnhem hebben verspreyd, ende al te groote vryheyd ofte eer wreedheyd gebruykt in 't nederhacken van vele onnoozele zielen, ende het verbranden van vlekken en huysen. Hier tegens begaeven haer in 't veld *Eduards* hoofd-vrienden *Willem* van *Bronkborst* en de Heer van *Baer*. Dese zijn den wt-gelaeten hoop by de Heerlijckheyd van *Loenen* te gemoet getrocken, ende by den *Vryen-bergh* hand-gemeen geworden, alwaer de Heer van *Bronkborst* tegen dit ongeoeffend volk de overhand kreegh, doch die hem duyr quam te kosten: vermits zijn vaendraeger *Mendo* met bykans zijn heel rot in 't zand viel, als mede de Heer van *Baer* ende een aenzielijck getal van gemeene knechten. Wanneer in de zelve dagen de twee gebroeders *Willem* en *Emerick* van *Druyten*, kloeke mannen, leggende tot dienst van *Eduard* binnen het Slot *Leeuwen*, op *Paes-dagh* na de vermaeninge toe gingen, ende *Willem* door een onverhoed ongeluck op de brugge van 't *Huys* zijn been bezeerende te rugge keerde, verdacht op meerder 't tegenspoed, is *Emerick* effenwel, neemende Gods genade tot zijn toe-verlaet, voort-gestapt. Maer ter nauwer nood was hy in de kerk gekomen, wanneer eenige overgeevne deugh-nieten met een gedruys aenlopende *Emerick* in 't beklimmen van 't outer door de scherpte hebben geiaeght, en den Prierster (die door het op-heffen van 't heylige lichaem en smeekelyke woorden hem wt der moordenaeren handen zocht te helpen) met bloote speeren en rappieren gedwongen, zyne handen 't huys te houden ende *Emerick* te laeten volgen. Doch eyndelyken zijn dese boos-wichten alle door haer bed-stroo gedroopen, ende d'een in armoede, d'ander van een schandelyken ofte snellen dood sonder troost van eenigh erfgenaem, onder de menschen wegh-geruckt. Als *Diderick* van *Lent*, een voor-vechter van *Reynald*, dan wt sijn huys te *Lent*, dan weder wt zijn Slot *Buynswaerd*, de Stad

† *Suetonius verbaelt van Keyser Augustus, dat hy by ongeval een nastel breekende aen sijne schoeyen ofte klederen, zulx hield voor een quaed teyken, ende op dien dagh niet wichtighs zoude hebben by de hand genoomen. God de Heer dreyghet en waerschouwaerft gemeenlijken door zichtbaere teyken, eer hy den slagheeft, zoo maer de luyden daer acht op naemen, en ziende dickwils niet blind en waeren. Onlanx heeft noch een man geleest, die in een herbergh aen een van sijne gelaghs-genooten een bier-glas zullende over-langen en 't zelve wt sijne handen laetende glijden, binnen een wylts daer na door de hand van een ander, die eenen naem voerde met zyn vorigen gelaghs-genoot, deerlyken en buyten sijne schuld by lichten dagh wierd vermoord. Nu bid ick u (alleby-geloove, daer ick een vyand van ben, buyten geslooten) het breeken van dit glas was dat niet een stomme boode, dat zyn zand-looper ten eynde liep, ende dat zyns leevens glas zoude insgelijx gebrooken, ende zyn bloed als bier gestort worden? Ick en zegge niet (ende heb waere belachelijk te zeggen) dat zoo een kleyn ongeluck altoos met hem zoude sleepen en voorbeduyden zoo een groot ongeluck, maer dat 'er geen of kleyn of groot quaed in de Stad en gebeurd zondertoe-laetingh en bestier van den geenen die alle de hayen op ons hoofd getelt heeft. Indien ick dit stuck belangende, alles wat ick wel konde wilde bybrengen, ick zoude een heel boek papiers moeten vuyt maeken.*

van Nymegen met dagelijxe wvallen niet na en liet te beledigen, heeft *Eduard*, om dese kneevenlaers te verstooren, het Huys *Buynswaerd* met hulp van die van Nymegen beslooten, ende na de veroveringe 26. mannen van de bezettinge (wtgenoomen een alleen die met behendigheyd ontliiep) in 't openbaer onthalsen, ende de hoofden aen zeeker een heuvel ofte pol (die zedert dien tijd den naem van den *Hoofd-bergh* is draegende) tot meerder verschrickinge der vyanden op staeken doen zetten. Daer na heeft *Eduard* noch ingenoomen ende neder-geworpen de edele Sloten van *Lent*, *Bemmel*, *Zoelen*, *Avezaer*, *Tuyl*, *Apeltern*, *Loenen*, *Dornick*, *Zijnderen*, en andere, meest door toedoen van die van Nymegen die de heerschappy van geheel Gelderland, en meer als zy geeven konden, hem op-droegen. Maer *Reynald* gefteeuwighd met het geld en volk van sijn zwager *Grave Ian* van Kleeve, was sijn broeder *Eduard* wel gewoogen. Onder andere heeft hy op desen tijd over-weldicht en zyne vyanden wt de handen gewrongen de machtige Steeden, en sleutelen van den Rhijn, Yffel en Maes, te weeten *Arnhem*, *Doesburg*, *Venloe*, *Thiel*, *Emmerick*, *Lobbeek* op den dorpel van de Betouw, en meer andere. De Bisschop van Munster *Adolf* van der Mark (die naderhand van zelf op-staende wt de Bisschops-stoel van Kolen, na dood van sijn oom den voornoemden *Ian*, het land van Kleeve heeft be-erft) deed mede sijn wterste best. Doch zyne goedheyd was hem zelven hinderlijk, vermits de adel daer omtrent, die met *Bronkborst* een lijn troock, zyne landeryen t'elkens met plonderen en branden bedorf. Wanneer hy daer na zich te zwack bevoelende om alle zyne vyanden te weeren, brieven van vergiffenis verleende aen een yegelijk die hem de hulpelyke hand wilde reyen, heeft hy zich daer door meer ongemax op den hals gehaelt, als te voren met den oorlogh. In den voor-tijd deses iaers is de Koninghlyke Vorstin *Eleonore*, moeder van *Reynald* en *Eduard* van Gelder, dochter van *Eduard* den tweeden, en vleeslyke zuster van den onverwinnelyken en onvermoeyden *Eduard* den drieden, na dat zy ongevaerlyken elf iaeren knysfelyken in haer weduwlijken staet hadde gezeeten, wt de onrustige wereld verscheyden, ende niet (gelijk eenige staende houden) in 's *Gravendal* bezijden haer man, maer te *Deventer* (daer sy, ten tijde het aen Gelderland verpand was, veeltijds verkeerde, om het gewoel te schouwen van haere zoons) in 't Minre-broeders Klooster, van haer gesticht, voor het groot outaer onder een zark van marmel-steen begraven: na dat sy in haer wterste al haer gereede, ringen, en zijde gewaeten aen de Walburgen kerk hadde gemaekt. Onder andere gebouwen die men haer toe-schrijft, was het over-vermaekelijke ende doen tertijd onwinbaere *Rosendael*, 't welk by haer af-sterven noch onvoltoyd is gelaeten.

29. *Grave Ian* van Kleeve had op desen tijd met zyne gemael *Mechteld* van Gelder tot behoefte van *Reynald*, van Ionkheer *Ian Stronwijk* op schaede genoomen etlijke duysend goud-guldens, waer voor te pande sijn gesteld de Stad *Emmerick* met haer gantsche gerechtigheyd, ende tot waer-borgen, behalven Kleeve, Orfoy en Huysfen, *Henrick* van Hoern Heer van *Parwijs* en *Kranenburg* met *Ian* sijn broeder, *Sweer* Heer van *Voorst*, *Wolter Steck* van Beke, *Roeland Hagedoorn*, *Ian* van *Essenbroeke*, *Wiebarden Ian* van

Monomonten, *Willem van Gente*, *Diderick* en *Otho* van Byland, *Diderick* en *Otho* van Heffen, *Arent* van Nijle, en *Wessel* van Buytselaer Ridders. Als *Reynald* mede wt hoogen nood zyne Vestingen *Gangelt*, *Vucht* en *Millen* in de heerlijkheyd van Valkenburgh aen den *Grave* van Moers hadde verzet, ende de *Grave* siende *Eduards* aenhangh dagelijx aengroeyen, ende min denkende op de oude kennis als wel op sijn verschot en 't verlies van de Sterkten, den Hertogh met maenen lastigh viel, heeft *Venceslaes* Hertogh van Brabant de zelve Sloten voor de geloofde penningen gaerne in pandschap aengenoomen, alsoo het drie vernaemde ingangen waeren zyner landen, ende hem voor trouwe bol-werken dienden tegen de Geldersse. Na dat Bisschop *Arkel* de Hollanders trotzende, die hem meermaels een steen hadden in den wegh geleyd, de *Stedekens Myuden* en *Wesop* had wtgeplondert en eyndlijken verbrand, ende de Hollander wt wederwraek ook zoo gehandelt met de Schants van *Nienveld*, wierd de vrede daer na soo getroffen, dat de verbannene ofte van zelf wt-geweekene landzaeten aen weder-zijden naer huys mooghten keeren. Gelijk dan de *Emenessers* zich wederom buyten dwangh onder des Bisschops dwangh begaeven. In dit iaer beval *Reynald*, op het begeeren van de gemeene ge-erfden der *Kerspelen Nykerk* en *Putten*, een † dijk te leggen tot behoudenis van de ingelanden en *Erkemeede* ofte *Arker-meente*, tot welker schouw hy een *Dijk-grave* verkoos met een bequaem getal van *Heym-raeden*. Welke gunninge ses iaeren laeter ten tijde van een hoogen zee-vloed by sijn broeder *Eduard* wierd gestadighd. Als de *Paus* by de *Koningen Ian de Valoys* en *Eduard* langh en te vergeefs inden vrede had gewerkt, heeft *Eduard* sijn zoon *Eduard* Prins van Wallis op nieuws met een geweldige heyrkracht naer *Guyenne* af-geschickt, die na den wt-gangh van 't bestand het land van † *Tholouse* tot aen † *Narbonne* door-kruyste, en met rijke plunderagie na de * *Garonne* en † *Bordeaux* wederkeerde; waer omtrent hy, ziende dat de *Fransse* op de voor-slaegen der *Pausselijker* af-gezanten niet passende en heet op den oorlogh waeren, om de zyne niet meer af te sloeven, sijn leger meteen wal omringde. Hier op heeft *Koningh Ian* zich maer drie uyren gaens van de *Engelsse* geslaegen, willende tot geen ander verdragh verstaen dan dat *Eduard* zich met alle de zyne op genade en ongenade zoude over-geeven. Alzoo sijn de *Engelsse* wt wanhoop tot een strijd gedwongen en verbitterd. De *Fransse* ruytery vallende voort daer na onder 't beleyd van den *Dolfin Karel* op de *Engelsse* schutters, die voor de buyten-werken vochten, wierden door de menigthe van de snuyvende bouten eerst tegen gehouden, ende eer lang op de vlucht gedreeven. *Eduard* ziende den vyand wt zyne geleederen en de ruyters aen 't ruggelen, heeft terstond na de rechter en linker zijd eenige paerden af-geftuyrt, ende met het wt-schot van zyne voet-knechten zelf op den vyand aengestooten. De *Fransse* in den aftervleugel over het verstroyen en vluchten van hunne mackers verbaesd zijnde, en konden het vorder geweld niet langer wt-harden. *Koningh Ian* wierd met sijn zoon *Philips* en 1700. *Edelluyden* gegreepen: de *Dolfin* gaf sich op de loop.

† *Wy* brengen dezen brief op 's eerste Boek te passe.

Onder

1355.

1356.

† *Tholose*.
† *Narbo*.
* *Garumna*.
† *Burdigala*.

Onder de vernaemdfte dooden wierden geteld *Peter* Hertogh van Bourbon, *Ian* van Borbon, de Hertogh van *Athene*, de Graven van *Conversane* en *Brye*, *Ian* van *Clermont* Maerschalk, *Charniac* ftangh-voerder van de * heylige vaen, de Bifschop van *Chalon*, ende *Ian* van *Montigny*. Dese yffelike neder-lage wierd van veele verre-fiende den Koning geweeften, om dat hy den vyand in weynige dagen zonder slaghe ofte ftoot hadde konnen slaen met het zwaerd van den honger. Als daer na *Eduard* met den Koning en de overige gevangens naer *Londen* over-voer, is hem zijn vader aende brugge van den * *Teems* met een ongeloofliken fleep en geuygh koemen begroeten.

* Ori-
flambe.

* Thame-
fis.

30. Op desen tijd is gestorven *Ian Moliard* Prooft van *Utrecht*, opperfte Raed van *Reynald* eerften Hertogh, en Land-rent-meester van 't Vorstendom, die, met believen van zijn Heer, eerste grond-legger was van het Slot † *Poude-royen* in *Boemeler*-weerd, ende van het *Toi*-huys binnen *Tiel*. Ridder *Ian van Wihe* wierd door *Reynalds* broeder *Eduard* toegelaeten in de thinfen en thindenden der iaelijxer in-komften van *Elft*, *Angeren*, en *Gent*. De brief was geteykend by de *Deekens* van *Zutphen*, ende de *Heeren* van *Bronkborst*, *Mirlaer*, en *Buyren*. *Eduard* ftoot mede een beftand tuffchen die van *Arnhem* en *Nymegen*, 't welk van *Martens* daghe duynen zoude tot den vier-daghe van *Lambert* des volgenden iaers. Ten welken tijde *Willem* *Mark*-grave, ende te voren bloote *Grave* van *Gulich*, die *Maria*, de halve zuster van onfen Hertogh, ten houwelijck had, door den Keyfer op den *Rijx*-daghe te *Mentz* tot een Hertogh wierd gefchaepen: die kortz daer na binnen *Aken* onder-fchreef de milde brieven,

1357.

„ waerby, vermits hunne trouwigheyde tegen het „ Rijk, die van *Nymegen* op nieuws wierden begif- „ tighd met de zelve keuren en voor-rechten als de „ Keyferlijke Stad *Aken* gemeen waeren, en daer „ behalven door het gantsche Rijk soo te land als „ te water tol-enschot-vry verklaerd. Vorft *Reynald* verftaende, dat de *Yffel* om *Zutphen* by horten hoogh op-liep ende den oever en huysen aengeene zijde der Stad deerde, heeft, ten overftaen vande *Ridderen* *Diderick* van *Keppel* en *Diderick* van *Arnhem*, zijn land ten *Slijke* alseen *Zutphen* fch leen aenden Raed over-gelaeten, om om door ofte langs desen kamp en den *Helberger-weerd* den *Yffel* van de vefthen af te leyden. In dit iaer 1357. feur ick de Stad *Doesburgh*, welke voor twee iaeren door *Reynald* was veroverd, weder te hebben geftaen onder 't gezaghe van *Eduard*, dien fy ook van te voren had aengehangen, ende die op defentijd aende inwoonders een wet † gegeven heeft fprekende van 't meeten van koolen, zout, zaed en veylinge van alle facken. Op dit of 't vergangen iaer is de oude Koningin van *Engeland*, *Isabelle*; zuster van *Karel* den Schoonen en dochter van *Philips*, gestorven; die

1358.

† *Nochtans* is voor heen (op het iaer 914.) beweefsen ende word met de *Geflacht-boom* der *Heeren* van *Heufden*, die my gefchreeven gelanghd is, ook be-veftighd, dat het Slot *Pourroyen* eerst geficht is by *Robert* Heer van *Heufden*. Dan het magh wesen dat het naderhand verwoeft, verbernd ofte bouw-valligh is geworden, ende daerom dees *Moliard* het een nieuwe kap heeft op-gezet.

† *Servantur ea de re litera inter archia ejusdem urbis.*

te voren haer man *Eduard* den tweeden vast had doen zetten en dooden; zijnde daer na van ge-lyken door haer zoon *Eduard* den drien op-ge-flooten, om dat fy ofte verdaght ofte over-ruyghd was van lichtvaerdigen omme-ganghe met eenen *Mortimer*. De kinderen van hare dochter *Eleo-nore*, de welke anders de deughd en stemmigheyde zelve was, fcheenen een weynigh hare moederlyke ouders te flachten, hoewel ook haer vader *Reynald* van fodaenige *Goddeloosheyde* niet vry en was, van wiens wan-bedrijf zyne zoonen ende goede ingezeetene de straf hebben moetē dragen. Omtrent dezen tijd is *Willem* *Grave* van *Holland* een plaeghe van razery over-gekoemen, soo dat hy fonder onderscheyde een yeder by 't lijf greep ofte dood floeghe, ende daerom eerst in den *Hage*, ende daer na te *Quenoy* in *Henegouw* volle 19. iaeren gegijzeld gehouden; een ftrack man, ende die zyne moeder de *Keyferin* op gelijk eene wijfe hadde geribbezackt: in wiens plaats zijn broeder *Albert* van *Beyeren*, een loffelijck Heer, als *Ruwaerd* is gekoofen. Als nu de twee raze-bollen *Reynald* en *Eduard* *Gelderland* over hoop hadden geleyd ende vele arme wichten gemaekt, vechtende tegen hun eygen fchim en zwaerd, is 'er eyndelijken (door tuffchen-vallen van de vier hoofd-fteeden en twee *Schepenen* wt yeder Stad, door 't ontzaghe mede van de *Biffchoppen* van *Munfter*, *Utrecht*, den *Grave* van *Meurs*, en *Ridder* *Arent* van *Arkel*) op de wijze van een min-nelyke wtspraek eene vrede ofte stille-ftand van wapenen beraemd. Dan alsoo dit befteck noch binnen 's iaers wierd gebrooken, hebben de on-rufften en baldaedigheeden niet op-gehouden, voor dat *Reynald* op 't left in hechtenis is geraekt. *Biffchop* *Arkel* denkende in vredes-tijden op oor-loghe, liet op desen tijd *Hardenbergh* in *Over-Yffel* met graften en bol-werken voorfien, en den by-geleegen zand-bergh met groote moeyten ver-effenen.

31. Na dat *Eduard* zijn gevangen den Koning van *Vrankrijk*, aengaende zyne loffinge ofte een volkoemene vrede, verfcheyde voor-flagen hadde gedaen, welke den *Dolfin* *Karel* en 't hooge Hof van *Parijs* niet en bevielen, nam hy een op-zet *Vrankrijk* een nieuwen storm aen te brengen. Zyne vloot (hier onder gerekend de *Spaense*, *Hollandfse* en *Vlaemfse* fcheepen, als mede een wel-bemand en wt-geruft fchip 't welk *Reynald* zijn oom toe-fchickte) was sterk in de 700. zey-len ende over de 14000. koppen. Hoewel het regenachtigh winter-weder de *Engelfse* wat on-gemackelijck viel, trock echter de Koningh met zyne vier zoonen dwars door *Artoys* en *Verman-dois* op *Rheims*, daer hy, na een belegh van ses weeken, *Karft*-miffe heeft gehouden. Van *Rheims* is hy door 't gebied van † *Chalons*, † *Ne-vers*, *Troyes*, en * *Maulx* naer *Parijs* veretrocken, welke Stad hy by de 40. daegen hield beftooten, ende de nu te rugh-krabbende *Fransse* tot een ftrijd wt-daeghde. Namaels tot voor de poorten den vyand verbluffende, nam al blaekende zijn wogh door *Normandyen* na *Bretaigne*, van meeninge om die over-heerde landfchap een fchat-tinge op te leggen. Dan vermits hem hier veele hinderniffen beiegenden, beftoot hy wederom de *Fransse* hoofd-ftad te befpringen. Doch aenge-fien de *Fransse* zich meermaels hadden gebrant en den aengebuoden veld-flaghe weder af-floegen, als wefende rechtevoort fonder Koning, fonder *Veld*-heeren fonder leger, ende *Eduard* te fcherpe wachten

1359.

† *Cata-luni.*
† *Niver-nenfe.*
* *Melde.*

* Carnu-
tum fines.

wachten en tegen-weer vernam, gingh hy van daer terugge na * Chartres, daer zoo een felle slaghe regen en haegel-buy sijn volk over-viel, dat de hemel het verlaetene en wtgeteerde Vrankrijk wederom schein te willen op-helpen. Ten lesten is, op het sterk aendrijven van den Paus en Dolfin, een zoodaenige vrede ingewillighd, dat de Engelse ervelijken zouden na haer neemen de landschappen van † Guascogne, Poictou, Saintogne, Perigori, Limosin, Quercy, Angoumois en Rhodex, behalven Pontieu en Guynes met al haer toebehoor en hooge gerechtigheyd: Koningh Ian zoude voor sijne ontslaeginge geeven dertigh honderd duysend kroonen, ende tot de wterlijke voldoeningh van alles te pande laeren sijne drie zoonen Lodewijk, Ian en Philips, Hertogen van * Anjou, † Bourges en † Tours, neffens andere groote Vorsten. Alsdoen is Koningh Ian wt zyne vier-iaerige verzeeking naer Calis en sijn land weder over-gevoerd. Op desen tijd wierd Willem Mark-grave van Gulich, die getrouwd was met de dochter van Willem den Goeden Grave van Henegouw (ende niet Hertogh Willem de zwager van onsen Reynald) door sijn eygen zoon Geeraert van den Berge gehecht ende betijghd van een misdad, welke in Italien en de Oosterse landen meer bekend is als hier, ende onder de Christenen en erbaere Duytssers niet en behoord genoemd te worden: doch door aendrijven van eenige Vorsten weder gevrijd. Berchem doet 'er by, dat, den selven Geeraert een kamp-gevecht daer na aengaende met den Grave van Blankenheim, beyde vyanden elkander op de plaets hebben ontlift.

32. Bisschop Arkel liet omtrent desen tijd in Over-Yssel by Wege-stapel schuyns tegen over de Betouw de Schants Arkel-steyn oprichten, ende het Slot Saterstoe daer omtrent, een recht roofoest, slechten. Versloegh mede en maekte mack die van Stelling-werf en Steenwijker-wald, die dus langh tot geene ongelden hadden willen verstaen, straffende de bal-oorige met het schenden ende ten besten geeven van hunne goederen en huysen. Gelijk hy mede sijn Ampt-man Voorst, die wt sijn huyste Keppel de Over-Ysselse steeds beschaedighde, levendigh in handen kreegh, ende na een belegh van 15. volle weeken sijn trofsen Burght by Zwol, voorsien met toorens van 80. voeten in de hooghte, 12. in de breyte, ende met een voor-muyl wt vierkantigen steen, tot den voet toe af-brack. In Gelderland waeren de broederlijke onstuymigheeden tot een doodlijken haet geklommen: alle menschlijckheyd,

† Vasconia, Pictones, Sanctones, Perricory, Lemo-vices, Cadurci, Engolismenses, Ruteni, Pontacenses, Ghisnenses.

bloed-sucht, en Godlijke zoo wel als wereldlijke rechten schenen wt het land te zijn verbannen, ende des groot-vaeders doode botten wrack te eyschen van zyne neeven over huns vaders Godloofheyd. Als sy het moorden en struyk-rooven moede waeren; bracht d'een tegen d'ander een leger op de been. Na dat dan Reynald met de Hekerens en een tamelyke macht naer Tiel was geruckt, t welk zyne vriendschap had op-gezeyt, heeft Eduard, yverende voor zyne yveraers, zich van Nymegen met een vaerdigh heyr naer de Betouw gespoed, om sijn broeder het beleggen en veroveren van zoo een wel-geleegen plaets te verhinderen. Reynald ofte deernis hebbende met zyne onderzaeten, ofte wt mis-troostigheyd, verlangde eens een eynd te sien van dese bloedstoringen. Ende alzo sonder vorder verlengenis leverde men by Thiel een veld-slagh, alwaer Eduard op den 25. van de Bloey-maend de hand boven hield, ende Vorst Reynald op het 28. ier sijn ouderdoms ende 18. zynen heerschappy zelf wierd gevangen, met den Heer van Lienden, Arnolt van Arkelen Avefaet, Geeraert van Rhijn, en Frederick van Aze. Van adelen slechte krijgers bleef mede een moy getal, als Frederick van Ulft, Adolf van Sinthen, Borro van Hinniem en andere; maer aen de zijd van Eduard sonderling niemant van aensien. Dit treffen bracht Eduard en t geheele land in rust, die nu zyne schaepe op het droogh hebbende daer na niet min zorgvuldelyk als heusselijc met sijn broeder te werk gingh, welke eerst by Arnhem op het huys te Rosendael, ende naderhand te Nyenbeek deun by de Yssel tusschen Deventer en Zutphen als een dood-eeter sijn leeven versleet, daer hy in een lossen en geensins ongenoegelyke gevangenis ongeboeyd en met opene deuren wierd bewaerd. Men geeft wt, dat hy middeler wijl van al het slempen en luyeren zoo druyftigh wierd, als bykans twee middelmaetige menschen, ende Eduard de deuren en vensters van sijn gijzel-kamer soo op de maet had doen maeken, dat de knechts lichtelyken af en aengaen, maer hy met sijn dicken buyk nergens konde door-koemen. Andere vertellen, wanneer hy na tien iaeren, effen voor sijn broeders en zyn over-lijden, wierd los gelaeten, dat men de deur, daer hy eerst was in-gegaen, wegen zyne zwaer-lyvigheyd had moeten wt-leggen. Hy was een zacht-zinnigh Heer en tot vrede meer geneegen; soo dat het niet vreemd en is, indien hy eyndlyken onder den onrustigen Eduard heeft moeten bucken, die dagelijc van den Cabeliauwschen aenhangh wt Holland wierde gestijfd, ende een angel had van sijn oom en genant den Engelsen Koningh.

1361.

1360.

EDUARD de eerste, driede Hertogh van Gelder,

En laetste wt het Huys van Nassouw.

1362.

33. Eduard * dan in sijn 25. iaer getreden zijnde, ende door vuyft-recht in zijns broeders eygendom, heeft sijn haet met de wapenen t'effens af-geleyd, handelende, na de zoeninge, met zyne vorige vyanden als met zyne vordere onder-zaeten, bevestigende daer behalven en vermeerderende de keuren der Steeden die zulx begeerden, en onder andere die van *Harderwijk*. Niet te min, om wydere oproerten af te snyden, wierden'er sommige, die zyne genade met den voet stieten, gelatt de landen te ruymen. Verneemende daer na, dat *Albert van Beyeren* Voogd van Holland de verdreevene in sijn gebied herberghde, bestond wt hevigheid hem den oorlogh aen te kondigen, en by den *Hemers-bergh* in 't vlacke veld wt te vorderen. Als *Albert* hier op met een wel-wtgerust heyr en vliegende vaendels zich op de bestemde plaets liet vinden, sonder sijn wt-eysscher te vinden, heeft hy op Gelderland aen-gevallen, ende na't verbernen van vleckten en huysen, de zyne met menighte van roof en gevangens wederom naer huys gevoert. By dese gelegenheid is (mogelijk) aen die van *Zutphen* toe-gelaeten ofte geheyt het Slot van *Sinderen* te slechten, en alzoovoor den vyand onbruykbaer te mae-

* Dees en heeft den naem van Hertogh niet verdient; want hynadood zijns broeders geen Hertogh is geweest, ende by des zelfs leeven niet en konde wesen.

ken. Voor't leff wierd de vrede aldus gekoppeld, dat des *Graves* dochter *Catharine*, zoo haest sy hare iaeren hadde, met *Eduard* zoude trouwen. Op den 15. van den Louw-maend in de midder-nacht is'er foo een krachtige wind op-gestaen, dat die, op de wijze van een aerd-bevinge, toorns, kerken en huysen te grond wierp, ende de Noord-zee op-ryzende de in-schietende stroomen en Zuyder-zee over de aenleggende landen ioegh, niet zonder ongemack en kermen van den ackerman. Om in sulke ongelegenheeden te voorfien, heeft *Bisschop Arkel* ten zelven tyde *Mastebroek* by *Kampen* met merkelyke kosten en geen minder lof laeten bedijken, ende meer dan 30. margen veens tot land verdroogen. *Eduard* stond hem mede toe, om sine goederen, soo veele'er het Stift op de *Velouw* bezat, te moegen schatten ende op haere waerde stellen, den weder-willigen pand af-haelen, ende een *Amptman* aldaer te beschicken, zonder dat de Hertogh of sine erven zich eenigh recht op de *Bisschoplijke* onderdaenen zouden aen-eygenen. 's Iaers daer na bevind ick, dat *Eduard* veele *Sloten* en huysen van de wt Gelderland gevloodene ofte den *Hekerens* noch toe-gedaene *Edel-luyden* aen't *Vorstendom* gebracht heeft ofte tot puy-n-hoopen gemaekt, als *Buynsweert*, *Soelen*, *Avesaet*, *Apeltern*, *Loenen*, *Doornick*, *Sinderen*, en andere. Maer *Marie* Vorstin van *Gelder*, dochter van wijlen *Ian* Hertogh van *Brabant*, ziende haer man *Reynald* niet alleen vermeersterd, maer ook van *Eduard* verzeekerd, was met de vlucht naer *Brabant* gekoemen, daer sy dit leed in den schoot van hare zuster *Iobanne*, die met *Venceslaes* was getrouwd, gingh wt-storten. *Venceslaes* hier door vergramd heeft terstond sijn volk gewapent, ende, zonder voor-gaende aensegginge *Gelderland* over-vallende, zich meester gemaekt van *Bommeler-weert*. Op dese tijding is *Eduard* haest opgewackerd, die de *Stad Boemel* ridderlijken weder overweldigde, en daer neffens ook de *Brabanders* t'eenemael wt zyne land-paelen verftiet. Als *Eduard* zich tot vordere wraek schickte, is de zaak, als hier na sal bliken, door ruffchen-vallen van eenige *Vorsten* beslecht. Maer gelijk't een ongeluck het ander gaerne gezelschap houd, soo verviel hy op nieuws in kraekeel en oorlogh met *Grave Ian* van *Kleeve*, die zyne zuster *Mechteld*, weduw van *Godefroy* laetsten *Grave* van *Loots*, tot eene vrouw had, ende om haer beweefsen, doch onbetaelden houwelijx-stuyr, *Eduard* langh doch te vergeefs had aengesprooken. Waer over eerst mis-noegen, ende wt het mis-noegen weder-zijdsche vyandschap, strooperyen en land-verderf zijn gevolgd. In des Hertoghs dienst waeren twee achtbaere en wel-vertrouwde mannen *Henrick* *Boot* zijn *Geheym-schrijver*, ende *Otho* *Heer* van *Loenen* in de *Betouw*, die hun *Heer* en meester met de *Stad* van *Nymegen* voor een stuck gelds onder duyms aen den *Kleenaer* hadden verkof. Wethalven de *Grave* met een vaerdigh legerken op den te voren bestemden *Paes-nacht* wt *Kleeve* vertrock, hoopende den Hertogh t'zaemen met de *Stad* te verrassen. Dan't is quaed de menschen

1363.

1364.

* *Clivopolis*, *Clivi*.

menfchen te ver-ylen, wanneer God voor hun op de fchilder-wacht ftaet. Want foo haect de dagh begon aen te breeken, zijn'er zulke donders, weer-lichten en stort-reegens op-gekoemen, dat het licht als in een hel verdween, en de Grave van verbaeftheyd te rugge week. Beyde verraeders hier van onbewuft, hebben daer op den Grave zyne na-laetigheyd berispender wijze voor-gehouden. Dan alzo de brief-besteller door den Maerfchalk Ian van Berchem omtrent de *Duyffel* wierd onder-fchept en nader onder-taft, heeft *Eduard* deze fnoode raed-geeuvers te *Nymegen* aengegreepen, den Heer van Loenen het hoofd voor de voeten doen leggen, en *Henrick* den infteller van den brief gevierendeelt. Hun belydenis en fchrijven braght mede, dat, indien de Grave had op-gepapt, de poorten zoo van den Burgh als van de Stad, waer van fy de Sleutels by haer droegen, voor hem zouden hebben open geftaen; ende de Stad op vier hoeken aen brand; gelijk fy onder een en met den Grave waeren verfprouken. Welk een aenslagh fy nu (na t' luyden van den brief) op een bequaemer tijd wilden hervatten.

34. In dese dagen was binnen *Gorichem* een vermoegend en aenzienlijk burger doch feer onbezuyfd van leeven, met naemen *Henrick Kanne-maeker*, die een gewoonte had ende het voor een kortswijl hield, aen de eerlijxte dochters en weduwen heymelyke trouw-toefeggingen te doen, ende van elk in't byfonder te bedingen, dat zy daer van binnen den wtgang van een iaer niet en fouden melden. Als hy door dese fchalkheyd veele Ionk-vrouwen de monden had waterigh gemaect en veele bedroogen, is hy eyndelyken hier over t' *Arnhem* aengehouden; daer hy gerichtelyken beleed, met alle de omftaende vrouw-menfchen wel wt vryen wille doch niet in't openbaer te zijn verloofd. Wanneer de Heeren wijder vroegen aen welke dochter hy dan zyne eerste trouw hadde verquackelt, zeyde *Kannemaeker* met een lachenden mond, dat die by den hoop ofte in de Stad niet en was te vinden, ende is daer mede, ftellende het Gerechte te loore, weder na *Gorichem* ontsloopen. *Otho* van Arkel grond-Heer van die plaets het besluit van den Raed van *Arnhem* verftaende, beval de poorten van *Gorichem* te fluyten, en den abolligen vrouwen-fchender by 't hoofd te vatten. Als *Henrick* dese lucht riekende zijn beft na de kerk toe-rende, ende *Otho*, om de kerk niet te ontheyligen, hem met geen geweld van daer wilde haelen, heeft hy nochtans, om niet te ontcoemen, hem onder een grooten verwers-kuyp ftelpen en

† De Heer Pontanus (*indien't my toe-ftond van zoo een doorluchtigh verftand ende mijn ouden meefter en wel-doender zoo te fpreken*) valt hier heel wi de wiegh. Ick heb de befchrijvinge van den Stam en't leeven der Heeren van Arkel met vlijt doorfen, en het drollige Bly-en daer na *Treur-fpel* van desen Kinder-maeker (*ick vergiffe my ende woude zeggen Kanne-maeker*) daer in ook aengetoogen gevonden, doch niet een ftippel ofte enkel woord van *Arnhem*. Daer ftaet, dat *Kannemaeker* wierde verdagbvaerd voor den Official des Proofts van *Adrichem* doen ter tijd wezende tot *Gorichem*. Nu weet een yegelijk, dat tuffchen de vleeke *Adrichem* in *Holland* en de Stad *Arnhem* in *Gelderland* een groot onderscheyd is, ende van meer dan tien wyren gaens.

fterk laeten bewaeren, ende, na dat hy zich op den vijfdén dagh wt hongers-nood van zelfs gevangen hadde gegeven, met het zwaerd geftraft. Op dit iaer ftierf binnen *Londen*, waer heen hy om zyne gijzelaers en borgen te befoeken was gereyfd, Koning Ian van *Vrankrijk*. Zijn oudste zoon *Karel* de vijfde, toe-genaemd *de Wijze*, is na hem Koningh gekroond. Als op desen tijd *Engelbert* van der Mark Biffchop van *Luyk* naer *Kolen* wierd beroepen, is te gelijk *Ian* van *Arkel*, die nu by de 22. iaeren de stoel van *Utrecht* had bewaert, wt laft van *Urbaen* den vijfdén, weder na *Luyk* befchreeven, ende op den 30. der Hoy-maend (in't gezelfchap van *Eduard* van *Gelder*, den Grave van *Varnenburgh* fijn plaets-bekleeder, *Otho* van *Arkel* en vele andere Grooten) in-gehaeld; daer hy ook na 15. iaeren is geruft, doch op fyne begeerte in de *Martenskerk* tot *Utrecht* begraven. Op desen tijd kreegh de *Anzee-vennootfchap* zyne eerste beginselen, ende voort een fchielyken aenwas, houdende te *Kolen* hare by-een-komften en 77. Steeden in maetschap betreckende: foo dat zy onder-ftond, den groot-machtigen Koningh van *Denemarken* *Valdemaer* den driedén door een heerout een openbaeren oorlogh aen te seggen over het ftuck van de fcheep-vaert en andere verftoringen van den handel. In dit verbond zijn foo doen als naderhand getreden, wt *Gelderland*, behalven de vier hoofd-fteden, *Venloe*, *Harderwijk*, † *Hattem*, en *Elburg*; wt *Over-Yffel*, *Deventer*, *Kampen*, *Zwol*, en *Haffelt*. Men fagh in die dagen blaeken een Sterre met een ftert, ftaende met het hoofd naer beneden, ende met het hayr om hoogh. In't volgende iaer droegen verfcheyde Steeden verfcheyde befwaerniffen voor, verfoekende dat de Vorft daer in wilde voorfen. Die van *Goch* klaegden, dat hen ongelijk weder-voer in't af-neemen van over-tollige tollén, daer fy noch teland noch te water meer hoefden te betaelen, dan te *Lobeek* den halven tol, te *Thiel* den *Moerfchen* tol, ende te *Kuyk* *Maefche* lakens. Verfochten mede, dat'er op geenige dorpen (wtgezondert te 's *Gravendael*, welk *Klooster* van ouds twee wol-kamfters plaght te hebben) linnen- en wollen-weevery moght gepleeght worden, dan alleen binnen hunne veften; klaegden daer neffens, dat eenige van hun poorters buyten gewoonte en eenige redenen op een vrye markt te *Zwol* waeren bezet, ende een ander over den tol van *Doyenweert* hoon aengedaen. Die van *Venloe* gaven te kennen, dat men den tol te *Ravefteyn* behoorde te niet te doen, en de tol van de *Batenburger* markten te langh duyrde. De Stad *Gelder* braght brieven aen't licht, dat binnen hare poorten, en nergens meer in de *Vooghdy*, het bereyden van lakenen was toe-gelaeten. Die van *Erkelents* namen't op voor nieuwelasten, dat, tegen des Hertogs zegel en brieven, hare koopmanschappen opwaerts komende beneden in't *Vorftendom* moeftén vertollen. Als op desen tijd de zoonen van den Heer van *Velen*, waer mede *Broekhuysen* wt den *Gelderffen* adel in-spande, wt haet ofte kleyn-achtunge van den goeden Biffchop van *Utrecht*

† De Heer Pontanus heeft hier vergeeten *Doesburg* en *Wageningen*, die mede van de *Anzee*-fteeden zijn gewoefd, gelijk ick met verfcheyde bewijfen en brieven, by de Heeren van den Raed der zelver Seden my behandighd, zoude konnen waer maeken.

Ian

Ian van Varneburgh, nu een wijl tijds wt het Stift van Munster de landen van Over-Yffel hadden geplaeht, heeft ze *Verneburg* zijn toorn en wapenen weder laeten voelen, ende de kneevelaers, na 't af-branden en slechten van hunne vlekken, gedwongen tot vergoedinge van alle geleeden schaeden. Daerna hebben zich de Amersfoorders barstigh tegen hem aengestelt, die het hoofd elders heen keerende, haer wt zyne schattingen en onderdaenigheid zochten te ontwikkelen.

35. Op dezen tijd was 'er een oneyndigh gespuys van nette-boeven en haene-veeren t'zaemengerot, die sich van hun Koning eenen *Iacques Bonhomme* van Clermont, *Bonhommes* lieten noemen, welker ongehoorde woederyen aen het nabuyrigh Vrankrijk en de Vorsten van Gelder de noodzakelijkheid van straffe en tegen-weer hebben op-geleyd: haer getal was (wie zal 't gelooven?) over de honderd duysend; hare grouwsaemheid dusdaenigh, dat een yegelijk op het bloot gehoor de hayren over eynd zouden rijzen. Koningh *Karel van Navarre* greep ze eerst aen op den Franssen bodem, die 'er eenige duysenden vernielde, ende den Koning *Bonhomme* in handen kreegh, welken hy levendigh liet af-stroopen, ende daer na op-hangen. De overige en meeste hoop haer wijk neemende op Switserland, wierd door *Venceslaes* Hertogh van Brabant en de omgezeteene Vorsten aende grenzen van Savoye after-haeld, en in de pan gehouwen. Over welke dienst en hy door sijn broeder Keyser *Karel* Stadhouder van der Elsas is gemaekt, en Beschermmer van de Heeren weegen, om als een Roode Roede de reysende luyden van de struyk-roovers te bevryden. In welk ampt hy zich wacker betoonde, ende op 't volgende iaer het Huys *Hamersbach* op de paelen van Gelderland en Gulich, toe-behoorende *Vastraet van Merode*, wiens momberen met den snap-haenen door de vingeren zagen, een rechten klip van de koop-luyden, na een voorgaend beleg in-nam ende ter aerden wierp. *Eduard* liet in die dagen strenge brieven af-gaen, lastende zyne tollenaers, de burgers van *Arnhem* allenthalven op Rhijn, Wael en Maes, volgens hunne vryheeden vry te laeten door-trekken. Hy had ook onlanx vol-trocken het *Vorsten-hoff*, staende alnoch aen de vesten van *Goch*, ende aen de zijd van de Niers voor sijn eygen gebruyk doen maekeneen heymelijk gemack. Seeker onverlaet in 't over-vaeren van de Niers hier op acht neemende, kreegh een boosen inval van den Hertog, dewijl hy sijn † behoefte zoude doen, van af-tren met een speer te door-steeken. Alshy vorder den Grave van Kleeve, die, als * verhaeld, met *Eduard* in kraekeel was, zulx quansuys als een

hoogh-wichtige saek aendiende, heeft de Grave desen schelm met een stuyr gelaet en bitze woorden van hem geweesen, seggende, dat hy maer zyne gerechtigheid ende niet des Hertoghs leeven zocht. *Eduard* dan op staende voet door zijn schoon-broeder gewaerschouwd zijnde om op sijne hoede te wesen, wierp de wapenen voort neder; ende wierd hun verschil alsoo gemiddeld, dat *Eduard* aen zyne zuster *Mechteld* des Kleevenaers bed-genoote, in plaets van de beloofde houwelijx-penningen, de Stad van *Emmerick* in bewaer zoude laeten. *Berchem* verhaelt, dat op Matheus nacht deses iaers *Gosuin van Warick* (ofte *Wandrick*) met eenige Hekerens-gefinde de Stad Salt-boemel zoude hebben beklommen, ende voort wel vast bezet. *Eduard* dit verstaende, heeft zich voort tot den krijgh wtgerust, na een scherp beleg zyne vyanden de Stad weder wt de handen gebrooken, ende vele Brabanders t'zaemmen met den Heer van *Parwijs* onder het zwaerd doen neder-knielen. *Warick* zelf had zich by nacht stillekens wegh gepackt. Of dese in-neming van Boemel de zelve zy waer van op het iaer 1363. gesproken, ofte † verscheyden van de eerste, en kan ick niet sekerlijken weeten. Op het eynd van 't volgende iaer heeft de Noordweste wind, de erf-vyand van den Nederlandsen oever-streek, soo een onstuymigh weder verweckt, dat de ionghste dagh als voor handen scheen. Toorens, meulens, Slooten, steeuwige boomen zijn in eene nacht onder de voet geruckt; het hollende zee-water heeft alles waer het omtrent quam in sijn af-grond verslonden, ende een loop neemende na den strand van de Zuyd-zee, daer de Geldersse Steeden *Harderwijk* en *Elburgh* de Velouwe af-lenden, met geweld een groot gedeelte van het vaste land af-geknabbelt. 't Getal en de schaede van de verongeluckte scheepen was noch te reekenen noch te waerdeeren. Geene mindere land-plaegge was de daer aen volgende smet-ziekte, die in Gelderland en de by-leggende plaetsen vette kerk-hoven heeft gemaekt. Op het volgende iaer stierf *Margriet* van Brabant, bed-genoote van *Lodewijk van Malain* Grave van Vlaenderen, en zuster van *Marie* huys-vrouw van den geseekerden *Reynald* van Gelder. De Grave bleef daer na sijn leeven langh weduwenaer, hoewel hy by haer niet dan een eenige dochter *Margriet* had gewonnen, die daer na trouwde met *Philips de Valoys* Hertogh van Burgundien en broeder van *Karel Frans* Koningh, ende sulx op de geduyrige stormen van *Margriet Lodewijk* moeder, die haer zoon, in geval hy zyne dochter aen den Engelder onder-stond te bestaeden, van 't Graeffschap *Artoys* eeuwelijken dreyghde te onterven, ende haer rechterborst, die van *Lodewijk* alleen was gezoogen, in spijt van hem af te snijden en den honden voor te

1367.

1368.

1366.

* Siet op het iaer 1364.

† 't En is niet altoos buyten gevaer zulke buykens te maeken die op gemeene wateren ofte weegen wtkomen. Voorheen op het iaer 1076. is verhaeld, dat Hertogh *Govert* met den *Bult* zijn dood tot *Antwerpen* heeft gemaekt, *Patroclianis dum moratur in sellis*. Ook vermeld de Fransse Schrijver *Fauchet*, dat, ten tijde van *Karel den Slechten* Koning van Vrankrijk, zecker een Grave *Eftienne* ofte *Steven* met een bestreeken bout is gedood, wanneer hy des nachts besigh was met sijns lichaems last te lossen. De ten naesten by eerlijke Keyser *Heliogabalus* is mede op zoo een eerlijke plaets om den hals gekoemen, ende daer behalven *Irenaeus*. Past hier op, ghy groote Hanssen, op dat deeze uwe zit-kamers uwe dood-bedden niet en werden.

‡ De naem-loose Schrijver, waer van *Pontanus* op het 277. blad gedenkt, treckt met *Berchem* een lijn, voor zoo veel het iaer aengaet van de in-neming; dan gebruykt min ofte meer veranderinghs in den naem van den in-neemer, dien hy geen *Vanderick* maer *Varick* heet. Doch *Vanderick* of *Varick* is een en de zelve man, ende dit riddersmaetigh geslacht in Gelderland alnoch overigh en welbekend. Op het volgende Boek word hy genoemd *Waderick*, ende hem tot eer na-gegeeven, dat hy van gelijken de Stad *Thiel* door verkleekinghe voor den Grave van *Blois* heeft in-genoomen.

N werven.

werpen. Soo veel was'er om dese bruyd te doen, die haer man van *Vlaenderen*, *Braband*, *Artoys*, *Burgundien*, *Salins*, *Rastell*, *Antwerpen* en *Mechelen* Heer zoude maeken.

36. Op den 28. van de Wijn-maend wierd *Warenburgh* de Bisschop van *Utrecht* met zyne hof-gezinde te *Goor* in *Over-Yffel*, by gebreck van goede wacht, onvoorfiens op-gelicht. De aenvoerders van dit werk, wt *Gelderland* en daer rond-om ten voorschijn koemende, waren *Ian* en *Simon Swolman*, *Engelbert Sall*, *Otho Kenemade*, *Henrick Schurne* van *Hundenburg*, *Herm. Twickel*, en andere onlanx in den bangedaen, die de muuren met ledderen beklimmende, daer neffens vier van zyne huys-dienaers neder-maekende, den Bisschop met 13. van zyne kamer-raeden mede packten, ende niet los en lieten al eer by voor 16000. oude schilden tot waer-borgen hadde gestelt *Jacob Sonderbalgh* Abt van *Oost-broek*, *Gijsbert* en *Sweer* van *Vianen*, *Steven Nyvelt* en *Geeraert Vrenke*, geevende hen tot een onder-pand alle Sloten, *Vestingen*, dienst-erven, en inkomsten van 't *Neder-bedrijf*, als mede de *Sterkte* en vruchten van *Vollenhoe*. Op 't zelve pas heeft ook *Albert* van *Beyeren* Voogd van *Holland* oude brieven wt de hoeken gehaelt, waer by eertijds Bisschop *Ian van Dieft* aen *Grave Willem* den vierden, *Alberts* groot-vaeder van moeders wegen, het Slot *Vrede-land* had verpandschap voor 3200. ponden oude grossen. Omtrent dien tijd

* Ex Archivis Vagening.

* en om die oorfaek schijnt *Albert* zich verseekert te hebben van het huys *van Horst*, ende daer verfocht aen die van den *Gerechte* van *Wageningen*, dat sy zyne luyde wt hetzelfde Slot by een ofte twee in hunne *Stad* koemende voor geld en goede woorden alle nood-durft wilden laeten volgen. Dese twist wierd door Vorst *Eduard* als gekoosen scheyds-man alzo gesleeten, dat de Bisschop den aengetelden after-stal op een gezetten dagh aen *Albert* zoude goed doen, ofte anders *Vrede-land* ontruymen. Op *Aller-heyligen* wierd het besprooken houwelijk tusschen *Hertogh Eduard* en *Catharine* oudste dochter van *Albert* van *Beyeren* † beschreeven, waer van d'een waseen zoon van eens *Koninx* dochter, en d'andere een dochter van eens *Keysers* zoon. *Eduard* schonk haer tot een bruyd-schat de lijf-tocht van den gantschen *Velouw-rack* met alle baeten, ende zyne gerechtigheyd soo over de zee als 't land, zoo verre hy lijveloos quam te worden voor dat zyne aller-liefste boven de twaelf iaeren oud wierd; ende soo niet, alleen 4000. mootiens. Hier over waren geroepen als getuygen en borgen, de *Velouwse Steeden*, welke *Eduard* ‡ met ernst hier toe had gebedden, ende al van te voren, op dat immers in dit sijn houwelijk geen aenstoot moght vallen, belooft te vryen beyde van hoofd-stoel (soo spreekt het geschrift) ende alle schaeden die daer af koemen moghten. Behalven de Heeren *Herbert* van *Putten*, *Bernhard* van *Dorenwerde*, *Herman* van *Keppel*, *Jacob* Ridder, *Piquijn* van *Berentraede*, *Ridderen: Richard* en *Walraven* van *Baze*, *Everhard* *Uterverde*, *Arent* en *Ian* van der *Lawijk*, *Peter* van *Steenbergen*, *Evert* van *Wilipe*, *Henrick* en *Ian* van *Brienen*,

† Vide tabulas sponsalicias apud Pontan. pag. 285. & seqq.

‡ Ita Eduardi literæ ad Vagening. sed malè annum præferunt 1379. Dies additur, Dominica post festum Bartholomæi.

Ian *Mompelier*, *Geeraert* en *Winand* van *Arnhem*, *Steven* *Ploich*, *Gosuin* en *Arent* van den *Gruythuysen*, *Herman* van *Weylhuysen*, *Henrick* *Arents*, *Ian* van *Horst*, *Jacob* van *Armoede*, *Loogh* van *Silroiden*, *Steven* van *Sudewijk*, *Gosuin* en *Ian* *Benting*, *Henrick* van *Zuderhoff*, *Willem* en *Ian* van *Dornick*, *Diderick*, *Claes* en *Henrick* van *Haller*, *Cosin* van *Helle*, en *Ian* *Scherpenzeele*, krijghs-luyden. Diergelijke schadeloosheid heeft hy ten zelve op-sichte toe-gefeyd aen die van *Doesburgh*, welke ook aen hem als *Hertogh* van *Gelder* en *Grave* van *Zutphen* op dit iaer hulde hebben gedaen, ende van hem weder den gewoonlyken † eed, tot voorstand van hunne vryheeden, ontfangen. Negen daegen laeter stierf *Grave Ian* van *Kleeve*, die noch by *Adelheyd* dochter van *Engelbert* van der *Mark*, noch by *Mechteld* van *Gelder* eenige lijfs-erven had nagelaeten. Daer na raekten zyne neeven over de effenis van 't *Graeffschap* in onvreede en wapenen. *Diderick* van *Hoern* Heer van *Parwijs* was een zoon van *Irmgard* zuster van den over-leeden wt eenen vader, hebbende met sijn vader ook steeds aen 't *Hof* verkeert. De moedervan *Otho* van *Arkel* was een dochter van *Grave Otho*, den oudsten wel doch maer halven broeder van *Ian* van *Kleeve*. *Adolf* van der *Mark* had tot een moeder *Margriet*, gebooren wt *Diderick* vollen broeder van den af-gestorven *Grave*. *Arkel* die gedragen wierd van *Hertogh Eduard*, sloegh sijn leger aen den *Kleever-ham* beneeden *Kleeve*. *Parwijs* had voort na dood van den *Grave* het bezit genoomen van het Slot van *Kleeve*, als mede van *Kranenburgh* en *Orsoy*. Dan de *Graven* van der *Mark* *Engelbert*, *Adolf* en *Diderick*, die met hun volk boven *Kleeve* lagen, wouden staende houden dat sy naerder waren dan *Arkel*, vermits hunne moeder noch leefde; mede naerder dan *Parwijs*, nademael eens over-leedens broeders overige dochter behoorde te gaen voor een zoon van een halve zuster. Dit docht de *burgery* mede rechtmaetigh, welke aen den *Kleever-haegh* de *Raeds-heeren* al vorens by een roepende, daer na *Adolf* in de *Stad* heeft gelaeten en statelyken ingehuld. *Parwijs* en *Arkel* dit siende begonnen het hoofd te laeten hangen, dan vertoonden zich effenwel tegen *Adolf* in 't veld, met wien sy eens en andermaelen een hard gevecht hebbengehouden. Doch *Adolf* was zyne tegen-streevers wel getrooft, hebbende de land-zaeten neffens zyne broeders op de hand, ende aen *Engelbert* gelooft de helft van den tol te *Burick* met het huys en den land-streek van de *Lymers*, welke hy van den *Gelderssen* *Hertogh* in pandschap bezat, ende aen sijn anderen broeder *Diderick* de *Stad Dinslaeken*. Tot dat door minnelijk tusschen-vallen van *Io-hanne* *Hertogin* van *Braband*, de Heeren van *Parwijs* en *Arkel* voor een zeeker stuck gelds zijn wtgekocht. Als *Mechteld* van *Gelder* na haers mans af-sterven weder sprack om haer houwelijx goed, heeft ze *Eduard* voor haer leeven en langer niet toe-geleyt het Slot, de inkomsten, thienden, tollende gerechtigheeden der *Steden Huessen* en *Emmerick* met de *Lymers*. De brief was van de gemelte *Steden* ende de *Ridders Ian* van *Mirlaer* en *Ian* van *Benthem* bezegeld. Wanneer daer na over zekere verschillen de *Anzee-steden*, en onder de zelve de *Geldersse*, door hare af-gesanten te

† Extat utrumque instrumentum in scriniis ejusdem urbis.

1370. *Straelſond* gefpreck en vergaedingh hielden, wierd aldaer te gelijk een vredes-verdragh geflooren. 'twelk *Waldemaer* Koningh van Denemarken geftand dede. 's Iaers daer na beleed *Haquin* Koning van Noorwegen, de Anzee-fteden, na een getroffen zoen, weder in zyne gunft te hebben aengenoomen, ende haer oorlof gegeeven de havens en stranden ſijns Rijx, mids betaelende de daer toeftaende tollē, veylighlyken, als voor defen, te bezoeken ende onderlingen handel te drijven. Van wegen de t'zamentlyke Nederlandſche Steden waren doen als vol-machtigers verſchreeven de Burgemeesteren van Kampen en Amſterdam, *Everhard Boſen* en *Ian Meynards*.

1371. 37. Wanneer op 't volgende iaer *Wenceſlaes* Hertogh van Brabant, die van ſijn broeder den Keyfer † was gemachtighd om alle Heeren ſtraeten van 't geboefte te zuiveren, den † Markgrave *Willem* van Gulich ſcherpelyken doornam, als of hy de nachtegaels-vogels in ſijn gebied den vollen teugel gaf, en de Mark-grave effenwei geen onderſock dede tegen de miſdaedigers, noch de ſchaede van de af-gezette koop-luyden woude boeten, ende des Hertogs gezanten met dit beſcheyd liet vertrecken, dat het hem weynig ſcheelde of hy hun Heertoteenvyand of tot een vriend had, beſtoot *Wenceſlaes* het land van Gulich met de wapenen te bezoeken, waer mede hy zich ſelven en *Eduard* van Gelder om hals hielp. Hier op wierd voort het kalfs-vel door gants Brabant geroerd, ende een menigte van ruyteren en voet-knechten geworven; zoo dat ſijn heyr (hier in gerekend de hulp-benden wt Frankrijk, Vlaanderen, Lutzenburg, en der Elſas) 8000. weerbaere mannen wt-braght, waer onder een groote ſleep van † groote Heeren en Ridderen, als ooke eenige Graven. Deſe macht van *Bruiſſel* op-breekende gingh by *Maeftricht* over de *Maes*, en maekte tuffchen den Rhijn en *Maes* tot aen de vleckē *Baſewijſer* alles te ſchanden. De Mark-grave verbaefd over defen ſchielijken inval, bad den Hertogh in deſe zyne benauwdheyd, dat hy doch den onnoofelen bouwman wilde verſchoonen, ende hem verlengenis van tijd vergunnen: die hem echter ſoo kort viel, dat hy ter nauwer nood *Eduard* van Gelder, den Hertogh van den Berge ende Biſſchop van Kolen tot ſijn hulp konde ontbieden, ende op een ſprong een weynigh volx by een raepen. *Eduard* die doen ter tijd naer Holland was gereyſd om zyne bruyd *Catharine* af te haelen, liet alles ſtaen ende quam, om ſijn verwant ende nabuyr in den druck te ontfetten, op deſe maere over met ſijn volk en eygen lichaem; wel wetende dat *Wenceſlaes* de Gulichers onder den voet hebbende in Gelderland ook ſoude poogen in te booren, ende ſijn zwager den gevangen *Reynald* (gelijk onlanx in 't over-rompelen van *Bomeler*-weerd gebleeken) weder op het kuffen en in zyne vryheyd te brengen. Alſoo ſocht *Eduard* in 't byſtaen van ſijn ſchoon-broeder in 't werk te ſtellen, 'twelk hem om het welſtaen van de nieuws-gemaekte vrede tegen ſijn vyand in 't openbaer voor te neemen niet en was geoorlofd. Voor het aengaen van den ſtrijd wierden de gemoederen onder-taſt, ende een voor-

bereydingh gemaekt tot vrede, doch ſonder eenigh voordeel. Zommige rieden den Brabander, ſich voor dien dagh niet te reppen ende ſijn vedder *Borbon*, diemen zeyde met vele Franſſen adel in aentocht te weſen, te verbeyden: andere gaven voor, dat hy den vyand wel was gewoogen, ende daerom een ſlagh diende te waegen. Alzoo heeft *Venceſlaes* ſonder langer vertuck ſijn volk in twee hoopen geſcheydelt: de eerſte beſtaende in 6000. koppen wierd van hem ſelven en *Guido* Grave van *S. Paul*: maer de hinder-trop door *Robert* van Namen aengemend. De Mark-grave ſtelde de zyne inſgelix op de ry, hebbende aen ſijne zijd Hertogh *Eduard*, ende de aſterſte bende beveelende aen een van zyne vertrouwdſte vrienden.

38. Na deſe beſiſſelen zijn beyde legers op Dingſdagh den 22. van de Oogſt-maend met een groot gegier aen een geraekt, alwaer in den eerſten ofte tweeden ſtorm de Mark-grave van *Ian* van *Digem* wierd gegreepen. Maer Vorſt *Eduard* en de Gulichers kondſchap krijgende, dat de over-winnere eensdeels ſich geruſt hielden, ende eensdeels wt zorgeloosheyd hier en daer omſwerfden om de doode lichamen wt te ſchudden, zijn tegen den avond (andere ſeggen, in 't krieken van den anderen dagh) de Brabanders ſoo onverwacht aengevallen, dat de Hertogh na den dienſt toe gaende geen tijd en had om zyn verſtroyd volk tot den ſlagh te ſchicken. Voor eerſt is alſdoen de trotſe ruytery van *Bruiſſel* door *Ian Valk*, *Balduin Bellefort*, *Robert* van Kolen en *Geeraert* van Biſſen in werre en op de vlucht gebracht, ende, den ſchrick voort-kruypende, de voor-troppen van den Grave van *S. Paul* en zyn zoon *Walraem* in een oogenblick vernield, ende de overige inſgelix neder-gemaekt. *Venceſlaes* onaengeſien hy alle krachren in ſpande, ſoo om ſijn ſelven te verweeren als om de ſlagh-leeden te herſtellen, wierd echter neffens *Robert* van Namen en des ſelfs oudſten zoon *Willem* en ſijn broeder *Lodewijk* levendigh gevangen, ende te Nymegen in Gelderland, ofte, ſoo ſommige melden, op het Slot *Nydecke* verſeekerd, daer en boven de Vorſten van Gulich en den Berge den Brabander weder ontruckt. Ten kortſten geſeyd, *Venceſlaes* wierd met ſchier alle zyne oorloghs-macht gevangen, ende het over-ſchor ſterk boven de 2000. mannen neder-gemaekt. De geſienſte en vroomſte onder de Brabanders waren *Henrick* van *Kuyk* vader van *Ian* Heer van *Hooghſtraeten*, die den ſtang van den Hertogh van Gelder ſoude hebben af-geruckt, ende, als een tweede *Hercules*, met een yſeren kolf dood-geſlaegen 67. gewapende mannen, tot dat hy ſelf aen eene wond in ſijn heup is dood-gebloed: *Walter* van *Geldon*, *Ian* van *Calſtre*, *Frank* van *Swaben*, *Walter* *Pipenpoy*, *Willem* van *Glymes*, Ridderen: *Ian* van *Redelgem* Schouter van *Bruiſſel*. Van de wtheemſſe zijn geſtruykeld *Guido* de *Ligne* Grave van *S. Paul*, die half dood onder de dooden leggende van zeeke ondeughd den hertſteek ontſingh, over welke ſoo ſchandelijke als ſchaedelijke baldaedigheyd hy daer na van den Mark-grave met den ſtrop is beloond: alſoo hy ſich beroemde, een grooten *Hans*, die vaſt *Saint Paul*, *Saint Paul* hem toe-riep, te hebben neder-gemaekt: behalven de Ridderen *Louys* de *Saupya*, *Geerlaek* van *Bouwland*, *Iuriden* van *Wibach*, *Winnijk* van *Wayenberg*. De zoon van *Guido* met naemen *Walraem* viel den Heer *Gijsbert*

† Willem word t'onrecht Mark-grave genoemd, die al voor 13. iaeren door den Keyfer Hertogh van Gulich was geſchaepen.

* Vide eorum nomenclaturam apud Pontan. pag. 292. ſeq.

van Vianen te buyt, die hem na zijn believen heeft geschat en geschooren, ende van zyne lospenningen een steeuwigh Block-huys met een tooren aen de vesten van Vianen laeten opwerpen, 't welk noch op heeden in weesen is, draggende den naem van *Saint Paul*, ofte (zoo de gemeyne man verkeerdelijken spreekt) *Simpol. Iohanne* Vorstin van Brabant en de gantche adel dese kondschap met hart-zeer ontvangende, wierpen de schuld meest op *Robert* van Namen, die door bangigheyd ofte ander beletzel met zyne after-troppen den Hertogh niet tijdelyken en na behooren hadde ontzet; ende op die geene die het af-wachten van *Borbons* komste hadden af-geraeden. Om allenthalven troost en raed te zoeken trock sy na * *Cobelents* tot haers mans broeder *Karel* Keyser van Romem, die ze minnelijken ontfingh, ende, met wisse hoop van haer waerden vriend haest ontslaegen te sien, weder na huys liet reysen. Van de Geldersse bevinde ick niet dat yemant van aensien zy gebleeven, wtgenomen haer hoofd en Veld-heer *Eduard*, die na de eerste neder-lage der Gulichers aendringende door sijn bystand en manhaftigheyd zoo eene deftige over-winningh heeft veroorfaekt, en zyne bloed-verwanten wt hunne boeyen verlost. Men geeft wt, dat hy na den eerstenen tweeden aenloop in den strijd zy gesneuveld. Doch het heeft meerder schijn van waerheyd, dat hy door het yverigh kampen en draeven vermoeyd zijnde, zoo hy oopensteen een weynigh rustende het opper-dexel van sijn storm-hoed af-nam, om in de groote warmte en aemacht eenige koelte te scheppen, door zijneygen dienaer Ionkheer *Herman Bier* van Heze verraedelyker wijze met een yseren bout op zyn bloot hoofd is verwond geworden, ende na twee dagen op den 24. van de Oogst-maend aen de quetzuyr gestorven. De waerom was, vermits *Bier* de Hekerens weleer aenhangende, na *Reynalds* hechtenisse, in *Eduards* gunst opgenoomen zijnde ende door schoone woorden en giften soo verre gewonnen, dat *Eduard* zyne in fraeyheyd wtmuytende vrouw tot zyne wille kreegh, na lange ooggen-luyking by dese gelegentheyd dese vleck met het bloed van den schuldigen heeft willen af-spoelen en wt-wissen. Het gevoelen van sommige, dat *Eduard* met een bus- ofte geschut-kogel zoude zijn geschooten, laet wat vreemd, vermits het gebruyk van vuyr-roers, ende kunst van kogels door de kracht van 't bus-kruyd af te drijven, na de gemeene meeningh in den iaere 1380. eerste deegh zijn op-gekoemen. Hoewel men * Schrijvers vind die ons betuygen, dat de Loevenaers al een wijl te voren op den iaere 1357. in den slag tusschen de Brabanders en Viamingen by Santvliet twaelf buffen hebben gehad, by haer *Donder-bussen* geheeten: ende by die van † *Lubeck* in den iaere 1360. bus-kruyd is toe-bereyd: behalven dat in oude tijden, gelijk ook noch op heeden, ofte boogen ofte stucken zijn bekend geweest, die steenen ofte yzer wt-schooten.

* *Divus Rer. Brabant. lib. 15.*

† *Ita Chronicon quoddam Slavicum. Confer Pontan. pag. 294. 318. & 502. Bymeest al de wereld word de eerste vond van 't geschut aen Barthold Swartz een Duytsen Monick toe-geschreeven omtrent het iaer 1354. Dan het staet my voor dat ick wel eer in een Spaenssen Schrijver Figueria hebbe geles-*

zen, die voor vast zeyde, dat al in 't iaer 1343. *Algiers* in Afriken van de Spaniaerds belegerd zijnde, dese noyt te voren geoorde moord-kunst is in 't werk gesteld. Misschien is 't hier mede toe-gegaen als met de kunst van boek-druckery, die door *Laurens* Koster eerst binnen *Haerlem* wel is gevonden, doch daer na te *Ments* (gelijk de beginselen van alle dingen eerst wat rouw en niet zoo teffens vol-maakt willen zijn) meer en meer op-gepronkt ende verbeeterd.

Catharine van Beyerem door het onverhoopt verongelucken van haer verhoopten bruydegom aen 't hert geraekt zijnde, gaf haer inwendigh leed-weesen te kennen met een † kluppel-rijmken, 't welk sy om de geheugenisse van zoo een duyrenvriend niet te verliezen, buyten op haer mouw droegh, gelijk de rouw van binnen. Heeft ook naderhand met geene Vorsten in echt willen treden, dan die van 't Geldersse bloed waeren, te weeten met *Willem* van Gulich den iongen, *Eduards* neeve van zusters weegen, ende na-zaet.

39. Als *Eduard* op sijn 36^e. iaer wt de wereld was gehaald, is sijn oudste broeder *Reynald*, na een tien-iaerige gijzelingh, met gemeen goed-dunken van de Staeten deslands, in zyne vrygheyd en oud gebied hersteld. Noch vast sittende had sich 't elkens laeten verluycen 't geen hem op het herte lagh, te weeten van den dood niet te fullen smaken, voor dat hy weder in rust zijn vorigen stoel hadde bezeeten. Dese voor-seggingh was wel waerachtigh, dan de vreughd en 't genot van korten duyren; alsoo na een vierdeel iaers op den 2. ofte 4. van de Winter-maend sijn leevens-draet en heerschappy een eynde namen op het 39. iaer sijn ouderdoms. Hy stierf met een gespannen en over-laeden lichaem; hoedaenige menschen (omdat in hen de innerlijke warmte, des levens eenighste voetsel, word gestickt en als vermoord door de over-tollige vochtigheyd) zelden tot hoogen ouder geraeken. De kerk van 's *Gravendael* heeft doen in een vredigh graf ende in een hand-breet plaets beslooten beyde broederen, voor welker eer-gierigheyd en woeleryen geheel Gelderland noch onlanx te enge was. Ende alsoo is het mannelijk zaet van *Nassouw*, na * 't wychelen van *Eleonore*, 't eenemael afgestorven; wt het welke zedert *Otho* den eersten, acht Graven ende drie Hertogen vervolgens over de 300. iaeren Gelderland hebben beheerscht, beroemd over vele heerlijke daeden en 't verlenen van hunneland-paelen. Dat *Reynald* echter een speel-kind met naemen *Ian van Hatrem* heeft na-gelaeten, wijft wt zeker een brief, * waer

* Siet op het iaer 1343.

* Siet op 't iaer 1321.

† Dat moet God zijn geklaegd,
Dat ick ben weduwe ende maegd.

Van gelijken Margriet van Oostewijk, die tegeer voorgaende onder-trouw daer na van Karel den achtsten Koningh van Frankrijk was verworpen, wanneer sy op nieuws verloofd zijnde met den Prins van Spanien op zee een groot onweder wt-stond, ende niet anders dan den dood voor ooggen meynde te zien, liet zich indien nood zoodaenigh een klaght ontvallen, die ze op haer graf beval wt-gebouwen te worden: Cy gift Margeol; [Mes-sieurs] la noble Damoiselle, Mariée deux fois, & morte [encor] pucelle. Wy hebben door een geoorlofde stoutigheyd dese rijmen, op dat sy niet mank en zouden gaen, met een woord ofte twee geholpen.

van t'zyner tijd sal worden gesproken. De Vorstin Marie is na dood van haer man Reynald naer Brabant verrockē, ende aldaer tot de laetste levensuyre weduwe gebleeven. In dese veranderingen zagh men een zeltsaem voorval en klaer bewijs van de Goddelijke voorsienigheyd, die het menschelijk beleyd buyten alle vermoeden dickwijls heel anders laet wtvallen. Want Eduard in 't verlossen van Willem van Gulich, buyten sijn wens en wijsheyd, t'effens sijn broeder heeft verloft enden staf weder in de hand gegeven, ende na des selfs afsterven, sijn neeve den iongen Willem van Gulich den wegh gebaent tot het oper-gebied niet alleen van Gelderland, maer ook tot zyne besprooken bruyd Catharine. In stede

van het bruyd-bedde tred Eduard rechtevoort in sijn sterf-bedde, in stede van een op-gepronkte kamer in een aerden kuyt, daer een eyken plank sijne bruyd is, een linnen over-trexelsijn heerlijcx gewaed, een koude zark sijn dexel, ende het gewormte sijne speel-genooten. Gaet nu, molblinde menschen, uw hoofd met ydele waen en duysend vlucht-gedachten moede maeken; stelt alle bedenkelijke voorsichtigheyd en middelen in 't werk; soekt uwen staet en huysen met yfere balken te onder-stutten; wanneer de Heer sijn zegen onttrekt en de hand niet mede aen den ploegh en laet; al u gepoogh is maer enkel wind, ende uwe inbeeldingen niet anders dan droomen van ydele harffenen.

De Stam-boom der Vorsten van Gelder uit het huys van Nassow, staet te vinden t'eyndens het elfde Deel dezer Geschied.

Voor de Geslacht-rolle van de wijd af-geleegene Graven van Blois die de Heer Pontanus t'eyndens dit Boek had gesteld, willen wy hier liever (om niet zoo verre van honk te loopen) een optellinge doen van de overbuyrige Bisschoppen van Utrecht, onder welke gezagheertijds een deel van onze Gelderland heeft gezeeten, ende van de Graven van Holland, ons veruoegende met de bloote iaeren van hunne heerssinge. Dit zal den Leezer op ontelbaere plaetzen van dit werk de oogen open doen, daer van d'een ofte d'ander deser Heeren word vermaen gedaen. Indien 'er in de iaeren eenige feyl ofte verschil is, zal Suffrid Peterffz. als waer-borge voor ons in-staen, wiens stappen wy blindelinx hebben na gevolght.

AENWYSER der BISSCHOPPEN van UTRECHT ende GRAVEN van HOLLAND.

Die begonnen hebben op het iaer onses Saligh-maekers

Bisschoppen van UTRECHT.

Graven van HOLLAND.

I.	
Heyligh Willebrord, ofte Clemens zat	40. iaeren 696
2. H. Winfrid, ofte Bonifaces zat	16. iaeren 736
3. H. Gregoris zat	32. ofte 22. iaeren 752
4. H. Albrick zat	10. iaeren 784
5. H. Thiard, ofte Thiard zat	6. iaeren 794
6. H. Hermacaer, ofte Erwakir zat	27. iaeren 800
7. H. Rixfrid zat	7. andere stellen 33. iaeren 827
8. H. Frederick zat	2. iaeren 834
9. H. Alfrick, ofte Alberick zat	19. of 16. iaeren 836
10. H. Ludger zat	een iaer 858
11. H. Hunger zat	10. ofte 11. iaeren 859
12. H. Odibald zat	34. iaeren 866
13. H. Egibold, ofte Eiwold zat	6. ofte (soo andere willen) 10. maenden 900
14. H. Radbod zat	17. iaeren 901
15. H. Balderick zat	59. iaeren 918
16. H. Volkmaer zat	13. iaeren 977
17. H. Balduin zat	4. iaeren 990
18. H. Anfrid, ofte Ansfrid zat	14. iaeren 994
19. H. † Adelbold zat	19. iaeren 1008

† De leste en beste Schrijvers stellen den aenvangh van 't Graef-schap van Holland op het iaer 913. ten tijde Karel de Slechte ende niet Karel de Kaele Koning was van Frankrijk.

I.
† Diderick de eerste was Grave van Holland 38. iaeren 863

2.
Diderick de tweede was Grave 86. iaeren.

3.
Arnulf, ofte Arnold was Grave 5. iaeren 988

4.
Diderick de driede was Grave 46. iaeren.

† Mijne Heer Suffrid had zonder logen-tal de H. wel moegen wt-laeten, op dat Willem van Gelre en andere zijne na-zaeten tegen hem geen mes en treckē.

Biffchoppen van U T R E C H T.

Graven van H O L L A N D.

Hebben begonnen op het iaer

20.	Arnulf, Bernold ofte Warnulf zat 27. iaeren	1027	Diderick de vierde was Gr. 9. iaeren	1039.
21.	Willem van Pont oft van Gelder zat 21. iaeren	1054	Floris de eerste was Grave 14. iaeren	1048.
			Omde iongheyd van den volgenden Dirk was het Graeffchap als heere-loos en in 't geweld van Goveit met den Bult.	
22.	Konraed van Swaben zat 24. iaeren	1075.	Diderick de vijfde was Grave 20. iaeren	1076.
23.	Burchard zat 13. iaeren	1099.	Floris de tweede was Grave 30. iaeren	1096.
24.	Godsbald zat 15. iaeren	1112.	Diderick de sefte was Grave 37. iaeren	1126.
25.	Andries van Kuyk zat 11. iaeren	1127.		
26.	Heribert van * Beron zat 12. iaeren	1138.		
27.	Herman van Horn zat 6. iaeren	1150.		
28.	Goverit van Rbenen zat 22. iaeren	1156.	Floris de driede was Grave 27. iaeren	1163.
29.	Boudewijn van Holland zat 18. iaeren	1178.	Diderick de sevende was Grave 11. iaeren	1190.
30. 31.	Arent van Iſenburgh en Dirk van Holland t zaemen 2. iaeren	1196.	Ada dochter van den vorigen Dirk heeft met haerman Lodew. Gr. van Loon bykans een beel iaer om het Graeffchap gefireeden tegen haer oom Willem. Ende om dat ſy doen ſtierf ende niet en was inge- bult, word ſy by zommige voor geene Gravinge- reekend.	1201.
32.	Diderick van Are zat 4. iaeren	1191.		
33.	Otho van Gelder zat 3. iaeren	1202.		
34.	Otho van der Lip zat 20. iaeren	1205.	Willem de eerste was Grave 19. iaeren	1202.
35.	Wibrand van Oldenburg zat 8. iaeren	1225.	Floris de vierde was Grave 13. iaeren	1221.
36.	Otho van Holland zat 16. iaeren	1233.	Willem de tweede R. K. was Gr. 21. iaeren	1234.
37.	Gofuin van Amſtel zat een iaer onder ofte over.			
38.	Henrick van Vyanden zat 17. iaeren	1249. 1250.	Floris de vijfde was Grave 41. iaeren	1255.
39.	Ian van Naſſouw zat 21. iaeren	1267.		
40.	Ian van Zirck zat 11. iaeren	1288.		
41.	Willem van Mechelen zat 5. iaeren	1296.	Ian de eerste was Grave 4. iaeren.	1296.
42.	Guido van Henegouw zat 16. iaeren	1301.	Ian de tweede was Grave 4. iaeren	1300.
43.	Frederick van Zirick zat 5. iaeren	1317.	Willem de driede was Grave 33. iaeren	1304.
44.	Iacob van Ooſthorn zat 2. maenden	1322.		
45.	Ian van Dieſt zat 18. iaeren	1322.	Willem de vierde was Grave 8. iaeren	1337.
46.	Nicolaus Caputius zat naulijx een iaer	1340.		
47.	Ian van Arkel zat 23. iaeren	1341.	Margriet Keyſerin was Gravin 6. iaeren	1345.
48.	Ian van Varneburg zat 7. iaeren	1364.	Willem de vijfde was Grave 25. iaeren	1352.
49.	Arent van Horn zat 7. iaeren	1371.	Albert van Beyeren was Grave 27. iaeren	1377.
50.	Floris van Wevelichoven zat 13. iaeren en 5. maenden	1379.		
51.	Frederick van Blankenbeym zat 30. iaeren en ſes maenden	1393.	Willem de sefte was Gr. 12. iar. 6. maendē.	1404 Biffchop-

Bisshoppen van U T R E C H T.

Graven van H O L L A N D.

Hebben begonnen op het iaer

52. Zweer van Kuleburg zat 29. iaeren	1425.	24. Iacoba was Gravin 19. iaeren	1415.
53. Rudolf van Diepholt zat 23. iaeren	1433.	25. Philips van Burgundien was Gr. 31. iaeren	1436.
54. Gijsbert van Brederode zat geen volle twee iaeren	1455.		
55. David van Burgundien zat 39. iaeren	1457.	26. Karel van Burgundien was Grave 9. iaeren en ses maenden	1457.
56. Frederick van Baden heeft gezeeten 20. iaer.	1496.	27. Marie van Burgundien was Gravin 5. iaeren twee maenden	1477.
57. Philips van Burgundien zat 8. iaeren	1516.	28. Philips van Oostenrijk was Gr. 24. iaeren	1482.
58. Henrick van Beyerem zat 5. iaeren	1524.	29. Karel van Oostenrijk was Grave 49. iaeren	1506.
59. Willem van Enkefort zat bykants 7. iaeren	1529.		
60. Larien van Egmond zat 24. iaeren	1536.	30. Philips Koning van Spanien.	1555.
61. Frederick Schenk van Tautenburg.	1560.		

Terwijl de pen verem is, moeten wy met eene moeyte hier voor 't lest afteraen voegen de Graven van Vlaenderen, beginnende met *Liderick van Harlebeek*, gezeyd met den *Byk*, die, na 't voorgeeven van *Meyer*, op den 15. van de eerste Lente-maend des iaers 792. zoude zijn gemackt eerste Grave van Vlaenderen. Daer andere *Boudewijn den Yseren* (die na 't vervoeren van *Judith*, dochter van *Karel den Kaelen Koningh van Frankrijk*, Euf-heer van Vlaenderen zoude zijn geworden) voor den eersten Grave kennen, ende zyne drie voor-zaeten voor bloote *Foresters*, dat is, Bos-waerders ofte Hout-vefters: hoewel de Heer *† Frans* van den Zijpe dat woord soo veel meynt te beteykenen als *Vorsten Heer*: 't welk nochtans, mijns dunkens, meer gelijkenis heeft met het wterlijk geluyd van dien naem dan met de waerheyd. Om den Leezer niet te verveelen, stellen wy alleen der Graven sterf-iaeren.

GRAVEN van VLAENDEREN.

1. Liderick van Harlebeek stierf	808	21. Boudewijn de achtste, van Constantinopolen	1205
2. Engeraem van Harlebeek	824	22. Iohanna van Constantinopolen	1244
3. Audacer van Harlebeek	837	23. Margriet van Constantinopolen, anders de Swarte Margriet	1279
4. Boudewijn de Ysere eerste Grave	874	24. Guido Dampiere stierf	1304
5. Boudewijn de tweede, de Kaelen	918	25. Robert van Bethune	1322
6. Arnulf de Groote	964	26. Lodewijk van Nevers	1346
7. Boudewijn de driede, de Ionge, stierf by des vaders leeven	961	27. Lodewijk van Malain	1383
8. Arnulf de tweede, de Ionge	988	28. Margriet van Malain	1404
9. Boudewijn de vierde, met den Baerd	1035	29. Ian van Burgundien	1414
10. Boudewijn de vijfde, van Rijffel	1067	30. Philips van Burgundien de Goede	1467
11. Boudewijn de sefte, van Bergen	1070	31. Karel de Stoute, van Burgundien	1476
12. Arnulf de driede	1072	32. Marie van Burgundien	1481
13. Robert de Vries	1093	33. Philips van Oostenrijk Koningh van Castilien	1506
14. Robert de tweede, van Ierusalem	1111	34. Karel van Oostenr. Roomsche Keyser.	1558
15. Boudewijn de sevende, toe-genaemd Bijlken	1119	35. Philips de tweede van Oostenrijk Koningh van Spanien	1598
16. Karel de Goede	1127	36. Isabella Clara Eugenia	1633
17. Willem van Noordmandyen	1128	37. Philips de vierde noch heerffende enlevende isgebooren in 't iaer	1605
18. Diderick van der Elfas	1168		
19. Philips van der Elfas	1191		
20. Margriet van der Elfas	1194		

† In
Traff.
cōtra Iac.
Cassan.
pancos
anse an-
nos edito
lib. 1.

ACHTSTE BOEK
VAN DE
GELDERSCH
GESCHIEDENISSEN.

VERVATTENDE

Het leeven en bedrijf van WILLEM den eersten
en REYNALD den vierden, wt de stam van Gulich,
vierde en vijfde Hertogen van Gelder en
Gulich, ende Graven van Zutphen.

I N H O U D.

1. **B**eginfelen van onrust over de ervenis van Gelderland tusschen den Grave van Blois als man van Mechteld van Gelder, ende Willem zoon van Gulich, die van den Keyser vord beleend. 2. Blois vint eenige Steeden, en voor de tweede maal Thiel. 3. Ook Venloe, Harderwijk, Bommel en Doesburg, 't welk met de weder-zijdsse Vorsten verdinght. 4. Grootte maght en over-moed der Heeren van Putten. De Brabander om sijn volk te lossen schat sijne inzaeten. Willem neemt geld op. 5. De kriegh tusschen die van Holland en Vtrecht eyndicht in vrede. 6. De Brabander vereenicht met sijne Standen. Dolle ziekten. Zutveen zweert aen Blois. 7. De Bisschop vint en slecht het Slot Puttensteyn. 8. 9. Blois verdraecht met zommige edelen. Dood van Eduard Engels Koning en van sijne vrouw. 10. 11. 12. Nieuw verbond tusschen Blois ende eenige Steeden en Ridder. 13. Blois hond zich gerust. Willem bespreekt Catharijn van Beyerem. Dood van zommige Grooten. 14. Oploop te Thiel. Nymegen lyd veel aenstoots. Willem verlaet den Heer van Voorst. 15. Word Ridder, en meester van Thiel, ende verliest sijne moeye Mechteld. De Grave van Kleve gevangen en gelost. 16. Thomas van Kemp. Otho van Buyren. Willem van Steenbergem. Willem treckt naer Pruyssen. 17. 18. De Hertogin van Brabant maekt een dubbel houwelijk tusschen de kinderen van Phil. van Burgundien en Albert van Beyerem, ende vord door Willem ontzeyd om het houden en hebben van de Stad Grave en andere Vestingen. 19. Stichtinge van 't Klooster Windeshem. De Brabanders bevechten de Grave. 20. De vrede vord voort gebrooken en vruchteloofse by-een-komsten gehouden. 21. Willem maekt zich een Leen-man en bond-vriend van Engeland. 22. Tot groot leedvvesen sijns vaders. De Fransse helpen de Brabanders. 23. En beleggen 't zaemen de Grave. Willem vermaent sijn volk. 24. Verdelght met een kleyne maght het heele boyr ende ontzet de Stad. 25. De Fransse Koning koemt met een geweldigh leger tegen Gelderland. 26. Willem buyght zich ende verkrijght van hem vrede. 27. Reyft naer Pruyssen, koemt vut sijne bechtenis vveder 't huys, en slaet nieuw geld. 28. Allerley stof. 29. Dood van den Hertogh van Gulich. Blankenheim vord Bisschop van Vtrecht. Handvest van Willems moeder. 30. Kriegh tusschen hem en den Bisschop van Kolen nedergeleghd. 31. Willem drijft den Grave van S. Paul vut Lutzenburger land, en maekt Elburg

Elburg tot een Stad. 32. Wint het Slot Schoonvorst; en Bisschop Blankenheim Rij-
 nesteyn. Zee-roovers. 33. Dood van Otho van Arkel. De Grave van Kleve
 vanght Reinald van Gulich en andere Grooten in een slag. 34. Willem ontzeyd
 weder de Brabanders, die tegen malkander moeskoppen. 35. Nieuwstad en Gulich
 gebrandschat, en 't beleg van Ruermond verlaeten. 36. Dood van Marie we-
 duw van Hertogh Reinald, ende noch yet meer. 37. Grouwsaeme sterfte. Dood
 en vterste vuil van de Gelderisse Vorstin Catharine. 38. Mengel stof. 39. 40. 41.
 Willem en zijn broeder Reinald verbinden sich met den Hertogh van Orleans tegen
 Philips van Burgondien. 42. Willem koemt vut Frankryk i'huys, sterft en maekt
 zijne vterste vuil. 43. Reinald vword Hertogh en bezwerd de keuren van etlyke
 Steeden. De Hertogen van Burgondien en Orleans twee-kantich. Zee-gedierten.
 44. Versoek van Phil. van Burg. op de Brabanders. Reinald beklagt den Kleevenaer.
 Albert van Beyeren sterft. Arkel verliest twee Vestingen. 45. Dood van den
 Burgondier. Reinald trouwt Marie van Harcourt. 46. Maekt nieuwe wetten
 over 't geld. Orleans en Burgondien verzoend. 47. Reinald vword van vutheymse
 edelen ontzeyd, en verdraeght met Broekhuysen. 48. Doet aen den Brabander den
 leen-eeed over de Grave. 49. 't Land van Arkel vword aen den Hollander verrae-
 den. 50. Gorichem met Reinalds hulp weder vermeerst, die Heer vword van
 Arkel-land. 51. Moord van den Hertogh van Orleans; ende van Ian Moor te
 Geeroliet. 52. De Luykisse dapper geroskamd. Bar'lair koopt Batenburg. 53. 54.
 Verbond tusschen de Hertogen van Brabant en Gelder. 55. 56. Reinald vvisfelt
 tegen andre plaetsen Gorkum, welkers vryheeden hy vermeerdert. 57. Arkel
 sroopt in 't Stift. De Gelderisse verlaeten de Sterkte te Hoevelaek. 58. Amersfoord
 klaeght over den moed wil van de Gelderisse. 59. 60. Verschillen tusschen de Vorsten
 van Gelder en Kleve. Arkel beschuldigh den Kleevenaer. 61. 62. Reinald han-
 delt met de Arkels, en zet Gorichem aen den Hollander over. 63. De Staeten van
 Brabant kraekelen met hun Hertogh. Reinald onthaelt en vvaerschouwt den Hol-
 lander van gevaer. 64. Arkel sticht oproer i'Vtrecht. Verdragh over Gennep
 tusschen Henneberg en de Brederodens. 65. Reinald krijght veele vryheeden van den
 Keyser. Twist over de keur van een Kolenfchen Bisschop. Egmond by den Hollander
 vrlacht. 66. Wtvaerd des Hertoghs van Orleans. Reinald koemt vut Frankryk
 en beklagt de Over-Issel. 67. Kerklyke vergadering te Constants. De Keyser
 in Gelderland gewellekoemd. Dood van Ianne en Marie van Arkel. 68. Arkel
 tegen behoer van den Hollander gevangen, en Iffelsteyn den Egmonder ontnoomen.
 69. 70. Willem van Arkel verrast Gorichem, dan vword door Iacoba met de zijne
 daer verslagen. 71. Reinald schickt volmaghtigers naer Constants. Knibbelingh
 over de paelen van Emmerick. 72. 73. Ian van Beyeren kant sich met etlyke Gel-
 derisse tegen Iacoba, welke Dort te vergeefs belegert. Houvelijk van Eduard van Gu-
 lich bastaerd. 74. De Staeten verdraegen met den Vorst over de ervenis sijn'r lan-
 den. 75. Ian van Beyeren ri'oort die van Holland en 't Sticht. Reynald ontzeyt
 die van Vtrecht en Amersfoord. 76. d' Een wint Leyden, en d' ander beloert en tergt
 Amersfoord. 77. De Bisschop versorght die Stad, en sroopt in de Velouw. 78.
 Ontuchtigheid van Iacoba. Ian van Hattem Reinalds bastaerd. Veel lands by Dort
 verdronken. 79. Oorlogh tegen de Hussijten, Born, Sittart, Susteren aen den Gr.
 van Murs verzet. 80. Wolery in Brabant, ende tusschen de Graven van Kleve
 en Varnenburg. Besteck tusschen de Vorsten van Gelder, Kleve en den Bergh. 81. De
 Bisschop plaeght de Velouw en overilt Wageningen. 82. Verzoent met Reinald. De
 Kloosters Hulsbergen, Claerwater en Bethanien. Dood van Karel Frans Koningh.
 83. Reinald stelt Engelbert Gr. van Nassouw te vrede. 84. En verbind sich
 met den Bisschop van Kolen. 85. Dood van Reinalden Bisschop Blankenheym.

After aen koemt een bysonder verhael van 't Land en de
 Heeren van Arkel.

WILLEM

WILLEM de eerste, wt de Stam van Gulich,

Vierde Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

1. **N**A dat *Venceslaes* Hertogh van Brabant, door Vorst *Eduard* met zijn leger was over-yld, gellaegen, ende zelf naer Nymegen in hechtenis gebracht, wierd alles daer heen geschickt om hem met den eersten weder op vryevoeten te helpen; ende en ontzagh zich niet sijn broeder Keyzer *Karel* daer over een reys naer Aken te doen. Middeler wijl begon het vuyr van onrusten, dat alreeds gedempt schein, in Gelderland weder te ontvonken. Die van *Bronkhorst*, mede-standers voor desen van *Eduard*, droegen de heerschappy en hndienst op aen *Willem* van Gulich, een seveniarigen Prins, en de voogdy aen sijn vader *Willem* den ouden. Die van *Hekeren*, ende die met de Hekerens in-spanden, *Arent van Horn* nazaet van *Werneburg* in 't Bisdom van Utrecht, met *Reynier* Heer van Brederode en Gennep, stonden voor *Willems* moeye *Mechteld*, weduwe van Grave *Ian* van Kleeve, die de oudste halve zuster was van *Reynald* en *Eduard*; daer nu *Willem* wt de jongste dochter van *Sophie* van Mechelen was gebooren. Dese werkten zoo veel wt, dat *Mechteld*, om vaster voet en meer ontfaghs te hebben, op 't volgende iaer voor de driedemael ging trouwen met *Ian van Chastillon* Grave van Blois, een man die al tot hoogen ouderdom was gekoemen. Zijn vader *Lodewijk* Grave van Blois, en Heer van *Avesnes*, had getrouwd gezeeten met *Iohanna*, dochter en eenige erve van *Ian* van Henegouw (broeder van

1372.

Grave *Willem* van Holland den Goeden) Heer van *Beaumont* in Henegouw; van *der Tolen* in Zeeland; ende van *Schoonhoven*, *der Goude*, *Oudewater*, *Woerden*, en *Goyland* in Holland. Welke Heerlijkheden op de drie zoons van zyne dochter daer na verstorven, van de welke *Ian*, man van *Mechteld*, de middelste was, alsoo de eerste en laetste voor en na hem hunne hoofden quaemen neder te leggen. Hier over schreef zich de Grave van *Blois* Hertogh van Gelder en Grave van *Zurphen*, door aenraeden ende op 't goed denken mede van Hertogh *Willem* van den Berge, *Engelbert* van der Mark, *Adolf* van Kleeve, haer broeder *Diderick* Heer van *Dinxlaken*, en veele Gelderse edel-luyden, als *Walter* van Voorst, de *Arnhem*, die van *Dorenweerd* en andere; die hem alle, neffens de Stad *Arnhem*, trouw en onderdaenigheyd toezeyden. Ondertusschen was de Keyzer naer Aken af-gekoemen. Ende hoewel hy wt grimmigheyd den Hertogh van Gulich, om het vast houden van sijn broeder *Venceslaes*, voor had in den acht te doen, hem heel Duytsland op het lijf te hiffen, ende al sijn land prijs-vry te maeken, liet hy echter, op de voor-beede der Bisschoppen van Kolen en Luyk, hem door *Albert* Grave van Holland en Henegouw ende sijn broeder *Orho* van Beyeren, eerst ontbieden. Als *Willem* op staende voet met *Venceslaes* over-quam, wierden beyde Vorsten voort vereenighd, en alle gevangens, die over haere ontslaeginge noch niet waren verdraegen, sonder penningen † los gelaeten. Dit geviel den Keyser zoo wel, dat hy den iongen *Willem* in een inhuldings-brief keurde tot Hertogh van Gelder, en, binnendertijd van zyne minder-iaetigheyd, den vader tot sijn Vooghd en op-ziender; gelijk hy ook een † wijl tevooren die van Nymegen had gebooden niemand voor hun Erf-heer te holden, te hulden ofte te zweeren, dan alleen *Willem* oudsten zoon van Gulich.

2. Evenwel en sluymerden of verflauwden de Hekerens niet, verrassende onder haer Opperhoofd den Grave van *Blois* de Steeden *Arnhem*, *Wageningen*, en *Kranenburgh*. Dewijl hy en sijne vrouw *Mechteld* zich binnen *Arnhem* verhielden, gaeven sy aen hunne onderzaeten van *der Goude* vryheyd van tollén in 't op-en af-vaeren van den Rhijn door gants Gelderland. Na 't vruchteloos belegeren der Stad *Gelder*, wierden wt *Wageningen* de Heeren-huysen *Hel*, *Aller*, en *Kannenburg* op de Velouw of in-geuoomen ofte wt-geplonderd. Als de Vestinge *Nyenbeek* na haer wenken niet en wilde hooren, trocken sy te rugh en maekten sich meesters van *Lobeek*. De oude Vorst van Gulich, om dit loopend vuyr by tijds te stuyten, paste op sijn gery, en wrough met eene

† 't Moet met dese zaak anders zijn geleege geweest, zoo 't waer is 't geen de Heer *Pontanus* naderhand op twee plaetsen aentreckt, dat te weeten *Venceslaes*, om sijne gevangens te redderen, den *Brabanderen* nieuwe schattingen heeft opgeleyt. Siet hierna op het 4. en 6. hoofd-stuck.

† Vid. auctor. diplomat. pag. 300.

gauwigheid den vyand *Arnhem* weder wt de handen. In 't afgaen van den soemer heeft *Goussen van VVaderick*, maekende quanzuys een boodschap op den naem van den Grave van † Blois, de Stad Thiel met behendigheyd veroverd. Maer desorgelooſheyd is veeltijds na by 't verderf, en 't is menighmael minder kunst wat te winnen, dan te bewaeren. Als *Mechteld* van Blois met Bisschop *Arent van Hoern* een speel-reysie naer Thiel doende, nu eenige daegen daer binnen met slempen, danssen en hoveeren hadden doorgebracht, heeft ze *Willem* van Nymegen op 't onvoorſienſte koemen verſtooren, ende by nacht de mueren beklommen. De verſlaegene worden niet begroot; onder de gevangens waeren *Ludolf* volle broeder van den Bisschop, *Gijsbert* van *Hardevoet* of *Hardenbroek*, *Frederick* van Zulen, *Ernst* van Gronenwoude, krijghs-luyden, neffensmeer Gelderssen en Stichtſſen Adel. De Bisschop zelf was schier in de knip geweeſd, ten ware hy op de loop had geteegen en zich verſteeken in het Tolhuys buyten de poort, daer hy zoo lang schuylewinkelspeelde, dat 'er wt het Sticht hem meerder volx te baet quam, waer mede hy doen Thiel en den Hertogh daer binnen op nieuws belegerde. De Hertogh nu tien daegen benauwd zijnde, en fiende van alles bekrompen voor-raed, liet den Bisschop, die zulx eerſt op het woord had gebracht, aendienē, dat hy te vreden was 's anderē daeghs een kans met hem te waegen. Wanneer nu de Bisschop op den besprooken stond en plaets sijn volk tot den slag schickte, is de Vorst vreesende voor arger, door een verkeerde poort wegh gesloopen, geevende aen den Bisschop de Stad ten besten, en bekyvende die geene die hem te vooren hadden wijs gemaekt dat de Stichtenaers niet met bedreeven of degelyke krijghsluyden, maer met een deel pelzers, schoeylappers, en nestel-maekers waren aengekoemen; nade-mael hy het tegendeel ende niet dan puyk van adel en wackere maets by een zag. Na 't weder in-neemen van *Arnhem*, als gezeyd, beloofde *Willem* den Raed en burgery (als mede die van *Wageningen*, *Ede* en *Redichem*) *schadeloos* te houden, zoo ten aensien vanden Grave van Blois, als van de brieven die sy van *Reynald*, *Eduard* of hunne voor-gangers hadden bezeeget; *Arnhem* van de drie andere hoofd-steeden niet af te zonderen, en geenigen in-breuk te doen in haere vrybeeden van hem beteykend. 't Recht van de Gruit wierd haer voor twintigh iaeren verlengd, ende (vermits de Stad door sijn volk tegens beding was geplonderd) de markt- en land-tollen verleend. Daer behalven gaf hy de af-wezende burgers, die hun Vaders Stad hinder en vyandschap hadden aengedaen, land-winningh en oorlof om weder na huys te keeren, na dat zy de vorige schaede zouden hebben gebetert.

3. *Albert* van Beyerē Grave van Holland was middeler wijl in de weer, om den iongen *Willem* van Gulich in Gelderland lief-talligh en aensienlijk te maeken, stroyende allenthalven wt, dat 'er tusschen den zelven en zyne dochtereen houwelijck was gededinghd, en die van Nymegen met andere Geldersse Steeden ende Ridderſchaphem

† *Auctor noster Loffensis Comitibus meminit, cum Blesensium, ut opinor, dicere debuisset. Neque aliter Berchemius, cuius haec verba: Post festum Iacobi Apost. Gofuinus de Vaderick ad usus Iohannis Comitibus Blesensis cepit Tilam &c.*

alreeds hadden gezwooren; dat het mede beoorlijk en recht was de ervenis van 't Vorstendom, zoo ver doenlijk, niet aen een vrouw-mens, maer aen een man op te draegen. De Grave van Blois onder-schreef een weynigh te voren met vrouwe *Mechteld* de * houwlijcx-voorwaerden van sijn voor-zaet *Eduard* en *Catharine* van Beyerē, die by Vorst *Reynald*, na zyne ontslaginge, en mede by de Stad *Arnhem* waeren beteykend. De Bisschop van Utrecht noch niet vermoeyd ofte vergenoeghd zijnde trock den Heer van *Bredemode* en andere krijghs-overſten aen zyne zijd, ende liet zyne vaenen gins en daer in Gelderland om-zwaeyen. 't Gelucktehem, dat hy met geweld *Venloe* aen de Maes vermeerde, en aen den oever-strand van de Zuyder-zee, *Harderwijk*. De landen wierden rondom verdorven, en de boeren koeten wt-geroofd. Vorst *Willem*, om den Bisschop niet schuldig te blijven, gingh in tegen-deel door 't land van Utrecht rinkel-roeyen, *Amerongen*, *Doorn*, *Zoist*, de *Bilt* wt-plonderen, en 't geen hy niet konde wegh draegen, door 't vuur vernietigen. Ende alsoo haelde de Bisschop door een wilden yver en min noodigen krijgh hem zelf een plaegh op den hals. Als de Grave van Blois op 't zelve pas *Bommel* had over-weldight, moest de burgery op-brengen een boete van 1000. goud-guldens, waer van de Grave in zeeke hand-schrift zich bekende voldaen te wesen. Dese en andere ongelegentheeden quamen het arme land van Gelder op nicuws drucken, 't welk na de zoo onlangſſe oproecten van *Reynald* en *Eduard* nu voor al de rust en verquickinge hoogh van nooden had. Op Kruysdagh deses iaers 1372. heeft *Willem* van die van † *Doesburg* hulde ontfangen, en weder bezwooren de onder-houdinge van hun oude rechten en vryheeden. Om den knoop noch vaster te maeken hebben ook zyne ouders *Willem* als momber en *Marie* Vorsten van Gulich aen die Stad vereert het recht van tol-vryte vaeren voor-by *Lobede* (in de hand-vest van *Otho* den drieden in den iaer 1237. wt-bescheyden) *schoon* genoomen sy haer goed leghten op tolbaere bodemen ofte by tolbaer goed: dan tolbaer goed op hun bodemen leggende zoude moeten geeven. Voorts wierden de Schepenen gemachtighd Schepenen te kiesē byben zelven, ende, zoo de Vorst ofte sijn Amptman daer in vertraeghden, twee der zelver om het Gericht te waeren: van gelijken om binnen de Stad te richten over hun onderzaeten van alle aldaer voor-vallende dingen; wtgezeyd geweldijcke zaeken die aen 't lijf droegen: daer de voorgenoemde Stad in 't iaer 1340. van *Reynald* alleen had verworven de vonnissen over zaeken die aen 't lijf gaen. Gedaen ten over-staen van *Willem* Heer tot Bronkhorſt in der tijd, *Landdroft* van Zutphen, *Willem* van Weerde Prooft tot Aken, *Gijsbert* van Bronkhorſt Heer tot *Borkeloe*, *Lodewijk* van Ripperſcheid haer neven, *Steven* Heer van Zuylen, *Henrick* Heer van Wisch, *Warner* Buffel, *Sander* van Vosse, *Henrick* van der Straten Ridder, *Henrick* van Steenbergē Prooft tot Zutphen, *Peter* van Steenbergē, *Dirk* van den Kemmenade, haer vrienden en Raden. Ende om dat dese Stad zich evenwel niet en woude in-wickelen in den oorlogh tegen den Grave van Blois, heeft de Heer van Bronkhorſt

* Siet op 't iaer 1308.

† *Extant haec diplomata inter archia Doesburgensium, teste Consultiff. V. Adamo Hugenio 180 & eidem urbi à secretis.*

1373. in 't volgende iaer 1373. verklaert den burgeren van *Doesburg* oorlof te geeven, om duyrende dese strijdigheden verdingh te maeken met zyne vyanden, ook binnen de Vesten hunne waeren aen de zelve veylighlijken te verkoopen, ende tot buyten de poorten te leveren, dan vorder niet. Men vind mede een hand-vest, waer by de burgers van *Doesburgh* belooven, wt hare Stad ofte Burght niet te sullen beleedigen den Grave van *Blois* Hertogh van Gelder, noch de broeders *Walter* en *Ian van Voorst* Heeren van Keppel, ofte yemand van haer geleyde; ende hun dienst-booden toe-stonden alle behoeflijkheyd op de *Doesburg* burger markten voor geld in te koopen. *Blois* liet de *Doesburgers* wederom toe, met een eenigh pont-schip, niet grooter dan daer twee paerden in konden staen, den *Yssel* over- op- en af- te vaeren, laetende echter tot haer gebruyk de scheepen, die by de wallen ofte anders in des Stads graften en aen anker lagen. Dit verdragh zoude dueren, tertijd toe gemelde Vorsten met den Hertogh van *Gulich* en sijn zoon zouden sijn verzoend.

4. Indie daegen trachtete *Herbern* (ofte *Hu- bert*) Heer van *Putten* zich nauwer te verbinden met het Sticht van *Utrecht*. Hy bezat dien streek van de *Velouwe* die tusschen *Kampen* en *Elburg* naer den *Yssel* toeschiet, leggende de aengrenzende Steeden twee steuwige Sloten voor oogen, te weeten *Old Putten* 't welk een hals-gericht was waer onder veele edele en leen-mannen stonden, en *Puttensteyn* by de vleckte *Wesep* en *Oldenbroek*, dat met *Hollander-buysen* en andere erven visschen mogt tot aen de *Yssel* toe. 't Recht van de *Gruut* binnen *Elburg* behoorde hem mede toe, en wierden van den Bisschop *Hoern* voor bloed-vrienden aengesien. Maer wat was het? de over-vloed baerde over-moed en wulpsheyd, zoo dat sy met die van *Kamper-veen* (daer sy eenige thienden en eygen-hoorige hadden) dickwijls niet anders om en sprongen, dan of sy meesters van der luyden leeven, ende niet alleen van haer goed waeren geweest. Men wil zeggen, dat *Herbern* door een zotte vermetelheyd aen de poorten van de naefte Steeden zyne groote maght en haer zwacke blooheyd in een klinkrijmken schamperlyken zoude hebben voor-gestelt. Als hy op dezen tijd zich naer *Zwol* verwoegde om Bisschop *Arent van Horn* te groeten, en van hem verly te begeeren over eenige heerlijke goederen, wilde de Bisschop, die een af-keer had van *Herberns* hoovaerdy, hier toe niet verstaen, voor dat *Herbern* hem wegen eenige verschillen en after-stallen ten volen had verge-noeght. Wanneer *Herbern* wijders in 't begroeten van de schaele die hy het Sticht had aengedaen, zich beriep tot de kennis en wt-spraak der Steeden *Deventer*, *Zwol* en *Kampen*; ende *Horn* van geene rechters aan van daedlijke vergoedinge sprack; waeren de Steeden en *Herbern* boven al te onvreeden, die ook met een toornigh gemoed van *Zwol* verrock. Na 't los laeten van *Vencestaes* waeren binnen *Niemegen* noch een hoop *Brabandissen* adel en knechten in hechtenis sittende gebleeven. Om dese telossen, en den wtheemissen Heeren die met hem gevangen

‡ Die van *Kampen* en doen ons niet;
Die van *Harderwijk* hebben den moed niet,
Die van *Elburg* hebben 't goed niet.
Gods vriend en alle mans vyand.

waeren hun schade op te richten, liet de Hertogh de Gemeente met veele ongelden bezwaeren. Van de huys-gefinden in *Braband* wierden 'er honderd duyzend hoofden op-geschreeven, die yeder op twee goude montons en een oord sijn gesteld. Andere geeven voor, dat de *Brabanders* den Hertogh toe-stonden negen honderd duyzend *Vilvordisse* montons, mids dat het wtlands krijghs-volk hier van zoude worden betaeld, de *Brabandisse* koop-luyden voortaan buyten overlast gehouden, ende de penningen in-gemaend niet by des Hertoghs Rentmeesters maer by andere Ontfangers hier toe te stellen. *Vencestaes* door zyne Raeden op-gerockend nam dit euvel, ende verrock met een grijnigh hoofd van *Brussel* naer *Genape*. Hertogh * *Willem* van *Gulich*, die zich mede schreef Grave van *Valkenburgh*, was niet min om geld benoodighd, ende wierd nu mede gewaer dat de oorlog een al-vernielende en altoos-hongerige beeft is: alzoohy op desen tijd neffens *Loderijk* van *Rippersteiden*, *Orho* van *Buren* Heer van *Arsen*, *Henrick* van *Kriekenbeek*, *Ian Smeyke* van *Hefingen*, *Sander* van *Redichave*, *Ridderen*, ende *Daem* van *Harve* knaep, beloofde aen Heer *Henrick* van *Homoet* Ridder, ende *Arent* van den *Gruythuyse* binnen de vier H. daegen van midde-winter 600. oude schilden te betaelen, onder dit scherpe verband, dat, by gebreck van dien, op de vermaening van *Henrick* en *Arent* hunne erven ofte booden, de Hertogh niet alleen in eygen lijve zoude koemen tot *Nymegen* met ses paerden en ses mannen, maer ook de gedachte *Ridderen* yeder met drie paerden en mannen, ende de knaepen met twee paerden en mannen, ende wt de Stad niet scheidt al eer de zelve schuld waere af-geleyd.

5. Na dat de Bisschop door *Willem* van *Gulich* in sijn gebied grootlijx was beleedighd, liet hy tot meerder verzeekering zynere paelen delven een *Grift*, nu de *Vaert* geheeten, en twee *Sluysen* ofte houte *Schutten* in de *Leck* maeken (om het water van den *Rhijn* en *Leck* na vereys van zaeken daer door op- en af- te doen loopen) behalven de vaste *Schans* *Gildenburgh*, staende te *Vreeswijk*, waer mede men den vyand van de *Grift* zoude af-sluysen. De *Dortenaers* met den *Vry-heer* van *Vyanon*, vermoedende zulx te strecken tot hun kleynachtige en after-deel, hebben *Albert van Beyer* en *Ruwaerd* van *Holland* tegen de *Stichtenaers* op-gemaekt, die het oude kraekeel van 't *Slor* * *Vredeland* weder op haelde, ende ook sonder dat den Bisschop te lijve scheen te willen, om dat hy sijn toekoemenden schoonzoon Hertogh *Willem* van *Gulich* soo een hard vyand was geweest. De Bisschoppe dit speurende hadden liever in de voor-baet te wesen ende naemen daerom het Huys te *Kyonenburgh* tusschen *Utrecht* en *Amsterdam* met geweld in, slechtende de mueren. Als sy voor *Woerden* niet konden op-doen, leyden sy, om te toonen dat het haer leed was, de *Voor-stad* in koolen. *Wesop*, *Muyden* en andere *Vesten* moesten yet groots voor de brand-schattinge op-brenghen, om alzooweder te innen het geld, 't welk hen de *Grave*, zoo sy 't wt-leyden, 'onrecht had af-getoekt. Middeler wijl onder-stond *Zweer* van *Gaesbeek* *Vredeland*, met noch een ander *Slor*, die hem onder eed waeren toe-vertrouwd, niet alleen aen

* Het af-schrift van desen brief is ons gehandreykt by *Ionk-heer* van den *Gr. yst-buys*.

den

* Siet op's
iaer 1368.

den Hollander te leveren, maer ook de Stichtenaers daer wt te bevechten. De Bisschop om sijn moed te koelen, heeft daer tegen Holland tot aen Swammerdam al brandende en blaekende doorgelopen. Korts daer na quam *Albert* vergezelschap met *Adolf* van Kleve en den Grave van *Blois*, neffens een sterk getal van Vry-heeren, Ridder en Edelen, wt Henegouw, Holland, Zeeland, Gelderland en Kleve by een gerot, *Guldenburgh* vermeersteren ende het vlacke land alenthalven bederven. Wanneer op 't naeste iaer de Hollander en Bisschop over de waerdy ofte bemuntinge der penningen, waer voor *Vredeland* verpand was, zich onder een niet en konden verstaen, heeft de gierigheyd en wrack-lust beyde Heeren het zwaerd op nieuws doen aengorden. Na dat *Arent van Horn Guldenburgh* gewapender hand had overwonnen, ende een deel luyden wt Naerden, *Ysselsteyn* en *Oudewaeter* gevangen naer *Utrecht* getrocken, quam *Albert* met een cierlijke vloot de *Leck* op-vaeren, en een proeve doen op *Guldenburg*. Dan alzoo hem de lucht hier te sterk was, moest *Wulvenborst* aenhouden, met *Hulkesteyn*, 't welk hy tot den grond toe verbernde. Op 't leest wierd de vrede aldus gemaekt, dat die van *Utrecht* de schaede van de *Hollanders* zouden boeten met 3000. oude schilden, en 't gebied van *Vreeswijk* ongemoejd behouden; na dat de Bisschop met seven geloofwaerdige mannen zouden hebben gezworen, dat de *Martens-kerk* eygendom daer aen hadde.

6. Hier-en-tusschen had de Grave van *Blois* weynigh hulp aen den Bisschop, en *Willem* van *Gulich* de handen ruym. Evenwel veroverde de Heer van *Brederode*, *Blois* te gevalle, de *Stad Tiel*, welke hy voort met buyten-werken en doorsnijdinge van den dijk beneeden de voorstad *Zandwyk* houwaer maekte, ende ridderlyken verweerde. Onlanx daer na zijn door 't op-rijzen van *Rhijn* en *Wael* de gedachte *Stad* en nabuerplaetsen zeer gekrenkt, ende de nieuwe kaemet de *Dam-poort*, een stuck van de muer, en eenige huysen in de *Water-straet* schier geheel wegh gespoeld. Als Hertogh *Venceslaes* op desen tijd van * *Genape* op-treckende in 't gebied van *Nivelle* aenvingh te stroopen, zijn de wassende op-roerten, door toedoen van Bisschop *Ian* en de *Steden* van *Luyk*, in deser voegen tijdeliken afgesneeden: Dat de voorgaende bitterbeeden niet meer zouden gedacht worden, ende dood en te niet zijn het verdragh by de *Steden* geslooten, terwijl de Hertogh te *Nymegen* en daer na te *Nideck* verzeekerd zat. Van de 900000. montons zouden de *Steden* en dorpen op-brengen 800000. de *Geestlykheyd* honderd duyzend; behalven noch 2500. montons van wegen de *Steden* en dorpen, ende 1500. van wegen de *Geestlyke* aen handen van den Hertogh te tellen, ende in te beuren by der *Staten* *Rentmeesters* gevoeghd met twee van den Hertogh. 't Geen tot vry-koopinge der gevangens tot *Nymegen* en elders hier aen te kort schoor, zoude de Hertogh wt sijn *Schat-kist* daer by leggen, en gade slaen dat het gemeene beste door 't lang wt-stellen niet en wierde verasterd. Na dese onderhandeling is *Venceslaes* weder naer *Bruyssel* gekoemen. Op dit en 't verleeden iaer wierd men in mans en vrouwen gewaer een kluchtige dolligheyd, die eerst *Gelderland* en *Gulich* daer na ook *Duytsland* met *Vrankrijk* bevingh. Men zagh manluyden en wijven twee en twee, ender elkens een alleen, dan sjen, singen, huppelen, en malkanderen vriendelijck om-armen. Maer 't yrecmdst van allen

was, dat de vreemde van de vreemde, aen eenen euvel vast zijnde, niet anders en wierden aengesproken ofte omhelsd, ende d'een van d'ander zufter en broeder geheeten, als of zy lang onder een hadden kennis gehad. Op 't zelve pas wierd *Mechteld* van *Gelder* by die van *Zutphen* ingehuld. Dees eed zoude kracht hebben tot de mondigheyd van *Willem van Gulich*. Niet te min zoude de *Stad* haer by-blijven, geeven 't geen sy op de inbuldings-tijd had gegeeven, ende daer voor genieten de aen haer verleende vrydommen. Quaem 't dat sy gemoejd wierden om reeden dat sy *Willem* den vorigen eed hadden op-gezeght, zulx zouden sy *Me-vrouw* bymond, schrift ofte door een boode aendienien, ende haer aenhangen zoo lang als sy na recht en eerbaerheyd zouden verstaen. Gedaen ten over-staen van des *Vorstinnes* *Raeden* *Reynald* van *Bredenrode*, *Walter* Heer van *Voorst* en *Keppel*, *Arent* *Keppel*, *Steven* van *Linden*, en *Ian* van *Eze*. Maer of wel de Heer van *Bronkborst* die van † *Doesburgh* verzocht *Volter* Heer van *Voorst* tot een halven *Drossaet* te willen ontfangen, om beyde in den lande van *Zutphen* van haerent wegen te lacten richten, ende de halve in-komsten te heffen voor den tijd van vijf naest-volgende iaeren, na den inhoud der brieven van *Mechteld van Blois*: zoo en word nochtans niet bevonden den Heer van *Voorst* binnen *Doesburg* voor zoodaenen *Drossaet*, ofte hoogh-gedachte *Gravin* voor *Vrouw* van *Gelder* en *Zutphen* te zijn aengenoomen; vermits sy *Willem* van *Gulich* te vooren hadden gezworen en getrouw bleeven.

7. Voor desen was *Herbern* van *Putten* die van *Kampen* aangeweefd, om een verbond met hun op te richten. De *Kampenaers* quaed zijnde dat ze de Bisschop van *Utrecht* voor richters weygerde, verdroegen met *Herbern*, dat men over en weder goede vriendschap zoude pleegen, noch d'een d'ander zonder op-kondinge aentasten ofte beschadigen. Dit dede *Herbern* om dat zyne saeken doen wat wild stonden, en hy zelf zyne *Sloten* t'zaemen met zyne eenige dochter den *Grave* van *Holland* had toegezeyt. Dit gedaen zijnde, had *Herbern* de koele mey van den Bisschop ofte sijn opdraght. Als echter eenige van sijn huys-gefinde haer nucken niet laeten en konden met die van *Kamper-veen* te ribbezacken, en de *Schout* van 't *Kerspel* hen af-vroegh wat zy hiermede in sin hadden, ende dese daer ophun geweer neder-leyden, wierden 'er niet te min negen mannen van 't boeren-gefsuys neder-gematft. *Herbern* nam desen dood-slagh zoo ter herten, dat hy al-om aen de *Steden* en *Vorsten* zijn beklagh gingh doen, ende de *Kampenaers* (hoewel zy niet met allen van dit bedrijf en witten, veel min daer aen schuldigh waeren) ontzeyde in een brief, van desen inhoud: *Ghy* *Schepens* en *Raeden* zult weeten, dat *ghy* vanden geworden zijt van *Ridder* *Herbern* van *Putten*, wt zaek van die van *Kamper-veen*, waer over *ghy* als *Heeren* en *beschermers* staet. Om 't ongelyk dan, dat *ghy* *Herbern* hebt aengedaen, willen wy onderschreevene *Gysbert* van *Bronkborst* *Ridder*, *Lodewijk* van *Ripperfcheyd*, *Henrick* van *Hoemoet* *Ridder*, *Heer* van *Salmander*, *Arent* *Hoemen*, *Willem* van *Steenbergen*, *Willem* van *Baer*, *Henrick* van *Hunnip*, *Ian* *Molbeller*, *Walter* van *Dannen*, *Ian* de *Dryver*, *Diderick* *Wittebolle*, en *Henrick* *Voegel*, alle knaepen, betoonen, dat de Heer van *Putten* ons liever is, dan *ghy-luyden* zyt ofte alle uwe *burgery*, ende onse eer tegens u manlyken verdedigen. Die van *Kampen* stelden

1375.

† Ex archieusdem urbis

1374.

* Siet op 't vergangen iaer.

ftelden haer onſchuld alle bond-geuootten en in 't byſonder die van Lubeck voor, ende deden *Herbern* met zyne broeders *Pelgrom* en *Diderick* als verſtoorders van de gemeene ruſt wederom in een openen brief wt-luyden en verbannen. De Biſſchop van Utrecht, verbitterd door de driefftigheyd en ſtrooperyen van deſen ſijn Leen-man, trock op deſen tijd zelf naer Kampen, willende met haer naerder handelen, en middelen beraemen om *Herbern* na zyne hand te zetten. Men mackte aldaer een beſteck van *Puttenſteyn* te veroveren, en tot den laeſten ſteen toe af te breeken. De Biſſchop zoude mackten dat *Kamper-veen* weder aen de rechte hand quam, ende met *Herbern* ofte ſijn aenhangh vrede noch verdrag in-gaen buyten believen vande *Kampenaers*, welker zaek hy zoude wt-voeren als ſijne eygene. Voort daer na wierd *Puttenſteyn* belegerd, en van den 15. des Somer-maonds tot aen den eerſten Oogſt beſlooten gehouden, alſoo *Herbern* daer binnen zelf alles beſtuerde, ende ſijn volk aendreef. Ondertuſſchen hadden zich de eed-geuootten op de been gemackt, om ofte het Slot te ontzetten, ofte de kans door een gevecht kamperlijk te macken. Wanneer de Biſſchop dit wijs wordende den beleggers 400. mannen half te voet en half te paerde te baet zond, doſſiden de gezworene niet aenbijten ofte wt de muymen koemen, te min ſoo ſy alle hocken ſterk bezet vonden, ende de Schants met veelderley ſtormuygh wierd aengetaſt, als daer waeren *Blijden* ofte ſteen-ſtucken, beſtaende wt een enkelen doch ſteeuwigen balk, die men ſoo in 't gewicht voerde, dat het zwaerſte eynd om laegh getrocken zijnde, het bovenſte dunder deel wt de touwkens aen weder-zijden als wt een ſlinger een zwaeren back-ſteen wijd en zijd wt-ſchoot. Daer wierd mede groot geweld gedaen wt de *bocken ofte nagels, zeltzaeme werken van de Roomſe vond, hoedaenigh noch een binnen Kampen in 't wapen-huys van den *H. Geest* word veruond. Het byſonderſte deel van dit ongeſchickt gereedschap zijn drie vaſte en geweldige balken ofte *maſt-boomen*, aertighlijken in een gevoeghd, niet rond maer in 't vier-kant, op de kanten welt'zaemen geklopt, en ongeveerlyken 80. voeten langh. Hier mede heeſtmen op de toorens en ſteen-werken van *Puttenſteyn* zoo gedondert, dat *Herbern*, voortaan geen hoop fiende tot het verhoopt ontzet, de Veſtinge aen de *Kampenaers* over-gaf. Hy zelf wierd alſeen gevangen man in de Stad gebragt, en op den 15. Oogſt met zyne bloed-verwanten in verzoeninge aengenoomen. De gevangens zouden verwifeld worden, en *Puttenſteyn* by die van Kampen geſlecht, welke de ſteenen door de *Blijden* in 't Slot geſchooten naer huys naemen, ende aen *Herbern* den af-gebrooken puyn en tichel-ſteenen lieten volgen, die in weynige iaeren daer na ſtierf, ende eenenige dochter na-liet, welke veel tijds op het huys te *Putten* by *Elburg* verkeerde. Ende hoewel zy, als gezeyd, den *Grave* van *Holland* was toe-gedacht, verlieſde ſy nochtans zoo ſeer op een van haere hovelingen *Pelgrom Vos* van *Steenwijk* of *Vollenho*, dat zy zich ook van hem met 't kind liet macken, ende zoo ſtaetlijke goederen aen een ſlechten ſtam braght, niet zonder inwendigh hart-zeer van den Hertogh van *Gelder*.

8. Op drie Koningen ging ſoo een holle water-vloed over *Holland*, *Zeeland*, en *Vriesland*, dat die van Utrecht, zullende het geld aen *Albert*

van *Beyeren* voor de af-loſſinge van *Vredeland* over-brengen, niet door de ſtroomen, maer over 't vlacke veld naer den Hage voeren. Slaers daer na was de *Denijs-vloet* noch zwaerder dan de voorgaende. Op deſen tijd heeft de Hertogin *Mechteld Harderwijk*, *Hattem* en de aengrenzige dorpen, ende op tvergangen iaer *Elburg*, aen Biſſchop *Arent van Hoern* voor 25000. oude ſchilden in pandſchap over-gedaen. *Ian van Chastillon* door Gods genade (ſoo hy ſich ſchreef) Hertogh van *Gelder*, *Grave* van *Zutphen* en *Blois* met vrouwe *Mechteld* en Biſſchop *Hoern* haer mede-ſtander, deden kond in een verdrag-brief, ten vollen verzoend te zijn over alle veeden en tweedraghten, na de dood van *Eduard* tuſſchen haere Doorluchtigheeden ter eenre, ende de volgende Heeren hun vorige vyanden ter andere zijden voor-gevallen, te weeren *Frederick Grave* van *Meurs* Heer van *Baer*, *Gijsbert van Bronkhorſt* Heer te *Borkeloe*, *Geeraerten Sweer van Weerdenburgh*, *Ian de Loek*, *Walraven* en *Iorden van Wie*, *Arent van Lawijk* en *Philips van Heteren* *Ridders*: behalven *Walraven van Benthem*, *Ian van Hoemoet* met zyne moeder en zusteren, *Otho van Aſperen*, *Roelof* en *Alard van Weerdenburgh*, *Herman van Wie*, *Walr. Hoeklem*, *Willem*, *Gijsbert*, *Roelof* en *Richout de Kock*, *Ian van Eſt*, *Gijsbert van Kullenburgh* *baſtaerd*, *Roelof*, *Henrick* en *Gilles van Lawijk*, *Arent van Raeden*, *Willem van Poeltwijk*, *Willem Uten Nueland*, *Willem van Liouen*, *Ian van Brienen*, *Henrick van Aller*, *Henrick* en *Otho van Wie* *ſpeel-kinderen*, *Diderick* en *Ian Uten Elſweert*, *Roven*, *Willem* en *Iacob Tegnagels* zoons van *Zandwijk*, *Gijsbert van Elden*, *Ludeken van Middewijk*, *Roven van Boelwijk*, *Gijsbert Huberts*, *Doens van Ravensweerde*, *Walter* en *Richout van Ginkel*, *Geeraert van Steenberg*, *Gullimer van der Warden*, *Zander Ian* en *Geeraert van Welp*, *Otho Arent* en *Gilſart van Gillichen* Heeren van *Haeften*, *Ian van Beest* zoon van *Olmer* met zyne kinderen, *Gooſſen* en *Willem van Thuyl*, *Ian*, *Iacob*, *Willem*, en *Otho van Heeren*, *Zander Paſſier*, *Reyner de Ruyter*, *Beernt van Duwoen* ofte *Duymen*, *Henrick*, *Diderick*, *Ian* en *Steven Doens*, *Henrick Wttenweerde*, *Ian* en *Geeraert van Wijsen*, *Henrick van Waerſelaer*, *Godeken Baſt van Hoemoet*, *Arent van Harwijnen*, *Ian van Ingen*, *Otho van Hertwen*, *Rutger van Randwijk*, *Ian van Averslaet*, *Ian van Batenburgh*, *Ian Smit*, *Walter* en *Herman Averyen*, met hunne hulpers en krijghs-luyden, wt-geuomen die hand-daedigh waeren aen den neder-ſlagh van *Stoenwoen*, die by den Biſſchop van Utrecht en naeſte maegen van *Otho* niet zoenbaer wierden gerekend.

9. De gezeyde vergeevinge was ſoo bepaeld, dat de verzoende, zoo veele 'er eenige Leenen van 't Vorſtendom bezaeten, die moeſten verbeffen by den *Grave* en *Vorſtin*. Soo wie door af-weſigheyd, recht, ofte onrecht ſijne goederen was weerloos geworden, zoude ze vry weder moegen aenvaerden. Alle brieven en handſchriften, die de mede-ſtanders en onderzaeten van gemelte Vorſten ofte de luyden aen weder-zijden den anderen hadden verleent, wierden voor bondigh gehouden. Sy kenden mede boet- en ſchuld-vry alle inwoonders vande *Op- en Neder-Berouwe*, van *Thielerweerd*, van *Texſterband* (zoo ver het *Gelders* was) ende een ieder in of te buyten deſe geweften verblijvende, die ſich tegen haer ofte het Hertoghdom had vergreepen, ende binnene een gezetten tijd om genade bad; behielden haer recht op de geene die in den ſlagh van *Baſerwyl* gevangen waren en gehecht. Yeder van de andere gevangens zoud ſijn eygen koſt en drank

kooppen; ende zoo'er niet veyle was, sijne bekomst
 krigen van wareren brood; yeder mede sijn gevangen
 op zeecker geld zetten. Quam der zelver een te steruen,
 ende de verwaerder beweets zulx buyten sijn verzuym
 te zijn toe-gekoemen; zoodane verschooninge wilden
 sy aenneemen, ende den bloed-vrienden van den over-
 leeden toe-schicken. Dit alles beloofden Ian, Mechteld
 en de Bisschop te after-volgen, neffens de boven-
 staende Ridders en edelen, die mede de hoogh-gedachte
 Vorsten vrouw en hulp zwooren in 't byzonder tegen
 die van Arnhem alle hun bond-vrienden, tot dat sy
 met haer zouden zijn vergeleeken. Dese zoen-brief
 was betekend en bezegeld by Reynald van Bronk-
 borst Heer van Gennep, Ian Heer van Lijnden,
 Arent van Harlaer Heer van Amelroyen, Geeraert
 van den zelve toenaem Heer van Poderoyen,
 Goossen van Rossen, Arent van Leienberge, Ianen
 Arent van Herwijnen, Steefken van Brakel, Steven
 en Goossen van Lijnden, Ian van Arkel, Ian van
 Langerack, Otho van Zoelen, Ian van Badick,
 Arent van Hoekelen, Geeraert van Arnhem, Beernt
 van Dorenweerde, Herman van Keppel, Ridders:
 Ian van der Eze, Herbern van Isendoorn, Hubert van
 Dorenweerde, Winand van Arnhem, Walter en Ar-
 van Keppel, Goossen Iacob Steefken en Alard van
 Badick, Gysbert van Herwijnen, Claes en Ian van
 Haefen anders van Rhijn, Diderick en Henrick van
 Rhijn, Arent de Kock van Delwijnen, Geeraert van
 Loeken, Otho van Herlaer, Geeraert en Ian van
 Doornick, Gijsbert de Vaicht, Gysbert van Deerink,
 Walter van Arnhem, Otho en Beernt van Lent,
 Ywiende Groet, Henrick Tegnagel van Oy, Maes
 Mulert, en Herman Utendroek knaepen. Dese
 beleeden sich bond-vrienden en eed-geuootten
 van den Grave van Blois, en zwooren met op-ge-
 steekene vingeren de aengetoogene verzoeninge
 te zullen houden en doen houden van volkoemen
 waerde. Op dit iaer stierf de kloekmoedige
 Eduard Prins van Wallis, die's iaers daer aen ge-
 volghd wierd van sijn genanten vader Koningh
 Eduard den drien, den Geessel van Vrankrijk,
 en oom van onse Vorsten Eduard en Reynald, in 't
 74^e. iaer sijns ouderdoms en 52^e. sijns Rijx. Het
 rappier dat dees ontzaghelijke held in den strijd
 plaght te gebruyken, hanght in de Koninglijke
 kerk van Westmunster by Londen boven sijn graf,
 wegende 18. ponden ende in delengte 7. voeten
 wt-brengende. Bezijden hem ligt de Koningin
 Philippe, ende staen rondom haer verheeven graf
 dese wapens en namen. Aen 't voeten-eynd de
 Koningen van Navarre, van Bohemen, van Schot-
 land, van Sicilien ende van Spanien. Aen 't hoof-
 den-eynd Willem Grave van Henegouw en Hol-
 land haer vader, Ian Koningh van Vrankrijk,
 Eduard de driede Koningh van Engeland haer
 man, Keyser Lodewijk, en haer oudste zoon
 Eduard Prins van Wallis. Aen de linker hand van
 't graf Ioanne Koningin van Schotland, Ian van
 Eltham Grave van Cornwal, Ioanne Princesse van
 Wallis, Leonel Hertogh van Clarence, Isabelle
 Gravin van Bedford, Ian Hertogh van Lancaster,
 Ianne Hertogin van Clarence, Edmond Grave van
 Cambridge, Ianne Hertogin van Lancaster, Tho-
 mas Grave van Buckingham. Aen de rechter zijde
 de Keyserin Margriet hare zuster, Reynald Her-
 togh van Gelder haer broeder, Eleonore Vorstin
 van Gelder, Ian Grave van Henegouw, Marie
 Vorstin van Brabant, Lodewijk Hertogh van
 Beyeren, de Gravin van Pembroek, Karel zoon
 des Koninx van Vrankrijk, de Hertogh van
 Brabant. Na haer wierd Richard de tweede, een

elf-iaerige zoon van Prins Eduard, by de Rijx-
 standen tot de kroon op-gevoerd.

10. Inden ingangh van 't iaer verbonden sich
 te Bommel Chastillon en Mechteld met den mee-
 sten adel deslands, en zonderling met de ses Stee-
 den Hueffen, Tiel, Wageningen, Harderwijk, El-
 burgh en Hattem, maekende met den anderen
 voor ses iaeren een nauwer verdragh, en deze
 heylsaeme keuren. Niemand van de eed-geuo-
 ten staet vry wt Steeden, Sloten of anderfins door
 hem of een ander yemant eenigh geweld aente
 doen. Ridders, edele, knaepen, van wat staet die
 zijn, zullen wt hunne ervenissen, erven, leenen, en
 vordere goederen betaelen, zoo als gebruykelijk
 ter stede van 't goed ofte hun mael-stedee. Over
 dood-slaegen, wegelagery, vrouwen-roof, brand-
 flichtinge, spanninge, en diergelijken ondaed, te
 land ofte te water yemant beiegenende, zal den
 Drost ofte Richter van de plaets des misdacds, de
 kennis en straffe toe-koemen. Soo de schuldige
 in 't na-iaegen koemt dood te blijven, daer voor
 hebben de vervolgers niet in te staen; zoo hy
 ontloopt, ofte op sijn ofte eens anders binnen-
 lands Slot zich bergh, zullen het de t'zaementlij-
 ke eed-geuootten (indien de gekoozene Scheyds-
 mannen niet anders en vonnissen) zoo lang bele-
 geren, tot dat de misdouder in handen zy: (wt-
 genoomen een enkelen man-slagh, die na de wijze
 van yeder pleck strafbaer sal wesen) washy buy-
 ten de bond-paelen gevlucht, dat zoude staen aen
 't goed-dunken der eed-geuootten. Alle inge-
 noomene Schantzen (behalven die den Vorsten
 in eygendom toekoemen) zullen geslecht wor-
 den, en de gevangens gehandeld na de wt-spraek
 der Segs-luyden. Die binnen de grensen des ver-
 bonds Heerlijkheden ofte have bezitten, dan in
 desen brief onbenoemd ofte buyten geslooten
 zijn, zullen de vrucht daer van niet genieten, (wt-
 gezonderd vrouwen en kinderen) en gemeender
 hand aengegreepen worden, indien zy een der
 bond-geuootten, hun bouweryen, ofte andere
 reyzende luyden op Heeren wegen ofte stroom-
 men aenranden. 't En is geen van de verbondene
 zyne mackers koemende te helpen geoorlofd,
 eenige vrede, stille-zaet ofte ander besteck met
 den vyanden bedecktelijken ofte in 't openbaer
 te sluyten, waer in gemelde Vorsten na voor-
 gaende wetenschap met haere Raeden, Leen-
 mannen en onderdaenen mede niet en zijn be-
 slooten. Soo yemant, wie 't ook zy, na wtgang
 en ter oorfaeke deses verdrags, tegens een der on-
 der-geschreevene zich vyandlijken aenstelt, die
 zal door de bond-geuootten in 't gemeen ofte
 elk in 't bysonder geweerd worden, tot dat de
 zaek zy by-geleyd. Waer 't dat yemant, due-
 rende dit verbond, yets bedreef, waer over aen de
 gezworene goede mannen klaghten vielen, ende
 de gedaeghde zulx op vermaen niet en beterde,
 zullen de verbondene den aenlegger handsterkin-
 ge doen, tot dat hem sijn schaede zy geboet, ofte
 daer over geleyft. Een der vennooten binnen
 den tijd van 't verdragh oorlogh voerende met
 een wtheemisse, magh geen vyandschap aenvan-
 gen, voor hy een heele nachten dagh buyten de
 bond-paelen zy geweest, en na gedaen schaede
 niet wederom binnen de vreedige paelen koe-
 men, dan na drie volle daegen.

11. De gekoozene mannen van de Neder-
 Betouw, Teisterband, en Thiel-er-weerd zijn
 gehouden alle ses weeken naer Thiel zich te ver-
 voegen, gelijk die van de Over-Betouw en
 Velouw

„ Velouwnaer Wageningen ofte Arnhem (in geval
 „ de Vorsten die Stad machtigh worden) om te
 „ verneemen en te doen wegh neemen, zoo'er yet
 „ op de Heeren wegen, vaerten, ofte stroomen de
 „ gemeene rust mochte verhinderen. Die by de
 „ goede mannen zyne zaak verliest, draegt zyne
 „ en sijns tegen-dingers kosten; zoohy 't weygart,
 „ zullen hem alle de bond-genooten tegen-vallen.
 „ De een vennoot magh d'ander vyandlijker wijze
 „ niet bespringen; ende zoo 't gebeurde, zal de
 „ verkorte sijn wraek niet in de wapenen maer by
 „ de goede mannen soeken. Soo'er tusschen eenige
 „ van de scheyds-luyden kraekeel rijft, sal men
 „ in hun plaets vreemde aen dat ding-tal niet vast
 „ zijnde daer toe verwilligen, om met de overige
 „ hetoordeel te scheppē. Die hun handen onder dit
 „ verbond niet hebben staen, en gelijke wel daer in
 „ begeeren begrepen te zijn, moegen na behoort-
 „ lijken eed aengenoomen worden. De eed-ge-
 „ nooten zijn verplicht niet te pleegen dan dat
 „ recht is, sonder aensien van eygen baet, vrienden,
 „ maegen, ofte hoe het anders magh genoemd zijn.
 „ Indien 't de goede mannen over de wt-spraek
 „ niet eens konden worden, sal men een opper-
 „ scheyds-man neemen ofte de meeste stemmen
 „ volgen. Wil yemant binnenden tijd en grensen
 „ des verbonds een Slot bouwen, daer te voren
 „ geen en stond, die magh het doen op sijn eygen
 „ ban en boeten, ende sullen de andere de goede
 „ hand daer aen houden. De pael-steden deses
 „ verbonds strecken sich wt van Kroegelin de Wael
 „ af-gaende door de Voorn en de Maes, ende soo
 „ nederwaerts tot aen *Lovesteyn*, en aen den stroom
 „ de *Merwe*; ende van daer tot *Floerkens Sluis*;
 „ alrijt acht slaende op der gemelder Vorsten recht,
 „ haer voortaan te water en te land toekomende
 „ tot aen *Gilleken*; van daer tot aen *Renoy*; ende
 „ van *Renoy* tot de gerechten van *Buren* en *Bofinchem*.
 „ Van hier den *Rhijn* weder op-gaende
 „ voor by *Ravenfway* tot aen *Kroegelin*: eyntlijken
 „ de geheele *Velouw-rack*, soo verre die met
 „ haer land, zee, en stroomen onder *Gelderland*
 „ behoord. Voorts zal de Ampt-man van de *Over-*
 „ *Betouw*, tot dienst van 't gemeen, met sijn Ampt
 „ wt-leveren 20. wt-gerufte ruyters; de *Neder-*
 „ *Betouw* met de *Stad Thiel* 27; *Bommeler-*
 „ *weerd* met *Bommel* 80; de *Heer van Lienden*
 „ met zyne *Velouwsse Amptmanny* 8, en *Ian Ose*
 „ met sijn deel van de *Velouw* 20. De Ampt-mans
 „ sullen de onkosten vinden op de *Kerspelen*, na
 „ 't zeggen van twee be-eede *Setteren* van yeder
 „ Ampt. De *Vry-heer* van *Buren* en *Bofinchem*
 „ sal thien *Ruyters*, om de wegen als 't nood doet
 „ veyligh te houden, op sijn beurs wapenen; *Heer*
 „ *Ian van Lienden*, en *Frederick van den Berge* *Heer*
 „ van *Bylant*, vijf; *Geeraert van Harlair* *Heer* van
 „ *Puderoyen* en *Walraven van Baer* elk drie *Ruy-*
 „ *teren*, gelijk mede *Ian Wtbemert* en *Ian van Kra-*
 „ *nendonk* wt sijn dorp *Hedel*; *Geeraert* en *Wyn-*
 „ *nand van Arnhem* met hun neve *Wynand*, vier;
 „ *Evert Wtenweerde* van *Middagh* twee, en de *Stad*
 „ *Huessen* vijf *Ruyteren*. Om alle voor-vallende
 „ ding-taelen en zwaerigheden in voegen als voor-
 „ schreeven staet te beslechten, keuren de Vorsten
 „ tot haere Raeden en gezwoorene *Seghs-luyden*
 „ *Reynald van Bredenrode* *Heer* van *Gennep*, *Alard*
 „ *Vry-heer* van *Bueren* en *Bofinchem*, den *Heer*
 „ van *Lijnden*, *Heer Geeraert van Weerdeburg*, *Wal-*
 „ *raven van Wybe*, *Arent van Lawijk*, *Herbern van*
 „ *Isendoorn*, *Otho van Asperen*, *Ian van Haest*, en
 „ *Goossen van Wanderick*.

12. Een oud Frans Schild van goed stof en
 gewicht sal gelden twee ponden en hooger niet;
 ende andere goude ofte zilvere munt daer na
 worden gericht. Echter sal men alle verschee-
 nene renten en thienden moegen betaelen met
 zulk geld als tot noch toe gegaen heeft. Hier na
 volgen verscheyde wetten op de huyren, af-los-
 singen, tollen, renten, in- ende wt-schulden zoo
 van de huys-luyden, edelen, als andere. Is mede
 toe-gelaeten alle soo tilbaere als onttilbaere pan-
 den, die na dood van *Eduard* soo goed als verloo-
 ren waeren, tusschen dit en Ians dagh met de tot
 noch toe gangbaere munt af te leggen. Alle ver-
 molmdde ofte veriaerde schuld-brieven sullen de
 schuldenaers vernieuwen. Koemt *Me-vrouw*
 van *Gelder* en van *Blois* binnen de sesiaeren van
 dit verdragh te over-lijden, soo sullen de ge-
 zwoorene *Raeds-heeren* in de 14. nachten naer
Thiel reyzende twee mannen wt haer midden
 ofte andere aen den Vorst in der tijd af-veerdigen,
 en vraegen of hy dit verbond wil voor goed ken-
 nen; zegt hy ja, soo sal het den vollen tijd wt-
 dueren; zoo niet, sullen de eed-genooten het
 noch trachten in fleur te houden ten minsten acht
 weeken na dood van de *Hertogin*. Is mede be-
 voorwaerd, dat tot onderhoud van deland-vrede
 vieriaeren vervolgens (de goede mannen moegen
 noch een iaer daer by neemen) den Vorsten eene
 beede sal in-gewillighd worden, ende van 100.
 ofte meer ponden acht ponden betaeld, ende
 min welker goed min waerd is. Ten opzicht van
 dese handelingh zijn noch de *Heer van Gennep*
 noch *Heer Ian van Langeraik* verplicht yet te
 onderstaen tegen den *Grave van Holland*. Een
 der eed-genooten in schut sittende van een wt-
 heyms *Heer*, die loopende den tijd van 't bestek
 met geweld in der bond-vrienden land moght
 in-breeken, zal zoo veel aengaet het verbond,
 aendien *Heer* niet langer gehouden zijn dan ten
 eynde toe van 't verbond. Onder stonden de
 zegels en naemen der Vorst en Vorstinne, de
 seven Steeden bovengenoemd, en dese *Ridderen*
 en *knaepen* (behalven die in de vorige brieven
 staen wt-gedruckt, ende hier, kortheyds halven,
 worden over-geslaegen :) *Willem van Reefs*,
Geeraert van Kuylenburg, *Hendrick van Manderick*,
Otho Ian en *Arent van Bueren*, *Steven* en *Guido*
van der Weyden, *Rutger van Laekmonde*, *Ian van*
Roffem wt *Byland*, *Berthold van Rees*, *Dirk van*
Woefick, *Ian van Gent*, *Zander Vaek*, *Bert. Tegnagel*
Hasert met sijn broeder *Claes*, *Wollink van der*
Wade, *Henrick Schoenswaen*, *Steven van Brelaer*,
Willem van Lyenen, *Engelbert* en *Gijsbert van*
Hermen, *Ian de Koster*, *Henrick Duys*, *Willem*
Willink van Hoesterhold, *Geeraert Sander Helmich*
Willem en *Ian van Wely*, *Ian Duys van Heel*, *Iacob*
van Wese broeder van *Sander Tegnagel*, *Geeraert*
van Dodenweerde, *Willem van Ruytenwilde*, *Arent*
de Hase, *Hacke Sasse* en *Claes van Echelt*, *Herman*
Frederix, *Iorden van Tyel* van *Harderwijk*, *Tegna-*
gelen Linken van Middewijk, *Arent van Tyel*, *Wal-*
ter en *Herman van Over-Rhijn*, *Ian van der Moelen*,
Godeken bastaerd van Arkel, *Herman Othens*, *Gijsb.*
Ludolf, *Steven Duys van Volten*, *Roemer van der*
Bollick, *Elias van Beyngen*, *Gerisfaes van Groitvoelt*,
Gerisfaes en *Goossen van Triest*, *Rutger Vonk*, *Ian*
Spaen van Beynem, *Geeraert van den Sande*, *Walter*
en Herman Spiegel, *Otho* en *Geeraert de Ioede*, *Gijsb.*
en Geeraert de Vooghd, *Elias Diderick* en *Henrick*
van Rhijn, *Ian van Beeft* van *Renoyen*, *Wemmer*
van Kuyk, *Ian* en *Henrick van Est*, *Ian van Gyessen*,
Diderick.

Diderick van Warken, Ian vanden Sloit, Diderick Uyer Hoesterwijk, Goossen en Iacob van Driel, Geeraert van Bruechem, Goossen en Hillin van Aelst, Otho van Malsen, Gijsbert van Iutsaas, Pauwel van Hecel, Arent Ianssen, Geeraert en Goossen Egens, Gijsbert en Herman Gijsberts, Hacke Alarts, Alard en Lambert van Rijswijk, Gijsbert van Waldenoye, Ruger van Ynen, Gijsbert Schade, Suirmond Alarts, Ian van Brienen Swartink, Steven van Deelen met zijn zoon, Ian van Scharpezeel, Ian Borze, Henrick van Allar, Goossen van der Hellen met zijn broeder, Pelgrom en Herbern van Putten, Henrick van Hoestenroude, Ian Benink, Evert van Meermuyden, Ian van der Horst, Evert van Wilpe, Herman van Mekeven, Henrick van Suderaefs, Volkert Kijnder vā Horst, Evert van Oy, Albert Vintink, Ian van den Hamme, Evert van Werde, &c

13. In de Mey-maend deed Reynald van Bredenrode met een tamelijke maght een inval in de Velouw, mede voerende, behalven een rijken buyt, Ridder Henrick van Hoemoet en andere edele. Hy zelf, wanneer op 't naefte iaer zijn vader Diderick de wereld verliet, verliet t'effens de wereldse zorgen, ende sloot sich in een Carthuser-Klooster, om het over-schot sijns levens aldaer rustelijken te verlijten. De Grave van Blois, fiende de hoofd-steeden van Gelderland in Willems bedwangh, ende dat hy met al zijn arrebeid en geld niet en wōn dan hoofd-sweer en armoede, gaf de moed verlooren ende het bewind van den oorlogh over aen zyne vrouw Mechteld, en Arent van Hoern Bisschop van Utrecht, ging verhuysen naer Schoonhoven, daer hem niemant in zijn recht en bespeerde, ende een Carmeliten Klooster bouwen, waer in hy, in geen ongemack ofte krijgh opgequeekt zijnde, zijn dood allenxkens te gemoot zagh. Alsoo de ionge Willem van Gulich nuin zyne 14. iaeren was gegeen, leverde Albert van Beyerens Grave van Holland hem zyne dochter Catharijn, de na-gelaeten weduwe ofte liever bruyd van Hertogh Eduard, na dat de Paus den band van maeghschap had gebrooken. Hy gaf haer mede de 33000. montons al over langh aen Eduard geteld, met quijt-schelding van die 6000. iaerlijxe montons welke Eduard haer had geloofd, en schenkinge van alle renten der voorzeyder morgen-gaeven tot de dood van Eduard, beloopende tot 36000. montons: be- loofdeze mede noyt te ont-erven dan haer te goede te laeten alle rechten van versterf, die haer zouden moegen aenkoemen wt zyne ofte sijns vrouws Heerlijkheden, ofte van wegen haere broeders, zusters ofte voor-ouders, alles by verlos van 100000. montons &c. De zegelaers en waer-borgen waren Ian Grave van Blois, Otho Heer van Arkel, Sweer Heer van Abkoude, Putten en Stryen, Diderick en Reynald van Bredenrode, Arent Heer van Egmond en Ysselsteyn, &c. neffens de Steeden van Holland en Zeeland. De huwlijx-voorwaerden van Willem van Gulich zijn te lang hier te verhaelen. Ten zelven tijde liet Keyser Karel binnen Gulich † nieuwe brieven af-gaen, waer by Willem van Gulich zoon van Marie in 't gantsche rijk van Gelder en Graefschap Zutphen op nieuws wierd beleend; onverkort effenwel aen Marie Vorstin van Gulich en Gelder haer toe-bescheyden lijf-tocht. Terftont hier na liet Willem die van Erkelens weeten, hoe hy als Hertog

van Gelder hen toe-liet, om zyne moeder Marie voor haer leven als hun rechte vrouw onderdaenigh te wesen; mids dat sy, soo wel als d'andere Gelderfse Steeden, by haere rechten en oude herkoemen zouden verblijven. Op dit iaer is Willem Hertogh van Beyerens, Palts-grave aenden Rhijn, Grave van Henegouw, Holland, Zeeland, ende Heer der Vriessen, na dat hy menige iaeren om zyne wtsinnigheyd aen banden had geleegen, lestelijken geruft, ende te Valenchien ondergeleyd. Na zijn dood quam zijn broeder Albert, Ruwaerd te voeren, alle zyne Graefschappen aen te erven. In stede van Arent van Hoern (die vermits het af-sterven van Bisschop Arkel na Luyk was beroepen) wierd ook Floris van Wevelikhoven van Munster wt Pausselijke bevel naer Utrecht ontboden. Dan daer koemende vond dat Hoern alle Sloten en Vefingen met zijn volk noch bezet hield, ende des Suchts in-komften gezind was ten minsten voor een iaer noch op te beuren. Floris bykants een iaer om den tuyn geleyd zijnde, heeft Otho van Arkel, een Leen-man van onze Vorstendom, wt nood by de mouw genomen, die hem, niet zonder wapen-gedruys, in den stoel heeft gezet. Na dat Keyser Karel van Gulich op Braband en voorts naer Parijs was ver- trocken, ende zijn oom Koning Karel te vergeefs aengeweesd om een vrede met de kroon Engeland te maeken, is hy van daer wederom naer Duytsland gekeerd, ende t'enden t'iaer gestorven, krygende tot een navolger zijn zoon Venceslaus, een man van een bystere gedaente, ende noch meer byster en ongeschickt van leeven, ende die maer het wterlijk maexel had vā een mensch. De Hertogh van Gelder loofde in een brief de Stad Zutphen met geene Block-huysen ofte ongemack van oorlogh te zullen bezwaeren.

14. Door Willems inhuldige waeren evenwel de onlusten in Gelderland niet gestild. Te Thiel waren de burgers soo tegen den anderen gebeeten, dat sy op Paes-dagh aen een raekten, ende een grooten moord aenstelden, welke den inwoonderen zoo heughde, dat 'er lange iaeren daer na noch kallinge viel van den quaeden Paes-dagh. In desen op-loop bleeven, beneffens de gemeene luyden, de edele Heeren Govert van Arkel en Brijnen van Honswijk, Herman van Eyl, Lucas van Empel, Diderick Mulcenter en Ruger van den Boetzelaer, beroemde krijghs-luyden in dienst van den Grave van Blois, lieten niet na, onder t'geleyd van Grave Adolf van Kleve, van der Mark, en andere Heeren, die van Niemegeen steeds met wt-loopen en knevelen te verbluffen; om dat sy Grave Willem en zyne mede-mackers de hand boven hielden. Hier over spanden sy alle krachten in, om de Nymeegeffe met het weghdrijven van hun vee, ofte met blaeken en rooven alle leed aen te doen; onder-scheppende op een zeeker tijd ende op de Sloten van den Hoernebergh en Eyl verfeekerende een deel derselver, die te Stads-dael buyten de poorten een wijl tijds ter schuyld hadden geleegen, ende sich met groot geld vry moesten koopen. Niet te min is de vernaemste roer-vink Herman van Eyl naderhand met Hertogh Willem verzoend, als ook zyne mede-standers; na dat dese wrevelige vyandschappen nu over de seven iaeren de herten der landzaeren tegen een hadden gekant. De Hertogh van Gulich ontsloegh sich op 't volgende iaer van sijns zoons vooghdy, die met zyne toegeseyde Catharina onlanx daer na zyne trouw heeft volbraght.

1378.

1379.

† Vide alteras Venceslai successoris apud auctor. pag. 321.

Willem, om zijn zoon van iongs op te scherpen, en tot ongemack te wennen, voerde hem mede in den oorlogh. In den eersten tocht trock hy met een goede maght na de Maes, om te belegeren de Stad en 't Huys te *Gennep*, waer van Heer was *Reyner van Brederode*, een voor-stander tot nu toe en opper-vriend van *Blois*. Als dit wat langh aenliep, maekte Heer *Walter van Voorst* gereedschap om een verfoek te doen op de beleggers, hebbende wt Westfaelen, wt de landen van Kleve, van der Mark ende elders een tamelyke menigte by een gegadert, ende sich in en omtrent het dorp *Hompel* neder-geslaegen. De Hertogen dit wijs wordende, braken op in de stilte des nachts, naderden met hun gantsche heyr-kracht het dorp, schakeerden hun volk in geleedoren, ende gaven bevel om met basuynen klank op den vyand aen te zetten. De bohey en vechters hevigheyd was groot, ende wierd de vyand by heele rotten op-geslaegen, en als een kudde schaeppen verstroyd. De Heer van *Voorst* viel zelf in handen.

15. *Willem* maekte na dese over-winninge zijn zoon weerbaer en tot een krijghs-man, deed hem een draegh-band om, sprack de gewoonlyke woorden, ende sloegh, als opperste Veld-heer, terwijl hy op de knyenzat, met zijn zwaerd hem sachtien in de neck. Dit gedaen, kooshy zijn zoon, na 't vereeren van een rappier, wapen-riem en goude spooren, tot een Ridder. De jonge Vorst hier door verhooghmoedighd, vermeersterde, met hulp en in-geeven sijns vaders, de Stad *Thiel*, ende met een het aengeleegen *Tol-huys*, nam zyne voorige vyanden den eed af, ende wierd al-om voor Hertogh van Gelder en Grave van *Zutphen* in-gewillighd. Om de herten ziner onderzaeten te bekooren, beraemde hy een vaste vrede, vertoonde zich aen alle plaetsen, ende betoonde een yegelijk, hy was dan Heke-rens ofte Bronkhorsts geweest, gelijke er een vroolijk gelaet. 't Welk d'een lands-man met den ander, ende haer alle met den Vorst wonderlyken heeft vereenicht. Maer zyne moeye Hertogin *Mechteld* en de Grave van *Blois* (gelijk het geluck en de vrienden gemeynlyken t'zaemen koemen en scheyden) lieten nu den moed zinken, en vergenoegden zich met 't geen zy hadden; alzoohun voorige mede-hulpers, nu haer geld en raed ten eynden zijnde, de schouderen optrocken an allen zyns af-droopen. Hoewel haer *Willem* noch eenige iaerlijxe lijf-renten liet volgen, behalven de in-komsten van *Huessen*, welke Grave *Ian* van Kleve haer tot een bruyd-schat had toe-geleyt; alwaer sy ook op het naefte iaer (andere neemen dit twee iaeren laeter) is geruft. Haere dood gelijk sy in Gelderland de oorloghs-toortzen wt dempte, soo ontstack ze die wederom elders. Want *Frederick* Bisschop van Kolen en *Adolf* Grave van Kleve het war-garen sochten, vermits de Bisschop aen het Slot en gebied van *Lin* (waer in vrouw *Mechteld* van haer vorigen huys-heer *Ian* van Kleve was gelijf-tuchtighd) zyne handen sloegh; voor-wendende daer in wt zaeke van verstreckte penningen gevestighd te zijn van Ridder *Bernhard Strunkede*, die eerste Pand-heffer was van *Mechteld*. De Grave liet hem dunken, dat hy, als erfgenaem van *Mechteld*, met de verzettinge van een vreemd ende dien hy noch loftrigh noch plichtigh was, niet te doen en hadde, ende dat men ook een bloote lijf-toght niet en vermoght te bezwaeren ofte te verminde-

ren. Echter had d'een d'ander den oorlogh noch niet aengefeyd. Alsmiddeleer wijl de Grave by nacht met weynigh gevolghs in een aek over Rhijn voer naer 't Elter-Klooster, ofte (soo andere melden) naer de Stad *Rees* die doen onder Kolen stond, om met seker Begyneken in oneerlyke wellusten te leeven, is hy van etlyke, die daer omtrent quansuys zich met visschen befigh hielden, onder-sehept. Was 't niet een degelyke vangst, in plaets van de visschen, een Grave het net over 't hoofd te haelen? Dan alsoo het gan sche Kleefse land hier over in wapenen en oer-raekende, *Rees* gingh beleggen, wierd eyndlyken na veele woorden en weder-woorden zoo een besteck gemaekt, dat de Vestinge en 't landeken van *Lin* zedert onder Kolen zoude 't huys behooren, ende de Grave daer tegens te pande neemen de Stad *Rees* met het Slot van *Aspel*.

16. Op het sterf-iaer van *Mechteld* is gebooren *Thomas de Kempis*, een man zonderlingh van geen af-komste, aan die om zyne stichtelyke schriften, en eenzaeme wijse van leven op den Agnieten-bergh by *Zwol*, onder de Grootte mede zijn plaets verdient. Daer na bequam Hertogh *Willem* den Burgh der Stad *Gelder* van zijn verwaerder *Ortho* Heer van *Buren* en *Aerffen*; na dat hy hem *Ortho* had vry-gekent van alle handelingen waer door hy aen *Willem* was verbonden, ende voor 't verdedigen en huysfelijk hoeden van de plaets toegetelt 5000. oude schilden; daer neffens hem en zijn broeder *Ian van Bueren* vry geleyd verleend door Gelderland, soo wijd het stond onder des Hertoghs gezagh. 't Volgende iaer beleed *Willem* aen zijn schoon-vader *Albert van Beyer* ten aften te zyn 13000. oude Franse schilden. *Arent van Hoern* Bisschop van *Utrecht* bekende mede in een brief, beteykend van * Hertogin *Mechteld*, voldaan te wesen van den Grave van *Blois*, van wegen sijns vrouws houwlijx-goed aen hem verzet. Keyser *Vencestaus* bevestighde op dese tijd op nieuws zyn zusterling Hertogh *Willem* in de landschappen van Gelder en *Zutphen*, met dit beding, dat, wanneer de Keyzer schier ofte morgen naer beneden en omtrent de Geldersse grenzen zoude koemen, *Willem* in eygen lijve zyne heerschappyn, goederen en luyden, na oude wijze, met vaendels en andere pracht-teykenen van hem te leen zoude verbeffen. *Willem* gaf mede aen zijn verwant *Willem van Steenberg* (dien hy om de trouwigheyd aen wylen *Edard* beweefsen in 't hert scheen te draegen) te leen ofte te schenk den Burgh *Nyenbeek*, gelegen buyten-dijx aen de *Yffel* op den *Winter-dijk* met zyn Voor-burgh en 't *Kerpel Op-Vorst*, &c. *Willem* zyn land nu in vrede en by een hebbende, ende in 't heefte van zyne iaeren eersuchtigh, kreegheen loflyken inval, ende om 't vaderland van al 't krijs-volk te ontlasten, gingh in een vrywilligen dienst naer † *Lifland* en * *Pruyssen* de Duytse Ridders vergezelschappen, om die ongelooovige en verwilde volken tot het Christen-geloove te bekeeren, ofte eer ('twelk in die blinde tyden voor een overheylich werk wierd gehouden) met loutere kracht daer toe te dwingen. Dit Duytse Broederschap had zyn oorsprongh genoomen op den iaere 1190. onder *Henrick* den seften voor *Protemais*, wanneer etlyke burgers van *Bremen* en *Lubeck* een Gasthuys bouwden voor dit gezelschap. De eerste Bevel-hebber van 't Duytse Huys was *Henrick Waelpot*; tot dat sy in hoofden en rijkdom aen-neemende, onder *Frederick* den tweeden *Pruyssen*, en

1380.

1381.

1382.

* Siet op 't iaer 1380.

1383.

† *Livonia*
* *Borussia*.

en weynigh tevoren *Lijfland*, dit Heydensch ge-
broedfel af-naemen, ende het Rijk onderdaenigh
maecten.

1384. 17. Ondertuffchen stierf op dit of 't volgende
iaer *Venceclaes* Hertogh van Braband, oom van
Keyfer *Venceclaes*. Terwijl zyne kinder-looze
weduwe *Ianne* aen 't roer zat, waeren eenige eer-
vergeetene ondeughden, verftout door de dood
van hun Hertogh en *Willems* wt-landigheyd, in
Gelderland in-gevallen. Over Maes koemende
aen 't dorp *Vermeeren* in het Kerspel van Wichem
onder het Rijk van Nymegen, staeken een huys
in den brand, sleepten den waerd over de Maes,
en knoopten hem aldaer aen een boom. Als dit
sonder vertoef aen *Willem* in *Pruyssen* werd over-
gedraegen, zeyde hy in een op-loopzinnen;
dat die henkers niet alleen dat boeren-huys, maer
daer door zelf de hayren van zijn hoofd hadden
verbrant, ende dathy desen moord, het moght
dan kosten wat het wilde, dacht te wreken, in-
diende Hertogin ofte Staeten van Braband de
boos-wichten ongeftraft lieten; ten welken eynde
hy wt Duytsland naer huyskeerde, om dicht
by de hand te zijn, en zyne onderzaeten te be-
fchermen, na dat hy noch binnen *Hamburg* we-
fende verscheyde † brieven aen de Steeden,
ende onder andere aen die van den Gerichte van
Wageningen had voor wt geschickt, en bevel
gedaen, dat zy hen zelve en alle hun mede-bur-
gers op paerden, harnas, aemborsten, spierzen en
ander geweer zetten en rustigh maecten zouden,
ende daer van heer-schouwinge doen, om hem
te dienen en te volgen te voet en te paerd, ende
zyne landen en peul te helpen beschutten, zonder
yemant daer in te verschoonen. Omtrent dien
tijd gebeurde het, dat in *Zandijk* de voor-stad
van *Tiel* meer dan 18. huysen door een schiel-
yken brand verongeluckten. Middeler-wyl was
de Brabandse Hertogin een ruymen tijd bed-
legerigh geweest wt hartzeer van haer verloren
man. Over-leggende daer behalven, dat na haren
af-gangh de ervenys van Braband zoude moeten
koemen op de kinderen van Hertogh *Philips* van
Burgundien, bekuypte zoo veel, dat 'er een dub-
bel houwlyk werd geslooten, ende *Margriet*
dochter van *Albert* van Beyerem aen *Ian* zoon van
Philips verloofd, ende *Alberts* zoon *Willem* weder
aen *Margriet* dochter van *Philips*. Welke bruy-
loften voort daer na te *Camerick* zijn gehouden,
ende vereerd met de tegenwoordigheyd van
Karel den seften Koning van *Vrankrijk*, die voor
weynige iaeren zijn vader *Karel* den vijfden in
dat Rijk was gevolgd, als mede van de Hertogin
van Burgundien, Borbon en Beyerem, *Albert*
Grave van Holland en *Iohanne* Vorstin van Bra-
band. *Iohanne* was nauwlijx aen de beter hand,
ofte onse Vorst liet ze ontseggen, en haerelande-
ryen op staende voet om het voorige bedrijf te
vuyren te zwaerd verdelgen.

1385. 18. De Brabandse Schrijvers melden, dat de
eerste vonkontfond wt het oude kraekeel over
de Stad *Grave* in 't land van *Kuyk*, ende de
Sterkten *Gangelt*, *Millem* en *Vucht*. 't Is dus met
dese zaek gelegen. In den * iaere 1323.
had *Otho* van *Hervel* by gebreck van geld aen *Ian*
den drieden Hertogh van Braband verkocht de
hooge gerechticheyd der Stad *Grave*, houdende
niet te min het leen, met de iaerlijxe in-komsten
aen zich zelf. *Otho* sonder kinderen stervende,

* Siet hier vanboven op sijn plaats.

maecte de ervenys van de *Grave* aen sijn neve *Ian*
van *Kuyk*, die aen *Venceclaes*, gelijk *Otho* aen
Hertogh *Ian*, den leen-eed deed. Defen af-ly-
vigh wordende, ontfing sijn zoon *Ian* insgelijx de
Stad van *Venceclaes*; dan vermits hy onlanx daer
na zonder lijfs-erven stierf, werd *Ian* zoon van
Henrick van *Kuyk*, die zich voor den oudsten op
straet wt gaf, door sijn oom *Ian-Vermeer* van
Kuyk wt-geslooten, die na dood van *Venceclaes*
van zyne weduwe *Iohanna* vernieuwinge van 't
leen verkreegh. Maer al-eer hy sijn manschap
konde doen, is hy door Hertogh *Willem* gevan-
gen, ende binnen Nymegen in de gyzel-kaemer
over-leeden. De Gelderse booden doen de hand
aen *Ian* zoon van *Vermeer*, koppelden hem aen
Willem onechte dochter, ende om de Stad met
geweld aen Gelderland te trecken, verhieft *Ian*
(voor-by gaende de Hertogin van Braband) het
leen van *Willem*, nam Gelderse besettinge in, en
verliet eyndelyken het bezit van de *Grave*, ende
ontfingh daer voor andere op-komsten binnen
Gelderland. De drie aengetoogene Vestingen
had de Heer van *Hensbergen* als eygenaer voor
24000. oude Schilden aen Hertogh *Eduard* van
Gelder verzet, die eerlangh van geld onvoorsien
zijnde, voor 35000. Schilden zyn recht over-
droeg op Grave *Ian* van Meurs. Dees met zyne
nabueren krijgh voerende en hier over gereede
penningen behoevende, verkocht, met toestemmen
van zyn oudsten zoon, die drie Sloten, als mede,
zoo men zegt, het Ampt *Kriekenbeek* aen *Vence-
claes* Hertogh van Braband. Ende vermits de
eerste opdraght aen *Eduard* was geschied, liet sich
Willem voorstaen, dat hy de iongste vervreem-
dinge moght naesten oft weder-roepen, ende liet
derhalven binnen kort in een bitteren dreygh-
brief de Hertogin van Braband den krijgh ver-
kondigen.

1386. 19. *Iohanne* zagh noch arrebeyd, noch ko-
sten, noch haere gezondheid aen, om haere
quaedwillige nabueren in vrede te brengen, dem-
pende den Vlaemssen oorlogh, die de Gentenaers
met Grave *Lodewijk* by de seven iaeren tegens
een had verbittert. De Hertogin dan over-al
eerst de baen klaer maekende, en sich verlaetende
op *Philips den Stouten* en andere Franse Heeren,
zond Heer *Ian van Vitthem* met een sterke maght
binnen 's Hertogen-bos; aengesien sy voor die
Vestinghe meest vreesde, om de na-by geleege-
heyd van de *Grave*, waer binnen Hertogh *Willem*
zyn schoon-zoon had geleyt met veele benden
van wt-schot. Soo dat eensdeels door de Bra-
bandse anderdeels door de Gelderse wt-loopers
de landman † tuffchen beyde vast in de ly-
raekte. Onder dese oorloghs-buyen was de
yver-sucht tot den Gods-dienst in de luyden noch
niet al verkoeld. Alsoo doen ter tijd het beruchte
Klooster van *Vindesheym* voor de † Augustiner-
Monicken op den Over-Ysselssen bodem by
Kampen en *Zwol* wt den grond is opgetimmerd,
ende met iaerlijxe middelen treffelyken verforgd.
Voor de grond-vestinghe was men vies en zorgh-
vuldigh, om de wel-geleegeenste plaats wt te kip-
pen. Waer over *Ian Brinkring* aen Vorst *Willem*
wied af-gezonden, die gaerne toe-stond dat men
het op den genoeglijxten oord omtrent *Hattens*
aen deze Yssel-kant op de *Velouwe* waer ergens
plaats zoude geeven. Maer *Floris van Vevelick-*

† *Emylius fecit, plectitur Rutilius.*

‡ *Monachiregulares Ordinis S. Augustini.*

boven, behertigende de eer van zijn Bisdom, braght soo veel te wege, dat het over de Yffel in 't begriip van 't Over-Stift gesticht wierde, ende beloofde het met over-tollige vryheden en voorrechten te beschenken. De Brabanders ontfuy-migh over het beneemen van de Grave, hebben alle krijghs-voor-raed mede-gevoert, ende de Stad in den Herft-maend aengevangen te beleggen. Yedere Stad had tot vorderingh van desen tocht de treffelijxte mannen wt-gelevert. De Loevenaers wierden aengevoerd door *Ian van Kalstre*, *Henrick Pijl-ijser*, *Govert van Limingen*, *Lodewijk Pinnoogh*, *Sieven Smacht*; over de Bruyfselste hadden 't bevel de Ridderen *Evert Serclaes*, *Glaes van Swaben*, en *Diderick van Heerveld*. Onder dese Over-hoofden en aennemners wierd de Stad dickwils ongenadelyken aengetast, dan noch mannelyker tegen-gehouden. In een zeeker storm was *Heerveld*, een kloek krijghs-man, hebbende de voorste wacht te rugh gedreeven, met de zyne boven op de mueren geklauterd, ende zoude op dat pas de Stad hebben over-heert, soo maer de andere zyne voet-stappen en onvertzaeghdheyd hadden na-gevolghd. Want soo ras 'er op staende voet vers volk wederom in de werken quam, wierd *Heerveld* plotzelyken in de graft gestooten, soo dat hy ter nauwer nood sijn leven konde bergen. Weshalven de Brabanders van wyder geweld af-lieten, ende naderhand stil bleeven leggen, op hoop van de Stad wt te hongeren, ende met de lange roede te plaegen.

20. Hertogh *Willem* daer voor bangh zijnde, verlocht sijn schoon-vader den Grave van Holland door brieven, dat hy zich als mackelaer wilde laeten gebruyken tusschen hem en de Hertogin. *Albert* desen last over hem neemende, sprack hier over met *Iobanna* in den *Bos*, ende van daer tot sijns dochters man keerende middelde alsoo de zaeken, dat de Grave weder aen Brabant koemen, de gevangens werden verwisseld, alle vyandschap, brandstichtinge en strooperyen opbouden, ende een yeder sijn geleeden schaede aen 't been zoude binden. Dan de vrede was qualyken gekoppeld, ofte *Willem* verkloekte wederom de Grave, ofte om dat geen van beyde haer plicht voldeeden in 't weder-geeven der gevangens, ofte om dat de Engelder breek-spel was, die wt de Burgondisse en Fransse buyten-oorlogen sijn baet socht te visschen. Hoe het 'er mede was, immers de Brabanders en de Hertogin betoonden zich over dese daed heel grynigh en ontsteld, sochten by den Koningh van Vrankrijk en *Philips* Hertogh van Burgondien raed en heul, ende naemen verscheide voor-slaegen. *Iobanna* had het iongft-geflooten verdragh *Albert* van Beyerens eens en andermael indachtigh gemaekt ende voor oogen doen houden. Doch soo hy dese verschiltelen zich niet seer en bekroeyde, bewoogh sy hem echter door toe-doen van den Franssen Koningh soo ver, dat hy zich op *Camerick* verwoegde, daer de Koningh met den Burgondier tegenwoordigh was; diena gehouden t'zamen-spraek beslooten, dat men de zaak binnen *Antwerpen* zoude hervatten, ende in 't geheel zien te beslichten. Dan de vergader-plaets wierd om de wille van *Albert* verleyd na *Geertruden-bergh* in Holland. Wanneer daer na de Fransse, Burgondisse en Brabandsse last-hebbers zich hier lieten vinden, mistedemen alleen de vol-machtigers van *Willem* van Gelder, die echter een boode had af-geschickt met dit bescheyd, dat die voor alnoch vermits an-

dere voorvallen niet en konden over-koemen. Hierom wierd 'er een nieuwe by-een-komft verschreeven naer den *Bos*, alwaer doen *Willems* gezanten verscheenen. Men zegt, dat *Albert van Beyerens*, ter beede aennemende om zyn schoon-zoon tot verdraghfaemheyd en betere zinnen te bepraeten, ende te vertoonen dat de Grave aen Brabant behoorde, wat koelties de sack zoude hebben aengebonden. De boevely aen den dagh komende, brack de vergadering op, ende wierden aen weder-zyden de degens wederom op de zijd gebonden.

21. *Willem* ziende dat de Hertogin *Philips den Stouten*, Keyser *Venceslaus* en den Koningh van Vrankrijk aen de hand hadde, riep ook zyn bysondersten bond- en bloed-vriend Koningh *Richard* van Engeland in der yl te hulp. Eenige schrijven, dat hy zelf zich over zee soude hebben begeeven, ende door syne verwanten de Hertogen van *Lancaster*, *Iork* en *Glocester* voor den Koningh zyn gebraght, die hem op 't heerlijxte had onthaeld, ende na 't af-neemen van den eed met prachtige schenkagien en 1000. ierlijxe ponden sterlings vereerd. Korts daer na zyn de Koninglyke last-hebbers *Iuriaen Felbrig* en *Ian van Hermesthorp* met des Hertoghs vol-machtigers *Henrick van Steenbergen* Prooft en Opper-deken van de Kerste-kerk tot Utrecht en *Willems* verwant, als mede *Volter van Isendoorn* krijghs-man en Vorstelyken Hof-meester, op de volgende wijse over-gekoemen: De Hertog soude plicht van manschap doen, om sijn leven langh, des ver-socht zijnde, in eygen hoofd den Koningh in alle heyr-vaerten te dienen, ten waere tusschen den Hertogh en eenigh ander machtigh Vorst zoodanigh een krijgh naderhand op-stond, dat hy kennelyken geen volk konde ontbeeren, ofte anders door merkelyke swackheyd ware verlet. In welk een geval hy door een gehoeghzaemen Stad-houder den Koningh, ook met 500 gewapende mannen en bestendige schild-knaepen, (voor welker trouwigheyd tegen de kroon de Hertogh goed was spreekende) ten dienste soude staen tegen alle tegenwoordige en noch opkoemende vyanden des Koninx ofte zyne erven, naem-kondelyken tegen *Karel* vermeynden Frans-Koningh met alle zyne mede-reeders en onderdaenen; wt-gehoomen alleen den Keyser, Hertogh van *Gulich*, ende de Graven *Albert* van Holland en *Adolf* van *Kleve*; ten waere die ofte hunner eenige buyten haere gehuchten met den Frans-man ofte andere vyanden van *Richard* aen-spanden, als wanneer de Hertogh voor sijn krijghs-volk en schild-knechten na de maet des tijds zoude genieten soodaene leeninge, als sijn groot-vader wt eenpaerige oorzaeken plaght te genieten van wylen Koningh *Eduard*. *Willem* zoude den Koningh van Vrankrijk en sijn oom *Philips* van Burgondien voor zyne en *Richards* vyanden opentlyken doen wt-roepen, ende zyne ontfeghs-brieven beneden vier maenden van nu af haer beyden (als mede ten over-vloet aen *Richard* ofte zyn Rix-Raed met insluytinge van zyn bezegelden leen-brief) ter handen stellen, ende noyt by zyn leven dezelve ofte andere vyanden tegen den Koningh ofte de zyne met geld, volk, raed ofte anders bystaen. Tusschen beyde volken zoude vrye handel wesen van onverbodene koopmanschappen, onder betaeling,

1387.

† Vid. autor. pag. 34. & seqq.

van

„ van behoorlijke tollē; en, duerende des Hertogs
 „ leeven, insgelijx over en weder vry verblijf, in-
 „ en wt-tocht met wapenen, zack en pack voor bur-
 „ gers, edelen en knechten, soo in 't Vorstendom
 „ als in Engeland; zonder dat ook ter zackē van
 „ voorige verbintenissen ofte misdæden in eeniger
 „ wijze bekommeringen ofte † weder-neminge
 „ plaets zouden hebben.

22. Over dit verdragh was sijn vader *Villem* van Gulich ten hooghsten r' onvreden, bevroedende dat Gelderland desen eed noch zoude bezueren, ende van buyten wel wetende, dat de Koningh van Vrankrijk de Brabanders niet min toegeedaen was, als tegen de Engelfse gebeeten. Sonder innerlyke herts-wroegingh quam hem ook niet voor, hoe hem de Koning binnen *Parijs* het Graefschap *Viarson*, gelegen tusschen 't Graefschap van *Bloisen* en 't Hertogdom van * *Bourges*, met dit beding had geschonken, dat hy sich noyt tegen hem zoude reppen, dan Vrankrijk altijt getrouw by-blyven. Zijn zoon *Villem* (gelijk hy om zyne iongheyd wat onbezuyfd was ende in oorlogh en woelery een eygen lust had) gaf tot antwoord, dat hy zich niet alleen verliet op eenschat-rijk Koningh, maer die daer en boven des Keyfers groot vriend was; ende dat sijn landschap, met stroomen, dijken en wateren bebolwekt zijnde, tegen den winter-tijd voor geen vyand ofte ruytery veel had te schroomen. De vader siende dien Engelfsen knoop niet lichtelyken te ontwerpen, handelde met den Hertogh van *Bourges*, die zyne handen aen 't Graefschap *Viarson* valt had geslaegen, dat de Koning evenwel merkte, dat noch hy noch sijn zoon de Koninghlyke giften oyt voor onweerd hadden opgenoomen. *Iobanne* van Brabant de Gelderisse nu meer dan te voren ontsiende, liep in tegendeel den Frans-man en Burgondier ter ooren, die als naeste erfgenaem van *Iobanne* desen krijgh als sijn eygen be-yverde, ende haer *Willem van Tremouille* met 60. Burgondisse ruyterstoe-schickte, met toe-slegginge van meerder volk in val van meerder nood. *Tremouille* ging met dese geringe macht wt de vestingen *Gangelt*, *Millem* en *Vucht* daeghlijx in Gelderland rinkel-roeyen, ende den land-man van alles wt-schudden. Op den 14^e. van den Heffit-maend beklom, plonderde en verbrandede hy *Sralen*, hackte 50. Engelfse met hun Hopman tot den laetsten man ter neder, ende het Stedeken verlaetende, vervulde die drie Vestingen met den buyt; gelijk aen d'andere zijd Hertogh *Willem* de Stad *Grave* met volk. Ende soo nam dat iaer met het begin van den Brabandissen krijgh een eynd. Op 't zelve pas liet *Villem* op de Martenskerk tot Thiel een houten tooren zetten, 70. voeten in de hooghte ende met ley-deck bekleed. Welk spits daer na geheel is af-gebrooken, ende by verloop van tijden een ander maexel, dat noch in wesen is, daer op getimmerd.

388. 23. In 't aengaende iaer lieten de Brabanders niet af den oorlogh in arren moede te hervatten. Hun binnen-landisse Oversten waren de Heeren *Ian van Bornevalle*, *Razo van Lintre*, *Ian Heer van der Leck* en *Breda*, *Ian van Vittem*, *Godefroy van Montenac*, *VVolter Quaedbrug*, *Villem van Witte*, *Villem van Vinxel* Ridderen; *Lodewijk*

† *Repressalix. Expressi, cum alia commodior non recurreret, Anglicam ac Saxoniam vocem withernamium.*

Pinnooch, *Basten van Steen*, *Godefroy van Limingen*, *Godefroy Rudolf Lovenæers*; *Ian de Leeuw*, *Claes van Gaugerick*, *Diderick Loze*, *Ridders van Bruyssel*. Deze wt gants Brabant een geweldigh leger by een haelende (zomnige * itellen wel 40000. mannen) begonden in Gelderland te stroopen, na meenigen aenstooten voor-val de *Grave* van nicuws valt te besluyten, ende by 't nabuyrige *Ravesteyn* over de Maeseen schip-brugh te leggen, om de Stad van die kant allen toevoer en ontzet te beneemen. Dan het werk was noch niet vol-toeyd, wanneer die van binnen by d'uyfere nacht wtloopende al den bras door peck-toortsen vernielden. Doen versochten de Brabanders op den Heer van *Hoorn* en *Ravesteyn* een vrye overtocht over die daer geslaegene brug voor 1000. mannen, om de *Grave* aen dese en geene zijd strooms te benauwen. Wanneer dese maere tot *Nymegen* over-waeyde, was Hertogh *Villem* (hoewel hy op de burgery en bezettingen een groot vertrouwen had) eerst wat beteuterd, om het langhsaem landen van de Engelfse hulp-tropen; wt reeden dat Koningh *Richard* de Schotten op sijn eygen bodem tegen zagh. Dan terstond weder moed scheppende, is met een hand vol volx (eenige verhaelen van slechts 300. ruyters) tegens den raed van meest alle verre-zierende en zorg-draegende luyden, in 't gezelschap van de Heeren van *Ghemmen*, *Heukelom*, *Hensberggh*, en *Heer van Asperen*, de Stad wt-gereeden, om den vyand te keer te gaen. Siende van verre de menigte en moedwilligheyd der vyanden in herstruyk-rooven, zoude zyne Gelderisse aldus hebben toe-gesproken: Vroome mede-gezellen, die menigh ongemack ende noch wel harder stooten hebt wt-geftaen, hoe langh zullen wy met gebondene handen onse mackers sien nederhouwen, ende den vyand met vliegende vaendels naer onse Vesten toe-stappen? Zijn wy onse voor-ouderen soo seer ontkend, die ook wehymisse Vorsten ter beede hielpen beschermen, dat wy ons eygen on-eer en leed niet zouden wreken, zelf niet tegen-staen? De sinook van de brandende huysen en koorn-velden stuyft in onse monden en oogen, en 't geschrey der armer luyden klatert yeder oogenblick in de ooren. Men hoeft niet te denken, dat ons draelen en kermen den vyand van 't blaeken sal te rugh houden; men moet zich met onbevreesdheyd daer tegen wapenen, hem onder oogentrecken, ende ofte hayr laeten ofte hayr haelen. Eer dan de vyand met meerder benden de weegen bezer, laeten wy arrebeyden om met onse beknoopte en in een gepackte geleederen die wilde en losse hoopen neder te maeyen. Zet maer, als rechtschaepene mannen, alle wijfachtige twijffel-moedigheyd aen kant; hebt liever (indien ons doch de over-winnige niet bescheerd en is) door-spietft te worden, dan als slaeven en schand-vlecken onder den vyand te zwichten. Volgt my dan na, die u en 't vaderland bemin: ick magh u (moegelijck) ontvallen, maer sal u noyt ontwijken.

24. Na dese yverige en kittelende aenspraek viel de ruytery los-hoofdigh en met een sel gedruys op de Brabanders aen, die over de Maese flordige wacht hielden, ende ten deel gewapend ten deel noch blood hieren daer om-swermden. Derijden door desen sterken aenloop gescheurd zijnde, raekte het over-schot op de vlucht, ende de Heeren van *Bornevalle*, *Lintre*, en *Pinnooch* in handen. Behalven 3000. dooden zijn 'er 1200. in de Maes

* *Sleydamus.*

* *Biturigum Ducatus.*

de Maes geiaeghd en verzoopen. Wt de heerauten verftondmen, dat aen der Brabanderen zijd mede gefineuveld was *Valter Desselges* van Namen, een iongh Heer feer wel in den oorlogh bedreeven, ende die in de voorgangen iaeren met onsen Vorst in *Pruyssen* ridderlyken had gestreden tegen de ongeloofige; waer over zyne dood ook van *Willem* wierde betreurd. Boven alle andere queet zich hier wtermaeten *Herman Moerbeek* een Gelders Ridder, die met sijn bruyf send peerd door 't dickste gedrangh der vyanden wt-worstelende een van de Brabandisse Bevelhebbers door-liep, ende alsoo het leger meest de koude koorts aenioegh en het haeze-pad dwongh te kieser. Dese neder-laegh heeft de Brabanders, die aen dese kant van de Maes de Stad bestooren hielden, soo verbijstert, dat sy na niemants gezagh hoorende, opeen vollen draf sonder om te sien, zich door packten, ende hun wapenen, stucken, hutten, lijf-neeringe en alles ten besten gaeven. De burgers van de *Grave* de oorzaak van dit vertreck voor al noch niet weetende, konden niet anders gissen, dan dat de vyand een bedeckten aenslagh brouwende de belegeringh en buyt al willens had verlaeten; tot dat Hertogh *Willem* 17. krijghs-vaenen omzwierende, ende veele gevangens van aensien voor wt diijvende, de Stad met de eerste tijdingh vandesen zeegen quam vervullen. Doen liepen mans, vrouwen, en al wat zich verroeren konde, om te pluck-rooven na het nu eensam leger. *Willem* blyder te *Nimwegen* in-keerende als hy 'er was wt-gegaen, vereerde onse *L. Vrouw* met den roof der gevangens. Korts daer na, terwijl de versse wond den Brabanderen noch smartede, trock hy over de Maes, stroomte door gants *Kempen-land*, verbernde *Oosterwijk*, *Gestel*, *Beek*, met andere fraeye dorpen, ende een lekeren buyt mede laedende, koos door 't gebied vanden Heer van *Hoern* sijn wegh weder naer *Nymegen*. Men zeght, dat de Bisschoppen van *Kolen*, *Munster*, *Bremen*, *Utrecht*, neffens de Graven van *Kleve*, *Meurs*, ende *Abt van Prummen*, alsdoen *Willem* behulpsaem waeren. Dit heeft zich in den Oogst-maend sootoe-gedraegen.

25. Onder dit waren de Brabanders in de weer om nieuwe wervingen aen te stellen van 1200. ruyteren en 4000. schutters. Dese wierden te *Os*, te *Lit*, te *Herp*, ende in andere aen *Gelderland* paelende Vestingen in-gelegerd. De Hertogh van *Burgondien* *Philips de Scoute*, die der Brabanderen verlies als sijn eygenter herten trock, bewoogh daer toe sijn neve *Koning Karel* van *Vrankrijk*, die nu wat minder aenstoot van de *Engelsse* leed, om neffens hem de *Geldersse* tocht by te woonen. Dien volgende wierden 'er 50000. mannen als in een ooggenblick ofte opgelicht ofte aengenoomen. De Hertogin met de Staeten in bedenken neemende, dat zoo een swerm volx de *Brabandisse* Steeden al te bekommerlijk zoude vallen, stuerden eenige voor wt met allerhande mond-kost, ende met dit verfoek, dat doch het leger niet door *Braband*, maer door *Lutzenburg* en 't *Ardennisse* bos op het land van *Gulich* wilde aentrecken. Derhalven kreegh *Engerram Heer van Couchy* last, met 1000. ruyters en een goed getal schup-voeders den *Koningh* door 't *Bos* van *Ardennen* den wegh te baenen; alwaer de Hertogin met den *Grave* van *Salins*, *Ian van Rotzelaer*, en den Heer van *Bocquebord*

en *Bastogne* den *Koningh* en Hertogh van *Burgondien* in-wachteden; tot dat sy na een lange praet door de Heeren *Ian van Vienne* en *Guido van Tremouille* wt des *Koninghs* naem prachtelyken naer huys wierde geleyd, hoopende nu haer moed eens te koolen aen de Vorsten van *Gulich* en *Gelder*, die haer soo dickmaels en leelijken hadden geplaeght. Men verhaelt, dat *Karel* te vooren in beraed stond, of hy de *Koninghlyke* achtbaerheyd niet en zoude verkorten, met niet alleen wt sijn *Rijk* te trecken, maer zich tegen een slechten Hertogh te stellen, ende of 't niet beter en zoude zijn 't geheel bewind van den oorlogh *Philips* van *Burgondien* in handen te geven. Dan beraemde eyndelyken, eer de straeten en dijken door 't water en slijk onbruykbaer wierden, in eygen hoofd *Gelderland* te bezoeken, ende sijn *Maerschalk* *Lodewijk van Santerre* met etlijke troppen tegens de *Engelsse* en den Hertogh van *Bretaigne* by honk te laeten. Hy zond mede (om hem het stout bestaen van den Hertogh van *Gelder* aen te dienen) een boodschap aen den *Keyser*, die sich hier over niet genoeghen konde verwonderen, ende den *Koningh* verzeekerde niet tot sijn after-deel te sullen aenvangen. *Willem* van *Gelder*, die voor desen den *Koningh* van *Vrankrijk*, om dat hy de *Brabanders* medestond, door een af-gehuyrden boode het *Graefschap* *Viarsson*, eertids aen sijn vader vereerd, weder had af-gevordert, ofte hem anders met lood en yser gedreyght, siende sijn geterghden vyand soo dicht op de hacken, begon nu heel anders om 't hert te denken, ende ontbood nieuwe hulp-benden wt *Engeland*, die ten laetsten na veel haspelings en lang tucken (wanneer de *Frans* *Koningh* nu wegh-vaerdigh, ende sijn tocht voor zeeker op *Calis* niet gemunt en was) onder de *Oversten* de Graven van *Arundel*, van *Montioye*, van *Cliffort*, de Heeren *Robert Schot*, *Peter van Montebarr* en andere, over *Zee* door de *Yffel* by *Hattem* sijn geland, bestaende in 1000. spietsdraegers en 3000. schutters.

26. *Willem* van *Gulich* hebbende een heyr van honderd duysend mannen op zyne paelen, waste meer bekommerd ende weemoedigh, te meer hy sijn gevaer te degen verftond, ende socht daerom met alle zorghuldigheyd door de *Bisschoppen* van *Kolen* en *Luyk* den *Koningh* te onder-gaen; welke voor wt reysende en *Willem* onnoozelheyd voorwendende al de schuld op sijn zoon schooven. De *Koningh* loofde hem een vrede met dese bepaelinge: *Indien sijn zoon sijn baldaedige hardneekigheyd met sijn Engels verdragh af-liet, ende zich onder sijn meerder nabehooren wilde buygen; zoo niet, dat de vader by zegel en brieven voor de heele winter het Koninglyk leger door sijn gebied een vryen wegh en weder-keer naer ende wt Gelderland zoude toe-seggen.* *Willem* dese meeninge wt de *Bisschoppen* verstaende, is na gepleegden raed met de zyne, voort na den *Koning* toe-gereeden, eerbiedelyken voor-houdende, dat niet hy maer sijn zoon buyten sijn wil en voorkennis in-steller was van dien vermetelen brief, en eenige asndryver van den oorlogh; wiens zot bedrijf hy geensins en konde verbloemen; schoon genoomen het land van *Viarsson*, waer in hy van den over-leeden *Koning* was beleend, hem nu weder was benoomen; weshalven hy om genade smeekte voor hem ende sijn zoon, die doch ten aensien vanden *Koningh* zoo veel was als een vliegh by een *Olifant*. De *Koning* nam dese deemoedigheyd aen voor een zoen-offer, ende

ende liet hem zijn Graeffschap weder toe-koemen. Middeler-wijl trock het Koninklijk heyr dieper inwaerts, ende waegde met de Geldersse eenige schermutselen, alwaer over en weder weynige gevangen wierden, ende quam eyndlyken in 't gezicht van Ruermond. Des te meer spoedede sich Willem van Gulich met de Bisschoppen naer Nymegen, riep zijn zoon alleen af, ende sloegh hem voor zijn verdragh met den Koningh van Vrankrijk. Als de ionge Willem hier op diende, dat hy een leen-man was van den Engels-man, ende liever had in een vreemd land ballingh te wesen dan in zijn eygen eer-loos; dat mede de menighte der vyanden, in val van over-winningh, hem tot grooter eer zoude strecken; sprack de vader hem dese woorden toe: Ghy zijt, zoon, in uwe wijsheyd verre verdrwaeld. Maekt ghy staet dat u altijd hulp kan volgen van die die zelve in den noodsteeken, ende met het haere genoegte doen hebben? Daer koemt schryven, dat het leger van onsen neve den Hertogh van Lancaster van de Schotten is verlaegen. Wat wilt ghy u verlaeten opeen bouwvalligen muer, en een over-zees Koning? De Duytsse krygers hebben ook meer den naem van verwoesters en snap-hacnen dan van goede wechters. Dat ghy den winter tot u voordeel neemt, is enkel mis-verstand; nademael de Koningh zoo eene maght niet alleen etlike maanden, maer drie ofte vier iaeren afier een kan onderhouden. Uwe Sreeden zijn wel passelijken vast; maer wat kan 'er staen voor zoo een geweld? Daarom laet u geseggen, en knielt onder de booger hand. Als zijn zoon weder op-haelde, tot geen tweeden eed te moegen treden voor hy van den eersten was ontslaegen, ende de vader hier op dreygde de ervenis van Gulich aen zijn ionger broeder Reynald te willen over-draegen, liet hy zijn hooghmoed teffens vallen, gaf zich met zyn vader en de Bisschoppen op de reys, deed een voet-val voor den Koningh, ende verzwoer zijn Engels verbond. De Koningh, door den Burgondier in-genoomen, reykte Willem de hand, en gunde hem plaets aen zijn tafel. Na dat dan de vrede met de Brabanders op den * vorigen voet was herschaepen, ende bedongen, dat de bezitters van de Grave aen de Vorsten van Braband in der tijd den leen-eed zouden hebben te doen, is een yegelijk in de Wijn-maend wederom sijns weegs gegaen.

27. Na 't bevreedigen van de Brabandse oorlogen kreeg Willem een inval om zyne deughd in Pruyssen wederom ruchtbaer en blijkelyk te maeken. Weshalven hy zyn volk, 't welk hy by de hand had, onder de troppen van den Duytsen Meester vermengende daer mede den ongeloo-vigen grooten af-breuk deed, ende veele van hunne Vestingen bemachtighde. Als hy naderhand zich gingh vermommen op de wijze der geener die om beevaerd gaen, ende land-waerts over naer Pruyssen voeteerde, met meeninge dat de vloot, by hem tot behoef van de Duytsse Ridders tegen de Polacken wt-geruyst, door de * Belt zoude volgen, is hy in 't weder-keeren naer huys, wt last van Varristlaus Hertogh van Pomeran die de schalkheyd merkte, door Eggard van Demewold onvoorzien te Slage aengegriepen, om dat hy sonder oorlof ofte vry-geleyds-brieven in zijn † gebied was getreden, ende op 't Slot van Valkenburg by na ses maanden verzeekerd gehouden. In de schermutsel tegen Demewold zijn

onder andere gebleeven Diderick van Eilar, en Peter van Bylant, beyde wackere mannen. Als hier over de troppen van de Duytsse Ridders op de been quaemen, en dit leed zich allen aentrocken, is hy met al ziin geselschap schadeloos los-gelaeten, na voorgaende gelofte, tegen den Koningh van Polen ende Hertogen van Pomeran noch voor de hand noch bedectelyken yet te zullen voor-neemen. Men verteld, dat Willem weygerde wt zyne gyzelingh te gaen, voor en al-eer Demewold opentlyke bekentenis dede met het vast-houden van den Hertogh zich te hebben vergreepen: die daerom aen de over-zijd van den stroom loopende, wt vrees van de Pruyssenaers op den top van een boom klauterde, ende van daer den Hertogh en de zyne met eygen mond vry en vrank verklaerde. Varristlaus schreef zich in den vry-brief Vorst van Sterin, Wandelen, Cassuben, Pomeran, en Prins van Rugen, ende kende Hertogh Willem voor zijn bloed-verwant. Willem vry zijnde reyfde recht naer Bohemen toe, daer hy schier een vol vierendeel iaers zich by zyn neve Venceslaus Rooms Keyser verhiel, tot dat hy na een eerlijk onthael en deftige geschenken weder naer huys in-sloegh. Ick verneem, dat Willem in zyn weder-tocht binnen † Hamburg een kleyne wijl heeft gepeyft, ende van daer aen de Stad Wageningen geschreeven, hoe hy met zyne Raeden, Ridderchap en Steeden was verdraegen, zilveren geld te doen munten, ende daerom op zwaere boeten beval, dat men, na inhoud van den waerdeer-brief daer over gemaakt, het geld zoude beuren en wt-geeven, zonder yet anders daer in te trecken. In een ander hand-vest gegeeven te Rosendael op Iorisdagh, betuyght hy versprooken te zijn met Ioost van den Taneryen zyn Munt-meester, dat die van zynen 't wegen zoude moegen maeken gulden en zilveren geld, ende voor eerst een gouden penningh geheeten een Arnhemse Rhijs-gulden, die gelden zoude 33. penningen; Noch een zilveren penningh geheeten een Blank, waer van de 33. een Rhijs-gulden zouden doen, 51. een oud schild, ende 17. een koopmans gulden; wordende drie koopmans gulden voor een oud schild, ofte drie Over-landse Rhijs-gulden voor twee oude schilden gerekend. In een ander oud hand-vest vind ick mede dat 1000. oude schilden maekten 1650. Over-landse Rhijs-gulden. Voort halve Blanken, Grootens, halve Grootens en Brabandse. Doch was zyne wille, dat men alle koopmanschap en schuld voor dien dagh gedaen en gemaakt zoude moegen betaelen met zulk geld als 'er was verscheenen: dan na maels dese keur in alles after-volgen. Gebood mede op straf van gevangenis en verbeurte van lijf en goed, dat niemand goud, zilver noch * verboden geld buyten 't land ofte in vreemde * billon. munten zoude voeren ofte verkoopen, maer daer mede koemen voor zyn Munt-meester, om de waerdy daer voor te ontfangen.

28. Geeraert Heer van Kulenburgh kreegh in die tijden van den Hertogh de vryheyd om zyne Stad Kulenburg wt te leggen. Heer Henrick van Gemen Ridder, ontfingh mede van onsen Vorst op dat pas in pandschap de Stadhouderschap van den Burgh te Bredervoort, ter tijd toe hem zyn verschot van 3000. Fransse Schilden weder

† Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras Iussit adire domos?

† Testes huius rei binæ, quæ extant in archivis Vagening. literæ.

zoude

* Siet op 't iaer 1386.

* Mare Balticum.

- zoude zijn goed gedaen. *Willem* beleed op nieuws, zijn schoon-vader *Albert van Beyer* en schuldigh te wesen etlyke duysend oude Franse Schilden. Op't volgende iaer droegh hy zorgh ende begeerde door gefanten op *Iohanna* van Braband, dat de vrede tusschen beyde onlaux getroffen (waer na de Brabanders ook verlangden) in 't wit moght worden gesteld. Een iaer laeter vindick beschreeven, dat de Burgt, de Stad en 't gantsche Drost-ampt van *Wachtendonk* een Erf-eygendom was van Gelderland. Korts daer na is de Africaensse tocht voor-gevallen, op het aendrijven der Genuoisen, welker kusten de Saraeensse zee-schuymers dagelijx woest en onveyl maekten. Behalven den Hertogh van *Bourbon* en den broeder van den Weder-Paus *Clemens*, lieten zich hier vinden en op de rolle stellen de Heer van *Couchy*, *Tremouille*, *Ian van Vienne*, *Henrick van Antoine*, *Philips van Arras*, *Philips van Bar*, *Grave Ian van Haricourt*, ende *Willem van Gelder* in 't gezelschap van *Henrick* bastaerd van den Hertogh van *Lancaster*, en veel Engelschen adel. Maer schoon genomen *Bourbon* neffense eene menigte voet-volz anderhalf duysend Ruyters te veld braght, en de Koninglyke Stad van *Tunis* had belegerd, keerden echter de Ridders eerlangh minder ingetalen eer naer huys; vermits de Saraeeneen rondom alles hadden kael gemaekt. *Floris van Wevelickhoven* Bisschop van *Utrecht*, een man die boven maeten op zyn eer stond, deed op dit pas *Gysbert van Abkoude* Heer van *Vijk* by hem ontbieden, ende soo by mond als by geschrift belijden, dat den *Utrechtsen* Bisschop de opperste gerechtigheid toequam over de plaetsen in 't begrijp van zyn Sticht gelegen: dwongh mede *Henrick* Burgh-grave van *Montfoort*, na vier maenden belegerings, door tusschen-koemen van *Arent van Hoern* Bisschop van *Luyk*, zyne vorige stijf-zinnigheyt en trotz after wegen te laeten; gelijk hy ook *Ian van Bommel*, om een man-slagh in zyn Sticht en buyten Gelderland begaen, als mede een Franciscaner Monick *Jacob van Gulich*, die met loofse brieven omgaende zich het Prieftendom had aengematight, door het zwaerd liet neder-vallen. Omtrent desen tijd is aen de west-zijd van *Arnhem* gesticht *Mariendael* ofte het *Fouweyne-Klooster* † door aenmaeden van *Floris Radewijn*, *Ian van Gronde*, en *Ian van Brinkrink* Puffteren, met hun Abt *Ian van Heusden*, neffens *Werner Keinkamp*, *Ian van Kemp*, *Henrick Wilde*, *Henrick van Wilsem*, en andere Kloosterbroeders van *Windesheim* by *Zwol*. Waer over ick dese plaets de eerste dochter van *Windesheim* genoemd vind. De moegende Heeren *Winand van Arnhem* en *Arent van Gruytsbuysen* versochten op het verfoek van de gemelte Geestlyke aen den Hertogh, hun te willen vergunnen dat het op *Winands* grond wierde gezet, ende met een te verwerventoe-laet vanden Bisschop van *Utrecht*. De Bisschop gaf den Hertogh hier in volle maght, ende aen de Kloosterlingen zoo veele vrydommen als de *Windesheimse* genooten.
29. In 't volgende iaer op *Lucien* dagh is over-leeden de Vorst van *Gulich*, de vader en wel eer Ruwaerd van *Willem* van *Gelder*, die nu *Gelderland* ‡ en *Gulich*, twee kostele aen een grensede en vermaerde Landschappen, by een hebbende, wijd en zijd het Heerken speelde.

† *Ordinis Canoniorum Regularium.*‡ *Literas infeudationis vid. apud autor. pag. 337.*

Eenige maenden te voren was Bisschop *Wevelickhoven* geruft binnen *Hardenbergh* in *Over-Ystel*; welk Stedeken hy met een Slot en steenen muyr met een aensienlijk Hof ende met een stal voor 200. peerden frayties had doen op-pronken. Had daer neffens meest alle sterke Huysen in 't Sticht, als *Strouzenburgh*, *Horst*, *Vredeland*, en *Eembrug*, die door zynere voorzaeten sloffigheyt meest woest en vervallen laegen, weder opgebouwt. Zijn lichaem is t' *Utrecht* in de Hoofdkerk by 't outaer begraven. Achtien dagen na sijn wt-vaerd trocken *Willem* Hertogh van *Gelder* en *Gulich*, ende *Albert* Grave van *Holland* naer *Utrecht*, vermaenden de Dom-heeren tot het noemen van een ander Bisschop, en sloegen met een voor foodanige mannen als elk meest hadde bezint. Dese kuypery quam de vergaderinge vreemd voor; te meer zoo *Albert* (aen wien als zijnde een geboren Hertogh en Keyzers zoon, daer by den oudsten, ende ook schoon-vader van *Willem*, de eerste stem wierd toe-gestaen) *Rogier van Bronkhorst* Schat-mecster des Bisschops van *Kolen* voor-stelde; daer nu *Willem* sijn neeve *Frederick van Blankenheym* Bisschop van *Straesburg* met alle maght pooghde voor te trecken, belovende om zynent halven het heele Sticht sijn leven langh goed te doen. Als de Vorsten evenhals-sterk hare eynden vast hielden, ende de Hertogh van *Gelder* 55. stemmen voor hem kreegh, ende de *Hollander* alleen 27, schickten de gekoozene brieven en kond-schappers naer *Romen* om te zijn bevestighd. Paus *Bonifaces* op alles lettende, schonk aen *Blankenheym* de Stoel, die voort van *Straesburgh* met een staetigen sleep van edelen op *Utrecht* reyzende voor 51. Bisschop is ingehuld. Op het iaer 1394. droegh Hertogh *Marie* van *Gulich* aen haer zoon *Willem* over alle zulke Steeden, Vestingen, Ampten, en Manschappen, als sy tot nu toe, met toe-staen van Keyser *Karel*, in lijf-tocht bezat; te weeten den Burgh en het Ampt van *Montfoort*, *Nieu stad* en *Erkelens*, onverminderd de Vrouw van *Endelstorp* haer onderpand: de Stad *Venloe*, de Kerispelen van *Kriekenbeek* en *Kessel*, met de helft van 't huys en dopter *Horst*; onverkort nochtans alle Ampt-luyden hui after-stallige penningen. Sy bescheyde mede hier buyten haer leven langh den Tol van *Venloe*, en foodanige op-komsten van *Venloe* en *Kriekenbeek*, als van haer broeder *Eduard*, ten tijde zy aenden Hertogh van *Gulich* trouwde, haer tot een houwlijx-stuyr waren beweesen: als mede de iaerlijxe pachten van *Kesselen* *Hertogenrayde*, haer van haer zufter de Voogdesse van 's *Gravendal* wel eer aenge-eifd, zonder yet meertot haer onderhoud te begeeren. Het hand-vest was beteykend by de Ridderen *Corsel van Pailland*, *Henrick van Haine*, ende *Alfert Alroyen*.

30. Voor twee iaeren had Hertogh *Willem* aen de Stad van *Arnhem* te kennen gegeven, hoe die van *Kolen*, behalven 't geweld eenige Schanssen en inzaeten van *Gelderland* aengedaen, de *Geldersse* koop-luyden t'haerent verkerende met nieuwe schattingen en ongelden onderstonden te bezwaeren, en daeghlijx yet wt te vinden tot after-deel van den koop-handel, waerschouwende, by aldien sy geen meerder bescheydenheyd gebruykten, dat de neeringe wel elders moghte verhuysen. Nuter tijd was het kraekeel hooger geklommen, alsoo 'er bereeds 200. Ruyters en 6000 voet-knechten vaerdigh stonden, waer mede *Willem* den Bisschop *Frederick* van *Kolen*

1394.

1395.

Kolen van finswaste bezoeken, gevoeghd met den Grave van Oosterband, sijn schoon-broeder *Willelm*. Hem quamen mede de hand lighen de moegende Heeren *Willelm van der Leck*, *Ian van Dieft*, en andere Brabandse Ridderschap met een wel wt-gestoffeerde Ruytery en eenige rotten voet-volx. Als sy nu tot aen *Stralen* waren gaderd, om van daer een sprong te doen in 't land van Kolen, liet de Bisschop boodschappen dat hy sich in alle billijkheyd wilde laeten vinden. Tot desen oproer gaf aenleydingh het † *Stedeken 't Zulp*, op de pael-steeden van Kolen, 't welk *Willelm* 't zaemen met zyne gerechtigheyd binnen en buyten dreef zynen voor-ouderen te zyn aengekoemen van den *Palts-Graven*, voor brengen de een brief van wylen Bisschop *Engelbert* van Kolen, tot bewijs dat zyn vader de Hertogh van Gulich daer op aental had voor-gewend. *Frederick* smeet hem voor een veriaeringe van menigen tijd; dat de *Palts-Graven* noyt waren gerechtighd geweest tot het gericht van 't *Zulp*, en 't recht der Hertogen van Gulich, zoo haer immers eenig recht toe-quam, een baere leen-gifte was van 't *Stift*. Eyndlyken wierd 'er by goede mannen verstaen, dat het *Ampt*, de *Burgt* en 't *Stedeken 't Zulp* met sijne vleecken door een *Droft* wt beyder naem zoude worden bediend. Sy hadden mede doen haspeling over zommige Kolensse vleecken, als *Berchem*, *Koninxdorp* en andere, aengaende den Heerenwegh van Kolen af-koemende, die yeder hem zocht aen te eygenen. Hoe dit ten langen lesten zy af-geloopt kan ick niet vroed worden, dan dat *Frederick* over zyn bezit is verdraegen, ende aen den Hertogh tot op-richtinge van sijn schaede 60000 goud-gulden eens heeft toe-geleyt, ende alle jaer 30 voederen wijns op zyne kosten over te voeren.

31. Een luttel laeter ontstond de *Lutzenburger* krijgh door aendryven vanden Grave van *S. Paul*, die een geweldige heyr-kracht in *Vrankrijk* op-neemende, daer mede het land van *Lutzenburg* al plonderende in-viel, en zich gehoorzaem trachtte te maeken, versloegh ende voor vyanden hield zoo menigh als 'er wt *Duytsland* ofte *Nederland* hem tegen-stonden. Dit Hertoghdom wierd op dien tijd waer-geuoomen by *Diderick* Grave van *Catzenellebogen*, die onsen *Willelm* in zyn nood om hulp quam vleyen. *Willelm* eenige troppen wt de *Gelderse*, *Gulichers*, *Brabanders* en andere gebueren met een vaerdigheyd by een zaemelende, waer onder zich mede bevond *Adolf* Grave van *Kleve*, ende gierigh na gevaer en veranderingh, trock den Grave van *S. Paul* onder oogen, die over des Hertogs tegenwoordigheyd en roem-ruchtige dapperheyd niet weynigh verslaegen zijnde (alzoohy allenthalven wierd beklemd, ende *Willelm* op sijn leger aen de *Mosel*-stroom, met wagen-schot en grasten wel af-geslooten, met stormen en zwaer geschut, het welk nu zoo lang soo meer in 't gebruyk quam, 'telkens een proef-stuck dede) onsen Hertogh door een Heerout liet aenseggen, dat het hem niet sereen genoegh en was met zulk een gereedschap te

† *Alis scribitur, Zulpich, Zullich, Zullep, & in antiq. diplomar. Tulpete. Romanis Tolpiacum vel Tolbiacum, & in Antonini Itinerario Tolpia vocatur vicusque Supenorum, sive, ut Velpius legendum sciscit, Sunicorum, quos olim conditores agnoverint die van Zons inter Coloniam Novesiumque tum priorum coloni Sonsbecenses.*

vechten, ende sijn vyand van verre en zonder kants van tegenweer te verduyvelen: by zoudedaer om af-laelen, ende sich tegen den anderen dagh, zijnde den tweeden van *Paessen*, op het vlack schicken tot een wterlijken veld-slagh. Als Hertogh *Willelm* dese kans niet af en sloegh, dan de zyne, den Grave van *Kleve*, ende de andere bond-vrienden daer op had vermaent om ridderlijken te hayr-plucken, en hier neffens etlijke wt den hoop tot *Ridders* geslaegen, speelde de Grave van *S. Paul* hem een boeve-stuck; vermits hy, met after-laetinge van zyne wagens en vorder oorloghs-tuygh, de *Mosel* by nacht was door-gewaed, endemet al sijn volk op de been geteegen, waer van ook een goed deel in den stroom verzoop. De Grave van *Catzenellebogen* dit verstaende, bewees den Hertogh ootmoedige en over-tollige eer, viel voor hem op de knyen, ende gaf te kennen dat eenige weldaeden slechts met een nederige erkenenis konnen vergolden worden. Dan wt welke redenen deze krijgh zy aengeheeven, en roeren de *Schrijvers* niet aen. In dit loopende iaer vermaende *Arent van Boekop* *Ampt-man* en *Rent-meester* van de *Velouw* den Hertogh, om der *Elburgh* wegen zyne wel-geleghentheyd en vette kley op de wijze van een *Stad* met straeten, bruggen, markt-velden, poorten en muynen op te pronken. Om het *H. Geests* *Gast-huys* dan met de verfte huysen in een kringh te betrecken, liet *Boekop* het *Stedeken* in 't vierkant leggen, soo dat 'er de beek midden door vloeyde, en de twee poorten na de buyten-weyden, ende de driede na de zee toe aenschoot. In de *Kerk*-straet deed hy een verheeven gebouw zetten met over-gewelfde kelders, dat nu 't *Raed-huys* is, daer men met trappen op-gingh, hebbende van afteren een *Boom-hof*, van ter zijden als een *keuken-kamer*; ende recht tegen over drie huysen ge-eygend tot peerde-stallen; aengefien de burgers doen noch dun gezaeyd waeren, ende de *Vorst* om sijn hert op te haelen dickmaels naer *Elburg* een speel-reys dede; die sijn *Amptman* hier mede besigh vindende, bestond te vragen, op wiens kosten hy dit werk aenving. Wanneer *Boekop* zeyde, op de beurs ende tot gemack van sijn genadighsten Heer, schonk hem *Willelm* de gedachte huysen en daer behalven een zilveren beker daer hy over 't mael wt dronk. Daer tegens vereerde *Boekop* sijn Heer met een *Velouws* ry-peerd, dat een hart van de bracken op-gedaen met loopen konde in-haelen. *Boekops* oudste zoon was na sijn vaders dood *Droft* van *Harderwijk* ende daer na van *Harrem*, en leyt in de kerk tot *Elburgh* begraven.

32. Als op 't naeste iaer de Heer van *Schoonvorst* en *Montroye*, het gebied van *Gulich* met stroopen door-kruyffende, *Willems* broeder *Reynald* met den Heer van *Rifferscheyd* als gevangens had wegh gevoert, endeniet zonder groot geld los gelaelen, begon *Willelm* het *Slot Schoonvorst* omtrent *Aken* te beleggen, 't welk hy ook binnen twee maenden na meenigen storm en dagelijx geweld van schieten bemachtighde, ende tot sijn eygen gerief netter alsvoor heen liet op-haelen. Onder andere wierd aen des Hertogs zijd Heer *Ian van Honselaer* niet een steen wt een slingher soo hard getroffen, dat hy 'er aen storf. Hoewel andere qualijken verhaelen, dat *Willelm* het beleggh had moeten staeken door tusschen-koemen van *Ian* Bisschop van *Luyk*. De Sterkte van *Wittensteyn* gaf zich over binnen 15. daegen. Op het zelve pas had Bisschop *Blankenham*, na de

1396.

weder-inneeminge van *Koeverden*, het krijghsvolk daerrondom op-gelicht, waer mede hy het Slot *Renesteyn*, (twelk *Ian van Arkel*, een bastaerd van den wijlen Bisschop van Utrecht, gestijfd met etlyke Brabandsse, Luykisse en Geldersse knechten, tegen den Stadhouders van Vianen in-hield) onder sijn dwangh braght, behalven omtrent 300. edel-lieden daer binnen; soo dat de Bisschop al graelende wt boertery zeyde, *noyt zoo veele fraeye musen in eenen val te hebben verstrickt gesien.* *Blankenham* schreef daer na twee brieven aen Vorst *Willem*, ende in de eerste, dat 'er eenige *Zutphen'sse* burgers van de *Deventer'sse* wel waren gevangen, doch buyten oorlogh, ende na onder-richtinge en kennis van zaeken weder op vrye voeten gesteld. In de anderde verhaelde hy; hoe etlyke *Zee-roovers* een *Rouaens* koopvaerdy-schip, grooter als een Spaensse *Kraek* en kostelyken geballast hadden genoomen, waer van de reeders te *Parijs*, te *Bruggen*, ende ook eenige te *Troyes* in *Champagne* huys hielden. Dat hy over zulx door den Hertogh van *Burgondien* en de *Vlaamingen* was gemaend tot weder-gevinge van de waeren, nademaal de stroopers met het schip te *Harderwijk* waren geland, en den buyt hadden aengevangen binnen *Amsterdam* tot geld te maeken: dat daerna der zelve eenige van *Harderwijk* naer *Geelmuyden* en *Kampen* in sijn bedrijf waren gekoemen, ende wt sijn last soo tot *Kampen* als in den tooren en 't *Klooster* van *Geelmuyden* gehecht; welke desen onaengesien van een groot gespuis *Harderwijkers* en *Enkhuysers* met kracht en slot-brack weder wt de kerk waeren gehaald; versocht derhalven op den Hertogh, hy wilde, acht neemende zoo op de onderlinge vriendschap als op het volker-recht, de mis-doenders wederom naer de oude bewaer-plaets over-schicken en doen vast zetten.

33. Op desen tijd is over-leeden *Orho van Arkel*, een man van vernuft en groote bescheydenheyd, Heer daer behalven van *Pierpont* in 't *Barrois*, ende van de landen van *Mechelen*. Zijn wtvaerd is op 't heerlijxte gehouden te *Gorichem* en 't lichaem geleyd in zyner voor-ouderen graf-steeden. Hy liet after een eenigen zoon *Ian*, die getrouwd was met *Iohanna* zuster van *Willem* Hertogh van *Gelder* en *Gulich*. Men stroyt wt, dat zy met *Arkel* in onder-trouw zittende, aen haere mankheyd zoude de schuld gegeeven hebben van soo een oneffen houwelijk. Kort daer na rees 'er tusschen Hertogh *Willem* van den *Berge* aen d' eene, ende de *Graven* *Adolf* den tweeden van *Kleve* gevoeghd met sijn broeder *Diderick* van der *Mark* ter andere zijden een vinnige oorlogh, over een erf-rente van 24000. *Rhijns* goud-guldens, soo eertijds wt den tol van *Keyfers-weerd* aen *Richarda* van *Gulich*, wanneer zy met *Adolfs* oom *Engelbert* van der *Mark* in echt zoude treden, tot een houwelijx-penning waeren toe-geleyd. Wanneer nu *Diderick* wt handen van *Philips* Heer van *Valkensteyn* ende van *Margriet* dochter van *Engelbert* en *Richarda* dit geld te rugh vorderde, braght *Willem* met de *Geldersse* Vorsten tegen 't naefte iaer een maghtigh heyr op de been, ende wrook sich aen veele *Kleefsse* plaetsen. *Adolf*, *Diderick* en hun zusterlingh *Frederick* Grave van *Meurs*, trocken wt de *Stad* *Kleve*, wierden op het veld *Kellen* ofte aen den *Klever-ham* recht op den middagh met den

† De Heer *Pontanus* heeft voor *Barrois* of 't land van *Bar* gestelt *Vetmandois* in *Vrankryk*, door enkel onachtzaamheyd en vergiffinge. Want *Pierpont* een deel is van 't Hertoghdom *Bar* in *Lotringen*.

anderen hand-gemeen, ende bevochten, niet zonder bloed-storting, de over-hand. Aldaer wierden de Hertogh van den *Berge*, *Reynald* broeder van onsen Vorst *Willem*, *Ian* Heer van *Hensbergh*, de *Graven* van *Salmc*, *Nivenaer* en *Seyn*, de Heer van *Rifferscheyd*, 600. edele, 2000. paerden, ende van 't lechte volk niet weynige gevangen. De lossinge is tusschen de Vorsten ten deel in 't werk gegaen met reed geld, ten deel met vaste panden. De Vorst van den *Berg* was genoodzaekt 2000. iaerlijxe goud-guldens wt den *Weerdsen* tol, waer over de oorlogh was aengevangen, den *Graven* van *Kleve* en der *Mark* te bewijzen, beyder onderzaeten vrydom te geeven van alle zyne tollens; ende daer behalven *Zuzich* met *Rijmagen* voor hen in te ruymen. Men zeght dat Vorst *Reynald* terstond in vryheyd gesteld zijnde, onder bloote beloften en hand-tastinge van op sijn woord weder te keeren ofte de *Stad* *Emmerick* in handen te leveren, soo wanneer hy schier ofte morgen Hertogh van *Gelder* en *Gulich* zijnde des wierde vermaend, daer na beyder landschappen meester wordende op *Adolfs* eerste gichte de *Stad* *Emmerick* met de heerlijkheden van *Sittart* vrywilligh en sonder de minste wtvluchten hebbe over-gegeeven. Een proef-stuck van een zeltzaeme volftandigheyd, diergelijke wel eer in den *Romeynssen* *Regulus* is gebleeken, ende die in onse tijden meer zoude verwonderd worden dan na-gevolghd. De *Grave* van *Salmen*, *Ian* de ionge, moest de Heerlijkheden van *Ravesteyn*, *Herpen*, en *Oden*, voor sijn los-loon in de loop laeten, ende de *Hensberger* de *Stad* met den *Burght* van *Gennep*.

34. Omtrent desen tijd begingh de Raed en burgery van *Bommel* een leelijk stuck tegens een Schepen van de *Stad*; welken drie van zyne stoel-broeders, over het vellen quanzuys vaneen onrechtvaerdigh vonnis, in den stroom lieten versinken, voor-geevende (waer mede sy haer poogden te verschoonen, doch inder daed vuyler maekten) dat het op-bulderen van 't water een wis teyken was van een wel-verdiende dood. Als deze met reden voor een gelijk oordeel schroomende, waeren gaen verhuysen naer 's *Hertogen-bos*, ende naderhand eenige *Bommelsse* burgers, op een iaer-merkt om hunte dingen te verrichten aldaer verkeerende, in de straet van haer woon-plaets by geval hadden gesien, verklickten sy ze terstond aen de Heeren van de wet, als de welke daer op wt zouden zijn om hen luyden d' een of d' ander part te speelen, ofte aen kant te helpen. Waer wt men af te neemen heeft, dat het onlanx verdragh van de *Brabanders* en *Geldersse* op een verrotte plank was gevestigd, ende dat 'er tusschen beyde noch geen rechte grond en was. Ende vermits twee even trotze volken den anderen gemeynlijken benieden ende niet veel te wille weeten, is de vrede binnen dit iaer noch om-geftooren. De oorsaek hier van word tweevoudighlyken verhaeld. *Arent van Hoymen* een edelman van *Over-Maes*, die onlanx voor de *Brabanders* tegen de *Geldersse* diende, als hy aen sijn volle leeninge niet en konde raeken, was wt enkel spijt tot Hertogh *Willem* over-ge-loopen. Aen de andere zijd hadden de *Bossenaers* *Wolter van Over-Rhijn* een wt het gefinde van *Willem* van *Gelder*, het hoofd af-gelaegen, om dat hy oproer in die *Stad* had aengericht, ofte, zoo andere willen, een dienaer van de Hertogin gepriemt. Om dese twee mannen te wrecken wierd

Willem

Willem met den Opper-bisschop van Kolen be-
raeden, de Brabanders al wederom te ontzeggen.
Alfoo Iobanne aller-meest besorghd was voor den
Bos, zond sy daer na toe Heer Henrick van Dieft,
Henrick van Horn Heer van Parwijs, ende Ian
Heer van Wesemael. Dan dese en dorsten den
Hertogh van Gelder niet onder oogen trecken,
ende alfoo sy de burgery, op het vermoeden dat
die wat na de Geldersse helden, den Bos niet en
vertrouwen, bleeven sy binnen de Stad, ende
schickten 300. mannen binnen Eyndhoven, ont-
ziende de nabuyrige maght van Hertogh Willem,
die doen te Oosterwijk stil lagh. Alhier liet hem
Iobanna door een bazuyn-blaeser een veld-slagh,
ter plaetsen daer hy 't begeerde, aenbieden, ende
loofde hem ondertusschen 100. voederen wijns
met 300. hoorn-beesten, soo hy Kempe-land
ongeschend woude laeren. Willem van dit bod
niet veel werx maekende volghde evenwel sijn
hoofd, deed met een sterke vleugel Ruyters een
stroop in de Lange straet endwars door de Meyery
van den Bos. Middelerwijl braght de Hertogin
een menigte van knechten op de been, om ze na
den Bos te voeren; dan by Herentals koemende
kreegh onder-richtinge, dat de Hertogh over
de Maes naer huys was gestreeken. Waer over
de Brabanders hem na stapten, en over de stroom
traeden, daer sy de opene vlekken van Gulich en
Gelderland met vuyr en stael door-liepen, ende
na 't wt-plonderen van Vlitingen en Aldenboven
het over-schot in den brand staeken, ende daer
na langhs een anderen wegh naer Maestricht aen
trocken, waer omtrent sy hun eygene landen
meer hebben vertreden, dan te voorende Gel-
dersse. In die daegen gaf de Rooms Koningh
Venceslaus sijn bloed-verwant, ofte (soo de brie-
venlyuden) sijn oom Hertogh Willem volle maght
om wt sijn naem Bisschop Blankenbeym van
Utrecht zeeker een eed af te neemen.

1398. 35. Op 't volgende jaer troffen de Brabanders
met de Luykenaers een verbond, om haer tegen
een yegelijk, ende met naemen den Hertogh van
Gelder by te staen. Korts daer na heeft Ian
Gunder, bewaerder van de Schants te Lit, de Gel-
dersse Land-weeren Drommel en Bracht in d'as
geleyt. Hier tegens beroofden en verbranden
de Geldersse die binnen de Grave laegen, Lit en
eenige andere vlekken. In de soemer-maend
toogen de Brabandse Ridders en Vry-heeren
Ian van Wesemael, Henrick van Bautrishem, Ian
van Rotzelaer, Ian van Withem, Henrick van der
Leck, en Iacob Ghymis op Maestricht: daer zich ook
met haere troppen vinden lieten de Bruyffelsse en
Loevenaers; ende Walraem Grave van S. Paul met
een deel Burgondiers. Over de Luykisse hulp-
bendenvoerden 't gebied Ian van Beyerens Bisschop
van Luyk, zoon van Albert Grave van Holland,
ende Henrick Heer van Parwijs. De geheele
schaer wierd op 8000. mannen geschat. Andere
stellen viertigh duyzend, ende tot Veld-Oversten
Thomas van Dieft met Reyner van Schoonvorst, en
't getal van de Luykenaers een weynigh minder.
Met soo eengedruys van volk braken sy den 25.
der Soemer-maend van Maestricht op naer Nieu-
stad in Gelderland. Daer binnen was in eygen
lijve Hertogh Willem, die sich binnen soo kranke
Vesten niet dervende waegen, het Stedeken, om
dat het den vyand tot geen nestel-plaets zoude
dienen, af-bernde, ende met sijn leger binnen-
waerts in-week. Doen zoude het Ruermond gel-
den. De Brabanders sloegen hun neder over de

Roer, de Luykenaerstusschen de Roer en Maes
aen een verscheyden oord. Zommige Luykisse,
en in 't bysonder de Bisschop, als zwager van
Willem, waren van de Geldersse niet af-keerigh.
Dese door langen hunger wt-geteerd en af-ge-
mat, verdroegen met onweeten van de Braban-
ders met Hertogh Willem, ende voerden hun
volk van des Stads vesten. De Brabanders door
haer vertreck den moed wegh-werpemde van
Ruermond te winnen, ende over 't plonderen van
haere lijf-neeringe in quaedheyd ontstecken,
pactten haer spillen, en koosen hun wegh op
Lennich, 't welk van de inwoonders was verlaeten,
daer sy de ruymte van wijn vonden, dan van
brood groot gebreck. Na 't vernielen van dit
Stedeken gingen sy op Aken, maekende onder
wegens door knevelen en blaeken alles onbruyk-
baer. Terwijl sy hier waren, quam den Grave
van S. Paul een lust aen om over sijns vaders dood,
die † eertijds inden slag van Baeswijler sijn † Siec
leven liet, wraek te haelen. Derhalven voerde hy † eyndens
alle de Brabandse troppen naer de Stad Gulich. † r voor-
De burgery onraed en wapen-gerucht vernee- gaende
mende, gaf sich door de andere poorte op de Boek op
vlucht. De Grave heeft ze ten deel after-haelt, het iaer
ende soo voor los-loon als brand-schattinge de 1371.
Stad 30000. Rhijnsse gold-guldens af-gedwon-
gen. Hertogh Willem liet desen trots niet langh
ongestraft; alzoohy in den Wijn-maend met
verwoestinge in Kempen in-viel, ende, eer dat de
vyand in 't harnas konde koemen, na 't verbran-
den van Hezewijk en Dinter, sich wederom ver-
packte. Daer na gingen 'er tusschen beyde, die
een wapen-stand eyndigende met het begin van
de Lente, ofte (soo andere drijven) een altoos-
duerende vrede beslooten. De vernaemdste kop-
pelaer hier van was aen de zijd van de Hertogin
Heer Reyner Prooft van Maestricht, neffens de
Heeren van Guesbeek, Sweer van Kranendonk, en
Ian van Kulenburgh: Willems volmachtigers wa-
ren de Heeren van Reiferscheyd, van Kulenburgh,
van Oyen, en van Mora.

36. De eerste van de Lente-maend was de
laette levens-dagh voor Marie oude Vorstin van
Gelder, door de bank geheeten de vrouw van
Turnhout, die na de gevangenis van haer wijlen
man Reynald dielden Hertogh, Gelderland ruy-
mende, het over-schot van haere iaeren meesten
tijds te Turnhout ('t welk sy van haer vader tot
een bruyd-schat had bekoemen) ende ook vaek
te Bruyffel by haere zuster Iobanne Hertogin van
Brabant in alle eerbaerheyd en heyligheyd ver-
sleet. De weler sterke Sloten van Oyen en Beesd
in Gelderland sijn van haer maexel. Turnhout
heeft sy mede niet weynigh verbeterd, alwaer sy
tot haer verhoud een heerlijken Burgh wt den
grond op-bouwde, behalven een Broederschap
voor de † wereldse Geestlijke, ende buyten het
Klooster te * Bessendonk. Haer lichaam is te
Bruyffel in de Broere-kerk by dat van haere moe-
der Marie begraven. Als Diderick Grave van der
Mark met een deel volx het land van den Berge
over-treckende Mulbem tegen over Kolen had
bemaegticht, is hy voor 't Slot Elvervelt met een
doodlijken bout wt een stuck getroffen; ende
vermits hy noch wijf noch kinderen after-liet, is
sijn Graefschap sijn broeder Adolf Grave ende
binnen kort Hertogh van Kleve aenge-erfd.
Omtrent den wtgangh van 't iaer quaemen etlij-
ke Dominicaner Preek-broeders na het dorp
Westeroyen by Thiel, om een Klooster voor haer
P 2 gezel-

1399.

† Canonicus
nisi sacu-
lares, uti
vocat.
* Pro Ca-
nonicis
Regulari-
bus.

gezelschape stichten. Op 't zelve pas is *Thomas van Kemp*, na dat hy omtrent 7. iaeren in de hooge en doen zeer beruchte School te *Deventer* onder den Klerken-leeraer *Floris* had toe-gebraght, op den Agnieten-bergh by *Zwol* aengekoemen, ende van sijn broeder *Ian* Opper-Monick van 't Klooster beleefdelijken in-gehaeld. Op dit iaer is Keyser *Vencelaus* om zyne beettlijke wulpsheid en wan-zorge af-gezet, en de kroon gegeven aen *Frederick* Hertogh van *Brunswijk*. Dan de Bisschop van *Ments*, wt een bysonderen wrock en afgunst, liet hem in 't weder-keeren van den Rijxdagh by *Frislaer* door den Grave van *Waldeck* veriadelyken om 't leven brengen. De Keur-Vorsten voor de tweede werf by een koemende te *Boppaert*, gaven den staf aen *Ruperi* Hertogh van *B-yeren* en *Palts-grave* aen den *Rhijn*, een man grooter van moed en vernuft dan van lijf en leeden, die door Bisschop *Frederick* binnen *Kolen* wierde gehuld; vermits de *Akenaers* hem weygerden binnen te laeten, onder 't schijn dat zy eeds-halven aen *Vencelaus* noch waren verplicht; welke stijf-zinnigheyd der *Akenaers* de *Standen* van *Gelderland* en *Vorst Willem*, als een goed vriend en nauw verwant van *Vencelaus*, niet en vergaeten aen te stooken. *Vencelaus* die lange iaeren hier na op den ouden kerf-stock leefde, is eyndlyken in sijn eygen rijk ook zonder groote eer in 't graf gekoemen. Als *Ian van Arkel* *Holland* by de tien iaeren had waer genoomen, en tot wetlyke op-zegginge van sijn ampt ofte † reekeninge niet en wierde toe-gelaeten, bestond hy, steunende op zyne leen-heeren de *Hertogen* van *Brabant* en *Gelder*, wiens vleeslyke suster *Iobanne* hy ten houwlyk had, *Albert* Grave van *Holland*, met sijn zoon *Willem* die hem getroft had, door ophissen van den *Hoexen* aenhangh, vyandschap te bewijzen; welke wanneer nu 12. weeken over eenen boeg de *Stad Gorinchem* belegerd hielden, wierd 'er eene vrede beslooten, dan die op een loofse moerlag, en 't kraekeel daer na vernieuwde.

37. Op dit iaer verslond de sinet-ziekte veele menschen in 't *Christendom*. *Bommel* in *Gelderland* zoud alleen 4000. dooden hebben geteld; 't welk buyten geloof en waerheyd schijnt, zoo men haere hedendaegse gelegenheyd van buyten aensiet. Als dit vergif in 't begin alleen over 't grauwend en gemeenen mangingh, pochten de rijke brassers, dat het geen nood en dede, zoo lang 'er niet en storven dan water- ofte bier-drinkers. Dan eerlangh kreegen de *Groote* en *wijn-poyers* ook een beurt. De *Bisschoppen* lieten over al bede-daegen wt-schrijven. Na de verblindheyd van die tyden huylde elk om zeerft tot zyne *Heyligen*; d'een tot *H. Adriaen* en *Bastiaen*, d'ander kreet tot *Thoenis* en † *Rochus*; eenige trocken ook naer *Romen*, vermits het *Iubel-iaer*. Maer een *Matheus van Dael* onderwees het volk wt Gods woord, dat om de grouwsaemheyd van de op-gehoopte en tor in den hemel om wraek roepende zonden God de Heer dese en andere quaelen op zyne schepzels neder-zond, die niet dan door vasten, bidden en nederige boeteveerdigheyd waren af te weeren ofte te verzooten. De dood van de *Vorstin* van *Gelderland* *Willems* mede-gezelle *Catharine* van *Beyeren* op *Martens-dagh* binnen *Hattem* voor-vallende, gaf zeker blijk, dat de *Koninglyke* geweldzels niet meer schoot vry en zijn dan de arme koter-steeden. De *Godvruchtige* *Hertogin* voelende de dood aen haere vensteren kloppen, maekte over

† Siet t' eyndens dit boek het leeven van *Ian van Arkel*.

† Siet den *Franssen* lof-zangh van *Ronzard* aen desen vermernden *Heyligh*.

hare gereede † en kleynodien een wterste wille, begeerende voor al aen de rechte hand weder gegeven te hebben, zoo 'er eenigh onrechtvaerdigh goed onder haer ervenis moght beruften. Sy verkoost tot een rust-plaets het *Prediker-Klooster* tot *Niemegen*, ofte (zoo 't haer waerden Heer, aen wien zy haer luwel-kasse schonk, meer beliefde) *Monickhuysen* by *Arnhem*, ende vereerde aende *Kloosterlingen* een iaerlijxe rente van etlyke *Fransse* *Schilden*, om alle koemende dagh voor de ziel van haer en alle af-stervende *Vorsten*, *Vorstinnen*, *Graven* ofte *Gravinnen* van *Gelder*, *Gulich* en *Zurphen* een dienst te doen. Sy bedacht mede de *Martens-kerk* tot *Arnhem*, de *Minder-broeders* tot *Harderwijk*, alle *armen*, *Gods-huysen* en *Kloosters* in 't gemeen, haer *Edel-luyden*, *Staet-lufferen*, *knechten* en *maeghden*; zelf tot *deur-wachters*, *kocken*, *kamerlingen*, *stal-knechten*, *penning-meesters*, *aelmoefeniers*, *backers*, *wasters*, enderydende ofte loopende boden toe. Tot wt-voorders van dese maekinge stelde sy, behalven eenige *Geestlyke*, *Robert van Apeldoren* knaep, ende de broeders *Arent* en *Goossen van Gruyt-huys*. Sy droeg ook zorg voor *Marie*, dochter van *Hertogh Willem*, doch buyten twijffel van onechten bedde, gelijk mede voor een andere * dochter die aen *Ian* van *Kuyk* was gehylickt. Op den 25. van den eersten *Soemermaend* des volgenden iaers wierd des *Vorstins* lichaem van den *Burgh* te *Hattem* door haer *Hovelingen* en *edele luffrouwen* naer *Monickhuysen* gevoerd, t'zaemen met al haer huys-raed en gesteenten, die daer vier heele iaeren na de dood van *Hertogh Willem* noch bezegeld en in bewaerder hand laegen.

38. *Warner* van *Buyren*, bevel-hebber van het *Duytse* huys, heeft op dit iaer de *Walburgskerk* binnen *Thiel*, die in de vergangene iaeren door het geraes van den oorlogh was neder-gestort ofte af-gebrand, weder op doen timmeren. Wt zeker een brief kan men speuren, dat, niet tegenstaende het *Brabands* verbond, de poorteren van de *Stad Grave* onsen *Hertogh Willem* als hun wetlyken erf-heer hebben erkent † en aengehangen. Omtrent dien tijd ontstond 'er een bitze vyandschap tusschen *Henrick* Heer van *Diest*, ende *Reynald* Heer van *Schoonvorst* en *Sichem*. Gelijk de *Brabanders* *Henrick* droegen, soo wierd de *Schoonvorster* van den *Grave* van *Blankenbeym*, den *Abt* van *Prummen*, ende van onsen *Vorst* gehandhaefd. De waerom van deze bitterheyd was, dat het *Henrick* voor on-eer en kregelheyd reekende, over een kleyne quackschuld van *Reynald* om burgh-tocht gemoeyd te worden, 't welk men anders den geenen af-verght daer weynigh verhael opis. Ende vermits *Henrick* dit verskil aen de wtspraek van de *Staeten* niet hangen en wilde, zijn daer over menige bateloofse by-een-komsten gehouden. De Heer van *Schoonvorst* zich hier aen stootende is wt den *Burgh* van *Loeven*, waer van hy bewaerder was, over *Maes* naer *Gulich* en *Gelderland* geweeken, om met vrienden hulp dit leed te wreken. Effen te voren had de *Hertog* van *Gelder*, *Blankenb.* en *Abt* van *Prummen* aen de *Loevenaers* geschreeven, sy zouden *Reynald* kort en goed recht doen, aengesien sy den Heer van *Diest* in haer bedwangh hadden. *Willem* van *Gelder* schoot op desen tijd een mach-

† *Testamenti tabulas vid. apud autor. p. 341. Tribus seq. Nobis minutias omnes percensere non vacat.*

tigh

* Siet op het iaer 1343.

† Siet het begin van de 44. boofde-les boex.

righ geld wt, om een verdragh op te richten tusschen sijn neve *Ianden iongen* Grave van *Salm*, en *Diderick Pettershem* Heer van der *Haer*, op dat de *Vestingen* en *Steeden* *Born*, *Zittart* en *Zustere* wederom onder 't Hertoghdom van *Gulich* moghten koemen. Ondertusschen was 't bestand van de *Gelderse* met de *Brabanders* ten eynde geloopt, zonder dat evenwel de oorlogh weder aenvingh. Hoewel *Willem* al by tijds palm in 't vuyr had geleyt, en tegens dese zyne ontrouwe gebuyren, die op de maght van *Philips den Stouten* meest steunden, bystand verworven vanden nieuwen *Keyser Robert*, soo eenige willen voorgeven.

39. Omtrent desen tijd verhief zich een felle en langduyrige oorloghs-brand, die onze *Gelderland* niet alleen en beroerde, maer gants *Vrankrijk* een ruymen tijd als een zwaere last op den hals lagh. Ende vermits *Willem* van *Gelder* tegens zyn ouden tegen-streever *Philips* Hertogh van *Burgondien* door den Hertogh van *Orleans* wierd aengeroepen, zal 't niet ondienlijk en t eenmael buyten spoor zyn deeerste spring-ader deser raseryen aente trecken. *Lodewijk van Valoys*, eenigste broeder van *Karel* den seften Koningh van *Vrankrijk*, Hertogh van *Orleans*, had getrouwt *Valentine*, dochter van *Ian Galeas* eersten Hertogh van *Milanen*, een boven maeten staet-zuchtige vrouw en rechte helle-veege, die haer man daeghlijx de gift van hoovaerdy in-blies, ende de ooren warm maekte met dit verwytelijk denntien, dat hy, hoewel eens Koninx zoon en broeder, als een slecht leen-Hertogh was ende geen opper-gebied met allen had. Waer over beyde steeds alle zinnen en krachten te werk stelden, hoe sy best hun oomen de Hertogen van *Bourges* en *Philips van Burgondien* van des Koninx vooghdij en den om-slagh des Rijk af-stooten, en zelve met hun broeder *Karel*, die zwackelijck van begriip en veeltijds met zyne sinnen niert huys en was, na haer believen zouden om-springen, bouwende op de oneyndigerijkdommen van haer vader *Galeas*. Doch zoo langh die *Mombers* het hert van den Koningh en de macht van 't Rijk in hun geweld hadden, zagh *Lodewijk* weynigh kans om zyne hoog-vliegende herts-tochten te volbrengen; tot dat hy, wanneer de Koningh binnen kort zich van zyne mombers ontloegh, na den raed van zyne vrouw hem voort gemeenzaem en lief-talligh maekte by die gene daer de Koning gaerne mede om-gingh, ende die zyne ooms een quaed hert toe-droegen. Dit was een angel in de voet vande trotze *Margriet*, welke de *Italiaense* strecken van *Valentine* kennende, haer man *Philips den Stouten* t'elkens vermaende, hy zoude wel op sijn hoede zyn, alsoo *Lodewijk* en *Valentine* na de kroon staeken. *Philips* zocht zyne gemaelin neder te fetten, gebod ze goeden moed te hebben, en de zaak voor een wijl tijds stille te houden. Wanneer de Koningh daer na weder in krankfinnigheyd viel, ende de *Fransse* *Standen* aen de Hertogen van *Bourges* en *Burgondien* het gezagh als voren in handen gaven, wterde *Valentine* haer inwendigen druck en spijt genoegh in haer wesen; te meer, wanneer de ooms hare maght gebruykende, *Cliffon* en andere des Koninx *Opper-dienaers*, die haer alle geheymen plaghten te ontdekken, van 't Hof hadden geweest, ofte vast gezet. 't Was haer mede geen kleyn hertzeer, dat haers mans en des Koninx moeye *Margriet* zich aller wegenaen de hooger hand voegde, den Vorsten bescheyd en antwoord gaf, daer sy den mond moette snoeren, ende by de Koningin doen en

laeten was. Sy weet het *Margriet* mede, dat de Koningin haer verdacht hield van quade konsten, hoewel zy die kladder door de schielijke dood van haer eygen zoon zelve zich op den hals had gehaelt. Want dees met des Koninx zoon *Karel* in haer kaemer spelende, en een appel, welke *Valentine* onder de kinderen na de zijd daer *Karel* stond te grabbel sineet, in't rollen opraepende, ende daer van bytende eer 't zyne moeder konde keeren, was korts daer na in een krankte gevallen, daer eyndelyken de dood mede vermenghd was.

40. Als dit op straet quam, rakte *Valentine* by haereygen man niet alleen in haet en after-denken, maer by al de wereld ende voor al by die van *Parijs*, die haer in de Stad niet en wilden luchten. Na dat sy, terwijl het volk aē 't hollen en de wond noch vers was, voor eenige maenden sich te *Neufchastel* aen de *Loire* had versteeken, ende daer na door haers vaders beffel aen *Lodewijk* haer man weder was verzoend, raefde sy veel meer dan te vooren tegen *Philips*, meynde van spijt wt haer vel te springen, ende doorzocht alle winkels van haer arghlistigh breyn, om hem 't een ofte het ander schelm-stuck te speelen, en van de trappen af te stooten. Maer hoe menigen slixen aen-slagh sy en haer man brouwen, *Philips* wist sich altoos voor het lock-aes te wachten. *Lodewijk* siende dat hy het leeuwen-vel moest aentrecken, verwierf van *Venceslaus* Koningh van *Bohemen*, en doen alleen *Keyser* met den naem, de *Stadhouderschap* van *Lutzenburg*, verzaemelende aldaer penningen en volk onder 't dexel van daer mede zyne grenzen te versterken. By de selve gelegentheyd, toogh hy den woel-gierigen Hertog *Willem* van *Gelder* aen zyne zijd, ende trof met hem een vast verdragh, om den *Burgondier* aen alle kanten werke te verschaffen. *Willem* zwoor voor hem en zijne erven aen den Hertogh van *Orleans* getrouwigheyd over sijn vry-eygen erf-grond van *Renderode* met sijn Slot en toe-behooren, onder belofte van hem by te staen en te dienen, na de *Fransse* wijze, in de twist die de Koning van *Vrankrijk* ofte Hertogh had ofte moght krijgen tegen zijne vyanden van *Engeland*, ende alle andere, wt-gezonderd tegen *Venceslaus* Rooms Koning, en 't *H. Ryks* den Koningh van *Vrankrijk* en zijne na-zaeten, sijn broeder *Reynald* van *Gulich*, den *Opper-bisschop* van *Kolen*, de Hertogin *Iohanne* van *Braband*, de *Graven* *Albert* van *Holland* en *Willem* van *Kleve*, en Hertog *Willem* van den *Berge*. In tegendeel beloofde de Hertogh aen *Willem* ofte sijne erven maend voor maend te geeven 2000. *Fransse* *Schilden*, geduerende zijnen dienst, ende voor den ingang van sijn dienst een maend leeninge op handen, ende aenyeder spiets-draeger ofte schild-knaep degelyken wt-gerust 25. *Fransse* *Stucken* ter maend. Maer waer 't dat *Willem* nader hand met een ander Vorst in oorlogh raekte, zoo dat hy blykelyken zyn volk niet en moght ontbeeren, ofte self door merkeleyke zwackheyd, gevangenis ofte wylandigheyd wierde verhinderd, alsdan moght hy vol-staen met een genoegsaem *Stad-houder*, 500. gewapende mannen, ende een eerlyken sleep van *schild-knechten* wt te leveren. *Willem* na-zaeten zouden gehouden zyn binnen drie maenden na ontfangene weet desen eed by den Hertogh van *Orleans* te vernieuwen. In val van sijne ofte sijners na-zaeten ontrouw zoude de *landschap* van *Renderode* aen gemelden Hertog met der daed zyn verbeurd, ende by met sijne erven verbonden in 't geheel weder wt te reykten alzulke 35000. * *goude schilden* als hem door den Hertogh waren toe-geteld, die hier en tegens *Willem* tegens yeder een zoude verdedigen ende onder-stutten, als een leen-Heer sijn leen-man schuldigh is.

* *Tabule meminerunt auri de cugno*

Gedaen den 12. Mey op het Slot van *Couchy* in tegenwoordigheyt van *Lodewijk* van Bourbon, &c. ende van *Willems* zijde, *Evert* van der Mark Heert: *Arbergh*, *Ian* van *Wyenborst* knaep, d'een bloed-verwant en d'ander Hofmeester van *Willem*, *Ian van Harve*, *Udo* gezeyd *Boese*, schild-dragers. In *Willems* plaets teykende sijn geheym-schrijver *Peter* van *Merode* Priester te *Mertzenich* in 't land van *Kolen*.

41. Op *Bartholomeus* dagh daer aen volgende floot *Reynold* anderde zoon van *Gelder* en *Gulich*, Heer van *Axnafter* ender *Eyffel*, met believen van sijn broeder *Willem* diergelijk een verbond met gedachten Hertogh van *Orleans*, mackende sich zelve Smal-heer van sijn Slot *Zerborst*, wesende vry thins-goed, ende 500. Franse schilden yeder maend voor sijn dienst bedingende, ofte 100. schilden voor sijn Stree-houder, die den Hertogh met 100. gewapende knechten en bestendige schild-knaepen zoude ontzetten. Neffens de boven-staende Vorsten, dongh hy wt sijn broeder den Hertogh, met de Heeren *Ian van Heynsbergh* en *Reynald van Schoonvoorst*, beloovende wijders, zoo hy schier ofte morgen tot meyneed verviel, zyne 10000 goude schilden aen *Lodewijk* weder wt te keeren. Daer en boven was de Hertogh van *Orleans* besigh, om de iaerlijxe in-komsten van de Franse kroon tot sijn behoef te keeren, belastende de Rent-meesters nergens als aen zyne handen reekeningh te doen van haer wt-gift en ontfangh. *Philips* van *Burgondien*, die met den Hertogh van *Bourges* neffens den Koningh het opperste gezagh voerde, houdende nu als voor alle man blijk-baer, dat *Lodewijk* des Koninghs gorgheyd tot sijn voordeel nemende na de kroon stond, nam voor, na sijn wterfte vermoegen hem de vleugels te korten, en des Rijx wertige erf-genaemen in hun gerechtighheyd voor te staen; zoo dat de kyvagie op een openbaeren oorlogh wtliep, ende *Lodewijk* noch in dit loopende iaer de wimpels ontwindende, met een vaerdige maght volx omtrent *Parijs* in 't veld verscheen. Aldaer is *Willem* van *Gelder* met 500. Ruysters, behalven het voet-volk, edelen en andere vrywillige wt *Gelderland* en *Gulich*, volgens het besteck hem by-gekoemen. Eer hy naer *Parijs* vertrock, vertrouwde hy onder andere de op-zicht zyner landen van *Gelder* en *Zutphen* aen sijn Raeds-heer Ridder *Ian van Homoet*, belastende hem geensins te dulden, ergents eenige werken ofte Schantzen zoo in de *Lymers* als elders tot sijn after-deel gemaekt te worden. De heyr-kracht van *Philips den Stouten* bestaende wt *Burgundiers* en *Vlamingen* was voor den vyand niet vertzaegd. Alles liet sich tot een treffen aensien, ten waere de *Burgondier* door sijn broeder den Hertogh van *Bourges* een flaeuwhertigh en wispeltuyrigh mensch, omgepraeten vermorwd zijnde, met de Koningin en andere Groote in verdragh had getreden, 't welk echter van kleynen duyr was, en dit gevolgh had dat het krijghs-volk aen weder-zijden ontslaegen, ende elk weder huyswaerts is gekeerd.

42. Hertogh *Willem* viel voort na zyne wederkomst op 't eynd van 't iaer in een flaeuwigheyt. Wanneer hy sich van dagh tot dagh erger bevond, dacht hy op zyne sterflijckheyd, ende om voor zyne dood van het zyne yet te beveelen, dat na zyne dood eerst gelden zoude. Echter zaghy zyne moeder *Marie* een weynigh voor hem wt de levende scheidende, een vernuftige en geschickte

vrouw, na dat sy haer man Hertogh *Willem* van *Gulich* bykans acht iaeren had over-leeft. In zyne † wterfte wille ingesteld by sijn gezwooren Schrijver *Herman Mollart*, begeerde hy onder andere met goeden ernst, dat men hem met slechte en geensins over-daedige pracht zoude ter aerden brengen, alle zyne schulden betaalen, en geene van zyne Ampt-mans, tol-meesters, ontfangers, en Stad-houders, voor dat die van hun verichot ten vollen waren vernoeghd, den schop geeven. Aen de Doemen van *Kolen*, *Luyk*, *Utrecht*, en *Munster* maekte hy 400. Rhijnse gulden; ende aen 't *Carthusier Klooster*, zullende bestaen in een Op-siender en 12. Monicken, ende in 't land van *Gulich* op te richten, 15000. oude Schilden. Aen zyne zoons *Willem van Kyck* gaf hy te leen het *Huysen* Gebied van *Middelaer*, wt-genoomen den tol van de *Maes*; ende aen *Ian* het Slot en Gerechte van *Amerfoyen*, beyde by wijlen *Arent van Hoemen* bezeeten, mids dat gemelte Heerlijckheden by ontfentenis van kinderen aen des Hertoghs erven zouden vervallen, die ze voor 1000. Rhijnse gulden weder moghten inlossen, en 't allen tijden des nood tot haer gebruyk doen openen. Hy bedacht mede beyde *Willem* en zyne iongste zoons; zyne dochter *Marie*: *Ian van Gelder* Prediker te *Boitzelaer* sijn neve van bastaerdien; sijn verwant *Reynald van Caster*; en *Thijs van Floreshem* sijn krijghs-man; behalven *Baet* en *Diderick* van *Gulich* zyne zustersen broeder. Gelijk mede de Kloosteren van *Rucmond* en *Monikhuysen*; Bisschop *Henrick* van *Sidonien*; *Ian* *Bailiuw* *Deken*; en *Jacob Heye* Prooft van *Zutphen*; zyne Raeden *Evert van Eyle* en *Herman van Mekereren*; de *Ridders Geeraert van Mirlaer* en *Ian van Wyenborst*, *Diderick van Vlodorp* sijn Maerschalk; neffens zyne artzens *Gijsbert van den Berge* en *Diderick van Asperen*; en zyne minder-dienaers *Ian Hontgijn*, *Ian Lodderpaep*, *Frederick*, *Walraven*, *Dirk Norman*, *Ian Hegeman*, *Ludeken van Dorsten*, *Ian van Weyden*, *Christiaen van Rijswijk*, *Uden van Delft* gezeyd *Mekereren*, *Willem van Poelwijk*, en *Lambert Vriesken*. Om dit alles wtvundigh te maeken, keurde hy *Frederick van Blankenbeyn* Bisschop van *Utrecht*, Hertogh *Willem* van den *Berge*, sijn broeder *Reynald*, Heer *Ian van Heynsbergh*, met by-voeginge van *Ian van Harve*, *Arent van den Gruythuys*, *Uden Boot*, en *Evert van Eyle* zyne Raeden. Gegeven t' *Arnhem* op den elfden van de *Louw*-maend in 't by-wesen van *Ian van Vossen*, *Arent van Boekop* &c. Noch heeft * de Hertogh in een bysonderen brief op dit iaer aen sijn bastaerd *Ian* en zyne wijve *Hadewigh* dochter van *Sinderen* over-gegeven 100. oude schilden, iaerlijx, voor haer leeven in lijf-ruchtsrecht ende tertijd toe de lossen zoude geschieden, te beuren en heffen op *Peters*-dagh wt de opkomsten van 's *Grevenweerd*, geleege in den *Rhijn* in 't gebied van *Wageningen* binnen en buyten. Daer na is de Vorst den 16. van de vol-

† Siet den Heer *Pontanus* op het 350. en eenige volgende blaeden.

‡ In de oorspronkelijke brieven staet, Den zeer eerdigsten man meester *Diderick van Asperen* (persone der personate tot *Avezaet*) onzen Medecijn-meester.

* *Literas ipsas mihi ostendit Consultiff. Vir Reynerus Kemping, Causarum patronus in Curia Arnhemensi.*

gende maend op 't 38^e. iaer sijns ouderdoms in zijn Hof tot *Arnhem* ontslaepen. 't Lichaem is volgens zijn begeeren in 't Carthusier Klooster te *Monickhuysen* by dat van zyne waerde by-slaep *Catharine* onder-geleyd. Door sijn toe-doen

heeft het Hertoghdom onder andere aengewonnen dese Vastigheeden en Heerlijkheden, *Randeroyen*, *de Grave*, *Kuyk*, *Born*, *Schoonvorst*, en 't vernaemde Slot van *Oyen*.

REYNALD de vierde, wt de Stam van Gulich,

Vijfde Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

43. Na 'tover-lijden van Hertogh *Willem* trad met over-een-koemende stemmen in de plaets zijn eenige en vleeslijke broeder *Reynald*, die van aert en in-borst vredigh was, soo dat hy eerst niemand gaerne zoude verkort hebben, ofte op de teeuwen getreden. In den ingangh zyn er heerschappy, na dat de Stad en burgeren van † *Wageningen* hem gehuld ende voor haeren rechten Erf-heer ontfangen hadden, heeft hy ten heyli- gen gezworen, de hand-vesten, brieven en alle oude gewoonten, die gedachte Stad inwoonders van zijn zaligen broeder ende alle wijlen Vorsten bekoemen hadden, stedigh te houden ende niet te verminderen. Des gelijk is geschied binnen *Doesburgh*, daer de Hertogh van den Raed tot zyne welkomst wierd beschonken met vier aemen Rhijnssen wijn, welke met allen on-raed gekoft hebben 35. gulden en 27. grossen, waer van de 40. maeken eengulden. De Heer van *Schoonvorst* het hoofd in de schoot leggende ende met sijn Heeren Hertogh *Reynald* verdrae-

gende, beled van hem t'eenemaal voldaan te wesen; waer tegens *Reynald* hem quijt schold alle schaeden en brand stichtinge, zoo geduerende zyne verschillen met *Henrick van Diest*, de landen van Gelder ofte Gulich hadden geleeden, mids over-laetende het gebied van *Molemark* met 300. goud-guldens, ofte iaerlijx daer voor zoo langh de Hertogh leefde 100. mudden roggen. Om-trent den zelven tijd wierden geschouwd de land-paelen, zonderlinge na de gewesten van den Heer *Frederick* van den Berge. *Karel* Frans Koningh nu wederom by zyne zinnen zijnde, stelde sijn broeder *Lodewijk van Orleans*, den eed-genoot van onsen *Reynald*, tot sijn Stadholder. Dees heeft op staende voet nieuwe schattingen en wetten in-gevoerd, en zelfs de Geestlyke hoofden niet over-geslaegen; 't welk over-al niet dan werrery en onlusten veroorzaekte. Dan alsoo de Koningh voor het in-maenen der ongelden weder een quaede stoot kreeg, riepen de Standen op nieuws tot de Rijk-vooghdy *Philips* van Burgondien, voor-wendende dat *Lodewijk* nergens na be-quaem was tot soo een wichtigh ampt. Als de Koning by vlaegen al weder in-viel, ende *Philips* en *Lodewijk* t'zaemenaen 't roer zaeten, die van nijd en vinnigheyd noyt een iuck en trocken, zyn beyde Heeren, wt raed van de Koningin ende der Hertogen van *Bourges* en *Borbon*, ontslaegen en voor haere Voogdy bedankt geworden. Van de Louw-maend des volgenden iaers tot aen het midden der Gras-maend zagh men glinsteren een Stert-gestern naer 'twelsten, een voor-looper van de stooten en iammeren die Vrankrijk en Nederland daer na zijn over-gekoemen; behal- ven dat 'er ongeschickte *Walvissen* door storm en onweder aen de Nederlandse kult zijn gestrand, ende by 't zacken van 't water aen land ghaeld. Dese ongedierten waeren meer dan 70. voeten langh, ende zoo groot dat men ze met ledders moeste beklimmen; de bloote buyk konde 12. arrebeyds-luyden verbergen. Op dat ick nu zwijge van de *Meer-min*, op den zelven stond wt de *Zuyder-zee* in de *Purmer-end* op-geworpen, zynde op het lijf met mosch en schubben be- deekt, ende van *Edam* naer *Haerlem* gevoerd, daer sy zoude geleert hebben menschen kost te eeten, een drolligh en zuchtend geluyd gegeven, ook onder de vrouwtiens gesponnen, ende, om dat sy het Kruys-beeld eer hadde beweesen, na haere dood een steede op het kerk-hof verdient. *Hen- rick van Solms* Heer van *Ottensteyn* deed aen Vorst *Reynald* vertoogh, hoe de Munsterse hem na sijns vaders af-sterven hadden verongelijkt, en zyne erf-goederen onder-hielden: dat hy niette min over-boodigh was alle dese kraekeelen te ver- blyven aen de wt-spraek van den Hertogh.

1403.

† Extant litera in scriptis urbis ejusdem.

44. *Philips van Burgundien* yverde zeer op desen tijd, dat noch by 't leeven van de Hertogin *Iohanne* de Vorstendommen van Braband, Lotringen en Limburgh zyn tweeden zoone *Anthonis* voor vast moghten worden toe-gezeyd; verzeekerende de Staeten van Braband, soomen hem daer in-beliefde, *Antwerpen* en *Mechelen* voor altoos aen Braband te willen knoopen, ende *Dermond* zoo lang in handen te laeten, tot dat hy de landschap van *Kuyk* met zyne hoofd-stad *Grave* den Gelderssen weder op zyne kosten had ontwel-dicht. Dan de Brabanders en waren niet graegh ofte van zins, over de erf-laetinge des lands te handelen, zoo langh de Hertogin noch leefde. De gezanten van *Venceslaus* Boheemssen Koning, die gedachte Hertoghdom volgens verdragh van den iaere 1350. mede voor hun meester eyschten, wierden met gelijk een bescheyd af-gezet. Vorst *Reynald* liet in een openen brief al de wereld weeten, hoe, niet tegenstaende den oeruede in sijne onlangste gevangenis * aen *Adolf* *Grave* van *Kleve* en der *Mark* gedaen, de *Grave* evenwel zoodaene grond en landeryen, als hem van sijn broeder *Willem* waeren aenge-erfd, buyten recht na zich trock, ende zoo syne onder-zaeten geweld als hem in veele andere deelen groot ongelijk had aengedaen, en al nochaendeed; dat hy ook aen den *Grave* geen zins zulk een oeruede gedaen had dat hy syne wetrige ervenis niet en zoude moegen aenvaerden en beschermen: al het welk hy met oogenschynelijk bewys ende met zegel en brieven van des *Graves* vader konde waer maeken: biddende derhalven alle Vorsten, Steeden, ende yeder een in 't bysonder, den *Grave* hier van beter te onder-richten, op dat hy sijn recht en beterschap van schaede moght erlangen, ofte (zoo hem zulk wierde geweygerd) verklaerde hy onschuldigh te willen wesen aen alle onheylen die hier wt zouden rijssen. Dese haperingh schijnt nergens over gesprooten te zijn dan over den streek van de *Lymers*, welke aen *Adolf*, volgens sijn zeggen, neffens de *Stad* van *Emmerick*, in voor-tijden voor *Reynalds* lossinge zoude zijn geloofd. Dan door 't bemiddelen des Bisschops van *Kolen* is de wassende onrust by tijds geslecht. Als op dit iaer na een heerfschappy van 46. iaeren *Albert* *Palts-grave*, Hertogh van *Beyeren*, daeren boven *Grave* van *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland*, ende Heer van *Vriesland*, en schoon-vader van onse twee iongst-afgestorvene Vorsten *Eduard* en *Willem*, na de andere wereld was verhuysd; begon sijn zoon *Willem* van *Beyeren* den Heer *Ian* van *Arkel* (hoewel die hem korts te voren met sijn Hoexen aenhangh voor de onstuymigheyd sijns vaders had bevrijd) wt zaake hy van de *Cabeliauwsse* gezindheyd was, met vyandschap en oorlogh te vervolgen. *Reynald* bood gelijk wel eer sijn broeder *Willem*, zyn zwaeger *Arkel* de hand, ende in tegendeel de *Utrechtsse* Bisschop aen *Willem* van *Holland*. *Arkel* had twee Sloten, qualyken een mijl gaens van een geleegen, *Eversteyn* ('t welk voor zoo sterk beroemd was als weynige Vestingen in *Duytsland*) en *Hagesteyn*, waer mede hy schier de gantse *Leck-stroom* wetten konde stellen. 't Een hiervan wierd door den Bisschop en 't ander door *Willem* rondom vast belegerd, na etlyke weken † ingenoomen, ende met het *Stedeken* *Asperen* geslecht.

45. Een weynigh te voren storf onder wegen by *Hal* in *Henegouw* ‡ *Philips* de *Stoute* Hertogh † Sieh hier van breeder t'eynden dit boek in 't leeven van de *Arkels*.

† *Elogium eius vid. apud auct. pag. 360. ac seq.*

van *Burgundien*, een eeuwigh tegen-streever der Hertogen van *Orleans*, en van beyde broeders van *Gelder*. Siin ingewant is te *Hal*, het hert in de *Koninglyke* kelders van *S. Denijs*, en 't vordere lichaem te * *Dyon* in *Burgundien* begraven. Sijn navolger was de oudste zoon *Ian* de *Onver-isaeghde*. De sprack gaet, dat de weduwe *Margriet* van *Vlaetderen* die mede weynige maenden daer na aen de vallende ziekte den geest gaf, geen raed weetende tot de oneyndelijke schulden, afstand deed van alle roerende goederen en inboedel van haer man, ende na de dagelijxe gewoonte den gordel, beurs, en sleutels op de baer leyde. Korts daer na schreef de *Tegen-Paus* *Benedict*, op het ingeeven, zoo men vermoedede, van den Hertogh van *Orleans*, aen Hertogh *Ian*, dat hy zich met *Vrankrijk* niet moeyen en zoude, ende des Koninx broeder *Lodewijk* van *Orleans* om vreesdes halven alleen daer mede laeten begaen. Door 't bestellen en bekostigen van Vorst *Reynald* is aldoen de *Hattermer* Slot-toorn wt den grond op-gehaeld. De Hertogh van *Orleans* siende dat *Ian* van *Burgundien* de *Graven* van *Kleve* en *Holland* met des *Hollanders* broeder den Bisschop van *Luyk* op zyne hand had, socht den knoop van zyne *Geldersse* bond-genoodschap noch vaster aen te haelen. Want door sijn besteck trouwde Vorst *Reynald* op desen tijd met zyne nichte *Marie* van *Harcourt* (ende niet, zoo andere Schrijvers stellen, van † *Artoys*) gekoemen van *Koninglyken* bloede. Of dese zuster zy geweest van *Ian* *Grave* van *Harcourt* en *Aumale* (die by *Marie* dochter van *Lodewijk* van *Orleans* insgelijx een dochter *Marie* heeft geteelt, getrouwd naderhand met *Antonis* *Grave* van *Vaudemont*) ofte *Harcourts* † weduwe, en eygentlike dochter van *Lodewijk* (die op 't iaer 1371. is gebooren) daer van heeft men geen vaste zekerheyd; dan dat de houwlijx voor-waerden twyzen, dat *Reynald* zyne bruyd van *Lodewijk* heeft verzocht, ende na haer dood by gebreck van lijfs-erven *Lodewyk* haer aengebraghte goederen, bedraegende tot 30000. schilden ofte kroonen, wederna hem zoude neemen, waer voor *Reynald* te pande stelde het *Graeffschap* van *Kessel* met den *Burght* ter *Horst* daer in geleegen. *Reynald* gaf haer daer boven voor haer weduwdom 10000. iaerlijxe kroonen, op te beuren wt de in-komsten der vlecken en *Burgten* *Caster*, *Broicht*, *Glabach*, *Suchtelen*, en *Bruggen*, ende tot een morgen-gave het *Droft-ampt* en 't *Slot* van *Born*. De zwaerts aenleggende plaetsen waeren op desen tijd over al doende, om de in den vergangen Herfst-vloed gescheurde ofte onder-geloopene dijken met hey-paelen, zooden, en rijs-werk weder aen te vullen.

46. *Reynald* gaf op dit pas een yegelijk te kennen, dat, nademaal de goude en zilvere munt en 't koper-geld schier te niet gingh en een lange wijl in 't wild had geloopt, zoo dat de luyden die iaerlijxe renten, thienden of yet diergelijx hadden te ontfangen ofte wt te geeven, in ponden, grossen, schellingen en *Brabandsse* ofte *Hollandse* penningen, om het laegh loopen van 't geld, heel weynigh vaek ook niet van hunne goederen entrocken, hy daerom had beslooten een

† *Vid. auctor. pag. 361. ac seq.*

‡ *Vt den houwlijx-brief en andere omstandigheeden kan men als by schimmer-licht sien dat sy maeghd en vryster is geweest.*

zeekere

1404.

* Sieh op 't iaer 1397.

1405.

* *Divionum.*

„ zekere goude en zilvere munt te doen slaen,
 „ zullende door gants Gelderland ganghbaer zijn,
 „ ende het ander geld daer na gericht worden. De
 „ in-komsten, tienden en tollē, bestaende in pon-
 „ den, grossen, schellingen ofte penningen, ende die
 „ voor t iær 1391. verscheenen en verschuldighd
 „ waeren, zouden betaeld worden met een oud
 „ schild van vier ponden, ook die voor dien tijd
 „ verleend ofte verkoft waeren, ende dezelve bin-
 „ nen drie naeste iaeren van nu af moegen af-geloft
 „ worden, yeder pond van de tienden met vier
 „ schilden en een half. De schuld die van de aen-
 „ staende tot de volgende Paessen niet en wierd af-
 „ geleyd, zouden en betaelen met het nu bruyk-
 „ baer en goed geld, beurende een oud schild voor
 „ vier ponden. De voor desen gemaekte huynen
 „ en iaerlijxe plechten moght men op den gezetten
 „ dagh goed doen met zulke munt als te vooren
 „ deughdelijk was gehouden. Dese beraeminge
 „ zoude over al gelden, ende soo wel in de Steeden
 „ als vlekken: wt-genoomen dat die van Ruer-
 „ mond, Zutphen en t Graeffschap Zutphen hun
 „ oud gebruyk zouden volgen, ende die van *Arnhem*
 „ haere after-stallen moegen lossen met 4. ponden
 „ en een half van een oud schild. t En stond ook
 „ niemaed vry des Hertogs ofte zyners na-zaeten
 „ renten, zonder der zelve toe-stemming, te lossen
 „ ofte te koopen. De Schepens der Steeden daer
 „ men de munt-winkel zoude planten, moghten
 „ twee waerdeyns, neffens de zyne, stellen, en alle
 „ gebreeken van de munt helpen heelen. Soo ee-
 „ nigh aengrenzend Heer ofte Vorst de waerdy
 „ ofte zwaerte van sijn geld verkleynde, zoude hy
 „ desgelijx moegen doen met voor-weeten van
 „ zyne vier Hoofd-steeden; welke desen ver-
 „ drags-brief neffens hem mede hebben bezeegelt.
 Na dat *Antonis*, broeder van *Ian* Hertogh van
Burgundien, Grave van *Vlaenderen* en *Artoys*,
 door moedwillige af-stand van de Hertogin
Iohanne, tot de Hertogdommen van *Brabant*
 en *Limburgh* was in-gelaeten; is hy neffens den
 Grave *Adolf* van *Kleve* en *Ian* Bisschop van *Luyk*,
 mede voerende een sterke heyr-kraght, naer
Parijs sijn broeder *Ian* van *Burgundien* te hulp
 getrocken, om hun erf-vyand *Lodewijk* van *Or-*
leans een voet te lichten en wt de zadel te werpen,
 die niet alleen sijn best en deede om het houwlijk
 tusschen des Burgondiers dochter *Margriet* en
 den Dolsijn van *Vrankrijk* om te stooten, ende de
 bruyd t'zaemen met den Koningh en Stad van
Parijs in zyne maght te hebben; maer ook den
 Grave van *Pembroek* wt *Engeland* had ontbood-
 den met zyne scheeps-vloot, om de haven van
Shyts, doch te vergeefs, te over-rompelen. Maer
 hoewel nu beyde legers om *Parijs* tegen den an-
 deren schrap lagen, wierd 'er gelijkewel, door
 toedoen meest van de Koningin en Koningh van
Navarre, eene vrede onder de wapenen gemaekt,
 met zulke blijk-teykens van wterlyke vriend-
 schap, dat beyde Hertogen malkander om den
 hals vloogen, en t oorlogs-volk ten weder-zijden
 de zack kreegh. *Ian* de *Onvertzaeghde* kortst daer
 na bekoemen hebbende de Stadhouderschap van
Picardien, besteede zyne dochter *Marie* aen
Adolf van der *Mark* den tweeden *Kleeffsen* Grave
 van dien naem, gelijk te voren aen Grave *Willem*
 van *Holland* zyne zuster *Margriet*. Soo dat de
 Hertog van *Gelder* vermits sijn *Orleans* verdragh
 rondom onder quaed-gunstige naburen sittende,
 als den *Brabander*, *Hollander* en *Klevener*, op
 desen tijd aen alle kanten genoeg had op te passen.

47. In t begin van t iær wierden aen Vorst
Reynald in sijn vertreck op t Huys te *Rosendael*
 verscheyde ontzets-brieven behandighd, doch
 meest wt eene oorzaak spruytende. De bel-
 haemels daer van waeren buyten *Gelderland*
 woonachtigh, als te weeten *Willem* en *Winand*
 van *Steinbach* gebroeders, en *Gijsbert Holtzwiler*.
 By dese voegden zich *Ian* van *Hoengen*, *Geerlof*
 van *Wede* Heer van *Isenburgh*, en kortst daer na
Wygand van *Wyndersbagh*, *Geeraert Seylbach* de
 ionge, *Henning* van *Milon* de ionge, *Henning* van
Houchelbeym, *Ian* van *Hobe*, *Reyner* van *Waltmans-*
busen, *Wigand* van *Stenenbach*, *Ian* van *Bruensberg*,
Pouwel van *Breibach*, *Gijsbert* van *Harquerode*,
Henrick Suetze en *Ian* van *Grentzaube*, *Diderick*
 van *Milsbach*, *Geerlof* van *Aldenwede*, *Ian* van
Gevesham, *Geerlof* van *Rupach*, *Geerlof* van *Hi-*
dinstorf, *Coenraed Domlier* van *Wolffenlo*, *Henrick*
 van *Gemmerscheyt*, *Ian* van *Bassenhem*; die alle
 den Hertogh vyandschap wegen de broeders van
Steynbach en *Holtzwiler* aenzeyden. Tegens den
 soemer stuerden aen hem dreygh-brieven, om
 hem te peynden en zyne peydinge tegen te staen,
Ian van *Vijssperdorp*, *N. van Steingin*, *Frederick* en
Ernst van *Myngheden* van der *Dunouwe*, *Ian* van
Westerholt, *Ian* *Vrydagh* van *Tolbergh*, *Bernt* van
Buxvelt gezegt *Bruser*, met den Richter *Ian* van
Scheven, *Congin* van *Hierskorp*, *Paul* van *Ruland*,
Gabelgin van *Wywijlere*, *Reynald* van *Berge*, *Goverc*
Breijcheyt, geheeten *Weideligh*, die alle *Ian* van
Lijssvelt, een *Smal-heer* van *Ian* Heer van *Brand-*
denburgh, vermits sijn aanspraek die hy op den
 Vorst had, aennamen te beschutten, ende ver-
 schoond wouden zijn van het quaed dat hier wt
 vorder moght voor-koemen. Op t zelve pas
 verklaerden zich mede wt den naem van *Walter*
 van *Doornick* vyanden van *Reynald*, *Ian* van
Alstere, *Herman Sasseken*, en *Barent Koningh* met
 hunne knechten, die echter de Stad *Groenloë*
 buyten sloot, ende met haere burgers niet te
 doen wilde hebben. Om een hengst ofte in stede
 van dien 100. gulden, die hem zal. Hertogh *Wil-*
lem had beloofd, dorst zich mede tegen *Reynald*
 kanten *Ian* van *Branderscheyd*, die aen den Vorst
 nochtans buyten dat, tot alle schuldige eer en
 plichten bleef gehouden. Aen dese t'zaemen-
 rottinge was mede vast *Godeken* van *Loebede* ge-
 zeyd *Bitter* van wegen *Frederick* van *Mengedem*;
 behalven noch *Diderick* van *Rove*, *Ian* van *Repe-*
laer, *Engelbert* van *Verneholte*, anders *Cracht*, en
Alfen van *Bernevelde* baltaerd, welker hoofd was
Godeken van *Rebete*. Maer gelijk alle dese strijd
 niet dan byzondere erven, luyden en brieven
 betrefte, zoo is die ook door het tusschen beyde
 koemen van goede mannen, haest met gemak
 neder-geleyd; als mede het kraekeel tusschen
Reynald en *Willem* van *Broekbusen* sijn Hof-
 meester in *Gelderland*; aengezien de Hertogh
 over-tuygd zijde den eygendom der dorpen
Spralank en *Oisterom* in t gebied van *Kessel*
Broekbusens voor-zaeten te hebben toe-gekoo-
 men, daer over niet meer waters vuyl woude
 macken; behalven dat hy aen hem en zyne erven
 behield het recht van t leent te vergeeven.

48. t Naeste iær was vervaerlijk door zelt-
 zaeme hemel-teykens; want men in de lucht
 hayrige sterren, ende op de aerd en zee zulke
 beevingen gewaer wierd, dat onder andere de
 Maes hoogh op-liep, ende na de grenzen van
Gelderland en *Gulich* door-breekende, delanden
 rondom over-stelpste; hier by koemende sterke
 storm-

1407.

storm-buyen, die de boomen ontwortelden, ende huysen met toorens neder-velden. In dese tijden is het Klooster van *Peters-poel* omtrent Bommel gesticht by de Vrouw van *Braekel*, op gelijk een voet als het Klooster te *Windesheim*. De nieuws-ingehulde Hertogh van *Brabant Antonis*, na dat hy effen tevooren de oude Hertogin *Iohanne* eerlyken in 't graf had bestelt, vond op desen tijd goed Vorst *Reynald* over de Heerlijkheyd van *Kuyk* en zyne moeder-stad *Grave* aen te spreken, welke hy voor een leen van *Brabant* was houdende; te meer dewijl *Reynald* van hem als nieuwen leen-heer had verzuymt verly te begeeren. Behalven dat dacht hy die van *Maestricht* te befoeken, die door aenstookken van de *Luyker-waelen*, welken zy onlanx tevooren trouw hadden gezworen, haer neck onder hem niet wouden buygen. Als hy van de *Maestricht*-naers was in-gelaeten, ende met zijn leger nu *Valkenburgh* naderde, had hy een opzet onsen *Reynald* gewapender hand te dwingen, om by hem het voorzeyde leen te koemen belijden. *Reynald* voelende sijn zelven ongereed ende sijn vyand voor dien tijd niet gewoogen, zond Hertogh *Antonis* een man van aensien tot aen *Valkenburgh* tegen; alwaer beslooten wierd, dat *Reynald* een heer-gewaed van etlyke duyzend kroonen aenden *Brabander* zoude op-brengen, ende in eygen lijf naer *Brabant* koemen, om hem Leen-heer te erkennen van de gedachte Heerlijkheeden; gelijk ook dien volgens de eed gedaen is in 't dorp *Empel* aen de *Maes* niet vervan 's *Hertogen-bos*, in handen van *Willem* den iongen *Grave* van *Seyne*, in 't oogh van veele honderd menschen, ende ten over-staen van de *Ridderen* en *Heeren* *Ian van Arkel* en *Hagesteyn*, *Ian Schelart van Opendorp* *Hof-meester*, en *Ian Wyenheid* *Raeden* van *Reynald*. Andere vertellen, dat *Reynald* in 't begin trots, ende op de bond-geuootschap van Keyfer *Robert* zich verlaetende, niet veel werx van de *Brabanders* had gemaakt; voor al, na dat de Keyfer in een bitteren brief *Antonis* wt *Brabant* had bevoolen te wijken, ofte den leen-ceed aen zyne handen te doen: maer dat zoo haest *Antonis* zich met een geweldige heyr-kracht (waer onder veele *Groote* en vernaemde edele) over *Maes* naer *Valkenburgh* had begeeven, de Keyfer met de troppen die hy de *Geldersse* had toe-gedacht was gaerfeld; ende dat daer op *Reynald* in 't *Brabandsse* leger over-koemende, met de voornoemde bekentenis de *Brabanders* en zyne andere wangunstige over-buyren wijfelyken van sijn hals en bodem had gekeert. Niet te min was hy op sijn hoede, alzo men speurd die van *Zutphen*, neffens andere, doenter tijd een trop *Ruyters* te hebben aengenoomen onder den *Land-Drost Herman van Velen*, ende dat voor een maend oft langer, na dat de zaek zulx zoude vereyffen.

49. *Reynald* had op dat pas elders ook de handen vol werx. In *Holland* was zijn zwager Heer *Ian van Arkel* noch kraekeelende met *Grave Willem*. Wanneer dit *Arkels* zoon *Willem* (alsoo gedoopt na sijn oom Hertog *Willem* van *Gelder*) ten hooghsten zeer dede, ende hy zijn vader 'telkens aenporde, om tot vast-stelling van zyne en zyner landen rust, een vrede in te gaen met de hem veel te machtige Heeren zyne nabueren den *Grave* van *Holland*, *Bisschop* van *Utrecht*, en *Vry-heer* van *Vianen*, ende dese heylzaeme raed evenwel geen stad konde vinden, was hy

daer op wt, om de best-geziene inwoonders van *Gorichem* op de 't hand te krijgen, met namen den *Prooft Ian*, de vier broeders *Koenraed*, *Ian*, *Arent*, en *Geeraert van Haerlar*, behalven *Broenis*, *Walter de Verwer*, en *Ian Donk*, een kevis-kind van 't huys van *Arkel*. Dese maekten met den iongen Heer van *Arkel* een onder-handelingh, ende stemden eenpaerigh een zoen-verdragh op te richten met den *Hollander*, zonder den ouden *Arkel* daer in te begrijpen; die doen by ongeval met eenige *Ruyters* naer *Gelderland* was gereeden, om zynes vrouws broeder den Hertogh mondelijke openingh te doen van sijn staet en dan weder naer huys te keeren. Middeler wijl gingh de zoon, volgende het hoofd van zyne nieuwe bond-vrienden, niet alleen te *Gorichem*, maer ook binnen *Leerdam* de gantse *Overigheyd* verzetten, mede een ander *Drost* stellen over 't land van *Arkel*. De Heer van *Arkel* op geen ontrouw verdacht, zoo hy binnen zyne Stad *Gorichem* dacht te treden, ende van daer met een gloeyend gemoed naer *Leerdam* verstoogh, vond de poorten allenthalven voor hem gegrendeld. Hier op zond hy in 't heymelijc zommige van zyne *Raeden* tot sijn zoon *Willem*, die eyndlijken zoo veel op-deeden, dat hy zich binnen 's *Hertogen-bos* zoude vinden laeten. Wanneer hy daer over sijn vorigh bedrijf met sijn vader alleen verzoende, waren de bovenstaende seven vennooten van vrees en toorn zoo seer over-wonnen, dat sy hem te *Gorichem* niet alleen weygerden in te laeten, maer zelf den *Grave* van *Holland* tegen beyde *Arkels* te hulp ontboden, die tegen *Pinxteren* te *Gorichem*, *Workum*, *Leerdam*, ende in 't Slot *Arkel* ontfangen zijnde, na voorgaende bezweeringe van derselver *Steeden* olde en nieuwe *vryheeden*, de vier broeders van *Harlaer* neffens *Broenis*, *Wolter de Verwer* en *Ian Donk* tot *Ridders* sloegh, ende haer alle met goude ketens behongh. By desen toe-stand van zaeken wterden de *Geldersse* *Steeden* haere bekommernis met hun nabueren door brieven te waerschouwen, om wel acht te slaen op 't geen dat 'er daeghlijx voor-viel. De Heer van *Arkel* en sijn zoon waren mede vlytigh in de weer om haer onthandighde ervenis weder machtigh te worden. Waer over de *Grave* van *Holland* aen den *Ridder Philips van Dorp* met 500. mannen de wacht van *Gorichem* heeft bevoolen.

50. De *Ionk-heer* van *Arkel* eenigh *krijgsvolk* ontleenende van sijn oom den Hertogh van *Gelder*, is op den 13. van de *Herfst*-maend in de nacht-stilte by *Roberts-toorn* verrasselyken met ledere over de vesten geklommen, ende na 't veriaegen der *schilder-wachten* in de Stad gedrongen, en deed op staende voet de *Oosterpoort* open slaen, om de vordere troppen die by de hand waeren, in te laeten. De hem mede-staende *burgery* quam daer op dadelijken te voor-schijn, van de welke niemand dood en bleef dan *Henrick van Strate* in den eersten aenval. Daeghs daer na heeft *Diderick de Kock*, de naeste verwant van Heer *Broenis*, zijn hals onder 't zwaerd moeten wt-steeken: de andere rooken lont en ontsprongen den dans over de vesten. Na dese goede beginsselen is *Willem* voort met alle maght wt-gaen om de *Burght* van *Arkel* te beleggen. Dan die van binnen met groove stucken en buffen

† Dit word op een andere wijze en wijd-loopiger by ons verhaeld in 't leeven van Heer *Ian van Arkel* op het eynd van dit Boek.

5107. sterk vuur geveende, verbooden de Geldersse na by te koemen. Grave *Willem* dese tijdinge verstaende, liet sonder vertucken wt Holland en Zeeland een groot heyr soo te voet als te paerd beschrijven, waer mede hy den Burght ontzet en *Arkel* weder binnen *Gorichem* heeft gedreeven. De Grave een op-zet neemende om *Gorichem* van alle kanten te benauwen, schickte over al aen zyne edele, Ampt-luyden en Smal-heeren, mede aen de Stad van *Utrecht*, om in dick getal zich tot sijn bystand te benaerftigen. *Reynald* van Gelder hoorende *Gorichem* weder in sijns neefs bewaer te zijn, ende al noch niet sterk van den vyand beslooten, liet metter vlucht wt beyde zyne Hertoghdommen een vaerdige maght oplichten en den Grave van *Holland* den krijg verkondigen, legerde zich daer mede dicht by *Gorichem*, en had allerley nood-durft zoo van mondkost als krijghs-gereedschap met hem genoomen, om sijn neve met handen en voeten voort te helpen. De burgers over zyne aenkomst van vrolijkheyd wt-gelaeten, liepen hem tot aen de *Lingestroom* te gemoet, packten mede al wat hen ontbrack, ende keerden alzo weder in de Stad. Grave *Willem* verneemende de tegenwoordigheyd van onsen Hertogh, brack tersond met sijn leger op na 't kercken dat op den dijk by *Dalem* staet, daer hy onder de hutten vernachtete, betoonende sich niet ongraegh tot een gevecht, 'twelk evenwel after-bleef, vermits de *Son* al over langh te bedde was. Na 't ontzetten van *Gorichem* trock *Reynald* weder na zyne gewesten; van gelijken de *Hollander*, na dat hy den Burght van *Arkel* degelijken had voorsien. De oude en ionge *Arkel* ziende dat de *Hollander* tot vrede noch reeden woude verstaen, droegen aen Hertogh *Reynald* over al haer aentael op het gebied van *Arkel* en *Gorichem*, met dese voor-waerden, dat men de Stad *Gorichem* van 't Huys van Gelder noyt en zoude vervreemden, ende pangelden andere Heerlijkheden in de plaets. Daer na is'er tusschen de Geldersse en *Hollanders* langh een doodlijke oorlogh gedreeven, soo dat d'een d'ander met brand-stichten en plonderen dagelijx besocht en beschadighde.

51. Op den 22. van de Slacht-maend verloor *Reynald* den oppersten van alle zyne bond-genooten en bloed-magen, te weeten *Lodewijk* Hertogh van *Orleans*. De oorzaak van zyne dood was *Ian* Hertogh van *Burgundien*, die door 18. gehuerde moordenaers te *Parijs* by avond den Hertogh (die wt was gegaen op de loose boodschap dat hem de *Koningh* sijn broederyet noodwendigh had te beveelen) op straet met veele steeken neder-leyde. De *Burgondier* quam naderhand onbeschroomd weder te *Parijs* zich van de moord † ontschuldigen, leggende den dooden te last menigerley en hooge verraderyen: onder andere, dat hy een plaegh-duyvel was geweest vande Gemeente, ende, om het Rijk te over-weldigen, na zijn, na des *Konings* (dien hy ook door toovery had verdwaeft) endena zynen kinderen leeven had gestaen: dat hy daer nefens met de *Engelsse* door de vingeren ziende op 't vergangen iaer niet alleen zijn beleg van

* *Burdi-gala.*

* *Bordeaux* schandelyken had verlaeten, maer ook, wt vinnige nijdigheyd, hem *Ian* door *Koninglijke* brieven op lijf-straf doen belasten met sijn heel leger schielijken voor *Calis* op te bree-

† *Vid. latè auctor. pag. 370. & 372.*

ken, 't welk hy goede hoop had te vernieesteren: Geen minder moord maer van minder klank en gevolg is'er elders mede gebeurd. Want *Ian Moor* Dom-heer en kerken-dienaer te *Avezaet* by *Thiel*, doch op desen tijd te *Geervliet* vertoevende, een man van treffelijke middelen, die sijns neefs weduwe tot een huys-houderisse by zich hield, met sijn gants gefinde in sijn eygen huys leelijken vermoord is geworden door sijn † *Onder-paep Peter* endrie andere iongmans, die by *Moor* veeltijds vrye taefel hadden, ende dagh voor daght'zynent verkeerden. Na dat sy *Moor* en de maeghd met een vuyft-hamer ende haer kind met een scheer-mes hadden te slaepen geleyt, sineeten sy de doode lichaemen op het vuur, om ze t'zaemen met het huys te verbranden, na dat zy 'er hadden wt-gedraegen 't geen hen best aenstond. Dan alzo de vlam ten huys wt-sloegh, ende, terwijl de ratel-wacht de klokken treckende brand riep, de burgers de deuren op-liepen, zijn de lichaemen, schoon het hout al tot as verbrand was, noch gac bevonden. *Peter* en de andere moordenaers quamen mede aenrennen, ende hun Heer soo deerlyken ziende verflaegen, wrongen, axkax al kermende, de handen in een, hoewel in haer by-wesen het bloed den dooden wt de neusen borrelde, ende *Peter* in het tasten zyne hand niet als met kracht wt zijns meesters hand konde rucken. Ende vermits de moorders, om haer yver beweesen in 't lessen van den brand, buyten alle vermoeden waren, kreegen sy mede last, om de hand-daedige in de naefte havensen plaetsen al om op te speuren; en te verbieden dat zich niemand vreemds op wagens ofte op scheepen wegh moghte maeken. Daer na beslooten dese schelmen den bloed-roof onder een te deylen, ende met den kostelsten huys-raed, die zy in schaeps-vellen ende onder andere waren hadden in-gepackt, de *Maes* en *Wael* naer *Nymegen* op te vaeren. Middelerwyl koemt den *Schout* van *Geervliet* zeeker wijf als verbaefd en wt-zinnigh tegen, krijtende: *Heer Schout, en brengt my niet in de boeyen: want siet de dood-slayers van Ian Moor zynmet den buyt naer Nymegen gevluucht.* De *Schout* after-denken vattende beval ze den mond toe te houden, nam drie *Schepenen* met een *Roey-drager* by hem, ende zeylde zoo naer *Nymegen*; daer hy, om niet bekend te zijn, in een schippers draght in de *Geervlietsse* schuyt trad, endoor dit middel den smoor-pot ontdeckte, ende zich voort met sijn gezelschap verkleedende, den Raed van *Nymegen* alvorens oorlof af-vraeghde, om de drie moordenaers (want *Peter* zijnde de vierde was by huys gebleeven) gekluyfterd met hem naer *Geervliet* over te brengen, alwaer sy met hun aenleyder *Peter* loon na hun werken outfingen.

52. In 't begin van 'tiaer begon *Willem van Beyerem* Grave van *Holland* zich tegens den Hertogh van *Gelder*, als bond-genoot van de *Arkels*, schrap te stellen, endevast een bol-werk op te werpen aen den voet van de *Wael* tegen over *Lovesteyn* in de boerschap *Dalem*. *Reynald* die's anderen daeghs met gelijke meeninge daer

1408.

† *De Heer Pontanus verbaelt meer omstandigheden van dese moord, welke wy, alzo ze meer dienen voor den slechten man om zich daer aen te vergaepen dan tot onderwijfinge van den wys-gierigen leezzer, liever hebben voor by te gaen.*

na toe

1408. na toetrock, ziende den Grave alreeds in 't bezit van de plaets, benaerftighde hem om het aengevangen werk met ſchieten en andersins reddeloos te maeken. Onder dit koemt *Ian Biſſchop* van *Luyk* over in *Holland*, die tuſſchen ſijn broeder en den *Gelders-man* een drie-iaerigh beſtand koppelde, wt zaeke hy ſijns broeders byſtand, neffens de troppen van Hertogh *Ian van Burgondien*, doen hoogh van doen had tegens de *Luykenaers*, die hem voor geen Biſſchop wouden kennen, om dat hy nu eenige iaeren langh had verfloft de merk-teykens van de Biſſchoplyke waerdigheyd aen te neemen, en *Diderick van Hoorn* den zoon van *Henrick Heer van Parijs* tegen hem hadden op-geworpen. De *Luykſe* dan, die omtrent *Maeftricht* (waer binnen *Ian van Beyer* zich verhiel) t'zaemen ſchoolden, zijn wijders, onder 't beleyd van den nieuwen Biſſchop en zijn vader, met eenheyd van 50000. mannen den *Burgondier* en *Hollander* niet ver van *Luyk* onderoogen getrocken, ende aldaer meeft alle (men zegt wel van 40000.) in de loop gebleeven, zoo dat de *Beyer* alle de Steeden van 't *Stift* weder over-weldighde. Dese ſlagh deed den *Burgondier* veel goeds by den *Koningh* van *Vrankrijk*: alfoo die van den *Orleansen* aenhangh doen na vrede luyfterden, die anders een maght van gelden volk by de hand hadden, om den *Burgondier*, zoo hem dese kans ware mislukt, beyde, wt *Vlaenderen* en *Burgondien* te verſtooten. Op den 16. van de *Hoy-maend* verkoften *Gijsbert van Bronkhorſt Heer van Anholt* en zyne vrouw *Margriet van Ghemen* aen *Ian Barlair Heer van Helmont* en *Keerbergen*, haere Heerlijkheyd, Burght, boerſchappen, merken, tollen en tienden van *Batenburgh* voor een zeker ſtuck gelds. Hier over ſtonden als getuygen *Ian van Arkel Heer van Pierpont* en 't land van *Mechelen*, met ſijn zoon *Willem*, *Gijsbert Heer van Bronkhorſt* en *Borkeloe*, *Heer Henrick van Ghemen*, *Heer Henrick van Wiſch*, en *Orho van Bueren*. Acht daegen laeter beleed *Barlair*, dat *Bronkhorſt* ofte ſijne erven het gebied van *Batenburg* t'allen tijden weder moghten vry koopen met 3600. *Frantſe ſchilden*; ende, zoo hy *Barlair* voor de inloſſinge zonder wetlijke lijfs-vruchten quam te overleeven, ſijne erf-uyters wt-koopen met een iaerlijxe rente van 100. oude ſchilden, ofte in plaets van dien eens 1600. Dit ſchrift was bezegeld van *Barlairs* neven *Willem van Meerhem Heer van Borſtel* ofte *Boxtel*, *Willem van Milenbergh Heer van Everdonk* en *Soevenham*, ende van den *Ridder Diderick de Roever*.

* Siet op het
48. hoofd-
ſtuck.

53. Na dat Hertogh *Reynald* de leenen van *Kuyk* en de *Grave* by *Antonis Hertogh van Brabant* had beleeden, is 'er op den 14. van de leste maend tuſſchen beyde Vorſten binnen 's *Hertogen-bos* een nauwer verbintenis gemaekt, in 't by-wefen van den Hertogh van den *Berge*, en weder-zijdfſe Raeden. De *Brabandſſe* laſt-hebbers waren de *Heer van Weſemale*, *Ian van Moyode*, en *Willem Blondeel*: de *Gelderſſe*, *Ian van Wyenborſt Hof-meester*, *Diderick Heer te Wiſch*, *Henrick van Droeten Droſſaet* van *Gulich*, en *Udo de Boſe* gezeyd *Verlaar*. Hun verſpreck was dusdanigh: Vooreerſt zouden de Vorſten op een af-gepaelden dagh ſes van hunne Raeds-vrienden naer *Raveſteyn* aen de *Maes* af-vaerdigen, ende hen ter handen ſtellen zoodanige op-ſpraeken, verſoeken en klachten, als d'een op d'ander meynde te hebben: waer op de twaelve, ge-

hoord aen dese en geene zijden het voor-draegen en bedingh, alles na hunne beſcheydenheyd zouden beſlichten, in kracht van een onweder-roepelijc vonnis, eer zy van *Raveſteyn* verrocken. Beyde Heeren zouden zoo langh haer leeven duyrde, vrienden blijven, dat is, d'een tegen d'ander niet onder-winden, des anders vyand geen toevoer doen, dan des anders ſchade afweeren, ende ter gelegener tijd helpen met ſijn eygen volk, lijf, en op zijneygen koſten; foo te weeten de Vorſt die den oorlogh aenvaerde, zelf by den toght was: mede in 't belegeren ofte aentaſten van een Stad ofte Schants d'ander, des verſocht, 200. ofte meer gewapende by-zetten, mids dat de verſoeker hun voor-raed beſchicke, ende tot geen verdragh en treede, daer ſijn byſtander niet en zy in bedongen. Soo een van der Vorſten onder-zaeten des anders onder-zaet in recht betrock, ende zulk een zich noch onder 't recht noch ſijns Heers vier-banken, noch onder de twaelve goede mannen wilde buygen, dan zich in vyandſchap vergreep tegens een der Vorſten ofte hun onderdaenen, die zoude van ſijn Opperheer na behooren werden gebreydeld. Over en weder zoude foo te land alſte water ongemoeyde handelingh en verblijf zijn, onder betaeling van behoorlijke tolln ter behoorlijker plaetzen.

54. Dit verdragh zoude zich ſtrecken tegen alle Vorſten, wt-gefondert het *Roomſſe Rijk*, den *Frantſen Koningh*, en *Grave van Holland*; met dit onderscheyd, dat de *Heer van Brabant* nu noch immermeer den *Hollander* de hand zoude leenen tegen den Hertogh van *Gelder* en *Gulich*; ten ware de *Burgondier* in eygen hoofd den *Hollander* by-koemende beyde Vorſtdommen bekrighde, ofte des *Brabanders* broeders, de Vorſten van *Burgondien* en *Nevers*, wt eygene in-ſichten oorlogh aenvingen tegen *Reynald* van *Gelder*; die in tegendeel, met raed en daed tot af-breuk van den Hertogh van *Brabant* weder moght by-ſtaen den Biſſchop van *Kolen*, den Hertogh van *Orleans*, Hertogh *Willem* van den *Berge*, den *Grave van Kleve*, met de Biſſchoppen van *Luyk* en *Paderborn*; voor-behouden dat hy den *Brabander* na ſijn beſte vermoegen, zoo 't nood deed, onderſtand zoude doen tegens die van *Maeftricht*, *Luyk* ofte *Loen*, in val van blijkelijc geweld en ongelijc. Wel verſtaende dat die byzondere kraekeelen, om welker wille dese byſtand was geſchied, geſleeten zijnde, dit beſteck namaels, ende zoo vaek duſdaenige dingen voor-vielen, in zyne vordere leeden ongeſchend en van volle kracht zoude blijven. Indien de *Brabander* de *Kolenaers* beoorloghde, zoude *Reynald* met hem in-spannen ende zijn erf-goed *Zulch* den Biſſchop weder af-vorderen: quam *Reynald* hem eerſt de vriendschap op te zeggen, dan zoude de *Brabander* hem zonder vertoef hulp bieden: maer foo de Biſſchop yewaerts een van de Hertogen op 'tlijf viel, daer zoude d'ander zyne troppen na toe voeren, beſtaande in 600. gewaepende ſpiets-dragers, ende die op ſijn beurs en gevaer onderhouden. De Vorſten in 't leger, ofte in een tocht of beleggh by een zijnde, zouden yeder hun eygen koſten draegen, ende in de winſt gelijkeleyken deelen, ten waer eenige plaets yemant van de Vorſten eygendommelijken toe-behoorde. Alle zwaerigheyd, hinder, en mis-verſtand wt dit verdragh t'eeniger tijd koemende te riſſen, ten ware dan dat beyde Vorſten ofte hun onder-

» onderdaenen onder een schorringe kreegen, ofte
 » de onderdaenen met d'een ofte d'ander Vorst,
 » zouden, met toe-stemminge van de weder-zijdse
 » tegen-dingers, by de 12. Scheyds-luyden af-ge-
 » daen worden te *Ravesteyn* na ses wecken tijds;
 » ende of 'er yemant van dese Raeds-heeren doot
 » dood, wt-landigheyd, vrywilligen af-stand, ont-
 » zettinge, ofte om andere borzaeken dit sijn ampt
 » niet en konde ofte wilde wt-harden, in diens
 » plaets zoude men t'elke reys keuren een ander.
 » Beyde Heeren zouden eens ofte twee van hun
 » Raden met een Geheym-schrijver tegens den 13.
 » der Lauw-maend naer *Ravesteyn* af-schicken, met
 » hun Heeren zegels om ses opene brieven te ver-
 » vaerdigen, waer van 'er elk drie zoude behouden,
 » staende after yeder brief den dagh van dese over-
 » komst: in den eersten brief zoude dese hande-
 » linge beschreeven zijn; in den tweeden, de oin-
 » derlinge beloften, van over en weder ses vol-
 » machters naer *Ravesteyn* af te stuyren met allen
 » schijn en bescheyd van 'tgeen d'een op d'ander
 » had te zeggen; in den drieden, dat d'een Heer
 » totafer-deel van d'ander niet zoude by de hand
 » neemen van nu af tot aen toekomstigen Kerst-
 » dagh. Eyndlijken zoude de Brabander zijn op-
 » spraek tegen de Geldersse op den Sondagh in
 » midden Vasten aen den Burg-grave ofte tollenaer
 » van Nymegen in schrift over-leveren, ende de
 » Hertogh van Gelder op den zelven dagh zyne
 » stukken te *Brussel* in-dienen by den Cancelaer
 » van Brabant ofte *Willem Blondeel*, om daer na
 » alles binnen *Ravesteyn* af-gehandeld te wor-
 » den.

1409. 55. In desen tijd bevind ick dat *Reynald* met
 zyne Steeden het driede deel van den *Lobetsen*
 tol voor 20000. oude schilden over-gezet heeft
 aen den Grave van *Kleve* en der *Mark*, belooven-
 de voor hem en zyne na-zacten den Raed van
Arnhem en *Doesburgh* wegen hünne borg-tochten
 te vryen. Nademael de Heeren *Ian* en *Willem*
 van *Arkel*, ziende alleen tegen den Hollander
 geen kanste hebben, tegen *Gorichem* en 't gebied
 van *Arkel* andere plaetsen in *Gelderland* hadden
 getuyscht, weesen de *Bisschop Orho* van *Munster*,
Adolf Hertogh van den *Berge* en *Frederick* Grave
 van *Moers* en Heer van *Baer*, als gekoozene
 scheyds-mannen ten weder-zijden, dat Hertogh
Reynald de *Arkels* voor haer erf-goed weder zoude
 over-geeven het *Slot*, de boerschap en den tol van
Oyen, neffens de *vlecke Diegeden* en 500. ponden, die
 wt den tol geheeten de *Gruyt* iaerlijx binnen 's *Herto-*
gen-bos wierden betaeld, ende noch soo veel wt syne
 vordero in-komsten van *Gelderland*, dat het met den
 tol in alles zoude bedragen tot 500. iaerlijxe *Rhynsse*
 goud-guldens. Beloovende, indien de Heer van *Arkel*
 hier aen het zyn niet en hadde, den Hertogh van
Gelder daer toe te brengen, dat hy binnen 14. nachten
Gorichem met sijn aenkleeven hem weder zoude in-
 ruymen. Op den 25. van de zelve Oogst-maend
 bevestighe *Reynald* dien volgende, na dat hem
 de in-zaeten hadden gehult en gezworen, alle
 oude hand-vesten en voor-rechten zyner Stad en
 Schependom van *Gorichem*, met toe-zegginge
 van die *Vesting* moedwillens noyt van 't *Hertoghdom*
 van *Gelder* af te zonderen, ten waer hy ze weder over
 liet aen 't *Huis* van *Arkel*. Daer nevens schonk hy
 aen de Stad op nieuws dese keuren en vryheden:
 Sy zoude tot gelijke diensten en anderen onraed plich-
 tigh zyn, als de vier Geldersse Hoofd-steeden, yedere
 na sijn vermoegen. Soo yemant over sijn misdæd in de
 Stad bedreeven binnen een iaer niet en wierde aen-

geklaeghd, die zoude van alle bekommeringh en aen-
 spraek vry wesen. De Overheyd van *Gorichem* ver-
 moght des Stads tollens en schattingen op- en af- te
 zetten, wt-geseyd de schattingen van den Hertogh,
 die men na oude gewoonten, en des Stads Reeken-
 boeken zoude op-brengen. Alle tegenwoordige of toe-
 koemende inwoonders zouden in 't stuck van waekens
 en ongelden over eenen kam geschooren worden met de
 in-borelingen.

56. Niemant moght binnen *Gorichem* *Smal-*
heeren en eygene luyden hebben, dan die een vol iaer
 burger was geweest. Den Schout stond vry, volgens
 d'oude wyze, te gaen schouwen den *Dijk* beneeden de
 Stad. Alle bastaerden zouden na dood van hun wet-
 lijke erven der zelve nalatenschap als andere wet-
 lijke erven der zelve nalatenschap als andere wet-
 lijke geboorene aenvaerden; dan zonder echte geboorte
 af-stervende, de hun geschonkene ofte by wterste wil
 gemaekte goederen weder vervallen aen de zyd daer
 die van daen waren gesprooten, wt-genoomen zoo-
 daene ervenissen als hun van de Heerlijckheyd *Arkel*
 waren aengekoemen, die in zulk een geval op den
 Heer zouden versterven; zonder dat de eygenaers met
Arkel nu wtheims leevende middelerwyl verwin ofte
 in-draght zouden lieden. De burgery moght geene
 eeden, beloften, ofte hand-schriften verlijden, dan voor
 de Schepens van *Gorichem*, op een boete van thien
 ponden aen den Hertogh te verbeuren; als mede hun
 goederen in 't Schependom nergens anders dan voor de
 Schepens in-winnen ofte in-lossen. De Stad noodigh
 vindende geld op schade te neemen ofte te geeven, ofte
 wt de in-zaeten geld-middelen te soeken, zoude wt
 yeder vierdeel twee van de bescheydenste mannen daer
 toe volmaghtigen. De Schout was gehouden recht en
 vonnis te spreken na de wetten en gebruyken der Stad.
 De Vorst zoude vier *Deur-waerders* stellen, iaerlijx te
 kleeden op 's Stads kosten; ende alle iaer seven Sche-
 pens op *Dinghsdag* na *Pontiaen*, die de wetten zouden
 bezweeren, ende met hun vorige stoel-broeders in duy-
 stere zaken te raede gaen: waer na dan de nieuwe en
 af-gaende Overheyd twee *Burgermeesters* voor dat
 loopende iaer zoude op-werpen. De Raed vermoght
 geene huysen te zetten over de oude Stads graft, dan
 met gemeene bewilligingh van de alinge burgery. De
 vry-geleyds-brieven zouden opentlijken in de kerk en
 zulk op *Heyligh-dagen* werden af-gekondighd, met den
 tijd van haer wtgangh; &c.

57. Onaengesien het drie-iaerigh bestand
 tusschen den Hollander en de Geldersse ('t welk
 aen weder-zijden eerlijken wierd na-geleefd)
 noch niet verstreken en was, liet echter *Reynald*
 zwager de Heer van *Arkel* niet na den *Utrechtsen*
Bisschop *Frederick* van *Blankenbeym* en sijn Sticht
 met vuyr en yser aen te taffen; wt zaek de *Bis-*
schop voor weynige iaeren met den Hollander
 in-spannende zyne trotze *Slóoten* *Eversteyn* en
Hagesteyn, tot steen-hoopen ofte hout-koolen
 had gemaekt. Waer over *Arkel* alle moegelijke
 middelen gebruykte, om die van *Brederode*, grond-
 bezitters van *Vyanen*, met andere aen 't Sticht
 paelende Heeren aen sijn lijn te krijgen, ende sijn
 zoon *Willem*, die anders een weder-zin had in
 krijgh en moeyten, den *Bisschop* aen boord te
 zenden. Maer als nu de kerf-stock te hoogh liep,
 ende des roovens en blaekens geen eynd en was,
 begoft *Blankenbeym* te ontslymeren, en beyde
Arkels met hun mede-standers in den doem te
 doen, verbiedende daerom allen *Christ-geloo-*
vigen met hen gemeenschap te houden, ofte ook
 in haer by-wezen dienst te doen. Op dit iaer
 wierd in stede van den af-gestorven Keyser *Robert*
 by de *Keur-Vorsten* in-gewillighd *Sigismund*
 Koningh

Koningh van Hungaryen en Bohemen, ende zoon van wijlen Keyser *Karel* den vierden. Wanneer op desen tijd de vryheyd, welke die van Nymegen hadden belangende de Brabandse vertollingen, door verloop van iaeren half in 't vergeetel-boek was geraekt, ende de tol-heffers den koopman overal lastigh vielen, wierd de zaak voor Hertogh *Antonis* gebraght, en dese haer oude voor-rechten wederom vernieuwd. Soo haest de gemaekte stille-zaet was verstrecken, zond Grave *Willem* van Holland voort eenige wel-bemande scheepen na de Zuyder-zee, om te verhoeden de verstooringe die hem zoude moegen beiegenen van de Geldersse wt *Harderwijk* ofte der *Elburgh* wegen de vaert ofte vissery. Hy deelde den Amersfoorders insgelijx enige voordeelen en vrydommen mede, waer aen sy haer soo vergaepren, dat sy den Grave toe-stonden de aenleggende Velouw wt hunne Stad na sijn welgevallen te door-stroopen, brand te stichten, en daeghlijx veele gevangens naer huys te sleepen. Daer tegens begaf zich de ionge Heer van *Arkel Willem*, gekoozen Maerschalk van Gelder en Gulich, te veld, die wtlast van sijn oom den Hertogh de Schants te *Hoevelaek* by *Amersfoord* wel van volk verzorghde, en deun by noch een andere Sterkte op-wierp tot beschuttinge van de vorige. Hier over gebeurde het, dat *Hubert van Kullenburgh*, *Ian van Vyanen*, en *Arent Lerenburgh*, Ruyteren eensdeels en *Hopmans* van de Hollandse troepen binnen *Amersfoord*, met een sterke bende wt de Stad trocken, met dit voor-neemen om de Geldersse te *Hoevelaek* de broek op te nestelen. Dan dese merkende dat 'er op haer was gekookt, verlieten alstillekens de Vestingen, stelden de *Hollanders* ter loor, ende weeken binnewaerts in. De *Hollanders* staeken het vuur in de verlaeren Schantsen, ende op *Nykerk* aen treckende, keerden van daer met min ofte meer roofs en gevangens weder heymwaerts. *Reynald* herdenkende dat zyne over-bueren de Amersfoorders hem van alle kanten in de kaert konden kijken, schonk ze op hun verzoek een vrede, die op het eynd van 't iaer binnen *Wageningen* is bezegeld.

1411.

58. 's Iaers daer na hielden die van de wet van *Amersfoord* onsen Hertogh verwytelijken voor, hoe eenige Geldersse met zommige van de burgerij t'zaemen doende op den dierenden Mey-dagh in 't after-eynd van de Stad geheeten de *Kamp*, waren in-gevallen, ende van daer op de oude Graft aengedrongen, om voort met lederen over de vesten te klimmen; dan, dit mis-luckende, de zelve Voor-stad hadden geschonden, aen brand gesteecken over de 20. burgers huysen, en mede gesleept soo veel sy aen buyt laeden konden, eyndlijken ook een van de burgers neder geleght, en etlyke ter dood gequetst. Ende alsoo deze moedwillige vennooten de plonderagie naer Gelderland hadden verbraght, onder een verdeylt, en aldaer zich noch op-hielden; spraeken sy den Hertogh aen om beteringh van al dese schaedde, bysonder zoo al 't voorzeyde eerst na de verzoeninge was op-gekoemen. De naemen van de vernaemdste Geldersse in desen brief wtgedrukt waeren, *Ian Nagel*, *Ernst* en *Philips Vencelaer*, *Evert* en *Ian van Bylaer*, *Ian van Domselaer*, *Govert van Roselaer*, *Ian van Spaen*, *Otho van Salland*, *Maes Does*. Onder de bel-hamels van *Amersfoord* vind ick dese, *Willem van Daselaer*, *Lamb. van Lienlaer*, *Walter van Hagenouwe*, *Timon Grache*, *Wolfaert van Bylaer*, *Geeraert Nagel*, *Ernst Brenwiver*, *Willem*

Seibart, *Lubbert Heymansz*, *Geeraert Bierdranker*, *Pelgrom van Hollick*, *Ian Koningh*, *Geeraert Hoest*, *Evert Gheyn*, *Ian van Weghe*, *Peter van Leeuwen*, *Gijsbert de Camp*, *Evert Ribben*, *Govert Bos*, *Maes Noes*, *Ian Schraffer*, *Henrick Brouwer*, *Diderick van den Hoeve*.

59. Na dat *Adolf* Grave van Kleve nu eens en andermael over het hem en zyne onderzaeten aengedaen ongelijk schriftelijken aen de Staeten en Steeden van Gelderland had geklaeght, braght Hertogh *Reynald* mede menige bezwaernissen in tegens den Grave, waer van eenige zyne landen, en eenige zyne onderdaenen aengingen. *Reynald* dreef onder andere, dat zommige werden boven en onder *Emmerick* en *Rees*, als de *Rosen-Klinken-Steenkens*- en *Ratmuys*-weerden onder Gelderland behoorden; daer tegens vermeynde de Grave bescheyd te vinden, dat alle Rhijn-weerden tusschen *Emmerick*, *Babbergen*, *Elten*, en het Tolhuys de zyne waren; dan wilde lichtelyken af-stand doen van de visschery in den Rhijn, en van de thienden te *Capvenen* en aen den *Spoelbergh* in 't gebied van den Hertogh van den Berge etlijke iaeren herwaerts op-gebeurd, zoo men levendiger bewijs verতোonde alshy wel hadde. Op de voorwerpinge, dat die van Nymegen brieven en recht hadden om den Rhijn en Wael vry op en af te vaeren zonder haer eygen goederen te derven vertollen, antwoorde de Grave, dat men aen die van Nymegen hem aensprekende geen recht en soude weygeren. Men braght voor, dat des Hertoghs Slot te *Zevenaer* in-geuoomen en wgeroofd was door des Graves krijghs-volk; die daer op seyde willigh te zijn om dit alles te boeten, indien de Vorst hem insgelijx wilde af-goeden de schade die hy in de *Lymers* had geleeden. Op de aenklaght, dat *Ian van Wienhorst* bastaerd, boven 't vry geleyd door des Graves Raeden aen de Geldersse vergund, was onthalsd, wierd geleyd, de gerechticheyd van *Essen*, daer 't oordeel en de straffe was gevallen, den Grave niet toe te koemen, ende den Grave niet dan de bloote klaght te hebbengedaen. Den Graeflijken Raed Heer *Willem van Rees* wierd op-geleyd, dat hy wt den naem van den Grave *Iacob van Kuyk* te *Hulbuysen* in de Wael verbooden had te vissen. De Grave ontkende hier van te weten, ende zeyde wijders dat hy *Hulbuysen* aen Heer *Willem* had verpandschapt. Daer behalven wierden *Walter van Doornich* en andere Kleefse onderzaeten beschuldighd, dat sy wt *Huessen* en in 't gebied van Kleve hadden aengepackt, en zonder voorgaende vriendschaps op-zegginge gevangen gezet zommige *Arnhemse* en *Zurphense* burgers. Hier op gaf de Grave voor bescheyd zulx met sijn on-wil geschied, ook een der selver op een rad gezet en onthoofd te zijn. Over de Geldersse gevangens in het land van Kleve wierde beraemd, dat die, als van ouds, den eed doende aen beyde zijden souden vry gaen.

60. Daer wierd ook kraekeel gemaekt wt den naem van *Iacob van Apeltern*, den Grave van *Meurs*, en andere des Hertoghs ingezeetenen; waer tegens de Klevenaers voor-stelden, dat de Geldersse des Graefs offen wt de weyden hadden gedreven; doch de Hertogh braght sijn schade te *Zevenaer* daer tegens in vergeldinge. De Klevenaers klaegghden, dat hun Grave manschappen en erven had in de Velouw, waer over het Hof van Gelder hem geen recht en deed; dan daer op wierd gediend, dat den Grave geen ongelijk en

was

was weder-vaeren van den Hertogh ofte zyne Vier-schaeren; maer dat de gemelde goederen van de eygenaers waren verpaid en door brieven op-gedraegen aen een zeekeren Iorden Boningh, die te voren met een moesten verdraegen, eer de Grave recht konde erlangen. Op het voor-werpsel, dat men den Grave verlet had gedaen in sijn recht van vissery tegen over Lobed in de Wael, wierd gezeyd; dat de tollenaer dese gerechtighyden den Hertogh voor een stuck gelds had af-gekocht. Dat den burgeren van Kleve en Kranenburgh de vryheyd toe-quam, om hun vee in des Hertoghs naefte bossen te drijven; daer op wierd geantwoord, dat het de wijze was vijf iaeren na 't af-houwen der boomen hier mede te wachten, ende dan noch voor de aenstaende weyde bos-geld te betaelen. Sy vertoonden, dat des Hertoghs Amptmans aen den Grave zyne Heerlykheyd en in-komsten van Wees niet wederom en gaaven; de Vorstelyke Raeden betuyghden hier van geen kennis te draegen, maer wel dat de bouweren, hangende dese verschillen, aen de Amptmans hun tienden niet vaerdigh genoegh hadden geleverd. Op het verwijt, dat eenige kooplyden van *Wexel* en *Griet* te *Nymegen* waren bezet en aengehouden, gaf de Hertogh tot bericht; dat men de gevangens, zoo haest beyde Heeren zich hadden verdraegen, over en weder zoude vry stellen. Ende zoo voort. Dit alles was voor-gevallen in den bestand-tijd, welke Bisschop *Frederick* van *Kolen* tusschen d'een en d'ander Vorst had beraemt, die oock al noch met de Graven van *Heynsberg*, *Moers* en *Ripperscheyd* over-besigh was om een nieuwe wapen-rust te treffen tusschen den Gelders-man, *Klevenaer* en *Ionkheer Willem van Arkel*, waer in mede beklemd wierd *Steven* Hertogh van *Beyeren* met zyne vrouw *Elizabeth* van *Kleve*, weduwe te voren van den Heer van *Valkenburgh* en *Ravesteyn*, neffens hun onderzaeten en landen. Hoewel *Willem van Arkel* kortz daer na aen de vier Geldersse hoofd-steeden als mede naer *Goch* en *Doesburgh* brieven liet afgaen, en daer by verlocht dat sy haer van zynen 't wegen als middelaers wou-den laeten gebruyken by den Grave (zoo schreef hy) van der *Mark*, om dat hy sijn woord niet en hield, en de onderlinge twijffelingh weygerde te zetten aen de wt-spraak van onzijdige zeghslyden.

1412.

61. Hertogh *Reynald* handelde op desen tijd met sijn zwager *Ian van Arkel* en neve *Willem* op nieuws, dat die te weten wt sijnen naem de *Stad Gorichem* zouden besitten, om daer wt, zoo langh de kriegh en 't kyaekel tusschen haer duyrde, op hun eygen gevaer en kosten den Grave van *Holland* met zyne mede-standers te bestrijden; mids dat de Hertogh hun zoo veel voor-raeds zoude laeten volgen, als de Staeten van *Gelder* noodigh zouden vinden. Wat sy aen landeryen en anders, boven de aengewende onkosten, binnens iaers zuiver over-wonnen, zoud yeder half en half genieten; ten waere de kriegh binnen dien tijd door een minnelijk bespreck quam op te houden. De *Arkels* zouden geene in-komsten of baet trecken wt het land van *Arkel*, zoo wel binnen als buyten de *Stad*, dan des Hertoghs Ampt-lyden daer mede laeten begaen en de handreyken; ten waere sy de inzaeten van *Gorichem* in 't spitten, waeken, ende met den toevoer in en wt te brengen, ofte in andere oorloghs- ofte Heeren-diensten moesten gebruyken, in welk een geval sy zelve, ofte door des Vorsten Ampt-lyden en

op des Vorsten naem, de burgers zouden booden ofte doen booden. Wanneer oock de Hertogh met den *Hollander* ofte sijn mede-hulperen eene vrede moght sluyten ('t welk hy niet bestaen en zoude buyten raed van sijn vrienden) daer in zouden de Heeren van *Arkel*, zoo langh sy te *Gorichem* vertoefden, vandes Hertogs wegen bewilligen, die ze by zulke gelegentheyd gehouden was met hunne goederen onbezeerd naer een weylige plaats over te voeren. Sy zouden de *Hollandse* gevangens den Vorst toe-koemende hem niet onthouden, ende voor de andere loon ontfangen; dan alle vordere gevangens, ende wat sy, loopende de wapen-stilte tusschen de *Hollanders* en *Geldersse*, de *Hollanders* meer hadden af-handigh gemackt, weder geeven, op dat des Hertoghs eer geen in-breuk moght lijden. *Reynald* was verbonden, sijn *Stad Gorichem* in tyden van beleggh met alle maght te ontzetten; endede Heeren van *Arkel* de *Stad* aen den Hertogh, zoo wanneer het hem beliefte, weder in te ruymen. Gedaen ten over-staen van den Hertogh vanden *Berge* en den *Grave van Hensbergh*, op den 17. van de eerste *Lenre*-maend.

62. Hier na heeft *Reynald* omtrent midde-soemer met *Willem van Beyeren* een nieuwen handel aengegaen; dat hy te weten sijn neve *Willem van Arkel* zoude traghten te bekooren, om *Gorichem* en 't gantsse land van *Arkel* den *Grave* in vollen eygendom over te geeven, mids dat de Hertogh daer tegens van den *Grave*, voor sijn schade te *Gorichem* wtgestaen, zoude ontfangen honderd duysend *Franse* schilden, en sijn neve *Arkel* in de plaats langhen behalven de Heerlykheyd van *Born* en 't *Huis te Oeyen* met seven aengrensende dorpen, een iaerlijxe rente van 5000. kroonen wt den tol te *Lobeth*. Dit binnen *Wijk te Duerstede* aldus verricht zijnde, droegh *Ionkheer van Arkel* voor hem en zyne erven, *Gorichem* en *Arkel-land* over aen den *Grave*. Van dien tijd af heeft *Gorichem* onder *Holland* gezeeten, en is 'er tusschen twee effen moedige Vorsten een bestendige vrede gekoppeld, waer in ick echter den ouden Heer *Ian van Arkel* onbegrepen vinde. Een half iaer laeter zijn hier van breedere brieven vervaerdighd, ten over-staen der Bisschoppen van *Luyk* en *Utrecht* *Ian van Beyeren* en *Frederick van Blankenbeym*, waer by een algemeyne vergetelheyd word vast gesteld van al het geen de *Gorichemers* tegen de *Hollanders* hadden bedreeven, ende aen de in de vorige onrusten wt de *Stad* verloopene ofte veriaeghde burgers weder toe-gelaeten binnen te koemen, mids haer draegende als goede in-zaeten toe-staet. In desen zoen wierd mede in-geslooten de Heer van *Kulenburgh* met sijn onderzaeten, en hun vergoest hunne goederen als voorheen te beheerschen, eer de Heer sijn gebied aen den Hertogh van *Gelder* had over-gezet; als mede voor verzoend gehouden aengaende den man-slagh, waer van hy, in *Gelderland* voor-oluchtrigh zijnde, was aengeklaeghd; daer neffens zoude de Hertogh hem weder doen hebben het geld 't welk by aen de Ampt-mannye van *Bommel* en *Tieler-weerden* ten aftenen was. *Arent van Leyenbergh* verkreegh insgelijx genade en recht om 't zijne rustelyken te besitten. Ende vermits die van *Amersfoort* van hunne *Stads*-ballingen, door oogen-luykingh van de *Geldersse*, veel weder-waerdigheids en hinders was beiegend, zoud de Hertogh dese lyden in sijn lande het geleide op-zeggen; tot dat sy met 2000. gulden de schade hadden vergoed; blyvende voorts van waerden de brieven, zoo door hem als sijn voor-zaeten aen de *Stad van Amersfoort* vergund.

Q 2

63. Na

63. Na dat de Hertogh van Brabant *Antonis* zyne heyr-kracht wt Vrankrijk weder naer huys gevoert, en eenige bal-hoorige Lutzenburgers had in-getoomt, maekte hy vaerdigheyt om de Veftinge van *Batenburgh* aen de Maes in 't Hertoghdom van Gelder te beleggen. Doch de Steden van Brabant bestonden hem niet alleen volk ten dienft te weygeren, maer ook onder een te mompelen van weer te bieden, soo haer de Hertogh dienthalven met geweld dreygde. Om dese reden zijn de Staeten naer *Vilvorden* beschreeven, daer de Vorft in de volle vergaderingh tegen de weder-spanningheyt der Steden dapper wt-voer. Wt alle Steeden waeren eenige Raeden op den Lant-dagh, die veel tot haere verschooninghe by-brenghende, het verwijt van de haer aengewreevene trotzheyt by ontkenenis af-floegen, en integendeel voor-wierpen, dat de Hertogh zich met de Franffe oorlogen steeds vermengde, en daerom de gerechtigheyt der Steden niet te deege voor en stond. Wanneer hier op van stonden aen zommige bevel kreegen om de Steden af-zonderlijken over haer beswaer te verhooren, hoorde men doorgaens dese klaghten, dat het land van Kuyk met de Stad *Grave* den Geldersfen in handen wierd gelaeten, de Land-weeren van Over-Maes op de paelen van Gelderland on-ingeloft bleeven, en die van 's *Hertogen-bos* ongewrooken; alsoo *Willem van Gent*, een Gelders Ridder, de Stad een weynigh te voren door een schielyken over-val ofte met behendigheyt had vermeestert, en de burglary deerlijken geribbezackt. Na dat Gelderland, als gezegd, met Holland was vergeleeken, ende Vorft *Reynald* met een deftigen sleep van Vryheeren, Edelen en Ridders etlyke daegen in Holland by *Grave Willem* in alle vrolijkheyt had toe-gebraght, heeft onlanx daer na de *Grave* weder naer Gelderland een speel-reys gedaen, om den Hertogh sijn vedder insgelijx gezelschap te houden. *Reynald* zyne komfte verstaende, heeft met een deel Ruyters hem een stuck weegs op de *Velouw* in 't gemoet gereeden, ende met groote pracht en gemeensaemheyt binnen sijn Hof geleyd; alwaer sy den anderen alle cier en vermaek aendeeden, ende voort by de acht daegen soo met iaegen als andere eerlyke oeffeninghen t'zaemen verfleeten. Wanneer zy op een zeekeren tijd over 'tmael wat beschonken en lustigh waren, zeyde Hertogh *Reynald* tegen *Willem*, dat sijn neve wel van geluck moght spreken, dat sy onder een waren verdraegen; alsoo hy anders sijn gevangen zoude wesen. Als *Willem* na dese woorden met verbaesdheyt den Hertogh aenzagh, en de waerom vraeghde van dit sijn zeggen, kreegh tot bescheyd, dat de aensienlijxte adel van sijn Graeffschap daer toe gaern de hand zoude geleent hebben. *Willem* in Holland weder-keerende, ende meer en meer door zyne gedachten rollende wie hem doch zulk een bitter hert moghte toe-draegen, schiep ten laetsten een quaed vermoeden van den *Heer van Egmond*, om dat die in de vorige krijgh hem wegen sijn leen geen bystand altoos had willen doen, noch zich vyand stellen tegen den Hertogh van Gelder, ende nu vijf iaeren herwaerts niet dan na verworven vry geleyde hem in Holland was koemen groeten. Doch de *Grave* verbeydende beter kans en kondschap, hield zyne aenslagen tegens den *Egmonder* en sijn vader *Willem* Heer van *Yffelsteyn* soo langh verborgen.

64. Op den tweeden van den Oogst-maend schreef *Grave Willem van Rotterdam* aen *Reynald*, hem indachtigh maekende de vergaderingh die t'Utrecht zoude wesen, en biddende dat hy eene acht daegen laeter zich met foodanige Raedsvrienden aldaer wilde in-stellen, die de vrede aen beyde kanten meest sochten te bevorderen, be-loovende aen zyne zijd van gelijken te doen. Ick gisse hier van de oorfaek geweest te zijn de zaek van *Ian van Arkel*, die op desen tijd niet alleen de Ridderfchap, als die van *Brederode* en *Montfoort*, maer ook een goed deel van de burglary tegens den Biffchop, niet tegenstaende des zelfs blixembrieven, had gaende gemaekt, en haer in 't oor geblaesen, dat de Stad aen Hertogh *Willem* was verkofst, ende alle haere vryheeden zoude quijt raeken. De bel-hamels en stooke-branden hier van waren † *Herman van Lockborst* Deken met *Ian Spiegel*, die met hun gevolgh de oude en nieuwe Stads Overheyt, om dat zy den *Grave* van Holland den vyand van de *Arkels* aenkleefden, soo moede maekten, dat die genoodzaekt was eenige daer van wt den Raed en eenige wt de Stad te zetten, die ten deel naer *Amersfoort* en ten deel naer Holland gingen vluchten, wensfende alle herstellinge in hun vorigen staet en maelsteeden. Als de Biffchop om dese hevighheyt te doen bestallen te vergeefs had gearrebeyd, wierd *Grave Willem* van Holland tot middelaer aengesocht, die wt enkel mede-lijden tegens de ballingen aen die van Utrecht sijn Graeffschapen den koop-handel verbood. Hier over ontstond zoo een geknor onder de burglary, dat eyndlijken (den Deken met de zyne wtgeuiyd en zommige andere onder het zwaerd gevallen zijnde) gezanten, om de oude vriendschap te hervatten, na den *Grave* van Holland af-gingen, die ook eerlangh vergezeld met onsen Hertogh op Utrecht koemende, van de poorters op sijn hoofs wierde ingehaeld. Op desen tijd waren de broeders van *Brederode* sterk in getal, als *Ian*, *Walraven*, en *Willem*. Welker zuster *Margriet* in echt sittende met *Ian van Hennenberg*, Heer van *Loon*, *Gennep* en *Leeuwenburg*, soo een maegh-gescheyd met haer broeders op-richtede; dat te weten *Ian van Hennenberg* en sijnne egade, het *Slot Lovesteyn* binnen de Stad *Gennep* van haer gesticht, binnen een iaer heel zouden slechten, wt-genoomen den tooren waer op een wind-meulen stond, ende de steen en 't houd op hun kosten vandaer te brengen, omdaer mede de

† De Heer *Pontanus* vergift sich hier met de *Utrechtse* Schrijvers niet in de zaek maer inden voornaem van desen man, die niet *Herman* maer *Jacob* heeft geheeten: gelijk ick vast kan maeken wt den eygen brief van *Herman van Lockborst* Dom-deken tot Utrecht, geschreeven wt *Arnhem* aen die van de wet van *Wageningen*; waer in hy vertoond, dat, nademael *Jacob van Lockborst*, *Ian van den Spiegel*, sijn broeder en neve, neffens sijnne andere vrienden, met gewapender hand, buyten hunschuld en allereeden, als mede zonder eenige aenspraek wt Utrecht waren verdreeven, daer en boven van hun goed beroofd; onaengesien ook na de rechten van den Gestichte en Stad van Utrecht, niemand om eenigerhande zaken sijn goed moght verbeuren: hy derhalven hare Eerfaemheeden versocht, dat sy voor sijn broeder en vrienden een bede-brief aen den Roomssen Koning wilden schicken. Sonder van sijn eygen mis-bedryf ofte ballingschap een woord te reppen.

Vestinghe

Vestinge van den Haeg te vol-boutwen, behalven dat dese Heeren malkanderen tegens ieder een zouden beschutten, en zonder onderlinge bewilligingh geen van bunne Heerlykheeden vervreemden. Ick speur mede, dat Reynald op dat pas den Grave van Henneberg wan-gunst heeft toe-gedraegen, wt zaeke hy het Slot en heele gebied van Gennep, als sijn vry-eygen goed bleef bezitten, zonder den Hertogh voor Opper-heer te belijden; te meer zoo die Vestingh in den kringh van Gelderland was vervat, en zyne Heeren altoos van de Vorsten vernieuwinge van 't leen hadden begeert.

1414. 65. Als Keyfer Sigismund in 't voor-iaer naer Aken was getoogen, om de krooninge aen te neemen, quamen hem aldaer Vorst Reynald, Willem van Arkel en andere Grooten wt Nederland de handen kuffen. Reynald verkreegh doen van den Keyfer verscheyde geweld-brieven; in eenige der welker hy van nieuws wierde bevestighd in alle zyne Landschappen, Hertoghdommen, gerechtigheden, tollen, leenen, giften, en hand-schriften: in een anderen brief wierd hem vergund, in alle tegens hem aengevangene ofte noch aen te vangen gedingen voor den Richter van 't Keyserlyke Hof door een genoegzaam volmaghtiger te moegen en te moeten antwoorden, ende dat de Hertogh alle ding-taelen tegen sijne onderzaeten ongewierd hangende van 't Keyserlyke Gericht moght af-haelen en zelf wt-spreken; voorbehoudens dat de Hertogh van sijn vonnissen beroepinghe zoude moeten gedoogen aen 't Keyserlyke Hof. Noch een brief staet toe, dat niemand de Vorstelyke onderdaenen voor d'eerste mael by den Keyser zoude moegen voor recht roepen. Na den doodelyken wt-gangh van Frederick van Sarverden Opper-bisschop van Kolen, stonden na de opene plaets Diderick van Moers Prooft van Bon, zusters zoon van den over-leeden, ende Willem Bisschop van Paderborn. Deses broeder de Hertogh van den Berge en Reynald van Gelder naer Kolen reyfende, waeren dapper in de weer om met allen yver Willem op den stoel te schuyven, gelijk aen d'andere zijd Didericks vrienden sterk kuypten, om den neve tot sijns ooms bedieninge te helpen. De Geestlijke in de Dom-kerk te Kolen hier over zit-dagh houdende, drongen gemelte Vorsten in de Raed-kaemer, sprekende yeder voor de zyne; soo dat die dagh vruchteloos ten eynden liep. De Dom-heeren op de volgende daegen voor meerder geweld beducht, verhuysden van Kolen naer Bon; daer Diderick van Moers het Ia-woord wegh kreegh; niet regenstaende de Vorsten wt ongeduld de deuren van de Peters kerk open maekende, Willem van Paderborn op den outer stelden ende voor Bisschop wt-riepen. Middeler-wyl wierd over al in Holland door de tanden gehaald ende als met vingers aengeweesen, wiede geen was die Grave Willem aen den Hertogh van Gelder zoude hebben * verraeden, zoo beyde Vorsten t'zaemen niet en waren vergeleeken. De verwanten van Heer Ian van Egmond merkende op wien dese bouten mickten, vermaende n hem zich van dese kladde te zuyveren, endesijneer, leeven, en goederen buyten op-spraek en gevaer te stellen. De Egmonder voor-geevende dat hem zulx wierd over-loogen, eyschte geley om zich voor hoofd by den Grave te verdedigen. Wanneer hem de Grave op staende voet hier in beliefde, en de Egmonder, onaengesien drie verscheyde dagementen, evenwel

after bleef, is hy in sijn af-wesen ter dood verweesen, en alle zyne goederen tot voordeel van 't gemeene als verbeurd aengeslaegen.

66. In de eerste maend van 't volgende iaer was men te Parijs besigh met de wtvaerd van Lodewijk Hertogh van Orleans, broeder van Koning Karel, en schoon-vader van onsen Reynald, die voor seven iaeren door slijm beiaagh van Hertogh Philips van Burgondien was vermoord, en tot nu toe gebalzemd in de L. Vrouwenkerk bewaerd. Tusschen wiens erven ende de Burgoensse nu eenige iaeren after een de vyandschappen menighmael waren hervat en weder beslecht, ter wyl nu d'een dan d'ander by den Koningh in 't beste blaedie stond: onder welke dollighe den het afgesloofde Vrankrijk vele rampen van dese zyne vermeynde vrienden, en geen weyniger in-breuk van zyne vyanden de Engellse heeft moeten lijdén. By des Hertoghs begravenis was de Koningh self met alle zyne Hof-dienaers; de Lijk-vermaeninge dede Ian Garson, een van de beruchtste en netste Schrift-geleerden van dien tijd. Dat Reynald niet in eygenlijve dan door zyne afgezanten het lijk gevolghd heeft, vermoede ick hier wt, dat hy omtrent desen tijd door Koninglyke brieven naer Vrankrijk was ontbooden, en onlangs daer na op wegh gegaen; behalven dat des Hertoghs Raeden op Margrieten dagh aen die van Nymegen schreeven, dat de Vorst behouden in Vrankrijk was over-gekoemen, ende daerom zoo aen haer als aen d'andere Steeden bevel gaven God den Heer daer over in Kerken en Kloosters te danken, ende voort te bidden dat de Vorst, zyne dingen by den Koning afgemaekt hebbende, haest weder zyne onderzaeten met den schijn zyner tegenwoordigheyd moght verheugen. Daer na heeft men die van Deventer, Zwol en Kampen aengeklaeghd, dat sy de tollén der landen van Gelder en Zutphen voor by zeylden zonder haer plicht te betaelen: ende die van Deventer eenige weerden aen den Yffel-stroom (te weeten den Brugger-weerd, met noch een andere welke Willem van Baeké om zyne ossen te weyden van den Hertogh in pacht hadden) tusschen Deventer en Zutphen buyten schijn van recht zich aenmaetighden; ende daer behalven eenen Koenraad Hoefs, die aen den Vorst ende de Stad Zutphen dienstbaer was, met wapen-kracht ende in ondank van des Stads Overheyd hadden wegh gevoert; eyndlijk ook tegen eenige luyden op het Slot te Voorst geweld gepleeght. 't Quamen laetsten zoo ver; dat die van Deventer met Hertogh Reynald af-sprooken, van tegens den eersten Mey-dagh voor Keyfer Sigismund, die sich doen te Constantis bevond, hier over hun recht te zullen verwachten.

67. Alfoo van langer hand veele ongerijmheeden in de kerken-stand en 't Roomse Rijk waren gesloopen, ende rechtevoort drie Pausen t'effens tegens den anderen op-stonden, waer in vooral diende voorsien; verfocht Keyfer Sigismund op onsen Reynald (dien hy sijn bloed-vriend ende een Vorst en Raed des Rijx noemde) zich t'allen tijden vaerdigh te houden om tot hem over te koemen, soo haest hy van buytens-lands weder naer huys was gekeerd; want hy hem als dan een zeekeren dagh zoude voor-schrijven om daer tegens te verschijnen, ende te gelijk over te brengen alle bezwaernissen en misbruyken in zyne landeryen in swangh gaende, soo wegen kerkelijke als wereldlijke zaeken; begeerende

1415.

* Siet op 't vorige iaer.

dat dese Keyserlijke bevelen over al moghten aengeslaegen en af-gekondighd werden. Dese brief was geschreeven op den 29. van de Oogstmaend binnen Constants, na dat op den selten van de vergangen maend *Ian Hus* als een Opperketter aldaer in 't gesicht van al de wereld buyten de poorten aen een staek was gesteld, gelijk op 't volgende iaer sijn leerling *Ieroon van Prage*. Om trent het Martens vier-feeft quam Keyser *Sigismund* over Engeland met een deftigh gevolgh van Vorsten, Bander-heeren, en Edelen binnen Thiel; alwaer hem, onder andere, de Geestlijke bende met eerbiedenis te gemoet stapte, tot dat hy na drie dagen verblijvens van daer voort op Nieuwmegeu reysde. Op den 19. van de Hoymaend is binnen Ysselsteyn over-leeden *Iohanna* zuster van Hertogh *Reynald*, en huysvrouw van Heer *Ian van Arkel*. Haer dochter *Marie*, moeder van *Arnald* de navolger van *Reynald*, is bykants opeenen tijd mede deerlijken aen haer eynd gekoemen: alsoo sy in 'den arrebejd sittende van haer leste kind, ende met geweld noch raed het pack konnende lossen, na 't op-snijden van haer buyk, t'zaemen met de vrucht is verfmacht.

68. Na dat de Hertogh van Braband in den slag van † *Azincourt* in *Picardien* (daer Koning *Henrick* van Engeland, door de ongeloovelijke rappighejd van zyne boogh-schieters, grooten roem bevocht tegens de Fransse, terwijl Vorst *Reynald* noch in Vrankrijk vertruckte) was gestruykeld, bevond hem de oude Heer *Ian van Arkel* mede op sijn wt-vaerd te *Bruyssel* en te *Veurne*. Dan wierd in 't weder-keeren op Catharijnen dagh by *Arpenbrugge* op de Brabandse grenzen door *Diderick van Merwe* Heer van *Sevenbergen*, ende *Philips* Heer van *der Leck* onder-schept, ende, om der luyden ooggen te verbysteren, in een witten tabbaerd op de wijze van de Duytse Heeren verkleed, ende zoo gevangelijc naer Holland wegh gebraght. De Grave van Holland dese tijdinge met ongemeene oorkittelingh ontfangende, liet hem binnen het Slot van *der Goude*, ende daer na te *Sevenbergen* verzeekeren; daer hy tien iaeren over eenen boegh in hechtenis heeft geleegeu, ende metter daed beproeft, dat een ongeluck zelden alleen koemt; vermits hy effen te voren zyne dochter en vrouw had verlooren, en door zyne vrouw zyne naeste maeghschap en troost aen 't Huys van Gelder. Die van *Bruyssel* trocken zoo zeer ter herten, dat hun burger de Heer van *Arkel* in hun bedrijf van de Hollanders was gevangen, dat sy daerom de Staeten van Braband by een deeden laeden, ende dese rabauwery met het zweerd zouden hebben gewrooken, ten waere Hertogh *Ian*, zoon en nazaet van *Antonis*, zwaerighejd had gemaekt om eens mans wille heele Landen in werrery en een bloed-bad te stellen. Men verteld, dat *Arkel* onder-vraeghd in den Raed van Holland daer na van het eynd tot den begin heeft ontdeckt, van wien en op wat * wijse Grave *Willem* voor desen soude zijn gegreepen geworden ende aen Hertogh *Reynald* over-geleverd. *Willem* zulx verstaende, ende *Egmond* om sijn vermetel wt-blijven schuldigh rekenende, nam voor deszelfs ende sijns broeders *Vestinge Ysselsteyn* te over-weldigen. Hier tegens heeft de Heer van *Egmond* een tamelyke maght geworven, ende die, onder de

* Siet op 't
iaer 1413.

1416.

† *Vid. Pontan. pag. 393. & seq. Nos heterogenea parçè attingimus.*

opper-hoofdy van sijn broeder *Willem*, binnen het Slot en Stedeken van *Ysselsteyn* tot bezettinge gelaeten. Grave *Willem*, de Stad te vergeefs opge-eyscht hebbende, vergaderde een steeuwigh leger by een, 't welk hy naer *Ysselsteyn* ende eensdeels naer *Schoonhoven* zond, om na 't inneemen van *Schoonhoven* alle de troppen voor *Ysselsteyn* t'zaemen te voeren. Dan de Heeren van *Vianen* en *Kulenburgh Egmonds* bloed-verwanten, voor vast houdende dat de Grave voor de wterlijke verovering niet en zoude van daer scheyden, maekten, eer het op een stormen quam, met den Grave zoo een besceck: *Dat de Heer van Egmond en sijn broeder de Heer van Ysselsteyn, behoudende hunne goederen, wt Ysselsteyn zouden vertrecken, noch oyt weder een voet in Holland zetten dan met voorkennis vanden Grave; die alsdan aenden Heer van Egmond voor hem en sijne erven ervelijken en iaer op iaer zoude tellen 2000. oude Fransse schilden; aen Willem van Ysselsteyn iaerlijc 600, ende aen haer moeder Iolenta van Egmond insgelijc geduerende haer leeven yeder iaer 100. Schilden.* Dit geschied, is de Hollander binnen gereeden, ende als Heer van *Ysselsteyn* in-gehuld.

69. Middeler wijl is het Slot *Ravenwaay* in 't land van *Gulich*, door aendrijven van Vorst *Reynald*, vol-timmerd. Op 't volgende iaer is *Willem van Beyer* Grave van *Holland* (wt enkel herten-leed dat hy geschept had in de dood van den Dolsijn *Ian*, zynes dochters man, die kortste voren in Vrankrijk, door bestel van den *Borgoenssen* aenhangh, was van kant geholpen) mede wt de wereld verhuysd. Wat al onheylen op syne dood zijn gevolghd, is niet alleen zyne eenige dochter en erve *Iacoba*, die al haer leven langh met binnen-landse onrusten was geplaegd, maer ook het over-buerige *Gelderland* wel wijs geworden. Voor eerst heeft *Willem van Arkel*, de over-draght van *Gorichem* tusschen sijn oom *Reynald* en den wylen Grave voor onduchtig schattende, voort na *Willems* af-sterven de Stad verrast. Want na dat *Iacoba* voor 24^e. Gravin van *Holland* *Zeeland* ende *Vrouw van Vriesland* was in-gehuld, zagh sy haere onderzaeten eer langh onder een knibbelen en 't mes trekken, om dat zy haers vaders schoeyen aentreckende zich *Hoex* verklaerde. De *Cabeliauwffe* in dit stuck haer vindende vernadeeld, dreeven sterk dat sy wegen haer iaeren en geslacht onder vooghdye behoorde te staen, te weeten van haer bloedoom *Ian van Beyer* Bisschop van *Luyk*; daer in tegendeel de *Hoexe*, na de waerschiynlyke meynunge des over-leedens, zich de momberschap wilden onder-winden. Dien volgende is *Ian van Beyer* in de *Herft*-maend van *Luyk* naer *Holland*, op het boode schicken van de *Cabeliauwffe*, over-gereyfd, ende binnen *Dort*, als rechte erfgenaem van 't *Graeffschap* en *Vooghd* van *Iacoba*, wt-geroepen. Wanneer hy 't zelve van de *Hoexe* met liefde niet en konde verwerven, heeft hy ze, als een oproerigen hoop, op sijn eygen hand wtgebannen, ende, op geweld toe-leggende, wederom in-gedaeght en in haer geheel gestelt die van sijn broeder waren ballingen geleyd; onder andere ook *Ian van Egmond*. Welke als kortst daer na de Stad *Gorichem* door een oorloghs-streek hadde verkloekt, sijn maeghschap *Willem van Arkel* dadelyken by hem ontbood, om zyne vaderlyke erve te beschutten; die ook zonder vertreck met een degelyke maght volx quam aen-zetten, ende zich schrap stelde tegen de bezettinge

1417.

1417. tinge van *Iacoba* op den Burght. *Willem van Egmond* stack insgelijx de armen wt de mouw, ende bestond, zonder de komst ofte last van *Ian van Beyer* te verbeyden, zyne handen te slaen aen sijn erf-goed *Ysselsteyn*, 'twelk hem de gewesde Grave op zulke, sijnsoordeels, onbillyke voor-waerden en oorzaeken van 't hert had gebonden; hoewel *Iacoba*, met toedoen der Heeren van *Brederode* en *Montfoort*, als mede van den Bisschop van *Utrecht* en eenige *Hollandse* Steeden, deze Vestinge met lichte moeyten wederom in-kreegh.

70. Vrouw *Iaqueline* daer na in 't beginsel van de laetste maend met een wel-bemanded vloot door de *Merwe* in 't gebied van *Gorichem* vallende met haer moeder *Margriet*, waeghde met *Willem van Arkel*, die de Stad *Gorichem* wt-genoomen het Slot in zyne maght had, een bloedigh gevecht. *Arkel* had mede een goed leger by de hand, omtrent wel van 4000 mannen, meest wt de gewesten van *Gelder* en *Gulich* op-gelicht. De eerste anval geschiede wt den Burght, daer zich de Gravin met haer volk te scheep had laeten aenzetten. Terwijl het nu over en weder dapper op een hacken en houwen gingh, is de Ionk-heer van *Arkel* met den eersten onder de voet geraekt, en eenige vyren na den slagh gewenteld in de mest en in sijn eygen bloed, op de straet leggende gebleeven, tot dat hy door zyne vyanden en andere wierd op-gebeurd, ende in zyne moeder-stad by zyne voor-zaeten ter aerden besteld. Aen d'andere zijd struykelde de Heer van *Brederode*, Veld-overste en Stad-houder over *Holland* en *Zeeland* wt den naem van *Iacoba*. Met *Arkel* wierden verslaegen ofte gevangen veele zoo van zyne maeghschap als andere *Gelderse* en *Gulickse* Heeren. Onder de dooden waren, de Heer van *Opburgen*, Burgemeester tot *Nymegen*, *Henrick van Arkel* bastaerd, *Allard van Buren*, *Splinter van Nienrode* bastaerd, *Otho van Gelkom*, *Otho van Ghemen*, *Willem van Appeldoorn*, en andere meer van minder aensien: onder de gevangens, *Robert* Grave van *Wernenburg*, de Grave van *Hulburg*, *Henrick van Hoemoet* Heer van *Milendonk*, de Heer van *Proyen*, de Amptman van *Waldorp*, de Heer van *Batenburgh*, *Diderick van Linden*, *Willem van Isendoorn*, *Arnold van Ordningen* met sijn broeder *Raso*, *Diderick van Hemmen* Heer van *Oorslot*, *Arent van Egmond*, *Otho van Vueren* Ridder, die de stangh droegh van den Ionk-heer van *Arkel*; *Ian van Heeren* ofte *Heteren*, *Ian van Oyen*, *Arent van Craenhem*, *Arent van Harlaer* Ridder. Van dit verlos wierd aen *Arent* (andere heeten hem *Willem*) van *Drueten* de schuld gegeeven, wiens krijghs-knechten d'een voor d'ander na als schelmen wt den slagh door droopen. Ende alzo heeft door de dood van *Willem* het over-adelyke Huys van *Arkel* sijn laetsten stijl verlooren, en 't Hertoghdome van *Gelder* te gelijk sijn naesten erfgenaem: aengesien *Willem* tot eene moeder had *Reynalds* zuster *Iohanne*. Waer over *Reynald* zonder echte lijfs-erven koemende afte gaen, het Vorstendom door een zijd-val op den zoon van Heer *Ian* van *Egmond* genaemd *Arnald* is verstorven: wiens moeder *Marie* zuster was van *Willem van Arkel*, en dochter van *Iohanne* van *Gulich*. Ende nademael dese *Marie* gepaerd was met *Ian van Egmond*, ende de vereenighingh van dese beyde zoo maghtige stammen van *Arkel* en *Egmond* aen den *Hollander* groot bedenken gaf, wierd de oude Heer *Ian van Arkel* in zyne

gevangenis * van *Sevenbergen* al noch beflouten gehouden. Over het verlies van den Ionk-heer van *Arkel* heeft men allenthalven in *Gelderland*, ende met naemen binnen † *Doesburgh*, tot in de kerken de begankenis gedaen met *Priesteren* en *Klerken*, als de gewoonte van die tijden mede-braght.

71. Na dat onse *Reynald* voor desen door Keyzerlijke brieven was beroepen tot de algemeene kerkelijke vergaderingh te *Constans*, deed hy rechtevoort drie bescheyden schrijven, in 't eerst van 't welke hy tot zyne volmachtigers en gezanten stelde de voorsienige en gestrenge mannen *Ian Schelart van Obbendorp* sijn Hof-meester, en *Willem van Vlatten*, *Ridders*, neffens sijn bloedverwant *Ian Ban* *Rechts-geleerde*, en sijn Geheym-schrijver *Ian van Hengbach*, *Proofsten* van *Kolen* en *Nydeck*; in de twee volgende sprack hy aen de *Geestlijke* hoofden en Keyfer *Sigismund*, hen op het hooghste bevelende zyne laithabbers. Ick verneem de *Geestlijkheyt* van *Doesburgh* doen mede aen de *Boden-zee* geweest, ende in de *Winter*-maend deses iaers wederom 'thuys te zijn gekoemen. Dan het was 'er zoo wijd af, dat deze t'zaemen-komst vruchtbaer zoude zijn af-gelopen, dat zelf het domme overgeloof daer door meer gestijfd en dieper ingeworteld, ende de drijvers van de verbetering door het zwaerd en den brand zijn vernield geworden. Aengesien die van *Utrecht*, *Amersfoort*, *Deventer*, *Zwol* en *Kampen* rechtevoort in vyandschap stonden met deze landschap, hadden de *Gelderse* Steeden hier over in den laetsten Lente-maend binnen *Wageningen* een by-eenkomst, daer de Stad *Doesburgh* heen had geschickt haere Raeds-mannen *Maes van Batenburgh* en *Reynard Lensen*. Alsoo Hertogh *Reynald* te voren in den slagh te *Klever-ham* gevat zijnde, in stede van sijn los-loon, had moeten af-staen zyn erfgrond de *Srad* van *Emmerick* tot voordeel van Grave *Adolf* van *Kleve*, ende op desen tijd tusschen den *Klevenaer* en Heer van den *Berge* duysterheyd en kyvagie was over de af-paelingh en Stads vryheyd, liet de Grave door *Reynald van Aestrijn*, sijn Richter tot *Emmerick*, den ge-erfden van *Spoelbergen* dese vraege voor-houden: Off u kundich zy (spreekt het geschrift) dat de buerschappe gelegen by *Embrick*, die een deels gebeiten sijn de *Heze*, ende aldat daer by ommelangs woonechtrich was, dat toe *Embrick* ter fonteynen ter *Clocken* hoorden, dat die vedeplichtich plagen toe wesen op die Stad van *Embrick*, en op die Heeren die ter tijt Heeren der Stad van *Embrick* weren, end niet op de Heeren of Ionckeren des lands van den *Berge*, ende plagen altye gevolgelijk toe wesen den *Clocken* slage der Stad van *Embrick*, ende plagen van den gebade der Stad van *Embrick* allen dienst end boerwerck te doen allewege toe *Embrick*, gelijckerwijs of sy binnen *Embrick* woonechtrich hadden geweset, end plagen oock tot allen gebaden toe sitten der Stad van *Embrick*, ende der Heeren die ter tijt Heeren der Stad *Embrick* weren, ende niet tot eenige gebaden der Heeren, Ionckheeren, of des Lands van den *Berge* voorschreven: ende dat oock dat hoech gericht, galge, ende putte, als die van *Embrick* nu die hebben in oere hebbende brueckende were, allewege toe *Embrick* behoert hebben, ende oock dat gemale ende de wint alle wege der van *Embrick* geweest, ende niet der Heeren of Ionckeren des Lands van den *Berge*. Hier op tuyghden de buyrluyden, wel eer tot een teyken van onderdaenigheyd aen *Arant Ripperband*, Richter tot *Emmerick* wt den

* Siet op bes iaer 1415.

† Ex archibus eius urbis.

naem van wijlen Hertogh *Eduard* van Gelder eenige malders en schepelen haver, ende andere schattingen te hebben op-gebraght; ende dat 'er eertijts een *Willem Horter*, huys-genoot van den Heer van den Berge, om zekere quaede stucken door den Richter van *Embrick* was aengegreepen, veroordeeld, ende buyten de Steen-poort op den *Schrickel-bergh* onthoofd, &c.

1418.

72. *Ian van Beyer*, steeds door zyne Cabeliauwse op-gerockend, vervolghde al voorts de Hoexe, ende om zyne nichte Gravin *Iacoba* beter te quellen, schreef den Paus sijn Bisschopschap van Luik op, 't welk hy nu 29. iaeren had waerengenoomen, ende gingh op 'tzelve pas (door Paufelyke toe-laetingh, vermits hy noch aen de kerk was gebonden) trouwen met *Elizabeth* Vorstin van *Luxenburgh*, after-gelaetene weduwe van *Antonis* Hertogh van Brabant; verwierf daer behalven van Keyser *Sigismund*, oom van zyne by-slaep, het leen van Henegouw, Holland, Zeeland, en Vriesland, als wesende na dood van zyn broeder *Willem* aen 't Rijk vervallen. Dit wt-gewerkt hebbende en zich verlaetende op de nauwe vennootschap met *Reynald* van Gelder en zyne Cabeliauwse, waer van de opperste als die van *Arkel* en *Egmond* aen 't huys van Gelder door houwelyk waren verknocht, bestond wyders wt *Dort*, de gewoonlyke stoel zyner Hof-houdinge, de omgezeetene Hollanders en Gorichemers op 't lijf te vallen; ende des vyands Vestingen door het vuyren zwaerd te verdolgen. De Geldersse onder de Oversten *Roffem* en *Frank Piek*, stonden hem mede ten dienste, met namen *Rutger Moring*, *Zweer van Echt*, *Walter Tegnagel*, *Ian van Amerfoyen*, *Gijsbert* en *Otho Piek*, *Adriaen van Thiel*, *Ian van Sasse*, *Geeraert van Roffem*, *Rutger van Dieden*, *Deenken* en *Ludolf van Eck*, *Diderick van Omen*, *Willem Schakel*, *Ian van Brakel*, *Roelof Boys*, en onder andere mede Ionk-heer *Gijsbert van Randwijk*, die naderhand ten tyde van Vorst *Arnald* de hooghste Ampten betrad, ende op dit iaer schriftelyken beleed, wegen zyne leeninge, en gevangenis by den vyand wt-gefaen in den Hage, voldoen te wesen; als mede zyne makers en spitz-broeders *Rutger van Gent*, *Evert Geeraerts*, *Elbert van Elo*, *Geeraert van der Horst*, en *Diderick van Langerack* bastaerd. Deese *Gijsbert* schreef zich Heer van *Doornick*, en stierf op het iaer 1455, na-laetende een zoon sijn genant, die by de Hertogen *Arnold* en *Adolf* tot de eerlijkste bedieningen wierd op-geschooven.

73. De Hoexe, om tegens zoo een gauw en onrustigh vyand hun eynden vast te houden, besteedden de Gravin *Iacoba* aen haer zusterlingh *Ian* Hertogh van Brabant, die voort na de bruyloft met een degelyke maght op *Dordrecht* aentrock, daer *Ian van Beyer* binnen lach, slaende sijn leger en een groot bolwerk op-werpde in het dorp *der Mijle*, een mijl van de Stad. Insgelijx deed aen een anderen hoek *Iacoba* in de vleck *Papendrecht*, hebbende tot haer Raed en Maerschalk *Adriaen van Beyer*, een speel-kind van den wijlen Grave *Albert*. Maer na dat *Ian van Beyer*, dien het rappier immers zoo wel voegde als te voren de Bisschops staf, in tijds alle nood-zackelijckheyd by een had gesprockeld, ende door verscheyde strecken den vyand menighmaelen op 't hoofd geslaegen, begonnen de Brabanders naer huys te verlangen; insonderheyd wanneer de *Beyer* de Sterkte te *Papendrecht*, *Adriaen* om het leven en de overige op de vlucht

zijnde gebraght, had neder-ge worpen, ende de Steeden *Rotterdam* en den *Briel* bemaghticht. De Brabander speurende dat die van binnen genoegh den spot met hem dreeven ende hem van selfs trotsten, is na ses weeken belegeringhs op-gebrooken, ende met zyne bruyd naer Brabant gevaeren. Omtrent den zelvendtijt trad *Eduard* van Gulich bastaerd van Hertogh *Reynald* in echt met *Catharine van Bel*, dochter van *Geeraert*, die zoon was van Ridder *Eduard*, gewesden Amptman van Bel. De makelaers van dit houwelyk waren, van wegen den Hertogh, *Winand van Roye* Drost van Gulich, *Reynald van Titz*, keukenmeester van 't Hertoghdome Gulich; aen d'andere zijd *Tilgen van Vaem*, met de gebroeders *Casijn* en *Koenraed van Holedorp*. *Reynald* schonk aen sijn zoon tot een ervelijck houwelyk-gift het ganse gebied van *Haeps* in 't land van Kuyk tot Zutphensse leen-rechten, na sijn *Reynalds* dood te bezitten, behalven de Amptmanschap en het Gerecht van *Bel* ofte *Bellem*; mids dat de echte luyden zonder wetlijcke erven verstervende, het goed weder zoude gaen daer het van daen was gekoemen. Hier neffens braght ook de bruyd eenige goederen aen van moeders wegen. Deze voor-waerden waren beteykend by Hertogh *Reynald* en zyne vrouw *Marie van Harcourt*, *Gover* van *Pomeren* Opper-camelaer van Gulich, *Willem* Heer van *Wachtendonck* en ter *Knijpen*, en *Geeraert de Boese*, wapen-dragers. In dien tijt heeft ook de Vorst (in 't by-zijn van zyne Raeden *Winand van Roye* Spijs-draeger van Gulich ende *Gijsbert van Meken* Opper-rentmeester van Gelderland) *Ian van Welle* gemaect tot sijn Richter van Wageningen, ende bevel gedaen aen de Burgemeesteren Schepenen Raed en ingezeetenen van de gedachte Stad hem daer voor te houden en te kennen.

74. Op dit als mede op 't vorige iaer slooten eenige wt de Ridderchap, van gelijken de Burgemeesters, Schepens, en Raeden der Steeden *Nymegen*, *Thiel*, *Salt-boemel*, *de Grave*, *Maes-boemel*, en *Gent*, een onderlingh verdragh, en zwooren de rust van *Reynalds* beyde Vorstendommen en Graefschap te willen be-yveren met de voordere Ridderchap, de drie Hoofd- end' andere kleyne Steden; ende, indien de Hertogh zonder echte kinderen quam te verscheyden, 't zaemen vereenighd en verbonden te blijven, ende geen Heer ofte Hertogh aen te neemen, dan met de meeste stemmen der Ridderchap en Steden, ten eynde des Lands wetten en paelen geen hinder moghten lijden; de keuren daer neffens en oude heer-koemens gemeener hand tegens yeder een voor te staen; als mede zoo yemant sijn Vorstelijck lander door geweld ofte ongelijck zoude dreygen te verdrucken. Dit hand-vest was beteykend en bezegeld by de Overheyd der voornoemder Steden; en dese Edelen: *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Barenburgh* en *Anholt*, *Ian van Bueren*, Ridder *Ian van Gruesbeke* Heer te *Hoemen* en *Malden*, Ridder *Willem van Oy*, de Heer van *Leeuwen* Ridder, *Ian van Benthem* Heer te *Spaldorp*, *Herbern van Oy* Heer van *Balgoy*, *Ian van Ambe*, *Ian van Apelteren*, *Geeraert van Oy*, *Arent van Lyenen*, *Henrick* en *Geeraert van Merwijk*, *Ian*, *Geeraert* en *Diderick van Sreenbergen*, *Ian van Oy* Heer te *Ubbergen*, *Walraven van Benthem*, *Diderick* en *Ian van Lent*, *Geeraert* en *Ian van Roffem*, *Gijsbert van Galen*, *Herman van Pol*, *Claes* en *Arent van Drueten*, *Arent Geeraert* en *Willem van Lawick*, *Henrick* en *Arent Nuland*, *Geeraert Otho* en *Goert van Boeningen*,
Willem

† Ex ar-
chis Va-
gening.

† Ex ar-
chiis
Doesburg.

1419.

Willem Hinke, Ian en Reynald Ruyter, Ian en Willem van Zandwijk, Roelof van Have, Sander Pannekoek, Berni Hackfort, Diderick van Breler, Arent Ganseneb, en Henrick de Ruyter, krijghs-luyden. Van t wegen de bond-genooten des Graefschaps Zutven worden hier naem-kondigh gemaect Willem Heer tot Bronkhorst, Otho van Bronkhorst Heer tot Borkeloe, Walraven van Moers Heer tot Baer, Willem van der Leck Heer tot den Berge ende van Byland, Dirk en Henrick Heeren tot Wisch, Ian Heer van Voorst en Keppel, Dirk ende sijn zoon Seyne van Durete, Jacob met sijn zoon Geeraert van Hackforden, Ian van Middaghten, Dirk van Keppel van Verwolde, Jacob van Heeker, Willem van Baeke, Derk van Kelle, Gijsbert van Broekhuysen, Gadert Klock, Gijsbert van Nettelhorst, Steven van Kervenhem, Otho van Recken, Frederick van Steenre, ende Otho van der Voorst, knaepen; voorts Burgemeesteren, Schepens en Raeden der vijf Steeden, Zurveen, Doesburg, Doetichem, Lochem en Groenloe. In t volgende iaer wierden nieuwe brieven aen de vorige vast gehecht, waerin dese namen stonden: Willem van Drueten, Willem van Galen, Berthold van Gent, Ian van Werdenborgh van Nienwael, Roelof van der Larick, Gijsbert van Ranwijk, Frank Piek, Otho Hacke van Beesde, Ian en Dirk van Weerdenburgh, Arent Kock van Opijnen, Goossen en Peter van Vandrick, Dirk en Willem van Tuyl, Gerbrand, Willem Geeraert Floris en Ian van Beesde, Willem van Heese, Walter Doys van Avezaet, Otho van Hoekelom, Ridder Henrick van Niensteyn een bastaerd van de Arkels, Willem en Roelof van Gellichem, Winand en Alard van Haefien, Ian van Bechde van Rijnoye, Henrick en Herbern van den Rhijn, en Diderick Tyelman van Romde, knaepen. Eyndlyken onder-schreef dit verdragh Hubert Heer van Kullenburg, van der Leck en Mackoyen, onverkort den Hertogh sijn recht ende hoogheeden, waer voor hy t allen tijden vaerdigh was lijf en goed op te zetten. Een weynigh daerna hebben de Vorstin Marie, alsmede de Ridderen Ian Schelart van Obbendorp, Willem Heer te Zintzich, Werner van Pallant Heervan Bredenbende, Andries van Lieffing Heer van Trevel, Goossen Brente van Warnich, Willem van Vlatten, en Govert van Bungard, neffens Winand van Roje krijghs-man, een yegelijk kond gedaen, dat de Hertogh van Gelder de boven-staende verbintenis niet en strafte of wrackte, ende voorts op het begeeren van de Ridder-schap, Knechten en Steden van t Vorstendom en Graefschap had weder-roepen en vaeren laeten zijne vorige voor-wendinge, van dat hy sijne onderdanige luyden en sijn eygen goed wilde gebruyken, als het sijne voor-zaeten ende hy tot nu toe hadden gebruykt. De waerom hier van was, dat de Vorstin met de gemelte Ridderen een luttel te voren hadde doen af-luyden, hoe de Hertogh sijne Steden, Sloten en Landen aen niemant geloofde te verkoopen, verpanden, ofte te vervreemden buyten de hoogste nood, ende niet dan met voor-kennis van de Ridder-schap en Steden; welke zoo sy alsdan den Vorst met raeden daed niet en konden helpen, hem niet behoorden tegen te wesen, zoo hy sijne wille deed met het geen dat hem eygen was.

75. Na de iammerlijke nederlaeg en wtganch van Willem van Arkel, vergat evenwel de Egmonder (die met Marie dochter van Iobanne van Gulich in echt-schap had gezeeten) met den Yffelsteyner niet, Ian van Beyerem tegen zyne nichte Iacoba volk van oorlogh by te zetten,

t welk meest wt Gelderffe bestond: zoo dat de Boyer, het geluck van alle kanten hem toe-loopende, zyne tegen-vechters zoo een besteck af-dwongh: dat hy te weeten drie iaeren after een Ruwaerd van Holland, Zeeland en West-Vriesland zoude zijn; de Ampten en Stadhouder-schappen voor de eene helft vergeeven, ende wt handen van sijne nicht te leen ontfangen gebeel Zuyd-Holland, Gorichem, Rotterdam, behalven het gantse land van Arkel met Leerdam, en t gebied van Voerden. In dese vrede-handelingh waren beklemd die van Utrecht en Amersfoord; dan de Heer van Egmond met sijn broeder Willem van Yffelsteyn daer buyten beslooten; die, met hun eygene en de Gelderffe troppen, de Stichtenaers en vrouw Iacoba allenthalven het gras onder de voeten wegh maeyden. Hier over moghten die van Utrecht niet vry reysen noch hunne waeren naer Holland vervoeren. De in Braband ofte Vlaenderen ingescheepte goederen wierden te Krimpen, daer de Leck sijn naem krijght, aengehouden, ende de koop-luyden vast gezet. Niet beter en weder-voer de Amersfoorders op de Zuyder-zee. Beyde Steeden zich hier over keerende tot Ian van Beyerem, kreegen weynigh gehoor, dieste min, alzoohy te dier tijd, in weder-wil van Iacoba en den Brabander, met Hertogh Reynald zoo een over-een-koeming had gemaect, dat de Hertogh, t ware met arghheid ofte geweld, baes wordende van Amersfoord, de Stad voor hem zoude behouden, ende aen Gelderland band-vast maeken, gelijk in tegendeel Montfort den Beyer zoude volgen, indien, den Burggrave de Stichtenaers te baet koemende, de Vorsten de Stad quamen te over-heeren. Soo nu die van Utrecht en Amersfoord hier geen heul en vonden, ende alleen eene goede meeninge by Ian Hertogh van Braband man van Iacoba, moesten zy hun Bisschop Frederick van Blankenhem, en de Over-Yffelste Steeden Deventer, Kampen en Zwol ter ooren loopen, die hun verzoek niet ongaerne roe en stonden; voor al, nademael de Heeren Willem van Brederode, de Stad Leyden met Philips hun Burg-graef, Ian Burg-grave van Montfort, Ian Heer van Haemstede en Benthuysen, ende meer andere die om de Cabeliauwffe t zaemen-zweeringe en dreygeryen te ontduyken in t Sticht ballingh leefden, zich mede voor vyanden wt-gaeven van Heer Ian van Egmond, en Geeraert Boel van Heemskerck, Raeden van Hertogh Ian van Beyerem. Derhalven schreef Reynald aen die van t Wageningen, dat hy voor onwaerd hield t geen onlanx met den Gestichte van Utrecht in de Grebbe was verhandeld, beval hen het ontnoomen goed weder te reynen, te verhoeden dat het Sticht niet beschadighden wierd, t welk hy als sijn eygen land en luyden woude beschutten, wt-gezeghd Utrecht en Amersfoord; dat sy mede zonder wt-stel, de dack-huysen binnen Wageningen zouden begieten, op straffe dat hy het anders woude doen doen voor dobbel geld, ofte de huysen af-breeken. Gaf mede scherpen last, alle hun in-zaeten op paerden, harnas en ander geweer te zetten, vermits hy met de genoemde Steden in veede of oorlogh was, om hem en zijne vrienden in tijden van nood te dienen en te volgen. Onder de gemeyne schriften van de gemelde Stad beruft ookeen ontzeghs-brief houdende aen onsen Vorst, ende van dezen inhoud: Weet, hoogh-gebooren Vorst Reynald, Hertogh van Gulich ende van Gelder, dat wy Ian ende Vvarner van Lynep, Evert Paep, Costijn Hiestvelt, Henrick Nyenbuys, ende Henrick Vuchtebroek bastaerd, ende elk van ons

† Extant
hetres li-
tere in
scriniis
Vagening.

met

met onse knechten, liever hebben die eerbaere Stad van Utrecht ende van Amersfoord, dan u, ende ontzeggen u om hare wille, ende willen uwe vyanden wefen, uwer landen, luyden en onderzaeten, ende van alle uwe Ridderfchap en hulperen, ende van alle die geene die wy op u vatten ende op u fchaede brengen konnen, ende willen hier mede onse ende onfer knechten eer tegen u wel bewaerd hebben. Gegeeven onder 't zegel der Stad van Utrecht in 't iaer onfes Heeren 1420. op Matheus avond.

1420.

76. Daer naer feyde ook de Biffchop op het naefte iaer onfen Hertogh den oorlogh aen, ende wierd een wyltjids over en weder luftigh gehayt-pluckt. De eerfte aenftoot wierd Leyden gewaer, alzo de Ruwaerd van Holland *Ian van Beyer* de Stad door een ftrengh beleggh benauwde, ende in zyne eerfte aenkomst de twee gebuerige Sloten *Belgeest* en *Zijl* voor de voet in-nam. Effen te voren te weeten in d'eerfte Somer-maend had de Burgh-grave *Philips van Waffenaer* de Henegouwers van den ellendigen toe-ftand en fijn aenftaend gevaer doen verwittigen, en ernstlijken verfocht dat fy de Gravin *Iacoba* doch wilden aenporren, om tot behoudenis van haer erf-goed zelve over te koemen. Dan de door-driftigheyd van den *Beyer* dwongh die van binnen na negen weeken om verdragh te fpreken, 't welk men hen op defe voor-waerden vergunde, dat fy den eed van trouwigheyd moesten doen, alle weder-span-nigheyd voortaan af-zweeren, ende hun mede-wer-kers die van Utrecht onbezeerd moghten vertrecken. Echter heeftze Heer *Ian van Egmond* tuffchen Utrecht en Woerden after-haelt, en schier tot den laetsten man neder-gehouden. Wt het leger voor Leyden verzond *Ian van Beyer* opene brieven in de Oogft-maend, luydende: Dat het verbond tuffchen hem en fijn broeder de Hertogh van Gelder tegen die van Utrecht en Amersfoord, nergens anderstoe was ftreckende, dan om den over-laft en 't leed hun beyden beiegend te beter af te weeren; daer by doende en by mannen waarheyd verklaerende, dat alle die hem na zeyden, als zoude hy Ridder *Ian Schelart van Obben-dorp* Raed en Hof-meeftter van dien Hertogh door fteek-penningen en fchenkagien hebben oim-gekofft, om fijn Heer tot defe bond-geenoot-fchap met hem te bekooren, hem te na en daer aen haer wille zeyden. Dit in Holland zich toe-draegende, begon onse *Reynald*, om zyne beloften kraght te geeven, den Biffchop van Utrecht aen te grijpen, en trock daer behalven aen zich de Biffchoppen van Kolen, Munfter en Trier, met den Hertogh van den Berge, den Grave van Moers, ende de Heeren van Gaesbeek en Kulenburg. Vooreerst moesten de Amersfoorders aenhouden, als zijnde naeft aen de Velouw gezeeten. Dese onraed verneemende hadden de Gelderffe gaerne in 't net gelockt: dan de zaak niet wijf-lyken noch op de rechte wijze en tijd zijnde aengevangen, is daerom averrechts wt-gevallen, alzo zy eenige gevangens en dooden after-lieten, ende de Gelderffe verweecten hunne Veften meer te naderen. De Hertogh in eygen hoofd tot aenden Eem-ftroom toe treckende, maekte gelaet, zonder effenwel de gedachten te hebben, van de Stad te willen belegeren, houdende hem ende zyne quanzuys bezigh met de heyr-fchouwinge, om dus de maght van den Biffchop te fplijten, ende hem van 't ontzet van Leyden af te trecken. Want den Biffchop soo een vervaerlyken vyand op fijn bodem vernemende, had van noo-

den eenigh volk binnen Amersfoord te fchicken ende liever fijn eygen neft te bewaeren, dan vreemde dingen op onwiffe hoop aen te vaerden. Ende alsoo is door dit fpiegel-gevecht van den Hertogh van Gelder de Stad Leyden *Ian van Beyer* eerder in handen gevallen.

77. Terwijl Hertogh *Reynald* om Amersfoord zweefde, ende die van binnen alle moegelyke weder-ftand deden, en fterk op de Gelderffe vuur gaven, is de Op-ziener van 't Andries-Kloofter buyten de poorten, 't welk Vorft *Reynald* tot fijn gemak had af-gezondert, na de Stad gezonden; die in-gelaeten zijnde tuffchen den Hertogh en de Amersfoorders een wapen-vrede beraemde, zullende ftand houden tot den naefsten Sonnen-opganh. Middeler wyl en tegen dat den dagh begon aen te breeken, zijn de Gelderffe, kond-fchap hebbende dat de Stad van volk en voor-raed over-vloeyde, met al hun tros zonder eenigen hinder of tegenftoot vertrocken. Daer na ftuerde de Vorft etlijke gevangene burgers na de Stad om den Raed en burgery aen te dienen, dat hy over-bodigh was alle Amersfoorders fchadeloos en op vrye voeten te ftellen, ook hun voort-aen onbekommerden handel door Gelderland Holland en Zeeland te vergunnen, indien fy die van Utrecht maer wilden over de hand slaen ende hem aenkleeven. De Biffchop dit wijs wordende is zonder wt-ftel met 500. ruyters van Utrecht, omtrent elf uyren in de nacht binnen Amersfoord gereeden, ende heeft de voorzeyde gevangens terftond wt de Stad gezet, om geen weemoedigheyd ofte op-roer onder de burgers te zaeyen. De Gelderffe op haer ftuck lettende, bevonden zich voor den dage-raed met fterke troppen voor de poorten, op hoop van de Stad door toe-doer van de gevangens tot hunne wil te krijgen. Dan en verftonden zoo ras niet den Biffchop met zoo veele ruyters daer binnen te zijn, ofte zijn onverrichter zaeken weder na de Velouw gekeerd. Dit gefchied, ende de Stad wel zijnde bezet gelaeten, heeft zich de Biffchop van gelijken naer Utrecht gefpoed. Van dien tijd af beftonden die van 't Sticht en Amersfoord in de Velouw te moeskoppen, ende alles voor de voet af te loopen. In 't volgende iaer fchonden fy de naefte plaetsen, als *Nykerk*, *Barneveld*, *ter Schuer*, *Putten*, *Voort-huyfen*, *Ermel*, en andere door den brand; naemen ook het Huys te *Arler* in ende daer binnen feven mannen gevangen. Te *Ede* hielden fy in gelijx met smooken quaed huys, zonder op dat pas hun verder te waegen, vermits Hertogh *Reynald* zelf by den *Rosendael* met 400. Ruyters op paffe, die van daer den Biffchop van Utrecht spytige dreyg-brieven toe-fchreef, ende zich defe fchade van ftonden aen begeerde vergoed te hebben. De Biffchop braght klaghten tegen klaghten in, zonder dat daer op als doen meer is gevolghd; zijnde de gemoederen, terwijl de wond noch vers was, aen weder-zijden te zeer vergald.

78. Alzo het houwlijck tuffchen Hertogh *Ian* van Brabant en Vrouw *Iacoba* geen tieren hadde om de verfcheydenheyd van leeven en herts-tochten, nadien *Ian* rank en flap was van lichaem, daer by plomp van geeft, en *Iacoba* daer en tegens vernuftigh, geyl, volbloeds, en bloozend van gedaente, zijn daer wt droevige onrusten gefprooten, om dat haer man wat te traegh was in 't betaelen van den vrouwen-plicht. Want na dat de Hertogh haer Hollandffe Staer-Iofferen het ronde gat had geweefen, ende daer en boven

1421.

1421. *Ian van Beyer* zyne Hollandse vooghdij voor seveniaeren, in spijt en onweeten van haer, ver- lenght, daer by doende het Mark-graefschap van *Antwerpen* en Stadhouderschap van *Herentals*, is *Iacoba* daeghs daer na met haere moeder *Margriet van Burgondien*, niet zonder groot hert-zeer van den Brabandissen adel, naer *Quenoy* in Hene- gouw verreyd, ende onlanx van daer met een stillen trommel op Engeland; daer sy Koningh *Henrick* om raed en bystand vragende om van haer man te scheiden, aen wien sy tegen haer dank was gekoppeld, de zaek ten laetsten soo wijd bracht, dat zy aen des Konings broeder *Humfrid Hertogh van Glocester* wierde verloofd, ende na twee iaeren, levende al noch haer vori- gen man, opentlyken met hem trouwde. 't Welk daer na veele mis-verstanden zoo in Holland als Gelderland heeft gebaert. Noch was in leven- den lijve *Ian van Hattem*, bastaerd zoon van *Reynald* den dierenden Hertogh van Gelder, die op dezen tijd aen *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark op zekere voor-waerden alle zulke ge- wichtige brieven, als hem sijn wijlen vader en *Mechteld van Gelder* Gravin van Kleve hadden geschonken, over-gaf: onder andere een brief, waer by *Mechteld* hem eenige Sool-weeren en erven van de Neder-Betouw in de dorpen van *Ingen, Oyen, Heusden, Echt, en Maurick* voor 3000. kroonen had vergunt: als mede een ander geschrift, waer in sijn vader *Reynald* hem in den iaere 1371. ervelyken gaf te belitten de Vestinge, het Slot, met de vruchten en hooge gerechtig- heyd van *Hattem*. Op Elizabeths nacht is tusschen *Geertrudenberg* en *Dort*, alwaer de Maes met een dunnen strenght wt Gelderland af-koe- mende zich wijder wt-breyd, de *Dortse* ofte de *Groote Waerd* (een zoo weeldigh land als men met oogen moghte besien) de dijken door den zee-vloed geborsten zijnde, geheel onder-ge- loopen. 't Gebied van *Heusden* leed mede geen weynigh af-breuk. 't Moght yemant wat vreemd dunken, dat in dit verdronken land (welkers lengte van zommige op vier, en breyte op twee Duytse mijlen word begroot) behalven etlyke Heeren huysen, 72. dorpen (na 't melden van de Hollandse Iaer-boeken) met vee en menschen zouden zijn vergaen; ten zy men dese 72. Kerspe- len voor bloote Buerschappen wil neemen, alzoo andere † Schrijvers alleen van 16. vlekken ofte dorpen gedenken.

79. Te Thiel is op dit iaer omtrent Martens vier-dagh openbaer oorlogh af-gekondighd, ofte (zoo men doen sprack) het Kruys gepredickt tegen de ketterse Hussijten en Pragisten. Na voorgaende trommel-slagh liet zich een menighe van volk op de krijghs-rolle in-schrijven. De Veld-heeren waren de Opper-bisschoppen van Kolen en Trier, met den Grave van der Mark, die een trotze maght naer Bohemen voerende, doch niet dan twee ofte drie Sloten en Vestingen niet zoo seer met geweld als verraed in-neemende, binnens iaers noch met de broek op 't hoofd we- derom t'huys quamen. Aldoen is ook te Thiel het Kruys-werk ofte schip van de Martens kerk, fraeyer ende vaster dan te voren weder op-ge-

† *Alb. Crantzius de sedecim parochiis meminit, neque de pluribus Bernh. Mollerus in Rheni de- scriptione, ubi ita loquitur: Sex & dena simul vidit delubra Deorum Incola Doradraci Testyos amne preme.*

maekt. Op dit iaer heeft *Reynald* aen sijn neve *Frederick Grave van Moers* voor 10000. Rhijnse goud-guldens verpandschapt het hoogste ge- zagh en op-komsten van deze Gulickse Vestin- genen Steden *Born, Sittart, en Susteren*. *Reynald* beloofde dese plaetsen niet weder in te lossen dan na drie iaeren, ende zulx in een aengeplackten brief aen de poorten van *Moers* twaelfweeken bevorens te laten weten, ende met een te vraegen, of de Grave de pen- ningen te Kolen ofte te *Moers* begeerde te beuren, die daer op ses weeken te voren sijn meeninge schrifte- lijken aen den Gelderssen Burgt zoude uyteren en aen- slaen. De Pand-houder vermoght ook na verloop van de drie iaeren, mids de Steden weder over-geevende, sijn verschooten geld in-eyschen; des zoude hy den Hertogh een half iaer voor heen waerschouwen; die hem ook voor den tijd van sijn bruykinge de plaetsen moeste helpen verweeren. Voorts zoude de Grave de Steden in hare rechten en vryheeden niet verkorten, ende aen 't Gast-buys te *Sittart* iaerlijx wt-reyken vijf Goud-guldens; aen *Reynalds* nichte *Elizabeth* van *Kleve Vorstin van Beyer* 200. goud-guldens; aen sijn neve *Monjoye* 500; aen *Ridder Warner* van *Pallant* en *Simon Burgel* elk 25. guldens; aen *Diderick* van *Petersheym Heer te Hanen*, 300; ende aen 't *Siek-buys te Rijksteyn* een ton *harinx*.

80. Onlanx daer na liep gemelde Grave van *Meurs* met den Heer van *Hensberg* groot gevaer. Want na dat de Staten van Braband in stede van Hertogh *Ian* sijn broeder *Philips* wt Vrankrijk tot het opper-gezagh hadden geroepen, ende oude Hertogh, door gehengen van *Philips*, in sijn Vaderland, ende voorts met een steuwige bende Duytssers, onder 't beleyd van den Grave van *Meurs* en den *Hensberger*, ende dooraendrij- ven meest van den adel, binnen *Brussel* was ge- koemen; stond de burgery over zoo een zwerm volx in geen kleynvees. Hier op zijn van ston- den aen de Overste en in 't bysonder de *Hens- berger* in de gevangenis gesmeeten, ende de Grave van *Moers* gelast wt sijn herbergh niet te gaen. Sijn broeder *Philips* liet mede te *Brussel* onder andere aen 14. gevangens van adel de hoofden voor de voeten leggen. De zaek van den Grave van *Moers* en *Hensberger* bleef zoo langh berusten, tot dat 'er eenige, die te *Loeven, t' Antwerpen* en elders in verzeekingh zaeten, gerecht waren. Ondertusschen schreef Keyfer *Sigismund* scherpe bevel-brieven op Braband: de Keur-Vorsten begeerden van gelijken genaede voor de ge- dreygde Heeren; tot dat *Philips* den *Hensberger*, na voorgaende hand-tastinge van tegenszeekeren dagh weder in te keeren, en den Heer van *Moers* zonder eenigh bedingh losliet. Maer dese tegen den gezetten tijd after-blijvende, versochten op de Brabanders af-laet van den aengedwongen eed. In die dagen was 'er een vinnigh penne- gevecht tusschen de Graven *Adolf van Kleve* en *Rupert van Warneburg*. *Rupert* schreef met mis- noegen aen die van Nymegen, en spijtelyken aen *Adolf* zelve, dat hy een bloot Grave van der Mark zijnde zich niet te min voor Hertogh van *Kleve* wt-gaf, en 't Slot van *Ravesteyn* ('t welk *Rupert* zich zelve toe-eygende) als sijn eygendom had aengevaert, ende zoo voorts. *Adolf* dit alles als erdicht verwerpde, seyde, met toe-staen van 't Rijk en alle Keur-Vorsten voor Hertogh van *Kleve* erkend, en 't leen van *Ravesteyn* hem van zyne voor-zaeten, door gifte van zyne moeye *Iohanne* Hertogin van Braband, te zijnaengekoe- men; ende sijn tegen-dinger een felle neep gee- vende

vende besloot op't laetste, dat het een schand voor de wereld was, dat'er onder de Graven een Grave wierd gevonden, die met voor-dacht en buyten nood zich niet en ontzagh met meyn-eed te bezondigen. Omtrent desen tijd is'er tusschen *Reynald* en de Hertogen van Kleve en den Berge een bespreck ofte ontwerp gemaekt van onderlinge bystand; gelijk op't vergangen iaer *Reynald* had in-gegaen met de Bisschoppen van Kolen, van Trier ende andere Vorsten; ten op-sichte, zoo't schijnt, van den kriigh van *Ian van Beyer* tegens die van Utrecht en Vrouw *Jacoba*, daer *Reynald* wegen sijn verbond mede was in-gewickeld. Doch dat de Klevenaer sich alhier niet te wel gedraegen en heeft, wijft wt zeeker een brief, waer by *Reynald* van *Adolf* recht begeert en verstoringe wegen menighvuldigeschaeden, die zoo die van Gelderland als Gulich na't getroffen verdragh hadden wtgestaen.

81. Middelerwijl verzuymden de Stichtenaers niet de Geldersse door wapen-kracht en dreygementen weder te vervaerden. Want de Bisschopzelve, den Oogst-tijd † naulijx over zijnde, ende by hem hebbende 600. knechten met 500. ruyters, gingh zich omtrent het dorp Renkom legeren, daer hy ook hutten nederfloegh, ende het volk van bezettinge binnen *Arnhem* door een tromme-slaeger tot een veldslagh wt-daeghde. Geen vyand ontmoetende, is voor by *Arnhem* getrocken, steekende *Rosendael*, wt-genomen het Slot, *Velp*, en de aengrenzende plecken in brand, en den roof mede-voerende. De Geldersse hier door gaende gemaekt, zijn ter gelegener tijd op des Bisschopsvlecken in Over-Yffel al stroopende weder aengevallen, ende na't verwoesten van eenige sterke Huysen met de handen vol buyt naer huys gekeerd. Insgelijx, na dat de Bisschop de Velouw had verlaeten, hebben de Heeren van *Egmond*, *Abkoude*, en *Kulenburg*, gevoegd met de Geldersse, omtrent Utrecht, de dorpen *Houten*, *Lopick*, en *Amerongen* verbrand, en schier den gantsen neder-rack van't Sticht af-geloopen. Ick lees de burgers van * *Doesburg* op dit iaer seven verscheide oorloghs-reysen te hebben gedaen, zoo na *Redicheim*, na *Oosterbeek*, voor *Utrecht* doen men aldaer vuyren liet opgaen, aen den *Aenstoot*, als mede tot vervolgh van de Stichtisse welke voor den *Rosendael* hadden gebrand. In voegen dat dit een onzaeligh iaer was voor die van Utrecht, dewijl sy van buyten met kriigh, binnens huys met sterfte en kommer wieden geplaeghd. Een mudde weyten gold by haer vijf goud-guldens: ende meer dan 1500. burgers, behalven wijven en kinderen, sterven aen de Gods-gaeve. Niet tegen-staende dese ongelegentheeden, heeft de Bisschop de Stad Wageningen in Gelderland omtrent Martensdagh op een donkere nacht over-ylt; als hy noch op den zelven avond, het geweer, om't bedrogh beter te bestrijken, onder sijn tabbaerd verbergende, met een verheeven geluyd, ô zalige man, in de kerk van Utrecht had gezongen. Aen de Stad koemende liet den Muyren-breeker voort-haelen, waer mede als omtrent 500. mannen twee ofte drie maelen afgrijsselyken op de poort hadden gestormt, zijn sy met groot gedruys in de Stad gedrongen. Onder andere naemen sy Ridder

* Testes
literæ in
sermii
Doesburg.

† Sommige verhaelen, desen inval's iaerste vooren ende omtrent den vier-dagh van *Denijs* gebeurde te zyn.

Henrick van Hoemoet by't hoofd, verloften vele vande hunne wt de banden; ende zijn, na een weynigh blaekens en plonderens, weder naer Utrecht vertrocken. Korts daer na stroopten de Geldersse wt wraek-gierigheyd in de naest-gelegene deelen van't Sticht, ende zouden dieper hebben in-getrocken, ten waere ze *Lodewijk* Stad-houder van *Montfoort* ter rechter tijd had beiegend en op de knokels geklopt.

82. Daer na is'er omtrent Pinxteren tusschen de Stichtenaers en onsen *Reynald* gevoeghd met *Ian van Beyer* en *Ruwaerd* van Holland, een vrede beraemd, ofte veel eer met geld gekoft; alzoo beyde Heeren van die van't Sticht een groot stuck gelds toe bedongen, 't welk den *Beyer* ook is toe-geteld; maer *Reynald* heeft den dagh van betaeling niet af-geleest. Ick vind zeeker handvest, waer by Bisschop *Frederick van Blankenheym* met die van Utrecht en *Amersfoort* zich aen *Reynald* verbinden, dese zoen van waerden te zullen houden, gezegelde brieven wegen de beloofde penningen door hungemachtighe te *Kulenburg* over te langen, ende alles voort in der minne af te maeken. Daer heen schickten de Over-Yffelisse Steden, als *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*, mede hun af-gezanten, als die met de Stichtenaers den Bisschop hadden tot een gemeyn Opper-hoofd. 't Klooster *Hulsbergen*, genoomd *Hieronymus Huys*, by *Hattem*, 't welk door *Mathijs Biduën* Opperdienaer van *Blankenhem* eerst is gewijd, had op desen tijd veele God-zaelige en beruchte mannen: als mede het na by staende Klooster van *Klaer-water*, waer van eerste op-ziener was eene *Wessel*; gelijk van't Beggijne-Klooster *Betaniën* by *Arnhem* mede op de Velouw geleege, op desen tijd *Ian van Kempen*, broeder van *Thomas*, een driftigh en over-yverigh man. Op dit iaer, zijnde het 42. zyner heerschappy, is over-leeden die ramp-zalige Prins *Karel* de seste, na dat hy sijn zoon *Karel*, om den verradelyken moord begaen aen Hertogh *Ian van Burgondien*, die Vrankrijk zoo veel bloeds en zuchtens gekoft heeft, had onterft, ende den Engelffen Koningh *Henrick van Lancaster* zyne dochter *Catharijne* t'zaemen met sijn Rijk over-gegeeven ende binnen *Parijs* Koning van Vrankrijk zien kroonen, die effehwel een weynigh voor hem is gestorven. Zijn eenige zoon *Karel* droegh maer eenen dagh rouw over sijn vader, ende schreef zich Koningh van Vrankrijk: hoewel aen d'andere zijd de Engelfse met *Philips van Burgondien* t'zaemen rottende *Henrix* zoon, den jongen *Henrick*, voor Frans Koning wt-riepen. Ten dien tijde heeft *Iacob van Harcourt*, een van de naeste maegen van onse Vorstin van Gelder, *Karel* den sevenden handsterkingh gedaen, ende, neffens die van *Guyse*, *Artoys*, *Ponthieu*, en de aenpaelende gewesten onbarmhertelyken gequeld en geschonden.

83. Op den seften van de Lente-maend schreef *Engelbert* Grave van *Nassouw* Heer van der *Leck* en *Breda*, wt *Breda* aen Hertogh *Reynald*; hoe hy nu menighmael had vertoont, wat al af-breuk en ongemack hy niet geleeden en had wt *Alarts huys van Lienen*, en telkens door des Hertoghs brieven en beloften was vermorwd en op-gehouden opentlyken wt te voeren 't geen hy in sijn gemoed had beslooten; ende dat hem derhalven nu de nood drong om van de dreygementen tot de daed te koemen, en zyne schaede af te weeren; willende zich voor onschuldigh houden, indien zyne Vorstelijke landen hier door eenighsins wierden

1423.

wierden beleedighd. Hier op is 'er ten overstaen van *Ian Schelart van Obbendorp* Ridder en Hof-meester, *Zweer van Borchout* Prooft van Elft, *Roelof van Houtart* Burgh-grave van Nymegen, en eenige wt den Raed van Nymegen, aen de zijd van den Hertogh; als mede in 't by-wesen van *Elbert van Alphen*, *Henrick Schenk*, *Walter Kerskorf* en *Diderick Heymrich* vā wegen den Hertogh van Kleve, over-koemen; dat men *Alards Huys* ofte Slot te Sande (by *Nystrich* in Gelderland) stellen zoude in 't geweld van den Hertogh, en bewaeren tot viertien dagen na Paessen, ende dan aen *Alart* ofte den *sijnen* weder in-ruymen; ten waere ondertusschen gemelte Heeren anders beraden wierden. De Vorst zoude niet gekenghen, dat het gedachte Huys, vier dagen na de weder-over-leveringe aen *Alard*, in eeniger wijze beschadighd, bevochten, noch binnen den tijd van 14. dagen herbouwd, vaster gemaecte, ofte ook met eenigh volck en voor-raed voorsien wiede, mede niemant daer op gelaeten, die den *Graven van Nassouw*, *Warneburg* noch hun vrienden, ofte die van *Ravesteyn* het minste letsel ofte verstoornis moghten aendoen. Was mede versprooken, dat binnen de bestemde 14. dagen alle brandstichting en knevelaery in Gelderland zoude op-bouden, ende een yeder als te voren vry en vrānk reysen en sijne neeringh drijven. Eyndlijken zoud de Hertogh alle dienu 't Huys te Sande in hadden, van daer onbezeerd naer *Kranenburg* doen vervoeren, &c. Korts daer na is hier van noch een geschrift gemaekt, inhoudende daer behalven, dat de Hertogh dit Slot, alzo 't sijn was, zelf nu zoude in-bouden, ofte overlaeten aen wien 't hem goed docht.

84. Op Saterdagh na Paessen sloot Hertogh *Reynald* met *Diderick Bisschop* van *Kolen* Prins van *Westfaelen* en *Angeren*, een nieuw verdragh, dat stand zoude houden tot beyder Vorsten leven, blijvende evenwel hun vorigh verbond van waerden. Eerst wierd 'er beraemd, dat d'een bondvriend zich zoude aentrecken al 't geen d'ander overquam; ende d'een d'ander waerscbouwen en na sijn vermoegen helpen af-weeren, zoo hy vernam hem in sijn land ofte luyden eenige zwaerigheyd te naeken. Soo een van beyden met recht ofte geweld van yemant wiede beieigend, en zoodanige na geen reden wilde luysteren, in zulk een val zoude d'een d'ander de hand reynen, en tegens allen indraght te hulp koemen, met sijne Sloten, Steden, en onderzaeten d'ander te leenen, in te ruymen, en toe te zenden. Indien 'er tusschen beyden verschillen op-stonden, die middeling ofte wt-spraak behoefden; tot beslichtinge der zelver zouden over en weder twee Raeden gekoozen worden, ende na zekere plaetsen af-gevaerdighd: te weeten wt den naem van den Hertogh van Gelder Ridder *Ian Schelaert* van *Obbendorp* en *Winand* van *Roye Drost* van 't Hertoghdom *Gulich*: aen de zijd van den Bisschop, sijne Raeden *Christiaan* van *Erpell* Rechts-geleerde en *Prooft van Munster* en *Meynsfeld*, neffens *Ian van Eibenbergh* Heer van *Lantzkoorn*. Ende zoo de stemmen staeken en de Raeden geeneene lijn entrocken, dan zoude men hun een vijftien by-voegen, met namen *Frambach* van *Birgell*, beyder Vorsten Raeds-vriend en *Opper-Maerschalk* van *Gulich*, om het eynd-oordeel te vellen. Voor de af-wesende ofte verstorvene Raeden

zouden nieuwe in-treedden; ende geen van beyde Vorsten, duerende dit vredes-besteck, met yemant vreemds een verbond tot after-deel van d'ander moegen in-gaen.

85. Onder dit is Hertogh *Reynald* wt dese na d'andere wereld verscheyden, daeghs na de geboorte van *Ian den Dooper* omtrent de driede uyre after-middagh, aengegrecpen zijnde van een haestige krankte, die hem onvoorfiens in de boerschap ter *Let* by *Rosendael* van 't leeven ter dood braght, na dat hy 21. iaeren zyne landen wijsfelijken had bedient. Hy is bezijden sijn broeder Hertogh *Willem* in 't *Carhuysen-Klooster* van *Monikhuysen* by *Arnhem* begraeven t'zaemen met sijn helm en schild, als wezende de laetste Heer van Gelder wt het bloed van *Nassouw*. Was zachtfinnigh en gezeggelijk in sijn leven, gebruykte meer raeds dan gewelds, en paste meer op sijn woord en beloften alsop sijneygen baet; gelijk hy in den * *Kleverhammer-slagh* heeft beweesen: de naemen van *Bronkhorst* en *Hekeren* wierden in sijn tijd niet eens gehoord. Hoe voorsichtelijken onthield hy zich van de *Franse* buyten-oorloging tusschen de Hertogen van *Orleans* en *Burgondien*; liever hebbende een aenschouwer te wezen van zoo een bloedigh *Treur-spel* dan een onrechtvaardigh medewerker; hoewel hem de in-sicht van sijn Schoonvader *Lodewijk van Orleans* daer toe had konnen bekooren! Van gelijken heeft hy den * *Brabander*, die met een sterk en moedigh heyr hem te lijve wilde, niet door geweld, maer met goede woorden over-wonnen en ontwapent. Zelfs ook de oorloging die hy gevoert heeft, zijn om de *Hollandse* oproerigheeden toe-gekoemen, in de welke als hy zyne maegen en vrienden de Heeren van *Arkel* en *Egmond* in-gewickeld zagh, heeft hy ze wel hulp-troppen toe-geschickt, zonder nochtans zyne heele maght te willen wagen; gelijk hy, om *Ian van Beyeren* de hand te lichten en den vyand op te houden, den Bisschop van *Utrecht* en die van *Amersfoort* meer heeft getergh, als wel voor hoofd beoorloght. Ende hoe wel hy zyne land-zaeten, die in de legers opgevoed de krijghs-handelingh voor een vreughd en korts-wijl reekenden; hier over te min behaegde, wierd hy echter van anderen des te meer bemind. De maghtige Sloten van *Rosendael* en van *Hattem* zijn op de *Velouw* door hem hermaekt, ende in 't land van *Gulich* wt den grond op-gemetzeld de huysen van *Hambach* en *Ravenswaey*. Behalven sijn bastaerd-zoon * *Eduard* van *Gulich* getrouwd met *Catharine van Bel*, liet hy geene lijfs-erven after, alzo zyne bed-gezelle *Marie van Haricourt* noyt kinders en heeft gevoekt. Onlanx na den Hertogh, te weeten op *Denijs-dagh*, stierf de *Utrechtsse* Bisschop *Frederick van Blankenbeym*, een man van 80. iaeren, op sijn Burgh te *Vollenhoe*, ofte (zoo andere vermoeden) op het Huys te *Horst*, niet ver van *Utrecht*; na dat hy over de dertigh iaeren sijn Sticht met ongemeene kloekheyd had beschermt. Van daer is sijn lichaem op *Utrecht* vervoerd, ende in een pronk-graf binnen de *Martens kerk* neder-geleghd.

* Siet op 't iaer 1397.

* Siet op 't iaer 1407.

* Siet op 't iaer 1418.

Om de seer nauwe maegschap van het doorluchtige Huys van ARKEL met dat van Gulich en Gelder, ende zoo veele ongemeyne daer in wt-blinkende daeden en voor-vallen, die noch in de Hollandse noch Gelderse Tijd-boeken breed genoeg staen verhandeld ende nochtans wel verdienen geweten te worden; heeft het ons goed gedocht, tot dienst van den lezer, de Grond-heeren van ARKEL wt het graf te haelen, ende na zoo veele eeuwen weder in hun oude ervenis in te leyden; volgende meest het spoor van den Hoogh-edelen Heer van Amelroy OTHO van ARKEL, die zyner voor-vaderen leeven met geen minder trouw als forghvuldigheyd van alie hoeken heeft by een gezameld, ende van de motten en 't stof der vergetelheyd bevrijd.

Korte beschrijving des LANDS

Ende der

HEEREN VAN ARKEL.

DE Heerlijkheyd van ARKEL licht in 't Graeffschap van Teysterband tusschen de Leck en Merwe in een weeldige landouw, grenzende Oost-waerts aen Gelderland, West-waerts aen Holland, Zuyd-waerts aen Brabant, ende naer 't Noorden aen het Sticht van Utrecht. Dwars door loopt het lange water, ofte de Linge ende voor by *Gorichem* in de *Merwe*. Sommige willen den naem van *Arkel* af-haelen van *Castra Herculis*, een plaets die de oude niet wijd van Nymegen en stellen: daer by doende, dat Heer *Heyman* van het oude kerkien van *Hercules* daer gestaen hebbende ende by hem af-gebrooken, een andere kerk ter eeren van de moeder Gods zoude hebben gebouwt, ende daer nevens getimmert het Slot van *Arkel* tot een woon-stad van hem en zyne na-zaeten. Een yeder geloove hier van sijn believen. 't Land van ARKEL heeft, ofte plaght te hebben, behalven de hoofd-stad † *GORICHEM*, ook veele middel-maetige Steeden, als *Hoekelum*, *Asperen*, *Leerdam*, *Gaspar* ofte *Hagesteyn*, *Hacstricht*, *Schoonrewoert*; met eenige schickelyke dorpen en Sloten, als *Eversteyn*, *Rijnesteyn*, *Heer-Aerts-berge*, *Soelen*, *Oosterwijk*. Is naderhand in veele stukken gefmaldeeld. Want Hertogh *Willem van Beyeren* heeft eerst gewonnen *Haestrecht* by *der Goude*, ende na veele oorlogen de Stad met het Slot van *Gorichem* ende de gantse Heerlijkheyd den laetsten Heer af-gekoft. Hertogh *Arnold van Gelder*, zoon van *Ian van Egmond* en *Marie* eenige dochter des Heers van *Arkel*, be-erfde daervan het land van *Leerdam* en *Schoonre-*

† Siet hier van een breedere verhandelingh in het Tooneel van Holland, wt-gegeeven door den wijd-vermaerden Heer, onsen ouden meester en weldoener, Marc. Zuer. van Boxhorn.

woert. *Frederick van Blankenheym* Bisschop tot Utrecht bezat *Gasbaeren* met het sterke Slot *Hagesteyn* en *Eversteyn*, die hy tot den grond af-brack; de Heer van *Vyanen* behield *Rijnesteyn*. Dan na de dood van *Ian* en Ionk-heer *Willem* sijn zoon, is *Arkel-land* door krijgh, koop, ofte ervenis gekoemen aen 't Huys van *Burgondien*, ende tot op den dagh van huyden met *Holland* vereenighd gebleeven.

De Heeren van *Arkel* plaghten te heeten *Heeren van Toornen*, ende te voeren twee roode toornen met blauw dack in een verguld veld; dan hebben naderhand aengenoomen twee roode ledderen na de oude wet in een zilveren veld; om dat sy als geboorene krijghs-luyden die meermaels in 't beklimmen der Steeden met hun bloed hadden besprenkeld.

Ian de neve van den geenen, die weegen zyne vroomigheyd in 't winnen van *Wiltburgh*, daer nu *Utrecht* staet, van *Dagobert* den tweeden Koning van *Vrankrijk* in den iaere 642. verkreegen had *Arkel*, *Hoornaer* en *Hagesteyn*, is met zyne vrouw *Elisabé* omtrent het iaer 746. te *Arkel* be-graven. Van hem is gebooren

Heyman, welken zommige reekenen voor den eersten Heer van *Arkel*. Andere vertellen, dat hy zy geweest een edel krijghs-man, ende wt *Hongaryen* in *Holland* over-gekoemen, om zyne deughd over een stuck van *Vriesland* tot Stadhouder gesteld, en daer na ook door *Dirk* den tweeden *Grave* van *Holland* begiftigd met *Arkel-land* en *Leerdam*. Welk verhaal met het voorgaende en met den tijd niet wel over een en sluyt. Want sijn dood word gesteld op het iaer 996. ende hem tot eene vrouw toe-gevoegd *Gilla*, dochter van Heer *Tileman*, Stad-houder van wegen Keyser *Orto* over *Neder-Saxen*, waer by hy zoude gewonnen hebben twee zoonen, van de welke de iongste was

Dodo,

Dodo, die de gewesten daer nu *Leerdam* is met een groot deel des lands van *Arkel* zoude hebben bezeten, ende wt zyne lendenen voort-geteelt die van *Dolem*, *Gillichem*, *Kedechem*, *Zevender* en *Haesten*. Zijn oudste broeder was geheeten

Poppo ofte *Foppo*, *Heymans* na-zaet, die gezeghd word den Burght van *Arkel* van gehouwen steen of getimmerd ofte hertimmerd te hebben, ende dese dorpen op de Linge-kant, als *Riedveld*, *Kedichem*, *Eterwijk*, nu *Oosterwijk*, na de letteren van sijn naem gesticht. Zoude in 't iær 1008. zijn gestorven, ende by *Marie* Gravin van *Hovey* hebben verweckt

IAN die met *Elizabeth* dochter van *Willem* Grave van *Kuyk* was getrouwd. Zyne dochter *Marie* had tot een man *Ian* Heer van *Bronkhorst*. Heeft *Dirk* Grave van *Holland* de hand gebooden tegen Bisschop *Adelbold*, ende (1034.) hem gevolgt na 't *H. Land*: daer en boven veele vlekken ende Slooten gemaakt. Stierf in 't iær 1035. ende zyne dochter 's iær daer na.

IAN de tweede heeft *Margriet* dochter van Heer *Ian van Altena* tot een vrouw gehad, ende op d'andere zijd van de Linge mede etlyke dorpen gesticht, als *Heuklom*, *Vogelwerf*, *Spijk* en *Dalem*. Men schrijft dat hy met de Graven van *Vlaenderen* en *Henegouwe* ende andere Heeren zich op den wegh geevende na 't *Iooden-land*, ende te *Venetiën* een goeden wind verbeydende 't wapen van *Arkel* voor sijn herbergh had op-gehangen, ende 't zelve door een ander Heer wt *Hongaryen* die gelijk een wapen voerde wefende af-genoomen, daer over beyde Heeren lijf om lijf hebben gevochten, ende de vreemdelingh in desen kamp door den Heer van *Arkel* wierd verwonnen dan het leven hem gelaeten. Hy zoude 8. iaeren tegen de *Heydenen* hebben gestreden, ende in 't weder-keeren te *Straesburgh* in 't iær 1074. na een bewind van 40. iaeren zijn over-leeden. Andere willen, dat hy in 't bestormen van 't Slot *Ysselmond*, ende omtrent drie iaeren laeter zy gebleven.

IAN de driede, getrouwd met *Alijt van Heusden*, werd gequetst in een steek-spel tot *Nymegen*, daer hy na een lange quyninge afstierf inden iære 1082. na een heerschappy van 8. iaeren. Had ook een dochter *Geertruyt*, gehylickt nammaels aen *Everhard* Heer van *Kuyk*.

IAN de vierde was tentijde van sijns vaders dood een ses-iarigh kind, ende stond tot zyne 15. iaeren onder de moederlyke voogdy. Trouwde naderhand met *Elizabeth* dochter van den Grave van der Lippe do:n geheeten *Swalenburgh*; waer by hy verweckte *Ian* sijn na-zaet, *Folpert* den eersten Bander-heer van der *Lede*, ende *Huygh* *Boter*. Dees *Ian* was een dick-lijvigh man ende als een stuk van een reus. In 't iær 1098. reyfde hy met *Goverit van Bouillon* na 't *H. Land*, daer hy Ridder gemaakt ende gezond weder van daen is gekeerd. Na een 40. iaerige regeering is hy op 't iær 1122. over-leeden.

IAN, *Ians* zoon, een klok, Godvruchtigh en groot-moedigh Heer, was eerst getrouwd met *Petronella* des Graves dochter van *Are*, ende daer na met *Geertruyt*, dochter vanden Grave van *Loon*, daer hy by wan *Ian* sijn na-volger. In 't iær 1124. toogh hy naer *Ierusalem*; ende braght van daer, na verloop van eenige iaeren, te huys veele wonden en eer-teykenen, ende heeft daer na noch eene *Ierusalemse* reys aengevangen. Op het iær 1132. diende hy met sijn broeder *Huygh*

Boter Dirk Grave van *Holland*, die tweemaal op eenen dag streed en zeegen behaalde tegen de *Vriessen*. Daer na heeft *Huygh* den Bisschop van *Utrecht* by-gestaen in den *Twentfien* oorlogh tegen *Otho* Grave van *Benthem*, ende hem gevangen gevoert naer *Utrecht*. 1136. heeft Heer *Ian* aen sijn oudsten broeder *Folpert* beweefden *Leerdam*, *Schoonerwoert* met den *Dief-dijk* en *Overheykop*, van wien gesprooten zijn de *Banner-heeren* van *Lede*, ende van zyne kinderen de Heeren van * *Gellekum*, van *Zevender*, en van *Haestrecht*. * *Siet voor heen in 't leeven van Dodo*. Voort gaf hy hem de halve Heerlijkheyd van *Dalem*, welke daer na werd over-gezet aen *Ian* een broederszoon van *Arkel*. *Huygh* kreeg tot sijn lot *Botersloot*, *Spijk*, en *Blockland*. Ende deze jonge broeders veranderden een weynigh hunne wapens. Heer *Ian* nam tot sijn driede wijf *Alijt* dochter van den Heer van *Steenvoorden*, daer hy by had een zoon *Henrick* Heer van *Houdichem*. In 't iær 1144. trock hy met den Heer van *Ysselsteyn* tot hulp van Heer *Aert van Grimbergen*, doch en is geen van beyde levendigh weder-gekeerd.

IAN, 6e. Heer van *Arkel* had tot een bed-gelle *Sophie* dochter van *Arent* iongsten Heer van *Grimbergen* die in den vorigen strijd met sijn vader in 't zand viel, ende wan by haer een zoon *Ian*. Stierf in 't iær 1176. na een heersinge van 32. iaeren.

IAN de 7e. voert met Grave *Floris* naer *Ierusalem*, daer hy door *Philips* Grave van *Vlaenderen*, gelijk wel eer sijn vader, Ridder wierde geslaegen. Van daer weder-koemende nam ten wijve *Margriet*, dochter van *Boudewijn van Vlaenderen* Heer van *Ninive* en broeder van gedachten *Philips*: daer hy by teelde *Ian* den thienden, ende eene dochter getrouwd met Heer *Engelbert van Bronkhorst*. Dees bouwde het Slot tot *Heuklom* 't welk by sijn zoon is vol-toyd, ende bemuyrde de Stad: kost ook *Asperen* van *Gerrit van Asperen* *Folperits* zoon. Wierd na een regeeringh van 49. iaeren door *Rudolf* Heer van *Koeverden* verslaegen in 't iær 1216. zijnde tot dienst getrocken van *Otho van der Lippe* Bisschop tot *Utrecht*; met *Herberre van Arkel* *Huygen* zoon ende 400. Ridders. Dan waer sy begraven moegen zijn, en vind ick nergens aengetoogen.

IAN de 8e. een God-zaligh Heer, was getrouwd met *Marie* (andere noemen ze *Margriet*) dochter van den Grave van *Vernenburgh*, ende stichter van de Stad van *Gorichem*, met het nu vernielde Slot staende buyten de Burgh-poort; heb-bende doen tertijd elf dicke toornen met sterke wallen en diepe grachten, daer hy naderhand zyne mael-stede ging nemen. Daer na is hy gevallen in den slagh tegen de *Stadingers* in 't iær 1234. (hoewel anderz sijn dood t'onrecht tien iaeren laeter stellen) na dat hy 28. iaeren hadde geheerscht.

IAN de 9. was in sterkte en grootheyd een reus gelijk, zulx dat hy op-gezeeten zijnde zyne armen sloegh omeen balk, ende sijn paerd met de dyen op-hief van der aerden dat het van pynen kreet en detongh wt den hals stack. Had tot een wijf *Bertha* dochter des Graves van *Ochten* in de *Betouw*, welke hem baerde twee zoonen, *Ian* sijn na-zaet, ende *Otho* den eersten Heer van *Heukelom*, van *Asperen*, *Ackoy*, *Loven* met het Slot van *Leyenburg*, ende van de dagelijxe Heerlijkheden van *Gellekum* en *Renoy*. Dees *Otto* had de dochter van den Heer van *Heusden*, ende daer by twee zoonen, *Ian* den tweeden Heer van *Heukelom*,
R 2 getrouwd

getrouwd met een Vrouwlijn van *Buyren*, en *Otho* den eersten Heer van *Asperen* en *Accoy*, daer behalven ook van *Heukelom*, getrouwd aen 't huys van der *Leck*. Hem is gevolghd *Ian*, die eerst een vrouw had van *Hooren* en daer na van *Teylingen*. *Otho* de driede gestorven in 't iaer 1408. was man van *Elizabeth van Linden*. Syn zoon *Ian* stierf int iaer 1464. wiens bed-gezelle was *Bertha* dochter van *Ian* den vierden, Heer van *Kulenburgh*. *Otho* de vierde Heer van *Heukelom* met sijn vader door *Karel den Stouten* Hertogh van Burgondien gevangen zijnde, moest het land van *Heukelom* tot een los-loon over-geeven. Is over-leeden in 't iaer 1505. ende heeft getrouwd gezeeten eerst met een dochter van *Waerdenburgh* en daer na van *Broekhuysen*, ende met haer behylickt de Heerlijckheeden van *Voordenburg* en *Amersoyen* ofte *Amelroy*. Zijn zoon *Wahraven* had tot eene vrouw *Catharine van Gelder*, bastaerd dochter van Hertogh *Karel*. *Iurien* was getrouwd aen het huys van *Lockhorst*. Van hem is gebooren *Otho van Arkel*, gepaerd met de Vrouw van *Gistelle* wt het Italiaens geslacht van *Affaitadi*, die, als mede sijn zoon *Wahraven*, in echt zittende met Iuffrouw van *Kathulle*, noch beyde in levenden lijve zijn.

Ten tijde van *Ian* den negenden leefde *Folpert van Arkel* Heer van der *Lee* en *Haestrecht*, die met scheele oogen aenfiende den voorspoed van de Heeren van *Arkel*, van *Heukelom*, van *Asperen* en van *Accoy*, hoewel sijn oud-vader een zoon was van *Arkel*, vast heymelyke aenflaegen brouwde, hoe hy den Heer van *Arkel* best moght dooden ofte beledigen, alsoo hy een over-boos man was, die God noch menschen en ontzagh, ende, zoo men zeggen wilde, den Satan lijf en ziel had gegeeven op verwachtingh van een langh leeven ende van altoos zyne vyanden te verwinnen ofte te bederven. Ende want hy *Arkel* syn Heer voor de vuyft niet endorft bestryden ofte kost veriaegen, ontbood hy den Kerk-waerder van *Arkel* vier daegen voor Kerst-avond, ende quam'er mede overeen, dathy op Kerst-nacht de kerkdeuren zoude toe-fluyten, dat'er *Arkel* noch yemant wt en moght, ende alsdan met de klok een teyken geeven; waer op *Folpert* met zyne gewapende wt de muysten zoude springen om *Arkel* te vangen. De verrader veel geld op de hand krygende ende noch meer verwachtende, zwoor ten heyligen dit te volbrengen. Op den bestemden tijd bevonden Heer *Ian* ende veele onderzaeten sich in de kerk; blyvende niet te min Mevrouw, vermits sy bevrucht was, met haer huysgefinde op den ouden Burght van *Arkel*. Wt dese laegh en stricken des doods heeft Gods al-ziend oog den goeden Heer op een seltzaerne wijze en buyten zyne wijsheyd geredert. Want als nu de deugeniet vast twee deuren had toe-gemaekt ende de driede noch openstond, wierd *Arkel* zoo wee in syn buyk dat hy een heymelijck gemack moest zoeken, ende schielyken met weynige edelen zich wt de kerk begaf buyten weeten van den verraeder; die doen de looze gaf met de klok en wt de kerk gaende al het volk daer binnen besloot. *Folpert* het teyken hoorende yldde zich naer de kerk, bezettede ze en stack ze aen alle hoeken in den brand, zoo dat alles daer binnen soo van de vlam als van den damp verfinoorde: ende reysde doen met groote spoed en blijdschap weder naer *Leerdam*. *Arkel*'s morgens alles vernemende liet den Kerk-harder voort

Overgeevne boofbeyd van Heer Folpert,

aentasten, ende, na voorgaende bekentenis, slee- pen, met gloeyende tangen nijpen ende daer na verbranden. Maer *Folpert* wijs wordende dat *Arkel* noch leefde, vloekte alle de Nickers wt de hel, en trock van enkel spijt en vrees naer Duytsland. Wanneer na eenige iaeren de Betouw inbrack ende het water staen bleef aen *Botersloot*, quam *Folpert* gevaeren in een schuytie met twee ofte drie dijkers, sneed in de nacht den dijk door en verdronk veele menschen in de Neder-waerd. Doch deeze galgery verdroot God ten laetsten ende riep wrack tot in den hemel. Want *Folpert* daer na tot *Haestrecht* op schoonen dagh ende in 't gezicht van zyne kamer-raeden, met een vlucht en bystere stank wierd op-genoomen, ofte veel eer d'een Duyvel van d'ander wech-gehaeld, ende noyt meer gesien, dan alleen drie droppelen bloeds ter plaetsen daer hy hadde gestaen. Zedert dien tijd schrickte een yeder te blyven op het Slot vander *Lee* de geboort-plaetz van *Folpert*, om het yffeljk gekrijs en spookeryen van menigerley grouwelyke geesten, die de luyden van het Huys voerden, quetsten, ende hier en daer heen slingerden. Waer van ook zommige verminkt en in haere zinnen gelaegen wierden.

Pelgrom, *Folpaerts* zoon, beroofde de onderzaeten van hunne middelen, de kerken en Kloofsters van haer cier-gewaed, ende de dochters van haere eer, ende was een quaed kicken van een quaed ey. Wanneer hy zaght dat niemand op zijn Slot van der *Lee* konde banken, brack hy 't af en maekte het aen de west-zijd van *Leerdam* op de *Ling*. Men geeft wt dat hy den vyand manschap zoude hebben gedaen, met soo een beding, dat hy altoos fris en voor-spoedigh zoude leeven, ter tijd toe hy eenigh groot water over-scheepte met 13. paerden ofte een marry-paerd. 't Geviel in den iaere 1205. op Vrouwen-hemelvaerd dat hy met veele ruyteren en knechten voer over de *Leck* in 't Sticht van *Utrecht*, daer hy zommige dorpen beroofde en verbernde. Als in 't wederkeeren die van 't Sticht hem op de hacken zaeten, ende hy daerom de gevangens met den roof eerst liet over-zetten tot *Bosichem*, ende zelf met den Dom-heer van *Utrecht* *Aert van Bueren* onder de afterstein 't schip was getreden, zier zoo quam'er een groot zwart man rijden op een zwarte merrie, die een seltzaam gebaer en geschreeuw maekende van den dijk in 't schip dael sprong, 't welk onder dien ballast met alle zyne vracht terstond is verzonken. Doch de Heer van der *Lede* wierd weder gevischt, ende begraven tot *S. Marien-weerd*; na wiens dood de landen van der *Lee* en *Haestrecht* weder in den boezem van die van *Arkel* zijn gevallen.

Heer *Ian van Arkel* stierf in 't iaer 1272. ende is tot *Gorichem*, na eene regeering van 32. iaeren, onder-geleghd; hangende boven sijn graft een bert met de wapenen van *Arkel*, *Vlaenderen*, *Loon*, *Buyren*, van 'svaders wegen; ende van 's moeders wegen van *Vernenburg*, *Luxenburg*, *Benthem*, en *Holland*.

IAN de X. was gepaerd met *Bertha* dochter van *Gerrit* Grave van *Sterkenburg*, ende heeft gestreden by *Woeringen* onder de wimpels van *Ian* den eersten, Hertogh van *Brabant*; daer na voor Grave *Floris* (die wrack zocht over de dood van Koningh *Willem* sijn wijlen vader) tegen de West-Vriesen: welke Vorsten voor dese diensten de poorteren van *Gorichem* tol-vry maekten door geheel *Brabant*, *Holland* en *Zeeland* te land en te water.

Die van den Quaden word wegh gevoerd.

Godloofbeyd van Pelgrom.

water. In 'tjaer 1297. trock hy wederom tegen de Vriescn tot bystand van Ionk-heer Ian Grave van Holland, die ze met twee heyren by Veronen, daer nu *Alknaer* staet, aengreep; in welken schermtuzel *Arkel* voor aen 't spitze stond ende met meer anderen in de loop bleef, ende omtrent 4000. Vriescn. Zommige schrijven hem toe eene dochter *Geertruyt*, huysvrouw van *Hubert* den drienden, Heer van *Kulenburg*.

IAN de XI. was getrouwd met *Mabelie* (ende niet *Irmgard*) dochter en eenige erve van *Henrick* Heer van *Voorn*, daer hy by verweckte *Ian* sijn na-volger, ende *Cunigund* huysvrouw van den 20. en laetsten Heer van *Heusden*. Men verteld, dat hy van *Ierusalem* te rugh keerende over *Italien* by *Genua* door eenige haene-veeren met al sijn volk wierd wt-geschud, ende geen zeer-geld noch geloove hebbende troofteloos en met schaemte ging herbergen in de kerk van *Genua*: dat zyne dienaers list soekende ende by raminge voor zecker huys aldaer vindende hangen de wapens van *Arkel*, binnen traden ende verftonden den huys-waerd een gebooren *Nederlander* te zijn, die dat wapen in teyken van dankbaerheyd, ende tot heughnis van den Heer van *Arkel*, had doen maeken; als de welk hem voormaels in zyne armoede, doen hy een slecht mers-draeger en penninx-kraemer was, met noodige penningen had by-gestaen, waer mede hy met der tijd een wel-gestoffeerde winkel en groote schatten had veroverd, welke voor de helfte den Heer van *Arkel* met recht en volgens voorgaend bedingh toe-behoorden: ende dat alzo *Arkel* met gemack en eer weder na *Gorichem* koemende metter daed onder-vond: hoe een bewezen weldaet alle zeven iaeren eens te passe koemt; gelijk ook certijds gebleeken is in het vermaerd en drolligh voor-val tusschen den † *Leeuwen Romeynissen* slaef. Heer *Ian* had noch een dochter geheeten *Beele*, die tot een man kreeg den Heer van *Abkoude* ende van *Wijk te Duerstede*, en daer by twee zonen, *Henrick* Heer van *Abkoude*, ende *Sweer* Heer van *Gaesbeek Putten en Stryen*. *Henrick* had by zyne vrouw een eenige dochter *Iohanna*, en deeze tot een man *Ian* zoon van *Reynout van Brederode*, welke geene kinderen teelden, ende daerom d'een binnen *Diest* een *Carthusier* en d'andere te *Wijk* eene *Begijne* zijn geworden. *Sweer* wan by de dochter des *Graves* van *Ligne* *Iacob van Abkoude Gaesbeek, Putten en Stryen*, ende de *Vrouw* van *Batenburgh*; dan stierven alle kinder-loos. *Belia van Arkel* wierd (1340.) te *Wijk* by haer man begraven.

Den 11. van de Hoy-maend (1302.) was 'er tusschen de *Fransse* en *Vlamingen* een heftige strijd by *Cortrijk*, daer *Arkel* met sijn bloedverwant *Huyg Boter* en veele gewapende, enkel volk van wt-schot, tegenwoordigh waeren. *Arkel* zoude zich eerst den *Konigh* van *Vrankrijk* hebben aengebooden; doch omdat hy sijn dienst al te duyr woude verkoopen, zijn af-geweefen. Doen keerde hy zich tot den *Grave* van *Vlaenderen* en vorderde noch eens zoo veel, ende de helft van 't loon op de hand eer hy kampen zoude. Als de *Fransoyfen* van verre aenquaemen, liet de *Grave*

† *Vid. A. Gellius Noct. Attic. 5. c. 14. & Aelian. in Hist. Animal. 7. c. 46. — vn plaisir fait en adversité Reçoit, où tost où tard, le loyer merit. Barras.*

zulk *Arkel* aendien, ende dat hy zich met de zyne in der haest zoude in 't gelid en harnas brengen. De *Grave* wt den boode verstaende dat *Arkel* hier op niet en had geantwoord, dan voort wt-gaende sijn water gemackt, ende hier wt vatende zulk wt † wee-moedigheyd ofte wt spijt geschied te zijn (hoewel hy eerder als yemant van d'andere was wt-gerust) sprack hem toe in arren moede: *Ghy hebt u vermeetten voor aen te strijden doen de Fransoyfen noch verre waeren, ende nu sy hier zijn ende nood aen den man gaet, ben dy zoo vervaerd, dat ghy pissende werd van vreeze.* *Arkel* zeyde: *Mogende Vorst, verwonderd u niet over dit mijn water-maeken. Ick hoorde dat de edelste banier van 't Kersten geloove tegen u ontwonden quam met de edelste Princen van Vrankrijk; ende want ick beloofte heb met mijn volk voor aen te staen, wierd ick vast denkende, hoe ick die standaerd best winnen moght ofte daer voor dood blijven.* Na dese woorden reed *Arkel* met *Boter* en de zyne voor aen, ende zoude na een krachtigen in-breuk den *Fransoyfen* de bannier † met den moed van langer stand te houden hebben benoomen, ende die den *Grave* van *Vlaenderen* in handen gelanghd; die daer over *Arkel* ten hooghsten bedankte, beschonk, endeen wijl tijds, om zyne

† *Solvunt tibi cornua ventrem Cum lituis audiat. Juven. Hoewel de ervarentheyd betuyghd, dat de stoutigheyd, zoo wel als de schrick, een schuddinge en als een koude rijbelingh door de leeden verroofsakt. Wanneer Sancho de tiende Koningh van Navarre wierd tot den strijd gewapend, ende sijn dienaers, de huyl hem beevende en 't hert kloppende, hem moed zochten in te spreken door verkleyninge van 't aenstaende gevaer, gaf hy hen dit bescheyd: Ghy en kent my niet te deege. Want indien mijn vlees wist hoe ver mijn moed het voeren sal, het zoude sich teffens van een rijtten. Van zulk een aert was ook zecker *Frans* Heer, waer van *Barclaius* (in *Icon. Anim.*) vermaent, voor het aengaan van den slag van *Pavie*. De oude *Scythen* (zynde de tegenwoordige *Tarters* en *Moscoviten*) hadden een spreek-woord, dat de bloedste honden aller-meeft blaften, ende de stilste wateren de diepste gronden badden. Die een haesen-berd in 't lijf hebben zijn dickwijls *Leeuwen* in den beek, dum distinet hostem Agger muros, nec inundant sanguine fossæ. Maer op de andere maghmen zich beter verlaeren, quibus (ut ait *Livius* lib. 7.) pectus animorum iraque tacitæ plenum omnem ferociam in discrimen ipsum certaminis differt. Wt gelijke oorsaken ziet men dagelijx aen eenige, niet alleen van boosheyd maer ook van blijdschap, de traenen over de wangen rollen.*

† *Meier* en *Buchel* zeggen hier van by niemans eenigh gewaght te vinden dan by de *Otrechtisse* *Schrijvers* *Heda* en *Beka*: dat sy mede in de *Stam-tafels* op desen tijd geen *Huyg van Arkel* en verneemen. Voor my, ick geloove dat de *Tijd-schrijvers* zoo een klinkende eer de *Arkels* hebben benijd, ende *Grave* *Robert* (mogelijk) van zoo een aert is geweest, als *Curtius* (op sijn 6. boek) ontdeckt in *Alexander den Grooten*: *Alexander* hostes vinci voluerat, Anti-patrum vicissene tacitus quidem indignabatur, suæ deumpum gloriæ existimans quicquid cessisset alienæ. De zwaerigheyd die sy maeken in den naem van *Huyg van Arkel* is gering: gemerkt by, hoewel wt de *Arkels* af-komstigh, door de bank geheeten wierd *Huyg Boter*.

Wonder-
baere ver-
lossinge.

wonden te verbinden, by hem hield. *Huygh Borer* was zoo kuym van den drang en quetzuyren, dat hy onlanx daer na leefde, ende binnen Axel wierd begraeven; na wiens dood zyne heerlyke goederen weder op den Heer van *Arkel* zijn ge-erfd. Heer *Ian* had een ionger broeder *Floris*, aen wien hyschonk *Spijk*, *Blockland* en den *Borerflood*, die ook in 't iaer 1330. itervende zonder kinderen, *Arkel* had tot een erf-uyter. In 't iaer 1334. verzoop Heer *Pelgrom van der Lee*, alsvoorheen breeder aengetoogen, wiens na-laetenschap door hooge mis-daeden verbreukt, ende door den Grave van Holland aen Heer *Ian*, als naesten erfgenaem ende wiens vader voor Holland sijn bloed hadde geplenght, is ontleedighd.

In 't iaer 1314. was *Arkel* met zyne magen de Heeren van *Heukelom*, *Asperen*, *Ackoy*, *Leyenburg*, *Oosterwijk* op een spiegel-gevecht tot Kolen, daer men hem om zyne vroomigheyd koos tot een hoofd en *Prins der Ridderen*. Van Kolen nam hy mede eenige Kruys-broeders, voor de welke hy een nieuw Klooster dacht te stichten tusschen den Burght van *Arkel* en *Gorichem*, om dat binnen de Stad geen ledige grond en was. Dan de broeders op het gevolg lettende en te gemoet ziende, zoo de Stad en de Burght onder een onrustigh wierden, dat sy tusschen beyde niet wel hun gemak zouden kunnen hebben, dan op de wijze der geener worden gehandeld die 't midden van een huys bewoonen, ende van onderen met rook van boven met den drop en vuyligheyd worden gequeld, hadden liever zich binnen *Asperen* neder te zetten, daer men voor hun een kercken bouwde, waer binnen de Heeren van *Asperen* leggen begraeven.

In 't iaer 1315. viel Koning *Lodewijk* in Vlaenderen en belegerde *Cortrijk*; ende *Willem* Grave van Henegouw en Holland verbernde *Rupelmonde*. *Robrecht* Grave van Vlaenderen zaemelde een krachtigh heyr by een om *Cortrijk* te verlossen, ende deed een in-breuk en merkelyke schaede in 't Fransse leger. De Grave van Holland dit verneemende beval de wimpels los te maeken ende *Robert* tegen te rijden, daer het ten weder-zijden heet van den roostergingh, ende de Grave van Holland niet alleen verwond wierd maer ook van 't paerd tuymelde ende in geen kleyne nood was, ten ware de Heer van *Arkel*, *Philips van Waffenaer*, en *Dirk van Brederode* sijn lijf met gevaer van hun eygen hadden gebergh.

Wanneer *Frederick van Zwick* Bisschop van Utrecht heul en troost zocht aen den Grave van Holland tegen den over-last van die van *Lyenden*, gaf de Grave het Veld-heerschap over dit legerken aen onsen *Arkel*, die *Lienden*, *Kesteren* ende omleggende dorpen met rooven en blaeken bedorf ende de in-zaeten dwong aen den Bisschop beternis te doen van de vorige schaede, ende op hun kosten weder op te metzelen het Slot te *Dullenborgh*. In 't iaer 1318. stierf *Mabelia van Voorn* ende haer man in 't iaer 1324. op Kerst-avond, ende zijn beyde tot *Gorichem* begraeven.

I A N de XII. nam tot zyne bed-genoote *Ermgard*, eenige dochter van *Otho* Grave van Kleve, op zulke voor-waerden, zoo men voor-geeft, dat *Dirk*, *Otho*'s broeder het Graeffschap van Kleve voor sijn leeven bewaeren, maer de zoon, zoo 'er wt *Ermgard* moght voort-koemen, Grond-heer des lands zoude zijn. Hy verweckte by *Irmgard* een schoon gespan kinderen, ende verdeyde onder de selve zyne Heerlijkheden by levenden

lijve. *Ian* de oudste stierf (1352.) in een steek-spel tot *Dordrecht*, zonder vrouw ofte kinderen after te laeten. *Otho* de anderde behield na sijn vaders en broeders dood het land van *Arkel*. *Ian* de dierde de waseerst Dom-heer daer na ook Bisschop van Utrecht, ende eyndelyken van Luyk, die door veele oorlogen * over-winningen en diepe geleerdheyd al-om berucht was. *Arent* de vierde had *Zoelen*, *Avesaet*, *Nordeloos*, *Alblas*, *Alblasterdam*, ende in den Krimpender-weerd *Bergen* met het Slot, na hem geheeten *Heer Arents Berge*, 't welk hy nochtans aen sijn broeder *Robert* overliet. *Ian* de vijfde bezat *Bochoven*, *Goudriaen*, *Haestrecht*. *Robert* had (behalven *Bergen*) *Stolwijk*, *Vliet*, ende trouwde met des Paus bewilling *Ianne* zyne nichte eenige dochter des Heers van *Asperen*, ende wierd alzo Banner-heer van *Asperen*. *Herbern* wierd Heer van *Slingeland*, *Molensgrave*, *Bleskens-grave* en van meer andere vlekken.

Mabelie de oudste dochter liet zich ontvoeren door den Heer van der *Eem*, geheeten *Bot van der Eem*, van wien sy had seven dochteren sonder zoonen. De oudste had tot een man Heer *Willem van Gennep* na haer dood Opper-bisschop van Kolen, gestorven in 't iaer 1362: *Agniet* den Heer van *Heynsbergh*, waer van gesprooten is *Ian van Heynsbergh* Bisschop tot Luyk: *Marie* den Heer van *Valkenburgh*. Van de andere dochteren zijn gekoemen de Heeren van der *Eem*, van *Brederode*, van der *Merwen*, van der *Veer* ende van *Kuningen*. Maer *Mabelie*, wanneer haer man over-leeden was ende de vader haer niet lichten ofte zien en moght, om dat sy sich in 't hyliken had weghgeworpen, ging binnen Utrecht haer anker werpen, daer zy een huys bouwde voor de Minder-broeders, ende in den Dom een outaer, onder 't welke sy ook in een kelder legt begraven neffens haer broeder *Ian*.

Elizabeth van Arkel was getrouwd met den Heer van *Hoorn* en *Altena*. *Marie* de dierde met *Wouter* Heer van *Egmond* en *Yffelsteyn*, die stierf in 't iaer 1367. In 't iaer 1343. kraeckelde Bisschop *Engelbert van der Mark* met de woelachtige *Luykenaers*, ende schreef om bystand aen *Robert* Heer van *Asperen*, *Hubert* van *Kulenburgh* ende meer andere Grooten: in welken strijd eenige 1000. *Luykenaers* zijn gevallen, als mede *Kulenburgh* en *Arkel*, die 't Utrecht wierde nedergeleghd onder een outer van Bisschop *Ian* gesticht. Ende hoewel *Robert* in sijn leven die van 't Sticht had beschermt en veel goeds gedaen, wierd hy effenwel in 't iaer 1423. niet alleen weder opgegraeven ende Bisschop *Frederick van Blankenheym* in zyne stede gezet, maer ook zyne stam-wapens en wimpelen boven 't graf gescheurd.

In 't iaer 1346. hebben de Heer van *Arkel*, *Walraven van Voorn*, de *Valkenburger*, ende *Otho* van *Arkel* met Hertogh *Reynout* van *Gelder* de Stad *Thiel* beklommen, daer in den tooren der kerk 145. menschen door de brand versmeulden. Eyndelyken is *Arkel* in 't iaer 1360. gestorven.

O T H O de XIII. Heer kreegh tot eene vrouw de doorluchtige en schoone *Elizabeth* dochter niet van Keyser *Henrick* den 4. (zoo zommige willen) maer van *Thibout* broeder van den Hertogh van *Bar* en *Lotringen*, ende welkers oude moeder een dochter was des Koninx van *Vrankrijk*. Haere kinderen waeren, *Ian* de

* Siet van hem doorgaens in dese Geschied. op de iaers 1341. 1345. 1347. 1352. 1360. 1362. en elders. 14. Heer

14. Heer van *Arkel* en *Pierepont*, ende *Ianne* Vrouw van *Steynvorden*. Dewijl *Otho* metveele Ridderen door Hertogh *Albert van Beyerem* geschickt was naer den Koning van Engeland, stierf middeler wijl *Ian* Grave van Kleve: na wiens af-gangh de Heer van *Arkel*, hebbende tot een moeder gehad een dochter van *Otho* Grave van Kleve den oudsten broeder van den over-leeden *Ian*, met hulp van Hertogh *Eduard* van Gelder, hoewel te vergeefs gekanft heeft † tegen *Adolf* van der Mark, om de ervenis van Kleve. *Otho* beriep naderhand een ridderlijk steek-spel binnen *Gorichem*, 't welk de Hertogh van Gelder en Grave van Holland neffens andere Heeren met hun by-wesen vereerden, ende daer *Otho* de Hoexe en Cabellauwisse in dier maeten bevreedigde, dat men etlyke iaeren daer na van geen onlust meer en hoorde. Hy schonk doen aen Hertogh *Albert* twee snoeken, die men zeght grooter geweest te zijn dan de grootste zalmen. Hy heeft den Tollenaer in *Metkens-boek* by *Dordrecht*, die de in-zaeten van *Gorichem* en *Arkel* land, tegen behooren hunne vryheeden, niet af en liet te over-schatten ende de voor by vaerende scheepen als verbeurd goed aen te haelen, eerst zijn mis-bruyk voor-gehouden, ende met woorden niet voorderende, daerna door zyne dienaers op de versse daed laeten priemen, zonder de minste tegen-zegginge van Grave *Albrecht*, die daer neffens de vrydommen van *Arkels* onderdaenen door nieuwe geweld-brieven gestand dede. Heeft ook die van *Dordrecht*, welke de poorters van *Gorichem*, koemende met zout kooren ofte andere waeren wt vreemde landen, tegens oud gebruyk, wouden dwingen binnen haere Stad eerst te verstopelen, na ernstige waerschouwingen, met gelijke munt betaelt, ende haere voor by *Gorichem* zeylende scheepen aengepackt, de wijnen op-geslaegen, ende ten besten gegeven; ook verstooring gedaen aen alle de zyne die ter zaeke van den voorgaenden handel in schaede waeren vervallen.

Den *Marien Prooft* tot *Utrecht*, die het recht van * vergeevinge van sijn erf-goed *Schoonerwoerd* aen hem woude trecken, heeft hy insgelijx neder-geslaegen; daer behalven gevangen gezet en eensteels in een zack verdronken die met daegh- ofte ban-brieven bestonden in sijn bedrijf te koemen, ende door den Cardinael *Reynier van Bar*, zynes vrouws broeder, voor 't Hof van *Romen* tegen de vorige doemen af-laet bekoemen. Hoewel hy anders Godvruchtigh was, ende in zyne tijden en landen geene roekelooze handdaeders, woekenaers ofte over-speelders wilde gehengen, gelijk hy heeft betoont aen dien eer-vergeeten maeghde-schender † *Henrick Kanne-maeker*.

In 't iaer 1387, stond'er een felle en langh-wylige krijgh op tusschen de Heeren van *Vianen* en *Amejde* ende deezen *Otho*, wteen oorzelachtige ende (om zoo te seggen) nietige oorzaak. Vier burgers van *Gorichem* hadden verkreegen op een inwoonder van *Merkerken*, om een boom staende om sijn gezeet te moegen af-houwen, ende daer mede *Mey-avond* binnen *Gorichem* te houden. Dan het wijf, hoewel van haers mans gifte verwittighd, weygerde effenwel den boom te missen,

maekte een hand-geflagh, ende riep kracht en geweld over die van *Gorichem*. Op dit getier raekten de gebuyren van *Merkerk* op de been met bijlen, † zwaerden, houweelen en ander wapen-ruygh, sloegen twee van *Gorichem* in de hitte dood, en quetsten de overige totter dood. *Otho* ende sijn zoon siende dit deerlijk schouwspel (want de mis-handelde voor hen gebraght wierden) ende van de omstandigheeden der zaeke te degen onder-richt, schreeven aen den Heer van *Vianen* die de eenige dochter had van *Amejde*, dat hy die dood-slagers zoo zoude straffen, als hy *Arkel* de zyne wilde straffen zoo die diergelijk een schelm-stuck tegen die van *Vianen* hadden gepleeght; ofte immers gedoogen dat hy *Arkel* ze zelf quame straffen. Wanneer echter de Heer van *Vianen*, gestoord over dit, sijns dunkens, onzedigh verzoek, recht verzuymde te doen over de mede-plichters, ontzeyde *Arkel* hem 't zaemen met zyne hulperen, ende schickte ondertusschen kondschappers aen alle de dorpen van *Vianen* en *Amejde*, behalven aen *Merkerk*, dat sy binnen drie dagen hun haeve en beelten zouden verbrenghen; want hy met maght koemen woude om de vlekken te gader te verbranden, vee, menschen en alles wegh te neemen. 't Eyn-dens dien tijd gingh Ionk-heer *Ian van Arkel* met een degelyke menighte de huysen te *Merkerk* verbrenen, ende het wijf met de hand-dadigers niet betrappende, alle der selver goed vernielen, al-om blaeken, ende zelf binnen *Vianen* vierige steenen klooten schieten. Korts daer na heeft Heer *Otho* het dorp van *der Meyde* verbrant, het Slot belegert ende half tot puyn gemaekt. Die van *Utrecht* Leen-heeren van *Amejde* hier toe gebeden lieten *Arkel* boodschappen, dat hy zich van daer zoude maeken, ofte zy wilden 't hem doen doen. *Arkel* een hoop gewapende by een hebbende zeyde tot den boode, dat hy ze zoo stout niet en kende om tegen hem slagh te leveren. Daer na hebben sy *Willem* Grave van *Ooster-vant* broeder van *Albert van Beyerem* in de armen genoomen ende gesmeekt, dat hy doch eenigh middel woude vinden om hun beyder verderf te schutten; die tusschen de twistende een langh bestand ende zulk een beding maekte, dat de Heer van *der Meyde* aen *Arkel* zoude ontleiden sijn Slot met allen toe-behoor voor 16000. Rhijnse guldens: welke penningen zoo hy binnen twee iaeren niet weder wt-keerde, zoude *Arkel* aldan het Huys met de onder-gelegene dorpen ervelijken behouden. Ende aldus staekte *Arkel* sijn beleggh ende nam bezit van het Slot. De stille-zaet wt zijnde deed *Otho* met sijn zoon een speel-reys naer *Luyk*. Onder dit wapenden haer die van *Gorichem*, deden, boven ofte zonder last van hun Heer, een in-breuk in 't land van *Vianen*, ende traedenvoorts onder den voet 't geen *Arkel* voor desen had over-righ gelaeten. *Henrick van Vianen*, met sijn broeder *Ian*, merkende dat dit lichaem geen hoofd ende de schaepengeen herder en hadden, verzamelden in der yl zoo veel volx, waer mede sy die van *Gorichem* te *Lakerveld* beliepen en bestreeden, die den moed schandelyken lieten zinken, ten deel geklopt, ende in zoo groot een getal gevangen ende zoo hoogh gefchat wierden, dat hy daer mede die 16000. guldens af-lofte ende sijn land

Straffe
weder-
maek van
Heer
Otho.

* Ius col-
lationis.

Oorlogh
tusschen
de Heeren
van Arkel
en Vianen.

† Siet hier van breeder de Geldersse Geschied. op het iaer 1368.

‡ Siet de Geld. Geschied. op het iaer 1364.

† *Hic torre armatus adusto, Scipitis hic gravidi nodis, quod cuique repertum Rimanti, telum ira facit.* Virgil. 7. Æneid.

van der *Meyde* weder in de vuyften kreegh. *Orbo* dede op de paelen zyner landen in de Leck bouwen den Burgh van *Oversteyn*, ende noch het Stedeken *Gasbaeren* ofte *Hagesteyn*, beyde met deftige graften, muyren en toorens.

In 't iaer 1355. wierd de arm van *H. Apollinaer van Ravennen* in Italien tot *Gorichem*, door den Priester aldaer, gebraght, ende hier over door den Bisschop *Ian van Arkel* veele af-laeten wt-gedeyld. *Orbo* was op Vincenten dagh gebooren, Ridder geslaegen, ende stichtede ook op dien dagh in de Kerspel-kerk van *Gorinchem* in 't iaer 1378. een Canonify voor 13. Dom-heeren.

In 't zelve iaer istot Luyk af-lijvigh geworden Bisschop *Ian van Arkel*, dan verkoos *Utrecht* tot zyne rust-plaets. *Orbo* had, niet zonder toedoen van den Heer van *Egmond*, Bisschop *Floris van Wevelinkhoven* met kraght van wapenen in 't Bisdom van *Utrecht* in-gedrongen. Wanneer daer na in 't iaer 1380. *Everard van Essen* wt zijn nieuwljx op-geworpen Slot *Eerden* de koop-luyden en die van *Over-Yffel* dagelijx wt-trock en plonderde, heeft *Arkel*, op des Bisschops beede, zijn zoon een bende volx mede-gegeeven; die daer mede neffens den Bisschop, *Arent van Egmond* ende de Steeden van *Over-Yffel*, dit Roof-nestgingh besluyten, na vijf weken veroveren, ende voorts in den grond bederven. Men stroyt wt, de balken van dien Burgh zoo steeuwigh en zoo vast in een geklopt geweesd te zijn, dat het aengesteeken zijnde langer heeft gebrand ofte gefmookt als wel de Stad van *Carthago*, te weeten vier volle weken.

In 't iaer 1387. op Kruys-nacht verbernden binnen *Gorichem* door verzuymenis over de 1500. haerd-steeden, tot onverwinnelijke schade en merkelijke smert der in-gezeetenen. 's Iaers daer na wierd Ionk-heer *Ian*, Heer van *Pierrepont* 's lands van *Mechelen* en *Hagesteyn*, Vooghd gesteld over *Holland* voor ende van wegen Hertogh *Albrecht*, half tegen sijns vaders dank, voorgeevende dat hy te edel en machtigh was om yemant te dienen, ende wel gaede zoude slaen dat schier ofte morgen een Grave van *Holland* geen Heer en wierde van *Arkel*. In dit sijn ampt en konde hy 't echter alle man niet te passe maeken; alsoo men hem laekte dat hy den Kabeliauwsen aenhangh de hand te zeer bovenhield. Eyndelijken is Heer *Orbo* op Paes-avond des iaers 1396. † ontslaepen, ende te *Gorichem* in zyner ouden graeven neder-gezet.

I A N de XIV. Heer verwierf tot een vrouw *Ianne* van *Gulich*, die gebooren was wt *Willem* den eersten Hertogh van *Gulich* ende *Marie* dochter van *Reynald* den tweeden Hertogh van *Gelder*, daer hy by teelde *Willem* die in 't iaer 1417. te *Gorichem* wierd verflaegen, ‡ ende *Marie* getrouwd aen *Ian* Heer van *Egmond* en *Yffelsteyn* ende vader van *Arnold* namaels Vorst van *Gelder*, ende van *Willem* Heer van *Egmond*. Wanneer, na de wtvaerd van Heer *Orbo*, *Isabelle van Bar* geleyd wierd wt de kerk naer den Burgh, heeft *Ian* die voor zyne moeder doen toe-sluyten, welke van daer met weenende oogen zich weder moeste begeeven naer *Gorichem*, ende van dit

† Siet voor heen op het 33. hoofd-stuck van dit boek.
‡ Sommige, waer onder *Reufnerus*, voegen hem noch eene middelste dochter toe, welke getrouwd zoude zijn geweesd met den Heer van *Horn*, doch zonder lijfs-erven gestorven.

verbaftaerd kind veel spijts en hert-zeers verdraegen: wethalven sy, passende op den tijd dat haer zoon wtheims was, kortst daer na met groote spoed en kleyn gevolgh gevlooden is tot haer vader Hertogh *Thibaut van Bar*, die het Slot van *Pierpont* met zyne twee Steeden en onderdaenige dorpen haer in-ruymde, ende daer zy ook (1406.) by hem is begraeven.

Als in 't iaer 1396. Vorst *Albrecht* op een sprong stond om Oost-Vriesland te beoorlogen, heeft Heer *Ian*, als Bestierder van *Holland*, het puyk van adel op de been gebraght, te weeten *Orbo van Hoeklom*, de Heeren van *Asperen*, *Ackoy*, *Leidenburgh*, *Waerdenburgh*, *Drongelen* met noch 72. Ridderen ende acht Ionk-heeren, meest alle van sijn bloed, ende een degelijk getal knechten; welke te gaeder naer *Vriesland* over-scheepten, en 't zelve, na een heftigen kamp, *Holland* onderdaenigh maekten. Ende want *Willem* Grave van *Oosterband* alle *Kabeliauwsse*, ende met naemen sijn *Opper-hoofd Arkel*, die na zyne wenken alles beschickte en de *Hoexe* van alle ampten wt-sloot, de doode hand na droegh, vermoedende dat hy met sijn vader *Albrecht van Beyeren* hem en zyne vrienden den voet zocht te lichten, is hy met sijns vaders voor-weeten naer *Vlaenderen* getoogen tot Hertogh *Ian van Burgondien*, ende na een iaer weder in *Holland* koemende, heeft aen *Arkel* niet alleen sijn kussen t'huys geschickt, maer ook de penningen waer mede hy de Stad en 't land van *Heusden* had beleend, ende de vorige Ampt-luyden den schop gegeeven. Noch en bleef het hier niet by. *Willem* zocht *Arkel* by sijn vader vuyl en verdacht te maeken, ende quanzuys een eerlijke oorzaak om hem quijt te zijn ende tot op het hembd toe wt te trecken; begeerende derhalven met zyne *Hoexe* van hem reekenschap wegen sijn tien-iarigh bewind, welke *Arkel* nochtans * weygerde te doen voor zyne ge-zwoorene vyanden. Onder dit dexel benam hem *Willem* alle zyne Heerlijkheeden zoo in *Holland* als *Zeeland*, ende bande hem wt beyde Graeffschappen.

Arkel die in trotz en hooghertigheyd geen weder-gade had ende zelf voor sijn meerder het zeyl niet en woude strijken, ontzeyde doen in opene brieven Hertogh *Albrecht* met sijn zoon en alle hun mede-standers; welke in de vuyft daer over graelende een deel volx wt-zonden om het vlacke land van *Arkel* (want sy op de Steeden en Sloten weynigh vat hadden) af te loopen: doch de *Arkelfse* onder de ruyght en grinden schuy-lende klopten 'er tusschen *Hoornaer* en *Block-land* veele dood. *Arkel* hitzigh tot wraek bestond met rooven en blaeken wederom te schenden *Gieffenburgh*, de Vest van *Warkendam*, ende alle de dorpen in den *Alblaffer-weerd*: ende een wijl daer na pleeghe insgelijx in den *Krimpender-weerd*: dan wierd in 't af-trecken by de *Niepoort* zoo door de burgers van *Dordrecht* en *Schoonhoven* als een hoop land-luyden aengegreepen: doch de bouweren gaven zich haest op de loopen de overige gevangen: de dooden waren 24. in 't getal.

In 't iaer 1402. won en verbernde *Arkel* in den grond *Nypoort*, ende quam voor de driede maal met kostelen buyt binnen *Gorichem*. Onlanx hier na verloor *Arkel* zynes vrouws broeder *Willem* Hertogh van *Gulichen* en *Gelder*, die toteen na-zaet kreegh sijn broeder *Reynald*. Om *Arkel* op de knyen te brengen, troffen Hertogh *Albert* ende

* Siet hier voor op 't 36. hoofd-stuck in 't eynde.

ende sijn zoon een verbond met Bisschop *Blankenheym* en het Neder-sticht, als ook met *Adolf* Grave van Kleve: die zich t'zaemen op *Peters* en *Pouwels* avond neder-sloegen voor *Gorichem* en den Burght van Arkel. *Arkel* had by tijds op haergekookt, ende zoo in den Burght als *Gorichem* by hem den Grave van *Vernenburgh* en *Robert van Steenvorden* zyne verwanten, *Ian van Arkel* Heer van Soelen en *Avesaet*, *Henrick van Reyden*, den Heer van *Hoemoet*, *Henrick* broeder des Graves van *Batzelenburgh*, *Frederick van Bergen* op de *Yffel*, *Ian van Dalem*, den Heer van *Kriekenbeek*, *Engelbert Oersbeek*, *Lucas van Boetzelaer*, *Seger van Groesbeek*, den Heer van *Randst* met zyne kinderen, *Willem van Isendoorn*, *Aert van Schoonouwen*, *Aert van Zeelem* met zyne broederen, *Dirk van Lienden*, *Henrick van Wijk*, *Henrick van Nyensteyn* bastaerd van Arkel, *Adam Millink*, *Otho van Vuern*, ende voorts het puyk van alle de Banner-heeren en Ridders wt de landen van *Gulich* en *Gelder*.

Geluckige
wvallen
van de be-
legerde.

Op zeeker een tijd viel *Randst* met eenige gewapende wt op die van *Dort*, die'er een moy deel van neder-hackte, vingh, ende het over-schot in een diepe sloot dreef, daer sy schier alle verzoopen. Ende hoewel die van buyten sterk met buffen schooten om de muiren te breeken, ende veel vuys in de Stad om de huysen af te branden, deeden zy nochtans luttel deer, vermits de onvermoeyde tegenweer der Heeren en burgeren van binnen, die de *Hollanders* met hungeschut veel meer bezeerden. Op een ander tijd bestonden *Reyd*, *Homoet* met andere *Ridderen* en inwoonders een verzoek te doen op het *Zeeuwse* Blockhuys; ende, vermits de wind wt het *Noorden* waeyde, wierp yeder een pot met kalk onder de wyanden, waer door sy in de oogen gepijnighd, ende in het vechten verbysterd wierden. Eynde-lijken staeken sy den brand in het *Bol-werk*; waer over zich veele gevangen gaeven; ende daer bleeven dood *Floris* Heer van *Borssel* en *S. Martens-dijk*, *Floris van Abeel* Ridder, *Claes Kervink* van *Romerfwael*, de broeders *Lodewijk Bouwen* en *Floris van Borssel*, *Willem van Reins*, *Philips van Everdingen*, *Ian* bastaerd van *Borssel* met noch 90. schild-boortige mannen. Maer Heer *Willem van Romerfwael* te *Gorichem* binnen gebracht ende al vorens gebieght zijnde, is voort gestorven en eerlijken in de kerk begraven. Te gelijk wierden *Reyd* ende meer andere, wegen hun betoonde vroomigheyt, tot *Ridderen* verheeven. Aen een anderen hoek en op den zelve dagh bestond de Heer van *Steenvorden* een wtval, bestreed aen de *Ooft-zijd* ende won ook stormender-hand het *Bol-werk* des Graves van *Kleve*: alwaer gegreepen wierden *Walraem van Brederode*, *Gillis van Schenge* Ridder, *Steven van Benenbroek*, *Peter Poter*, *Huge Pot* met noch etlyke meer; ende daer sneuvelden 15. mannen, ende alleen vier van de stedelingen van *Gorichem*. Op Ians dagh deeden een verhoolen wt-tocht *Isendoorn* en *Schonouwen*, met *Ian Hoper*, *Thomas Westerdale* en zommige *Engelsse* ruyters, bevehende in den dageraad het *Rondeel* van de *Hene-gouwers*; daer men over en weder dapper hieuwen kerfde: doch die van *Gorichem* behielden ten laetsten de overhand, ende sleepten gevangen met haer *Adriaen van Vijl*, *Dankert van Diepen*, *Adriaen van Salme*, *Ian Mofche*, en eenige van minder aensien. Daer na trock de Heer van *Soelen* over de *Leck*, blaekende te *Nyvaert*, in 's

dorp van *Geyn* ende tot voor de poorten van *Utrecht*. De Heer van *Arkel* had zoo eene menighe gevangens, dat alle stocken, toorens, *Casten* en *H. Geest-huysen*, ende ook veele herbergen daer van krielden; wt-genoomen de *Ridderen*, die doorgaens in burger-huysen waren gezeekerd. Ende hoewel *Gorichem* met den Burght zoo zwaerlijken belegerd waren, wierd'er nochtans, zoo in 't openbaer als steelsse wijze, wt *Gelderland* en den *Bos* allerley behoefte binnen gebracht.

De *Hollander* na een belegh van omtrent 22. weeken siende dat hy luttel voorderde en zyne maght als door een dagelijxe teeringe meer en meer versmolt, stond half inberaad om zyne spullen te packen. Doch *Ridder Arent van Leydenburgh* en *Arent Hack van Oud-Heusden* liepen tusschen beyde en maekten soodaenigh een zoen: als dat de Heer van Arkel op sijne kryen zoude ver-giffenis bidden, ende, onder Vorsten eer, het vaendel van *Hertogh Willem* een dagh langh wt den Burght van *Arkel* wt-steeken. Dese vreedde door bazuynen en stemmen-geluyt zijnde af-gekondighd, ontsloot men alle de poorten zoo van de Stad als den Burght. De *Hollanders* binnen tredende stonden verwonderd dat de Stad door 't schieten niet meer en was geschonden. *Arkel* geenschalkheyt vermoedende bereydede voor de Graven en Heeren een weytze maeltijd, ende namen doen, na 't wterlijk, een minsaem af-scheyd van *malkanderen*: ook beloonde hy de *Ridderen* die hem de trouwe hand hadden gebooden met heerlijke iuweelen.

Loos ver-
dragh tus-
schen den
Hollander
en Arkel.

In 't iaer 1403. zond *Arkel* een schip in hebbende sijn kamer-gewaed, kleynodien, zilvere en gulde vaeten tegens *Vastel-avond* naer den *Haeg*, met dit ooge-merk om zelf te volgen ende met *Herrogh Willem* een ridder-gevecht te houden: doch die van *Rotterdam* haelden het aen en stuyrden 't met de schip-luyden op den *Haegh*: die van *Dort* en *der Goude* vingen daer behalven en handelden die van *Gorichem* als openbaere vyanden: noch en woude *Willem* de van den Heer van *Arkel* koemende brieven ofte booden zien ofte te woord staen. Niet te min makelde *Ian van Beyeren* Bisschop tot *Luyk* tusschen sijn broeder *Willem* en tusschen *Arkel* een twee-iaerige stille-zaet. In 't zelve iaer toogen de burgers van *Hagesteyn* en veele van *Gorichem* over de *Leck* om het *Neder-sticht* te berooven: waer van sommige door die van *der Goude* en *Oudewater*, boven 't bestand, wierden dood-geslaegen en aengegreepen.

's laers daer na deed *Hertogh Willem*, woe-dende van spijt en wraek-gierigheyt, die gevangens van *Gorichem* naer *Workum* voeren, om haer als straet-schenders tegen over *Gorichem* opraden te zetten. *Arkel* bekommerd om ze te verlossen, heeft *Ridder Isendoorn* omtrent *Vastel-avond* met een schip vol volx wt-geftuyrt, die 'snachts van *Gorichem* af-steekende, als rechts of hy sijn loop op *Dort* had willen neemen, den heelen nacht tot *Werkendam* op anker bleef leggen. 's Anderen daegs zeylde hy voort quanzuys of hy van *Dordrecht* had gekoemen, wesende de schippers gekleed als koop-luyden. Wanneer sy langhs *Gorichem* voeren aen de zijd van *Workum*, schooten die van *Gorichem* met buffen op het schip effen eens als of het in *Holland* hadde 't huys gehoord, ende zoo naderden sy allenxkens *Workum*. Twee van de schip-luyden wierden in-gelaeten, dan de gewapende

wapende lagen beneeden in 't schip, als in het Troyaense paerd, verborgen. Wanneer de tollenaer aen de poort koemende begon after-denken te krijgen en wederom dreyghde te gaen na binnen, veeghden sy hem den beek: de mannen van oorlogh sprongen daer op terstond wt den buyk van 't schip, over-weldighden de poort, plonderden de Stad ende redderden met een alle de gevangens van *Gorichem*. Hertogh *Willem* was hier over zoo boos, dat hy het vlacke land van *Arkel* liet af-loopen: hoewel *Arkel* en de *Grave* van *Vernenburg* dit leed binnen kort weder wrooken op de in-zaeten van *Holland*. In 't gedachte iaer onder-stond zich Ridder *Ian van Rijnestejn*, speel-kind van Bisschop *Ian van Arkel*, den Heer van *Vianen* te ontzeggen en sijn gebied te bespringen. Dan die van *Utrecht* belegerden het Slot van *Rijnestejn*, gelegen tusschen *Merkerk* en *Heikop*, ende verwoesteden 't in den grond.

Gasbaer
en Ever-
stejn bele-
gerd,

Naest *Albert* wierd in 't iaer 1404. *Willem* Grave van *Holland*, *Arkels* dood-vyand: wiens eerste bekommernis was de Stad *Gasbaeren* met het Slot van *Hagestejn* door een belegh te benauwen: gelijk op eenen tijd Bisschop *Blankenheym* ook aevingh met den sterken Burgh van *Everstejn*; dan hebben beyde na vijf weeken weder moeten verhuysen; na dat middelerwyl Ionkheer *Willem van Arkel* had gaen bestormen, slechten en wt-rooven de *Vest* van *Werkendam*. Onlanx daer na hebben de *Hollander* en Bisschop hun verlaeten belegh met een nieuwe maght en moed hervat. *Willem* wierp voor *Gasbaeren* op drie groote Bol-werken; waer wt hy op de Stad en 't Slot, zoo met stormen, blijden te werpen, als met buffen, in 't eerst menigerley doch vergeefs geweld gebruykte. De Bisschop envoorderde niet meer voor den Burgh van *Everstejn*, daer zich *Henrick van Rijnestejn*, bastaerd van *Arkel*, met veel geoeffend volk had binnen geslooten. Voor 't laetste heeft *Willem* de Stad en 't Slot zoo zeer gepranght, dat 'er by dagh ofte nacht kat noch hond wt en konde: waer over die van binnen begeerden sprack te houden met *Willems* Raden. Dit toe-gestaen zijnde quamen wt de Stad *Ian van Wolferen* bastaerd broeder des Heers van *Arkel*, *Ian van Gelder* en de Burgemeester *Geeraerd Mathijssen*. Wanneer men van zoenen en verdragh begon te vermaenen, stiet *Wolferen* zulx om, die den Heer van *Vianen* alleen ter zijden af-trock ende hem in 't oor luysterde, dat de Heer van *Soelen* was dood geschooten, alle devoor-raed verteerd ende de belegerde nu her hoofd in de schoot moesten leggen: sijn snood op-zet bleek mede hier wt dat hy met de andere goede mannen weder weygerde in de Stad te gaen. Endewant de graften door een scherpen vorst stijf bevroozen laegen, belastede *Willem* aende muiren der Stede en Slot ledere te richten om ze te beklimmen. De burgers desen ernst ende geen ontzet voor handen siende gaven sich op in handen van *Willem*, bedingende slechts hun lijf en goed. *Willem* vertuckte daer zoo langh ter tijd de huysen, muiren en toorens van *Gasbaer* en *Hagestejn* in dier maeten geslecht waren dat men de straeten had moegen om-ploegen ende aen voorenleggen. Wanneer de Burgh-waerder van *Everstejn*, genaemd *Everdingen*, dit wijs wierd, daer die van de bezettinge wt gebreck zich een wijl met paerden vleys, katten en ratten hadden beholpen, ende meel gegeten met kalk vermenghd ('t welk door het veelvoudigh schieten

Bevde
Vestingen
geslecht.

van de muiren schilferde ende het tand-vleys deede rotten) wist hy niet beter te doen dan gelijke voor-waerden met den Bisschop in te gaen: die dit onwinnelijk en onvergelykelyk Slot (wiens groote tooren staende in de *Leck* boven op den top de lenghte had van 18. land-voeten) op de zelve wijze heeft gehavent. Daer na wierd 'er een wapen-rust beraemd tusschen den *Hollander* gevoeghd met den Bisschop, ende Ionkheer *Willem van Arkel*, zullende van *Nieuw* iaer af duyren tot aen *Pinxteren*.

Ende alzo de rijke burgers van *Gorichem* door den langhwijligen krijgh heel verarmden ende wt de ongebouwde landeryen geene iaerpachten en beurden, begon vast alle man wt wanhoop te morren en de ooren op te steeken tegen den Heer van *Arkel*. *Walraven van Brederode*, die hem mede een vinnigen hoewel bedeckten haet toe-droegh (onaengefien zyne oude moeder was een dochter geweest van *Arkel*) ende doen noch te *Gorichem* in een herbergh zat gegijzeld doch zomwijlen op sijn woord wierd los gelaeten om naer *Holland* te reysen, gaf de beroydheyd en 't mis-noegen van die van *Gorichem* Hertogh *Willem* te kennen; wiens hert daer over van vreughe ontvonkte, als wel weetende dat de burgerlijke verschillen degrendels van den Burgh van *Arkel* en van *Gorichem* voor hem best konden ontslyuten, ende blies daerom *Brederode* in 't breyn, dat hy te *Gorichem* koemende *Arkels* operste Raeds-luyden met groote giften en grootere beloften in des *Graves* vriendschap zoude betrecken, ende tusschen den vader en zoon den kluppel werpen. Vandien tijd af sprack *Walraven* in stilligheyd met *Koenraed*, *Ian*, *Aert* en *Geeraert* van *Harlaer* gebroeders, *Broenis* *Wouter* *sz*, *Broenis* de *Verwer*, *Ian van der Donk* zoon van een bastaerd van *Arkel*, *Ian Gerardijn* Prooft van *Gorichem*, die te *Haestrecht* van schamele ouders was gebooren en door *Arkel* tot een man gemaekt; verhaelde hoe groot een mede-lijden Hertogh *Willem* had met hun ellende: ende, om dat sy 't gevoelen van de zaak moghten hebben, douwde een yeder vast een zilveren iuweel in de vuyften; daer by voegende, zoo sy *Gorichem* wouden overleveren, dat ze Hertogh *Willem*, die gezworeen had met den ouden *Arkel* noyt te zoenen, alle zoude verbeffen (ende voor zeeker waren sy waerd met *Bessus* tusschen hemel en aerde verhooghd, ende tot 't Bisschoppen van de Stad of 't veld gemaekt te worden) ende met aenzienlijke ampten te begenaedigen. Dese *Iudas*-kinderen begonnen alreeds na dit bod te luysteren ende dien raed onder een in te willigen: zonden derhalven, met goed vinden van *Brederode*, hunne volmachtigers *Gerardijn* ende *Arend van Goer* met een brief naer *Willem van Beyeren*, die hen te gader by sijn zegel toe-zeyde 80000. *Fransse* kroonen, ende beschuttinge tegens een yeder zoo wel als met naemen tegen de *Arkels*. *Brederode* zich gelaetende van dit bedrijf niet te weeten, zaeyde daer neffens een zondige en vergiftige mompelingh onder de *Gemeynte*, dat te weeten Hertogh *Willem* ge-

Heyme-
lijke ver-
radery te-
gen *Arkel*.

† Ick heb hier oogb-merk genoomen op dese *Fransse* scheer-rijmtiens: Flambeau de la guerre civile, Et port-enseigne des meschants; Si tu n'es Evesque de ville, Tu feras Evesque des champs. De kracht van de welke geleegeen is in 't woord Bisschop, 't welk eygentlyken zoo veel wil zeggen als een op- ofte over-siender.

zwooren had nu noch oyt met den Heer van *Arkel* dan wel met zijn zoon te willen vereenigen. Als dit door *Gorichem* wijd-ruchtigh wierd, berispten de verraders, als deernis met hem hebbende, Ionk-heer *Willem* in 't heymelijk, sloegen hem zulx voor en rieden dat hy, om den Grave neder te zetten ende zijn staet weder op de been te helpen, zijn vader zoude spannen ofte wt het land schaffen.

De Ionk-heer stemde het blootelijk vangen toe: ende dit wierd aen syn vader beklapt door een iongh-wijf die opeen heymelikhed fittende dese raed-geevers hadde beluyftert. 's Anderen daegs, *Arkel* zullende ter kerken gaen, vervoegde zich de Ionk-heer in haest met de verraders en andere goede mannen na syn vader; die dit siende staende bleef ende syn zoon verwachtete, zeggende: *Mijn zoon, ghy koemt hier (ick weet het wel) om my te vangen door in-blaesen van dese uwe gezellen, die u hebben wijs gemaekt dat ghy dan vrede zult hebben met Hertogh Willem: maer de wt-komst zal het tegendeel waer maeken. Aen my en is wel niet veel gelegen: doch ziet toe dat ghy ten laetsten niet alzo en verliest Gulich en Gelder.* Ende alzo de Ionk-heer heel rood wierd, nam hem de vader met den arm en ging met hem ter kerken: waer over de andere van bittere spijt op de lippen beetten. Als kort daer na *Arkel* door Hertogh *Reynald* ontbooden zynde een kleyne wijl in Gelderland veruckte, hebben sy den Ionk-heer de ooren zoo vol getuyt, dat hy den Drost van *Arkel* en Slot-waerder van *Leerdam* de zack gaf en andere aen de verraders vermaegschapt in de plaets stelde, die onder dit door gevley en brockel-giften de deftighe ende van dese schelmery onbewuste burgers van *Gorichem* tot hare vriendschap verlockten. Wanneer *Arkel* zijn reys vervorderd hebbende tot *Gorichem* binnen meynde te rijden, slooten sy de poorten en het Slot, als mede *Leerdam*, voor hem toe; die zich daer over zeer ontfelde en hongrigh weder den wegh na Gelderland moefte in-slaen. Aen d'andere zijd was de Ionk-heer, merkende dat hy hier mede effenwel geen vrede konde verwerven by den Hollander, heel beteuterd ende syns raeds ten eynde. Want hy moght nergens een voet verzetten, noch brieven ontfangen ofte schryven, ofte daer moeft een van de negen koop-luyden by en over zijn, onder de welke hy was als een dienst-knecht en gevangen. Dit benauwde syn hert zoo zeer, dat hy, beducht ofte voor vergif ofte voor overleveringh aen Hertogh *Willem*, met een stille trommel en luttel gevolghs wt *Gorichem* reed tot zyn vader ende zyn oom *Reynald*. Doen waren die negen heel wel op haer schick en gingen het bewind van Sloten en Steden na hun believen en onder hunne keur-nooten verdeylen. Dese boeve-stucken met de naemen en aenflaggen van de gezworene wierden den Heer van *Arkel* van stonden aen over-gebriefd: die dit geheymnis zijn zoon voort mede deylde. De Ionk-heer den smoor-pot nu te deegen dochte laet ontdeckende wierd beyde droevigh en gram, dat hy die fielten zoo groot een eer beweefen ende zoo veel toe vertrouwt hadde.

Des vergaderden, door bemiddelingh van die van den Bos, vader en zoon in die Stad by een, daer de Ionk-heer zijn vader te voet viel en met traenen bad om vergiffenis, die zich niet onthouden konde van hem minneliken te om-armen en kussen. Het slot van hun verspreck was, dat de

Ionk-heer naer *Gorichem* zoude reysen, ende de verraders, yeder in zyne deuren; doen op-hangen. De Schrijver van den Heer van *Arkel*, die aende nicht van een van dese negen spits-broeders getrouwd was, dese lucht riekende heeftze door een Minder-broeder hier van ter loop verwitticht: Overzulx hielden zy de poorten voor den Ionk-heer toe ende verweetten hem in 't aensicht dat hy buyten hen-luyden met zijn vader was verdraegen en haer allen den strop hadde gedreyght. Hy wreef ze weder in den neus, dat sy door in-geevingh van *Brederode* hem ende zijn vader, hunne rechte Land-heeren, voor 8000. kroonen hadden verraeden, ende hy dese onvergeevelijke guyttery waer ende wanneer hy moght zonder genaede woude straffen. Ende met deze woorden reed hy het hoofd schuddende tot zijn oom den Hertogh.

Na zijn vertreck schickten die negen tot Hertogh *Reynald* deughdelijke ende van hun bedriegery onweetende mannen, om te verzoeken dat hy een woord ten besten wilde spreken tusschen de Heeren van *Arkel* endie van *Gorichem*. Dan de Hertogh van alles onder-richt haelde de verraders dapper over den heekel en weygerde zich de zaak te onder-winden. Als middeler wijl dese boodschappers met beschaemde kaeken weder te *Gorichem* quamen, hadden die negen al voor hee door een af-gehuyrden brief-drager Hertogh *Willem* te verstaen gegeeven, dat hy nu zoude koemen, ende de Steeden met de Slooten des lands van *Arkel* tot zijnen besten waren, zoo zyne beloofde 8000. kroonen maer gereed waren. *Willem* van blijdschap op-springende dat hy zonder strijd ofte beleggh sijns erf-vyands landen zoude machtigh worden, schickte het geld op een sprongh, ende te gelijk veele gewapende om vast alle plaetsen tot zijn behoef te bezetten. Hy zelf begaf sich in 't ier 1407. naer *Workum* ende ontbood by hem de Ridderfchap en Burgemeesters der vernaemdster Steeden van Holland en Zeeland, ende gingh daer mede tusschen den Burgh van *Arkel* en *Gorkum*; daer hem de verraders beiegenden met het hoog-waerdige lichaem van onsen Saligh-maeker, gedraegen by den schijn-heyiligen Prooft *Gerardijn*, waer op Hertogh *Willem* de vingeren leyde om de vrydommen van die van *Gorichem* te bezweeren. Dit beschickt zijnde wierd hy Heer van *Arkel* ingehuld, ende begaefde de verraders met zilvere hals-banden als edel-mannen: 't welk veele van den adel siende hun hals-banden wt 't weder-waerdigheyd af-deeden: ook weesze een yeder met vingeren na, ende woude niemand met hen over tafelen.

's Anderen daeghs quam de Heer van *Asperen* *Willelm van Beyerem* wellekom heeten tot *Leerdam*: dan siende de verraders in zoo een groote achttinghe ende met zilvere riemen behangen, zeyde rond wt tegen den Hertogh, dat, in stede van dese ridderlijke vercierfelen, die koop-luyden beter een bast om den hals zoude gepast hebben als

† *Aucun homme de cœur ne daigne s'avantager de ce qu'il a de commun avec plusieurs: Et ceux d'aujourd'hui qui ont moins mérité cette récompense, font plus de contenance de la desdaigner, pour se loger par là au rang de ceux, à qui on fait tort d'espandre indignement & avilir cette marque qu'ils estoit particulièrement due.* Montaigne livr. 2. des Essays ch. 7.

En beyde buyten *Gorichem* geslooten.

Vry-borstigheyd van den Heer van *Asperen*.

dieven

Arkel met zijn zoon weder verzoend.

dieven en mis-dadigers, ende dat hy zich wachten mocht om by dese schelmen te vernachten, die in tijden en plaetsen met hem niet beter en zouden handelen dan sy nu hadden gedaen met hun wettigen erf-heer en wel-doener. Veele die desen slimmen handel tot noch toe niet en verstonden, wanneer Willem in aentocht was om binnen Gorichem hulde te ontfangen, toogen stillekens wt de Stad om zich met geen meyneed te beveleken.

In 'tzelve iaer van 1407. verzamelde Ionk-heer Willem wt Gelderland en Gulich menichte van Ridderen en knechten, om met het leeuwen-vel weder te haelen dat hem met het vossen-vel was ontnoomen. De verraders hier van bericht, hoewel sy een goeden hoop volx binnen hadden, ende zoo by licht als donker met honderd oogen toe-zaegen, stuerden aen den Grave om schielijken by-stand. Ionk-heer Willem trock op Cruys-nacht heusselijken voor by den Burght van Arkel; ende vier en vier * droegen kleyne schuyten, ende naderden alzo de graften en vesten van de Stad. De Ionk-heer vol vā moed en wraekgierigheyd klom de sevende op de ledere.

Gorichem
weder ge-
wonnen.

De Hollanders onraed verneemende riepen Arkel, Arkel, verlaetende, zonder zich te weer te stellen, den tooren, ende eer sy aen de poort waren hadden zich de verraders al aen kant gepackt. Ende alzo yeder, door de schrick en duysternis verbaesd, om zeerft rende, verdronken'er veele in de haven. De Ionk-heer deed met kracht op-slaen de Burgh-poort en zyne vrienden binnen koemen; ende voort wt-blaesen, dat niemand zoude misdaen worden die zich onder de vaendels van Arkel wilde be-geeven. Hilvaert voorige looper van de negen Raeds-luyden besigh zijnde met over de vesten te klimmen brack het zeel ende viel te bersten. Na dat de Ionk-heer op sijns vaders naem in de Stad was bezwooren, schickte Vorst Reynald aen Willem van Beyeren het zwaerd met een Heerout om hem den oorlogh aen te seggen. Doch Ian van Beyeren viel al wederom tusschen beyde, ende bedongh een twee-iarige wapen-ruff.

† Siet op
het 55. en
volgende
hoofdstuck
deses boex.
‡ Siet het
57. hoofd-
stuck.

Wanneer de Ionk-heer aen sijn oom Reynald in den iaere 1409. Gorkum † verkofst had ofte verwisseld, heeft hy voort daer na Hertogh Willem en die van ‡ Amersfoord tot een strijd wt-getart. Dan alzo Willem zonder bescheyd te geeven binnen bleef, heeft Arkel, na een weynigh vertuckens, met de Gelderise alles omtrent Amersfoord, als moelens hooven en wijn-stocken, onbruykbaer gemaakt, de dorpen na voorgaende wt-roovinge aengesteeken, ende van daer in de nacht gereyft tot aen Wageningen. Doen heeft Bisschop Ian het verstreeken be-stand noch voor een iaer verlenght.

* Siet het
61. en
62. hoofd-
stuck.

De Hol-
lander
koopt het
land van
Arkel.

Hertogh Willem merkende dat hem de weder-inneeminge van Gorichem zuynen arrebejd zoude kosten, zoude eenige van Reynalds hooghsten raed door een onder-duyms geschenck van 18000. kroonen hebben onder-kroopen, om hun Heer tot de verkoopinge van Gorkum te bewilligen. Ende alzo wierd'er eyndelijken * beslooten; dat Reynald voor sijn deel 100000. kroonen, ende de Ionk-heer 50000. zoude hebben t'zaemen met het land van Voorn en sijn aenkleeven; daer en boven de Heer van Arkel wt den tol te Lobeek iaerlijx 1500.

* De voordere omstandigheeden van dese in-nee-
minge hebben wy voor heen aengetoogen op het
50. hoofd-stuck.

Rhijnse guldens, gelijk ook het Slot van Oyen met seven goede dorpen. Des moest de Ionk-heer verschij-
nen binnen Duurstad by Hertogh Willem, ende voor hem en sijne na-zaeten af-stand doen van Gorichem en 't land van Arkel, wt-gefonderd van Leerdam en Schoonerwoert. Dit droegh zich toe in 't iaer 1412. Hertogh Willem gaf by zyne huldinge aen Gorichem nieuwe vryheeden.

In 't iaer 1411. was gestorven Margriet van Kleve, anderde vrouw van wijlen Hertogh Albert, ende wierd in den Hage begraven in der Preekeren huys 'tgeweesde Hof van Arkel, 't welk Heer Ian aen haer geschonken ende sy in 't iaer 1406. in een Klooster had verandert. Daer na wierp Willem den Burght van Arkel ter needer; deed, na 'tftooken van groote vuyren, de tootens in de graften neder-storten, ende zuydwaerts de Stad een vast begriip maeken van een nieuwe wooninge op de Merwe, om by nacht en dagh daer op te koemen. Daerna is d'oude Heer van Arkel in sijn * weder-komst van Brussel eer-
loofselijken, door 't bestel van den Hollander, gevangen, van d'eene plaets na d'ander vervoerd, ende niet alleen menigh-werven begeckt, maer ook van de Hoexe als een mis-doender gepij-
nighd geworden.

* Siet het
68. hoofd-
stuck.

Arkel
word on-
der schept.

Men zeght voor de waerheyd, dat na dood van den Franssen Dolsijn Hertogh Willem in be-
raed leggende aen wien hy zynedochter Iacoba weder zoude bestaeden, ten laetsten op deze kalling viel dat hy ze aen niemand beter en wist te geeven dan aenden Ionk-heer van Arkel, ende, de Hoexe daer op antwoordende desen sijn ge-
slaegen vyand en veel laeger van staet te zijn, wijders gezeght hebben, dat hy ze niet geeven en zoude aen eenen Ionk-heer van Arkel, maer aen een toe-koemenden Hertogh van Gulich en van Gelder. Men hanght'er noch by, dat de Hoexe ver-
staende, Arent van Leyenburgh door hem onder duyms tot den Ionk-heer te zijn wt-geschickt om dit houwelijk hem voort te werpen, het loo-
pend gat 't welk Hertogh Willem in sijn dye had zouden hebben doen op-droogen; waer aen hy ook op den Pinxter-woensdagh zoude zijn ge-
storven.

Ick vind met veele omstandigheeden ende Spookery:
met naemen en toe-naemen aengeteykend, hoe ten zelve tijde vier burgers kinderen in den voor-nacht hun wegh naer huys nemende over 't kerk-hof van Gorkum, aldaer van de zuyt-zijd een licht, op de wijze van een blixem, hadden gesien, ende dese beschedelijke stem behoort: Vervloekt moet zijn God die my geschaepen heeft, vader en moeder die my gewonnen hebben, ende het land dat ick oyt gekent hebbe. Ende als hun beenen eerst door een haestige zidderingh gekluyfterd waren, vernamen sy meer flickerinx dan te vooren ende het voorigh geluyd noch eenmael. Wanneer sy wt schrick weder ter loop naer de herbergh toe-renden ende door het schimmeren van de kaers in zwijm vielen, wierden de ouders van de kinderen hier over gehaald, ende de vier gezellen naer huys gedraegen; daer een yeder 's anderen daeghs in 't byzonder verhaelde het spook dat hem was weder-vaeren, 't welk voort over de heele Stad wierde verspreyd. Op den zelve avond quam te Gorichem een rijdende boode verkondigen, dat men welscherpewachten zoude houden, nademael Hertogh Willem omtrent midder-nacht te vooren was gerufft: ende twee uyren laeter noch een ander boode met bevestingh

bevestingh van de voorgaende tijdingh, ende die beyde met versse paerden van daer reeden naer Kulenburg, Vianen, ende voorts op de paelen des lands. Des anderen daeghs wierd met de klock af-geklept, dat niemand, op verbeurte van lijf en goed, wat'er 's nachts te vooren gesien en gehoord was, zoude voort-zeggen.

Wanneer daer na Ian Bisschop van Luyk door de Kabeliauwse regen zyne nicht *Iacoba* was ontbooden ende zoo te *Dort* als elders ingehaald, schickte hy kond-schappers aen den Ionk-heer van *Arkel* om een deel volx in 't geweer te brengen; hy woude hem weder aen zyne ervenis, ende te gelijk sijn vader wt de boeyen helpen. Derhalven heeft de *Heer van Egmond* een laege geleght by de *Arkel-poort* van *Gorichem*, ende 's morgens by 't op-gaen van de poort zich met zyne hulpers binnen * gedrongen, roepende *Arkel, Arkel*. Effenwel konde hy doenmaels van 't Slot geen meester worden, 't welk de negen koop-luyden met die van hunnen raed dapper tegen-hielden. Op dese tijding deede de Ionk-heer een ruck-reys naer *Gorkum* met den *Grave van Varnenburgh* en menigte van *Bander-heeren* en knechten. *Iacoba* hier door op-geweckt voer de *Merwe* op met ontallyke scheepen, hebbende, neffens de *Hoexe*, mede in haer gezelschap veele poorters van *Utrecht* en *Amersfoort*. Dese vielen alle wt den *Burght* te *Gorichem* om den Ionk-heer in de *Molen-straet* te bevechten. Terwijl men ten weder-zijden vreeslyken hayt-pluckte, en de Ionk-heer in den eersten storm den vyand meer dan seven schreeden after-waerts had geslaegen, heeft (zoo men voor-geeft) *Willem van Drueten*, volgende sijn met zommige van den vyand gemaakt verspreck, met 1500. gewapende den rugh gewent, de *Burght-poort* op-geslaegen, ende zich met de vlucht naer *Gelderland* begeeven. De *Hollanders* dit speurende schiepten nieuwen moed, ende liepen zoo zeer op de *Arkelse* aen, dat die meest alle neder-gehouden ofte gevat wierden. Onder de dooden waren de * *Heer van Pettershem*, *Ian van Herwijnen*, *Ian van Apeldoorn* met noch wel 1000. mannen: onder de gevangens *Ian van Oersbeek*, *Alard van Buiren* ende wel 1000. van minder naem, vermits *Arkel* met hem had gebraght over de 3500. mannen van oorlogh. De Ionk-heer bleef eenige uyren after een in het slijk op de straet leggen; tot dat hem zyne vyanden naekt op een horde van daer droegen naer de hoofd-kerk, en 's anderen daeghs, doch niet na waerdigheyd, begröeven.

Men geloofd dat'er naulijx in gants *Duytsland* maghtiger Heeren waren in tijdelyke mid-delen, dan de *Heer van Arkel*: want zyne iaerlijxe in-komsten bedroegen tot 83600. Rhijnse guldens; daer mede in-gerekend 5000. oude schil-den die hy beurde van zyne *Velouwsse thinden*, ende 6000. iaerlijxe *Ducaeten* wt de wissel van *Venerien* die hem tot *Antwerpen* wierden betaeld. Hy had, buyten de *Heerlikheyd* van *Arkel*, het land van der *Lee* met de *Stad Leerdam*; de *Steeden* van *Gasbaeren* en *Hagesteyn*; in 't *Hertogdom* van *Bar* het gebied van *Pierpont* met veele vlekken en *Sloten*; in *Brabant* de *Stad* van *Mechelen* met 17. dorpen; in *Gelderland*, *Gelder-Massen*, *Oy* en andere plaetsen; in *Holland* de *Stede* van *Hae-strecht*, *Vliet*, *Stolwijk*, ende voorts alle dorpen van den *Krimpender-weerd* tusschen *Schoonhoven* en *der Goude* neffens meer andere *Heerlijkheden*; ende in *Zeeland* het *Ampt* van *Kreeken* met sijn

toe-behoor. Wat heeft nochtans dese grootf-heyd den Ionk-heer van *Arkel* konnen baeten, die in sijn wterste van alle menschē was verlaeten, en min gesien dan een van zyne minste onder-zaeten? In zyne geboorte wierd hy met een sta-telyke pracht en veele toortzen door vier *Banner-heeren* van sijn bloed ter kerken gedraegen. *Otho Heer van Hoeklom* en *Loven* had hem in zyne ar-men; de *Heeren van Asperen* en *Ackoy* gingen d'een aen 'thoofden eynd en d'ander aen zyne voeten; ende de *Heer van Leydenburgh* droegh voor hem een verguld becken en water-pot. Hy wierd geheeven by *Bisschop Wevelinkhoven*, by *Willem Hertogh* van *Gulich* en *Gelder* sijn oom, ende de *Vrouw van Gennep*, die eens dochters dochter was van *Arkel* ende moeder van *Wahraven van Brederode* die tot *Gorichem* dood bleef. Om-trent sijn graf zijn dese 16. *stam-wapens* op-gehangen; als van *Arkel*, *Voern*, *Kleve*, *Varnenburg*, *Barleduc*, *Sicilien*, *Lotrijk*, *Vrankrijk*: ende van 's moeders wegen, *Gulich*, *Brabant*, *Holland*, *Vrankrijk*, *Gelderland*, *Engeland*, *Mechelen* en *Lutzenburg*. Naderhand heeft *Hertogh Philips van Burgondien* *Gorichem* met heerlyke vryheeden beschonken, ende door den *Heer van Wesemael* zoo veel wt-gewerkt, dat in 't iaer 1425. de *Heer van Arkel* wt de hechtenis van den *Heer van Sevenbergen* los raekte, welken hy alle eer en vriendschap aen-deed, ende tot *Leerdam* en *Schoonertwoerd* als *Heer van der Lee* weder liet hulden. Ende hoewel *Phi-lips* het heele land van *Arkel*, zoo de spraeck ging, voor hem in te ruymen hadde beloofd en binnen acht daegen hem te bezoeken, heeft hy echter als een ongeluckigh minnaer den dagh van dese bruyloft niet beleeft. Want eens op een avond graegelyken gegeeten hebbende van een over-grooten ael, wierd daer van zoo bangh, dat hy voort na zyne biecht eerst van 't verstand daer na ook van 't gevoelen wierde beroofd, ende binnen *Leerdam* met betaemelyke eer begraven. Een *Heer*, die door zyne kortzel-hoofdigheyd hem zelve ende zyne veele plaegen had op den hals gehaelt, ende ontallyke weder-waerdigheeden stormen en iammeren moeten wt-staen en be-zuyren, om alzoovoor sijn bloed en kinds-kin-deren te verdienen zoo een kostel iuweel als daer is de *Opper-vooghdy* der landen van *Gelder* en *Zutveen*.

Na 't af-sterven van *Ionk-heer van Gaesbeek*, die 't land van *Arkel* plaght te besitten, gaf het *Hertogh Philips* aen sijn zoon *Karel Grave* van *Charolois*; die, in 't by-zijn van *David van Burgon-dien* *Bisschop* t' *Utrecht* en veele groote *Hanzen*, op den 15. van de eerste *Lente-maend* in den iaere 1459. voor het *Stad-huys* van *Gorichem* *Heer* van *Arkel* wierde gehuld; wezende dese de eerste hul-ding die hem geschied is, en desteaengenaemer wanneer men hem onder-wees, dat sijn naem *Karel*, door bloote om-zettinge van twee letteren, den naem van *Arkel* besloot; weshalven hy ook *Gorkum* goed-willigh met nieuwe voor-rechten begiftighe. In 't gedachte iaer wierd hy mede gehuld *Heer van Asperen* (voor die helfte daer *Adriaen van Borssel*, *Heer van Brigdam* en *Duyvel-land*, eygenaervan was, ende die hem als *Heer van Arkel* toe behoerde) in den iaere 1461. *Heer* van *Hoeklom* en *Schoonertwoerd* door 't recht van oor-logh; ende 'siaers daer na *Heer van Heuklom*. Na hem heeft ook *Maximiliaen van Oostenrijk* in 't iaer 1480. tot *Gorichem* huldige ontfangen.

Dood van den ouden Heer van Arkel.

* Siet op het 69. en 70. hoofdstuck.

Gorichem word ver-rast.

* De ver-dere staen elders ver-haald.

De Ionk-heer van Arkel ver-slaegen.

Onge-meene rijkdom der Hee-ren van Arkel.